

ΕΡΜΙΑΣ

Ανδρέας Κωνσταντίνος Βυζαντινός Βιβλίστας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

800
2044

Αριθ. εισ 305

Δωρεά: Υπουργείου

Πολιτισμού και Επιστημών

GRVCR-00112

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

XENOPHONTIS
CYROPAEDIA.

NOVA EDITIO STEREOTYPA.

XENOPHONTIS OPERUM
TOMUS I.

LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITII.

1839.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

S U M M A R I A.

L I B E R I.

I. Ostendit auctor operis prooemio, non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum atque ita commodè ad narrationem instituendam transit. — II. Cyri genus et corporis animique dotes eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur. — III. Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit, ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret. — IV. Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unico tenetur equitandi et venandi studio 4 — 15. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios 16 — 24. In Persas redeuntem deducunt Modi magna comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit 25 — 28. — V. Transactis modesta et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis Cyrus a Persis praeficitur exercitui, qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios. Eius oratio ad mille duces exercitus sui. — VI. Cyrum

proficientem prosequitur Cambyses et cum eo disserit de officiis imperatoris, et singulatim quidem de rerum divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1 — 6., de industria et cura efficiendi, ut quisque modestus et probus reperiatur et ut commicatus suppetat exercitui 7 — 11., de multiplici boni imperatoris scientia 12 — 14., de tuenda bona exercitus valetudine et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15 — 18., de artibus, quibus effici possit, ut miles non modo coacti et inviti, sed volentes et lubentes imperatori pareant 19 — 25., de variis artibus superandi hostes 26 — 43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44 — 46.

LIBER II.

I. *Cyaxares* suam hostiumque copias recenset *Cyros* et pugnae armorumque genus quid sit ostendit. *Cyros* autem ab eo impetrat, ut Persis advenientibus nova arma ad bellum fellicius gerendum fieri iubeat 1 — 10. Conclusionibus de mendo armorum genere habitis Persae omnes iisdem, quibus hominim, armis ornantur 11 — 19. *Cyros* meditationes campestras instituit, et virtutis praemiis propositis studia contentionum honestarum excitat 20 — 31. — II. Convivantium sermones ita moderatur *Cyros*, ut et delectent et prosint. Ergo cum narrationes de fortitudine et recordia Persarum privatim institutorum redarguantur ab *Aglaitada*, *Cyros* narrantium locos defendit. Inde post seria quaedam de praemiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat. — III. Causa de praemiis in concione agitur. *Cyros* rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine *Chrysantax* statuit, ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine *Pheraulas* praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse *Cyros* permittendum 1 — 16. Totas centurias *Cyros* ob singulares exercitationes ab ipsis instituit

epulo excipit 17 — 24. — IV. Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus accessitus dat responsum 1 — 3. Cyaxari suadet idem, ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit 9 — 32.

LIBER III.

I. Armenia rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensus a filio in fidem conditionibus aequis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium. — II. Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit 1 — 26. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit 27 — 31. — III. Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii 1 — 5. Ornatis et exercitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari, ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes 6 — 25. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio 26 — 28. Cyaxaris intempestiva pugnandi cupiditate refutata, Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur, Assyrios omnem suum exercitum, quod sero ab hac et frustra geri pluribus docet Cyrus 29 — 55. Magno animo Persae impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur 56 — 70.

LIBER IV.

I. Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis

capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxares livor et ignavia, sed ab eo impetrat Cyrus, ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur. — II. Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt; quos duces itineris secutus Cyrus cum suis omnibus et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcaniosque in fidem recipit 1 — 20. Hostium aggradiendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit 21 — 33. Per servos captivos parat comestum et summa cura providet, ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciat 34 — 47. — III. Persarum res equestris decoratur. — IV. Captivi ut contineantur sub imperio, dimittuntur liberi. — V. Coena sumitur et castra custodiuntur 1 — 7. Cyaxares, cognito suorum diacessu iratus, mittit qui confestim illos redire iubeat, sed Cyrus nuntium retinere studet 8 — 34. De praeda dividenda ita Cyrus agit, ut equi et omnia, quae ad rem equestram pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant 35 — 38. — VI. Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum. Medi de praeda divisa referunt.

LIBER V.

I. Cyrus de praeda suis tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspaei qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheae 1 — 18. Cyrus de bello persequendo cœtus explorat Medorum et sociorum voluntatem, utrum secum manere velint: qui omnes laud dubitanter respondent, se ab eo non esse discessuros 19 — 30. — II. Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro 1 — 13. Gobryas in castra invitatus Persarum coenam admittitur 14 — 21. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat, quae nova

sueciorum auxilia possit adsciscere: et si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet 22 — 37. — III. Assyria denovo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae 1 — 4. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyriam ad pugnam, sed frustra provocat 5 — 7. Gadatas regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit 8 — 21. Cadusios et Sagas cum Cyro se coniunxisse paucis significatur, qui maiores copias, ut et Hyrcanios, ad bellum educunt 22 — 25. Gadatas ad oppida sua defendenda proficiscitur, et Cyrus suos hortatur ut ei auxilium ferant, docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit 26 — 45. Quibus de causis Cyrus militum duces nominatione appellavit, exponitur: eius cura et sollicitudo in itinere instituta conficiendo 45 — 59. — IV. Gadatas a perfida vulneratus servatur a Cyro 1 — 14. Cadusii temere Babylonem versus excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem: quos Cyrus humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur 15 — 23. Pactum conventum de parcendo agricolis 24 — 28. Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur. Cyrus exponit, cur in itinere non prope Babylonem, sed aliquo spatio remansu praeterire velit. Castellis tribus potitur 29 — 34. — V. Cum novi milites, de quibus nuntius cum mandatis missus erat (1, 5, 26), a Perside ad Cyaxarem venissent, hic invitatu Cyri eo libentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum acris molestus esse non vult 1 — 4. Cyrus obviam Cyaxari procedit cum equitata 5 — 7. Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum 8 — 36. Cyaxares reconciliatus deductus in tabernaculum et donatur a suis 37 — 40. Dum Cyaxares cum suis coenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello ducendo 41 — 48.

LIBER VI.

I. Ante Cyaxaris tabernaculum congregati socii rogant Cyrum ne dimittat exercitum. Egresso iam Cyaxare decernitur bellum esse proseguendum. Cyrus suadet, ut castris hostium sublatiis a suis nova extruantur. Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea. Equitatus Persarum augetur et instituuntur currus falcati 1 — 30. Araspas, qui Pantheam violare conatus erat, ignoscit Cyrus, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire 31 — 44. Abradatas arcessitur a Panthea: idem Cyri rem curulem adiuvat. Plaustra cum turribus aedificat Cyrus 45 — 55. — II. Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa, Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus 1 — 8. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, sed metum eorum sedant conciones Cyri et Chrysanthe 9 — 22. Decreta expeditione statim suscipienda Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter 23 — 41. — III. Describitur ordo agminis et imprimis plaustrorum et impedimentorum 1 — 4. Cyrus a pabulatoribus, quos intercepti iubet, de statu hostium quaerit 5 — 11. Araspas redit et exponit de acie hostium 12 — 20. Accuratius describitur castra Cyri 21 — 37. — IV. Armis ornatur exercitus imprimisque Abradatas munere Pantheae, quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur 1 — 11. Cyrus duces consociatos denuo ad spem victoriae excitat 12 — 20.

LIBER VII.

I. Prandio sumpto et sacris rite factis Cyri exercitus omni fausto procedit 1 — 4. Cum iam uterque exercitus est in con-

spectu, obsequiat Cyrus et suos excitat totamque proclit inuendi rationem docet 5 — 22. Croesus tribus phalangibus lavadit Cyri aciem, sed ejus utrumque cornu primo impetu fugatur. Abrochadas hostes incurrit et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes 23 — 45. Quid in hoc proelio plurimum valuerit, brevitè commemoratur 46 — 49. — II. Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem castigat Chaldaeos 1 — 8. Croesum accessitum humaniter salutat, et ejus consilio de urbe non discipienda parat 9 — 14. Exponit Croesus de oraculis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum 15 — 29. — III. Cyrus audita morte Abrochadae funus ei splendidum parat, cumque Panthea prope maritum gladio incubit, utrique amplissimum ponti iubet monumentum. — IV. Carum controversias callide componit Adasius, Phrygiam minorem domat Hystaspes. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygiis, Cappadocibus Arabibusque bello subactis, petit Babylonem. — V. Babylonem corona cingit et inde se caute recipit 1 — 6. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profundaue circumducitur 7 — 14. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivata, viâ somnoque repulsa capitur 15 — 31. Res captae urbis ordinantur 32 — 36. Callida ratione Cyrus instituit, ut amici intelligant ipsam raro in conspectum populi venire debere 37 — 47. Artabazus dum exponit, quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, annam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysenias existit quasor eorum, quae Cyrus maxime expetebat 48 — 57. Corporalia custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites regiae et praesidium orbem instituit 58 — 69. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda 70 — 86.

LIBER VIII.

I. Chrysantos assentitur Cyro et perauadet aliis obseruantiam cultumque regis 4 — 8. Numera palatina instituntur a Cyro 9 — 15. Quibus artibus effecerit, ut saepe in regiae atria comparerent optimates 16 — 21. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem 21 — 33. Se suosque exercuit venando; suum et amicum cultum habitumque ad splendorem instituit; seruituti sub ipsius imperio adiectas ab armorum nau et ab omni liberali exercitatione remouit 34 — 44. Principes ne quid novarum rerum malirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici, et id quidem variis usus artibus 45 — 48. — II. Multis enim principum cibos de sua mensa mittebat, aliisque eos ornabat donis, atque omnino se beneuolam et liberalem aduersus eos praebebat; etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit. — III. Pompa Cyri primum a regia prodeuntis ad loca sacra 1 — 23. Sacris peractis habentur ludj equestres, in quibus homo plebeius a Sacia apud Pherandam gratiam intro studet 24 — 34. Is cum eo colloquitur de diuiciarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat 35 — 50. — IV. Amicos excipit convivio Cyrus, ubi loci liberales non desiderantur 1 — 23. Nuptijs Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit 24 — 27. Socios partim domum dimittit partim secum Babylonem manere concedit, quos omnes tam duces, quam milites muneribus ornat. Amicis et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit 28 — 36. — V. Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur 1 — 16. Cyrus ad Cyaxarem derelictus, a quo filia et Media dotis loco ei offertur 17 — 20. Cambysis auctoritate pacta sunt iurata in-

ter Persas Cyrumque de regno Persico 21 — 27. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus 28. — VI. Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtineat 1 — 15. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocumque perferant 16 — 18. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone, modo Susis, modo Ecbataniis 19 — 23. — VII. Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita 1 — 5. Cyri morientis oratio ad filios et amicos 6 — 28. — VIII. Epilogus commemorat, a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores case factos.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροιάς

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

ΝΟΡΗ. Ι.

Α

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κύριος ὡς δὲ δὲ καὶ κατεβόη
καὶ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ
Μήνιος δὲ ὡς δὲ καὶ ὡς δὲ
δὲ καὶ τῷ Μολύβδῳ καὶ
τῷ Μολύβδῳ —

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Α'

C A P U T I.

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πῶς βουλομένων πολιτεύσθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι ἄσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνέστηνται ἤδη ὑπὸ δέμων, καὶ ὅσαι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δέ, κἂν ὅποσον οὖν χρόνον ἄρχοντες διαγέγωνται, θανμάζονται ὡς σοφοὶ τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγεννημένοι. πολλοὺς δ' ἰδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάντ' ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ ταῖς ὀλίγοις τούτοις πάντ' ἐν δυνάμενους χρησθαι πειθόμενοις τοὺς δεσπότας. 2. Ἐπὶ δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομίῃς, ὧν ἂν ἐπιστατώσι ζώων, εὐκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιτο· πάσας τοίνυν τὰς ἀγέλας ταύτας ἰδοκοῦμεν ὅραν μᾶλλον ἐθελούσας πείθε-

σθαι τοῖς νομέουσιν ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσιν
 πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγγέλαι, ἢ ἂν αὐτὰς ἐνθίσωσιν οἱ
 νομεῖς, νέμονται τε χωρία, ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐριθώσιν
 ἀπέχονται τε, ὧν ἂν αὐτὰς ἀπερίγῳσι· καὶ τοῖς καρποῖς
 τοῖσιν τοῖς γυγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἰῶσι τοὺς νομῆας χρη-
 σθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοῖσιν οὐδε-
 μίαν ἥποτε ἀγγέλην ἡσθήμεθα πιστεύσαν ἐπὶ τῇ
 νομίᾳ, οὔτε ὥς μὴ πείθεσθαι αὐτὴν ὥς μὴ ἐπιτρέτειν τῇ
 καρπῷ χρησθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερά τινα αἱ ἀγγέλαι
 πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσιν τε αὐτῶν καὶ ὡφελ-
 ούμενοις ἐπ' αὐτῶν· ἀνθρώποι δὲ ἐπ' οὐδέναις μᾶλλον
 σενίστανται ἢ ἐπὶ ταῦτοις, αὐτὰς ἂν αἰσθωνται ἄρχου
 αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. 3. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμού-
 μεθα, οὕτως ἐγγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὥς ἀνθρώπων
 περὶ πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἴη ἥρων ἢ ἀνθρώ-
 πων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνεσώσαμεν, ὅτι Κύριος ἐγένετο
 Πέτρος, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτίσασα παιδο-
 μένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πᾶμπολλα δὲ ἔθνη
 ἐκ τούτου δὴ ἡσθάνομεθα μετανοεῖν, μὴ οὐτα τῶν ἀδελ-
 φῶν οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν
 ἂν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττη. Κύριον γοῦν ἵσμεν
 ἐθέλησάντος πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλους
 ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ αὐτὸ ἐσθιακότα
 ἥποτε αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὐ εἰδότες, ὅτι αὐτὸ ἂν ἴδωμεν
 καὶ ὅμως ἡθέλομεν αὐτῷ ὑπακούειν. 4. Καὶ γὰρ τὸ
 τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλείων καὶ τῶν πα-
 τριῶν ὀργὰς παρεληφῶτων καὶ τῶν δι' ἐαυτῶν κτησα-
 μένων, ὥστε ὁ μὲν Σαύθης καί ποτε παμπόλλων ὄντων
 Σαυθῶν ἄλλον μὲν οὐδενὸς δύναιτο ἂν ἔθνος ἐπάγειν
 ἡγαγὼν δ' αὖ, ἐπὶ τοῦ ἐαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διακρίνοιστο

καὶ ὁ Θράξ Θρακῶν καὶ ὁ Πλευριός Πλευριῶν, καὶ τὰλλα
 δι' ἔθνη ὡσαύτως, ὅσα ἀκούομεν· τὰ γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ
 εἰ καὶ τὴν ἀντίορμα εἶναι λέγεται καὶ λεγέσθαι ἐπὶ
 ἀλλήλων· Κύρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ
 ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη ἀντίορμα ὄντα, ὁρμηθεὶς οὖν ἄλλῃ
 Περσῶν στρατῆς ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκόντων
 δὲ Ὑρκιῶν, καταστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους,
 Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Ἀνδαῖς,
 Κῶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἤρξα δὲ Βακτριῶν καὶ
 Ἰνδῶν καὶ Κιλίκων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Πανταγέ-
 των καὶ Μαριαδυνῶν καὶ ἄλλων δι' ἀμυρόλλων ἐθνῶν,
 ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ
 Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δὲ ἐπὶ Θάλακτιαν καὶ
 Κοπρίων καὶ Αἰγυπτίων. 5. Καὶ τοῦτον τῶν ἐθνῶν
 τούτων ἤρξεν οὕτε αὐτοῖς ἐμολγώστων ὄντων οὕτε ἀλλή-
 λους, καὶ ὅπως ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην
 γῆν τῷ ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλήξαι πάντας καὶ μη-
 δένα ἐπιχειρεῖν ἀντὶ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν
 τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀπὸ τῆ
 αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιῶν κυβερνᾶσθαι, ἀνηγορήσατο δὲ το-
 σαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἦν τις
 ἀρξήται παρεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἦν τις πρὸς εὖ
 ἦν τις πρὸς ἐσπίραν ἦν τις πρὸς ὄρατον ἦν τις πρὸς μω-
 σημβρίαν. 6. Ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἀξιόν ὄντα θανατῶ-
 σθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα, τίς ποτε ὦν γε-
 νῶν καὶ ποίαν τιμὰν ἔχων καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ
 παιδευθεὶς τοσαῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων,
 ὅσα οὖν καὶ ἐπαινόμεθα καὶ ἡσθησθαι δοκοῦμεν περὶ
 αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

CAPUT II.

1. Πατρὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ Κύρος γενέσθαι Καμβύσῳ Περσῶν βασιλέως· ὃ δὲ Καμβύσης οὗτος τῶν Περσείδων γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἐπὶ Περσῶν κληῖνται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἣ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ τοῦ Μήδων βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κύρος λέγεται καὶ ἄδεται ἐπὶ καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότητος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμότητος, ὥστε πάντα μὲν πόρον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. 2. Φύσις μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων διασημονεύεται· ἐπαινεύθη γὰρ μὴ ἐν Περσῶν νόμοις· αὐτοὶ δὲ δοκῶσιν οἱ νόμοι ἔργεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οἷα ἐνθεοί, ὅθεν περ ἐν ταῖς πλείσταis πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείυται πόλεις ἰσχυρῶς παιδεύων ὥπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὥπως ἐθέλουναι διάγειν, ἔπειτα προστάτονουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἄρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς αἰκίαν παρῖναι, μὴ παῖειν ὅν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα ὁραῖως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίῃ, ζημίαν αὐτοῖς ἐπιθένσαν. 3. Οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμελονται, ὥπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργον ἐπίσθαι, ἐπιμελονται δὲ ὧδε· ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθερία ἀγορὰ καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασίλειαι καὶ τὰ ἄλλα ἄρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὅληα καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλῆαι ἀπελήλονται εἰς ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μι-

γνύηται ἢ τοῦτων τέρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκο-
 σμία. 4. Διήρηται δὲ αὐτὴ ἢ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχαῖα
 ὡς τέτταρα μέρη· τοῦτων δ' ἓστιν ἐν μὲν παισίν, ἐν δὲ
 ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ
 στρατεύσιμα ἔτη γεγερόσι. νόμοι δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώ-
 ρας ἕκαστοι τοῦτων πύρρουν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ
 ἡμέρᾳ καὶ οἱ τελείοι ἀνδρες, οἱ δὲ γεραιότεροι, ἥνίκ' ἂν
 ἕκαστος προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν
 αἷς οὐκ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἐφηβοὶ καὶ κοιμῶνται
 περὶ τὰ ἀρχαῖα πρὶν τοῖς γυμνησιαῖς ὕπλοις πλὴν τῶν
 γεγραμμένων· οὗτοι δὲ οὕτω ἐπιζητοῦνται, ἕαν μὴ προφύ-
 ρηθῃ παρεῖναι, οὕτω παλλίαις ἀπαῖναι καλόν. 5. Ἀρ-
 χοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τοῦτων τῶν μέρων εἰσι δώδεκα·
 δώδεκα γάρ καὶ Ἱερῶν φαλαὶ διήρηται. καὶ ἐπὶ μὲν
 τοῖς παισίν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν, οἱ ἂν δο-
 κῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι, ἐπὶ δὲ ταῖς
 ἐφήβοις ἐκ τῶν τελίων ἀνδρῶν, οἱ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους
 βελτίστους δοκῶσι παρέχειν, ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν,
 οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μέλειτις τὰ τεταγμένα
 ποιῶντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρ-
 χῆς. εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι,
 οἱ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καλῆκοντα ἀπο-
 τελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστη ἡλικία προστέτακται ποιεῖν, διη-
 γησάμεθα, ὡς μέλλον δῆλον γένηται, ἢ ἐπιμύλονται, ὡς
 ἂν βέλτιστοι εἴωσι οἱ πολῖται. 6. Οἱ μὲν δὲ παῖδες εἰς τὴν
 διδασκαλίαν προτιῶντες διόγουσι μανθάνοντες δικαιοσύ-
 νην· καὶ λέγονται, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ'
 ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησάμενοι. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐ-
 τῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐ-
 τοῖς. γίγνεται γάρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ

ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἄρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπίστης καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων οἷων δὴ ἡκόσ. οὓς δ' ἂν γινώσι τούτων τι ἁδικούντας, νημερύνονται. 7. Κολάζουσι δὲ καὶ οὗς ἂν ἁδικῶς ἐγκαλοῦντας ἐνρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἑλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἄχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γινώσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδίδουαι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι [καὶ] τοῦτον ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἡμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατριῶτα καὶ φίλους. ἔπρεθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ καὶ ἡ ἰσχυριότης· καὶ γὰρ αὕτη μέγιστη δοκεῖ εἶναι ἐν πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. 8. Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφροεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πάντων ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι. μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρός καὶ ποιοῦν· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθιν ἀπίοντας γαστρός ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. ἡέρονται δὲ οἰκοθεῖν σίτον μὲν ἄριον, ὅσων δὲ κάρδαμον, πῦν δέ, ἢν τις διψῇ, κώδωνα, ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξοῦν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὲ ἑξ ἢ ἐπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενέας οἱ παῖδες πάντα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἀνέβρους ἐξέρχονται. 9. Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἑταῖροι

διάγονσιν οὕδε. δέκα ἔτη, ἰσὺς ὧν ἂν ἐκ παιδῶν ἐξέλ-
θωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχαῖα, ὥσπερ προεῖρηται,
καὶ ὁυλακῆς ἔνεκα τῆς πάλλεως καὶ σωφροσύνης· δοκεῖ
γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι· παρ-
έχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χηρῆσθαι,
ἢν τι δέκονται ὑπὲρ τοῦ κοινού. καὶ ὅταν μὲν δὲρ, πάν-
τες μένουσι περὶ τὰ ἀρχαῖα· ὅταν δὲ ἐξελθὼν βασιλεὺς ἐκ
θῆραν, τὰς ἡμισίας ὁπλὺς καταλείπει· ποιεῖ δὲ τοῦτο
πολλῶς τοῦ μηδός. ἔχουσιν δὲ δεῖ τὸν ἐξιώντις τόξα
καὶ παρὰ τὴν ἡστέραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ πύργον,
ἔτι δὲ γιγρόν καὶ παλτιὰ δύο, ὥστε τὰ μὲν ἀρῆναι, τῷ
δ', ἂν δέη, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. 10. Διὰ ταῦτα δὲ δημο-
σίαι τοῦ θηρῶν ἐπιμελονται, καὶ βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐν
πολέμῳ ἡγεμῶν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ αὐτὸς τὰ θηρῶν καὶ τῶν
ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεσιότη
αὐτοῖς δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι.
καὶ γὰρ πρῶτ' ἀνάστασθαι ἐθίζει καὶ ψυχὴ καὶ θάλαττα
ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις,
ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεύσαι θηρίον καὶ ἀκοντίζειν, ὅπου
ἴσ' παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλῶς ἀνέχῃ
θήρεσθαι, ὅταν τι τῶν ἀκρίων θηρίων ἀνθιστήται·
πάλαι μὲν γὰρ θήριον δεῖ τὰ ὁμοῖα γιγνόμενον, ὁυλά-
σασθαι δὲ τὸ ἐπιμερόμενον· ὥστε οὐκ ἔστιν ἡγεῖν ἐν
τῇ θήρῃ τί ἔπεισι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. 11. Ἐξίρ-
χονται δὲ ἐπὶ τὴν θῆραν ἄριστον ἔχοντες πλῆθον μὲν,
ὥς τὸ εἶκος, τῶν παιδῶν, τὰλλα δὲ ὄμους. καὶ θηρῶν-
τες μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν, ἢν δὲ τι δείσῃ ἢ θηρίον
ἔνεκα ἐπικαταμῆναι ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατηρῆναι περὶ
τὴν θῆραν, τὸ ἄριστον παντὶ διατηρήσαντας τὴν ὑπα-
ραίαν αὐθιγῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ

τὴν ἡμέραν λογίζονται, ὅτι μᾶλλον ἡμέρας σίτον διακινῶσι τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίξεσθαι ἔνθα, ἵνα εἴαν τι καὶ ἐκ πολέμου δέσῃ, δύνωται τοῦτο ποιῆν. καὶ ὅσον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικούτοι ὅτι ὡς θηράσωσιν, εἰ ὅμως, τὸ κάρδαμον. εἰ δὲ τις αὐτοὺς οἶεται ἢ ἐσθλὴν ἀειδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀειδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς ἡδὺ μὲν μᾶζα καὶ ἄριστος πειρῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διηρώτι πιεῖν. 12. Αἱ δ' εὖ μένουσαι φυλαὶ διατρέβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἵμαθον καὶ τοξεύουσιν καὶ ἀκορτίζουσιν, καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν, εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι ταύτων ἀγῶνες καὶ ἄλλα προτίθεται. ἐν ᾗ δ' ἂν φιλῇ πλείστοι ὥσι διαμυονέσθαι καὶ ἀνδρακάσθαι καὶ ὑποπιστάσθαι, ἐπαιροῦσιν οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἀρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ἄστας ἐπαιδύσει. χρώνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐρηβίων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ ἡροουρήσαι δέσῃ ἢ κοκούργους ἐρευνῆσαι ἢ κηστὰς ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύει τε καὶ τάχους ἔργα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἐρηβοὶ πράττουσιν. ἐπειδὴν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελεσμούς ἀνδρες. 13. Ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξελεθῶσι χρόνον, οὗτοι αὖ πέντε καὶ ἑκοστὴ ἔτη ὧδα διάγονται, πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἐρηβοὶ παρέρχουσιν ἐκκετοῦς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δὲ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, ὅσα ἡρονοῶντων τε ἤδη ἔργα εἰσὶ καὶ ἐπὶ δυναμένων. ἣν δὲ πᾶσι δὲ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ ἥντω πεπαλαιωμένοι σὺν κτερίῳ ἔχοντες οὐδὲ παλιὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀρχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θιάσμακά τε περὶ τοῖς σπέρμοις καὶ γέροντες ἐν τῇ ἀριστερίᾳ, οἷον περὶ γράφονται οἱ Πέρ-

σαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μέχτηραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ
 ἄρχαι δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλὴν οἱ τῶν
 παιδῶν διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πάντα καὶ εἰκοσὶν ἔτη
 διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὔτοι πλεῶν τι γεγενησὶς ἢ
 πενήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεῶς· ἐξέρχονται δὲ τῆρκαυτα εἰς
 τοὺς γεγραμμένους ὄντας τε καὶ καλουμένους. 14. Οἱ δ'
 αὖ γεγραμμένοι οὔτοι στρεψύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς
 βασιλῆως, οἱκοὶ δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ πάντα
 καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτον δὲ οὔτοι κείρονται, καὶ τὰς
 ἄρχας οὔτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις
 ἢ ἐν τελείοις ἀνδρόσιν ἕλληται τι τῶν τοιμήων, φαίνεται
 μὲν οἱ φύλορχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος,
 αἱ δὲ γεγραμμένοι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ δικριθείς
 ἔτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

15. Ἴσα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν
 πολιτεία, μικρὸν ἐπιάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν
 δηλωθῇ διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι
 ἀπὸ τῆς δώδεκα μυριάδας ἔσαν τούτων δ' οὐδεὶς
 ἀτελής· ἀπὸ τῆς νόμῳ τιμῶν καὶ ἄρχων, ἑλλ' ἔξουσι πᾶσι
 Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς
 δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἑλλ' οἱ μὲν δυναταὶ τρέφουσι
 τοὺς παῖδας ἄρχοντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνατοὶ
 οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὶ τοῖς δημο-
 σίοις διδασκάλοις, ἔξουσι αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεο-
 νισκεῖσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξε-
 σιν. οἱ δ' ἂν οὐ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὸ νόμι-
 μα ποιῶντες, ἔξουσι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἵκνους
 ἀνακρίεσθαι καὶ ἄρχων καὶ τιμῶν μετέχων, οἱ δ' ἂν
 μὴ διαγένηνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ ἔρχονται εἰς τοὺς
 τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένηνται ἰσο-

πλήρητοι, οὗτοι τῶν γεραίτερον γίγνονται. οὗτοι μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία ἐστὶν ἡ Περσῶν καὶ ἡ ἐπιμέλεια αὐτῇ, ἣ οἷον τὰ χροῖόμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι.

16. Καὶ νῦν δὲ εἰς ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν διαίταν, αἰσχρὸν μὲν γὰρ εἶναι καὶ νῦν ἐστὶ Πέρσας καὶ τὸ ἀποπνεῖν καὶ τὸ ἀπομύγεσθαι καὶ τὸ φύσιν μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχρὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ ἰόντα πον φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρήσθαι ἕνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἔχουσιν καὶ τὸ ὕγρον ἐκπονοῦντες ἀνήλσκον, ὥστε ἄλλη πρὶν ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχουσιν λέγειν· οὐ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ὠρηθήη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρον πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

CAPUT III.

1. Κύρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ἄλγην πλεον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίᾳ διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ τοχὺ μαρθάνειν, ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστιάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἦκουε καλὸν κλέγαθόν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κύρον τὸν υἱὸν ἔχουσα.

2. Ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κύρος τὸν Ἀστιάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς οἷα δὴ πατρὶ φιλοστόργος φύσει ἡσπιάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἰ τις πάλαι συνιεθραμμένος καὶ πάλαι φίλων ἡσπιάζοιτο, καὶ

ὄρων δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὁφθαλμῶν ὑπογραφῇ
καὶ χρῶματος ἐντολήναι καὶ κόμης προσθείταις. ἃ δὴ νό-
μιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι,
καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδρες καὶ οἱ στρε-
πτοὶ περὶ τῇ δόρῃ καὶ τὰ ψέλια περὶ ταῖς χερσίν, ἐν
Πέρσῃσι δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθίητες
φαιλότεραι καὶ διαίται εὐτελέσταται· ὄρων δὴ τὸν κό-
σμον τοῦ πάσιου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, Ὡ μῆτερ, ὥς
καλὸς μοι ὁ κάλλιστος. ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν,
πότερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατήρ ἢ οὗτος,
ὑπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, Ὡ μῆτερ, Μενεσῶν μὲν πολὺ
κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ, Μήδων μὲντοι, ὅσων εἴωρακα
ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις, πολὺ οὗτος ὁ
ἐμὸς πάσιος κάλλιστος. 3. Ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πά-
σιος αὐτὸν καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ
ψέλοις εἴμα καὶ ἐκόσμη, καὶ εἴ πον ἐξελεύσθαι, ἐφ' ἔπ-
παν χρυσοχαλκῖνον περικλῆναι, ὥσπερ καὶ αὐτὸς πᾶσι
πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ
φιλότιμος ἴδeto τῇ στολῇ, καὶ ἵππεύων μανθίσων ἄσπερ-
έχαισεν· ἐν Πέρσῃσι γάρ διὰ τὸ χαλκῖνον εἶναι καὶ τρέ-
φειν ἵππους καὶ ἵππεύειν ἐν ὁρμῇ οὕτῃ τῇ χώρῃ καὶ
ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. 4. Σκετινῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν
τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κῦρῳ, βονλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδι-
στα δειννέων, ἵνα ἦτις τὰ οἴκαδε παιδείῃ, προσήγγισεν
αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παιτοδαπὰ ἐμβάσματα καὶ
βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἐφασκεν λέγειν, Ὡ πάσις, ὅσα
πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δεικνῶ, πλὴν ὧν ἄρχῃ σοι ἐπὶ πάντα
τὰ λεγόμενα ταῦτα διατείνεις τὰς χεῖρας καὶ ἀπογνέυσθαι
τούτων τῶν παιτοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν
Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ κάλλιον τούδε τὸ

δεύτρον εἶναι τοῦ ἐν Πέρσιαι; τὸν δὲ Κύρον πρὸς ταῦτα ἰπποκρίνασθαι λέγεται, Οὐχί, ὦ πάππε· ἀλλὰ πολὺ ἀπλουστεῖρα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδὸς ἐστὶν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῶν, ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄριστος καὶ κρεῖα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινὰς ἐλιγμούς· ἄνω καὶ κάτω πλατύνομενοι μόλις ἀφικνεῖσθαι, ὅποιοι ἡμεῖς πάσαι ἤκομεν.

5. Ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γενόμενος δ', ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ, ὅτι ἡδία ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ σέ, φάναι τὸν Κύρον, ὁρῶ, ὦ πάππε, μυστατίζομενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπεκρίσθαι, Καὶ τὴν δὴ σὺ τεκμαίρομενος, ὦ παῖ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄριτου ἄψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποσιώμενος, ὅταν δὲ τοῦτον τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθύρῃ τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμικτρα, ὥς πῖνον ἀχθόμενος, ὅτι πλεῖα σοὶ ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο.

6. Πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρεῖα γε εὐωχῶν, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ ἀντιῶ παραφύρειν καὶ θίρειν καὶ τῶν ἡμέρων καὶ τὸν Κύρον, ἐπὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρεῖα, εἰπεῖν, Ἢ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦτά μοι τὰ κρεῖα, ὃ, τι βούλομαι, αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ Ἀία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγε σοι.

7. Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κύρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδίδοναι ταῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευσταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστω, Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δέ, ὅτι μοι πάλτον ἰδωκας· ἡν γὰρ τοῦτο ἔχω· σοὶ δέ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δέ, ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς· ταῦτα ἐποίη, ἕως διεδίδον πάντα ἃ ἔλαβε κρεῖα.

8. Σάκκῃ δέ, φάναι

τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδωσι· ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐνύχναρε καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοῖς διομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκαλύπτει, οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν Κύρον ἐπερὶεῖθαι προπειῶς, ὥς ἂν πᾶσι μαδέτω ὑποτιήσων, Αἰὲ τί δῃ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψατα εἰπὼν, Οἴχ ὄρας, φάναι, ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασιλείων τούτων οἰνοχοοὶ κοινῶς τε οἰνοχοοῦσι καὶ καθαρῶς ἐρχέονται καὶ δίδουσι τοῖς τρισὶ διακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάνην καὶ προσφέρουσιν, ὥς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπιότατα τῷ μύλλοντι πίνειν. 9. Κίλεσσον δῆ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν καὶ ἰμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς νοὶ πῦν ἐρχέης ἀνακτιήσωμαι σε, ἣν δύναμαι, καὶ τὸν κελεύσαι δοῦναι. λαβόντα δὲ τὸν Κύρον οὕτω μὲν δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥςπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον πεινυδιῶς καὶ εὐσχημόνως προσενγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάνην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγῃ πολὺν γέλοισα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κύρον ἐγχεύσαντα ἀναπιδῆσαι πρὸς τὸν πῆππον καὶ φιλοῦντα ἄρα εἰπὼν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐβαλεῖς σε ἐκ τῆς τιμῆς· ἐὰν το γὰρ ἄλλῃ, φάναι, σοὶ κῆλλον οἰνοχοήσω καὶ οὐκ ἐπιόμαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα τῶν βασιλείων οἰνοχοοὶ, ἐπειδὴν δίδουσι τὴν φιάνην, ἀφύσικτος ἀπ' αὐτῆς τῷ κινήθῃ ὡς τὴν ἀριστοτέρον χεῖρε ἐγχεύμενοι καταψόφουσι, τοῦ δῇ εἰ φάσμακα ἐρχέμεν μὴ λυσιπτεῖν οἰοῖς. 10. Ἐκ τούτου δῇ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δῃ, ἔφη, ὦ Κύρε, τίλλῃ μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι, ἔφη, τῇ Δία ἐδεδούκειν, μὴ ἐν τῇ

κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσίσταται
 σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον
 φάρμακα ὑμῶν αὐτὸν ἐγγέεντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο
 ἔρη, ὦ παῖ, κατέγνως; Ὅτι νῆ Α' ὑμᾶς ἐόρων κα-
 ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶτον
 μὲν γὰρ ἢ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα
 αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἡμεῖς ἐκεκροῦγαι, ἐμ-
 θάνετε δὲ οὐδὲ ἐν ἀλλήλων, ἦδτε δὲ καὶ μίλα γελῶντες
 οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἡδοντοῦ ὠμύνετε ἄριστα ἔχον-
 τες λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἐαυτοῦ γνώμην, ἐπὶ ἀνα-
 στασίῃς ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ἡνθιμῷ
 ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ἐπελήλυθε δὲ παντα-
 πασι σὺ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἱ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἀρ-
 χων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι
 τοῦτο αὖ ἦν ἡ ἰσσηγορία, ἧ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε. οὐδέποτε
 γὰρ ἐσιωπᾶτε. **VI.** Καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὺ
 πατήρ, ἔρη, ὦ παῖ, πῶς οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὲν Α'
 ἔρη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Λιπὼν πάντῃ, ἄλλο δὲ κακόν
 οὐδὲν πάσχει· σὺ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰ-
 νοχοῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, τὴν
 Σάκα οὕτω πολεμεῖς; τὴν δὲ Κύρον εἰπεῖν, Ὅτι νῆ
 Α', φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλὰς γὰρ με πρὸς τὸ
 πάππον ἐπιθυμοῦντα προεδρομεῖν οὕτως ὁ μαρτύρεται
 ἐποκωλύει. ἀλλὰ ἱκατένω, φάναι, ὦ πάππε, δὸς μοι
 τρεῖς ἡμέρας ἔρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν
 Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κύρον φάναι, Στά-
 ῖν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὡς οὗτος βούλομαι
 παρῆναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὕτω δυνατόν ἐστι
 ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινος· εἰδ' ὅπα-
 τον ἦχοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λούται· ἐπειδὴ

δὲ πᾶν σπουδάζει φογεῖν, εἰποιμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς
 γυναιξίν ἐστιν· ὥς παραινέταιμι τοῦτον, ὥςπερ αὐτὸς
 ἐμὲ παρατείνει ὑπὸ τοῦ κολύων. 12. Ταυμάσιαι μὲν
 αὐτοῖς εὐθυμίας παρῶχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας,
 εἴ τιρος αἰσθητοῖα διόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τῶν τῆς
 μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποι-
 ῆσθαι· ὃ, τι γὰρ δύναίτο ὁ Κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς
 χαριζόμενος.

13. Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὥς ὑπιοῦσα
 πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἰδὼτο κατὰς ὁ Ἀστυάγης κατε-
 λπεῖν τὸν Κῦρον, ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιο μὲν
 ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίεσθαι, ἄκοιτα μὲντοι τὸν παῖδα
 χαλεπὸν εἶναι νομίζων καταλιπεῖν. 14. Ἐνθα δὲ ὁ Ἀστυ-
 άγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, Ω παῖ, ἦν μέγας πατὴρ ἐμὲ,
 πρῶτον μὲν τῆς πατὸς ἐμὲ εἰσόδου σοι οὗ Σάκης ἔρχεται,
 ἀλλ' ὅποιον βούλῃ εἰσῆναι ὥς ἐμὲ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ
 χάριν σοι ἔισομαι, ὅσῳ ἂν πληροῦμαι εἰσῆς ὥς ἐμὲ.
 ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ καὶ ἄλλοις, ὅποσους
 ἂν βούλῃ, καὶ ὅταν ἀπῆλθῃ, ἔχων ἅπαντα, οὐς ἂν αὐτὸς ἐθελ-
 ῇ. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τῷ μητρὶος σοι δοκοῦν
 ἔχειν ὅποιαν ἂν βούλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. ἔπειτα τὰ τε τῶν
 ὄντων ἐν τῇ παρασκευῇ θηρία δίδωμι σοι καὶ ἄλλα παντο-
 ῦνα πολλὰ, ἃ σὺ ἐκιδὼν τάχιστα ἵππεύειν μάθῃς,
 διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλὼς ὥςπερ σὺ
 μωγᾶλοι ἄνδρες, καὶ παῖδας δὲ σοι ἐγὼ συμπαικίζουσιν
 παροῖξω, καὶ ἄλλα, ὅποσα ἂν βούλῃ, λήγων πρὸς ἐμὲ οὐκ
 ἀνυγίσεις. 15. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ
 διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπεῖναι·
 ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιο.
 ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τί, εἰπὲν

XENOPH. I.

B

λέγεται, "Οτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλικῶν καὶ ἐμὴ καὶ δοκῶ
 κράτιστος εἶναι, ὦ μητερ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων
 ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἵππεύειν ἡτίων ἐμὴ τῶν ἡλικῶν
 καὶ τοῦτο εὖ ἴσθαι, ὦ μητερ, ἔφη, ὅτι ἐμὴ πάντῃ ἀνὴρ
 ἦν δὲ με καταλίπης ἐνθάδε καὶ μάθω ἵππεύειν, ὅτι
 μὲν ἐν Πέρσῃς ὦ, οἷμά σοι ἐκείνους τὸν ἀγαθόν τῶ
 περικὰ ῥηδίως νικήσειν, ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω ἐν-
 θάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἵππεων κράτιστο-
 ῶν ἵππεὺς συμμαχεῖν αὐτῷ. 16. Τὴν δὲ μητέρα εἰπὼν
 Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκ-
 ὅτιαν σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κυρον φάναι, Ἄλλ-
 ὦ μητερ, ἀκριβῶς ταῦτά γε οἶδα. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν
 Μανδάνην εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡ
 ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη
 δικάζειν, καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μᾶ ποτε δίκη πληρῶς
 ἔαβον ὥς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαυτή
 17. Πᾶς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα ἔτερον παῖδα μικρὸν
 μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ
 ἐκείνον ἡμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνδύ. ἔγω οὐ
 τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρ-
 μόζοντα ἐκάτερον χιτῶνα εἶναι. ἐν τούτῳ αὖ με ἔπει-
 σεν ὁ διδάσκαλος, λέξας, ὅτι ὅποτε μὲν τῶν ἀμφοτέρων
 εἴη κοτὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὅποτε δὲ κρῖναι δεῖσι, πο-
 ροῦ ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔρη σκεπτικόν εἶναι, τίς κτῆσι
 δίκαια ἐστί, ποτέρα τὸν βίβη ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν
 ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. ἔπειτα δὲ ἔρη τὴν
 μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίβαιον· σὺ
 τῷ νόμῳ οὐκ ἐκέλευεν αἰετὸν τὸν δικαστὴν τὴν ψήφον τίθε-
 σθαι. οὕτως ἔγω σοι, ὦ μητερ, τὰ γε δίκαια παντάπα-
 σιν ἤδη ἀκριβῶς ἦν δὲ τι πρὸς προσδίδωμαι, ὁ πάππος μὲν

ἔφη, οὕτως ἐπιδιδάξει. *18. Ἀλλ' οὐ ταύτῃ ἔφη, ὡ παῖς, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογῆται. οὗτος μὲν γὰρ τῷ Μήδῳ πάντων ἐναντίον δευπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατήρ τίς ἴσται, να μὲν ποιεῖ τῇ πόλει καὶ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μετρῶν δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ὑπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὴν οἶκοι ἦς, ἂν παρὰ τοῦτου μαθὼν ἤκησεν ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ πλείον οἰσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὁ γὰρ σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κύρος, δεινότερός ἐστιν, ὥ μῆτηρ, διδάσκειν μείον ἢ πλείον ἔχειν. ὁ γὰρ ὅστις, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἀπαντας δίδιδασκεν, αὐτοῦ μῶν ἔχοντες ὥσπερ θάρσει, ὥς ὁ γὰρ σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

CAPUT IV.

1. Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ φάσει ὁ Κύρος· τίλος δὲ ἔτι μῆτηρ ἀπῆλθε, Κύρος δὲ κατέμεινα καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συντεκνέκρατο ὥστε οἰκείως διακείσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἡγήσθητο, προσίων καὶ ἑνὸς ὄντος, ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱοὺς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλείως δέοντο, τοὺς παῖδας ἐπέλενον τοῦ Κυροῦ δεῖσθαι διαπράσσασθαι σφίσιν. ὃ δὲ Κύρος, εἰ δέοντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τῆς φιλαστροφίας καὶ φιλοτιμίας περὶ παντός ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι.
2. Καὶ ὁ Ἀσινάγης, ὅτι δέοντο αὐτοῦ ὁ Κύρος, οὐδὲν εἶδονατο ἀντίχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πέμπτον οὐδέ κλαίον

ποτὲ ἐπαύετο, σιγῆς τε ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφροβήθη
μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νεκρῶς εἶπεν,
οἶδα τοὺς Ἀσιναίης, πρῶτος ἦσθαι Κῦρος καὶ πάντων
ἀσκήτατα ἀνεκτεῖναι ὑπηρετήσων· οἶδα τοὺς χαριεῖσθαι
ὥστε πᾶσι πᾶσιν ἀνεκτεῖσθαι τὸν Ἀσιναίην.

3. Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολὺ ῥωτότερος, ἢ
μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἀναγκάζετο πρὸς τοῦ διδασκα-
λου καὶ δίδοναι λόγον ὃν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρὰ τῶν
λῶν, ὅποτε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι
πολλὰ μὲν αὐτὸς αἰετὺς παρόντας ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντι
τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ἐπὶ ἄλλων ἐρωτῶτα, διὰ τὴν
ἀρχίνους εἶναι καὶ ἀπεκρίνεται, ὥστε ἐκ πάντων τούτων
ἢ πολυλογία συνίστατο αὐτῷ· ἀλλ' ὥστε γὰρ ἐν παι-
μασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὁμῶς ἐμπαί-
νται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγωρίαν, οὕτως
καὶ Κῦρον ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θρόνος διαφύλακται
ἀλλ' ἀπλοῦς τις καὶ φιλοστοργία, ὥστε ἐμπαί-
νται ἐν πλείω ὀκνοῦσιν αὐτοῦ ἢ σιωπῶντι παρῆναι.

4. Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει
εἰς ἴσων τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτοις δὴ τοῖς
λόγοις βραχυτέροις ἐχοῖτα καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιότερος
αἰδούς δὲ ἐνεμήματα ὥστε καὶ ἐρεθισμένους, οὕτως
συντυγχάνοι τοῖς προσβυτέροις, καὶ τὸ σκληρόδες, καὶ
πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, οὐκέτι ὁμοίως προσπί-
πτειν. οὕτως δὴ ἡσυχαιότερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνο-
σίαις πόμπαν ἐπὶ χροῖν. καὶ γὰρ ὅσα διαγινώσκονται πολ-
λάκις ἡμῶς πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἢ κορίτων ἥδει ὅτι
ταῦτα προῖκαλιτο τοὺς ανώτας, ἀλλ' ἅπερ ἐν ἥδει ἐκ-
τόν ἤτιονα ὄντα, ταῦτα ἐξήρχε φάσκων κάλλιον αὐτῶν
ποιήσιν, καὶ κατήρχε ἤδη ἀναστηδῶν ἐκ τῆς ἵππου

ἢ διαπορευόμενος ἢ διακοιτιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων,
 ἢ πᾶν ἔποχος ὢν, ἡτιώμενος δὲ αὐτὸς ἢ ἐαντιῶ
 μάχιστα ἐγείλα. 5. Ἦς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκον ἐκ τοῦ ἡ-
 τῶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἡτιώτο, ἀλλ' ἐκαλινδοῦτο ἐν
 τῷ περᾶσθαι αὐτοῖς βέλτιον ποιῆν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ
 τὸν ἀφίκετο τῇ ἐπιτελῇ τοῖς ἡμέσι, ταχὺ δὲ παρῆμι διὰ
 τὸ ἔρῳν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδεισῷ θη-
 ρία ἀνελόμαι διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίτων, ὥστε
 ὁ Ἀστυάγης οὐκ εἴτε εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία, καὶ ὁ
 Κύρος μισθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναται οἱ ζῶντα
 πολλὰ περῆσαι, ἔλκετο πρὸς αὐτόν. Ω πάππε, τί σε δεῖ
 θηρία ζητοῦντα πρόσημα ἔχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐκπέμ-
 νης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θεῷ, νομῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία,
 μοι ταῦτα πέρεσθαι. 6. Εὐθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξίναται
 ἐπὶ τὴν θήραν οὐκ εἰς ὁμοίως ἐκπαρῆν ἰδύναιτο ὥστε
 αὐτὸς ὢν, ἀλλ' ὀκνηροῦσαν προσῆμι, καὶ ἃ πρόσθεν τῷ
 Σάκᾳ ἐμύμετο, οἱ οὐ παρῆμι αὐτῷ πρὸς τὸν πάππον,
 αὐτὸς ἤδη Σάκας ἐαντιῶ ἐγίγμετο· ἀν γὰρ προσῆμι, εἰ μὴ
 ἴδοι, εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἰδοῖτο πᾶσις σημαί-
 ρειν αὐτῷ, ὅποτε ἐν καιρῷ εἴη εἰσελθεῖν καὶ ὑπότι οὐκ ἐν
 καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἐπερὶβλεψεν ἤδη αὐτόν, ὥστε καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες.

7. Ἐπὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν
 ἐπιδυμοῦντα ἔξω θήραν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θεῷ
 καὶ φύλακας συμπεμπει ἐφ' ἵππων προσφυτέροντες, ὅπως
 ἐκ τῶν δυσχωρίων φυλάττοιεν αὐτόν καὶ εἰ τῶν ἐγγύων
 τι γέννηθαι θηρίων. ὁ οὖν Κύρος τῶν ἐσομένων προθύ-
 μως ἐκινδύνετο, ποίοις οὐ γὰρ θηρίοις πελάζειν καὶ
 πᾶσα γὰρ θαυμάσια διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ ἄσκητοι
 πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειρον καὶ κάπροι καὶ

λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἷες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι ἄσινες εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δεδιὲν φυλάττεσθαι οὐδὲν ἥττον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς ταῖς ἵππων κατακρημνισθῆναι. 8. Καὶ ὁ Κύριος πάντα τὰν ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασιν πάντων ἐπιλαθόμενος ὡς ἤκουσεν ἰδίωκεν οὐδὲν ἄλλο θηῶν, ἢ ὅπῃ ἔφευγε. καὶ πῶς διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κακῆων ἐστραγγίλλουσιν μὴν ἄλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κύριος μόλις πῶς καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδῖον ἦλθεν, ἀκοιτίσας κατὰ βάλλει τὴν ἔλαφον, καλὸν τι χοῖμα καὶ μέγα. καὶ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσσαντες ἐλκόμενον αὐτὸν καὶ ἔλεγον, εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἐφάσαν κατερεῖν αὐτοῦ, ὃ οὐκ ἔλαφον εἰσέηκε κατὰ βηκῶς καὶ ἀκούων ταῦτα ἤρπαστο. ὡς δ' ἤρπαστο κροτάλῃ, ἀνελήθησαν ἐπὶ τὸν ἵππον ὡς περ ἐν θουσίῳ, καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀγίου κάπρον προσπερόμενον, ἀντιέλαυνει καὶ διατεινόμενος εὐστόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατίσχε τὸν κάπρον. 9. Ἐνταῦθα μέντοι ἦν καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ λοιδόρευτο, τὴν θρασυτείαν ὁρῶν ὃ δ' αὐτοῦ λοιδόρουμένον ὅμως ἰδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαφον ταῦτα ἔασαι εἰσχομίσαντα δοῦναι τῷ πῆπῳ. τὸν δ' ὁ θεῖος εἰπεῖν φασιν, Ἄλλ' ἦν αὐθιγῆται ὅτι ἰδίωκες, οἱ σοὶ μόνον λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶδον. Καὶ ἦν βούληται, φάναι αὐτόν, μυστηγώσάτω, ἐπειδὴν γὰρ ἐγὼ δῶ αὐτῷ, καὶ σὺ γὰρ, εἰ βούλει, ἔρη. ὃ δ' εἶπε, τιμωρὴν σάμενος ὅτι βούλει, ταῦτα ὅμως χάρισαι μοι. καὶ ὁ Κεῖς ἐμῆς μέντοι τελευτῶν εἶπε, Πολεῖ ὅπως βούλει· σὺ γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμῶν τοιαύτας βασιλεῖς εἶναι. 10. Οὕτω δὴ

Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τοῖς πᾶσι καὶ ἔλε-
γεν, ὅτι αὐτοὺς ταῦτα θηράσκειν ἐκέλευε. καὶ τὰ ἀκόντια
ἐπεδείκνυε μὲν αὐτοῖς, κατέθηκε δὲ ἡματομήνα, ὅπου ἦτο
τὸν κῆππον ἀνέσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρ' αὖ εἶπεν, Ἀλλ',
ὦ πατήρ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, σὺ μὲν
τοὶ δέομαι γὰρ τοῦτων οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ
ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἐκτενέω, ὦ πάτερ,
ἐμοὶ δὲς αὐτά, ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἀλλ',
ὦ πατήρ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτι
σὺ βούλει, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσω θίλεις.

II. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τοῖς ἵπποις τοὺς πᾶσι
καὶ ἅμα ἔλεγεν. Ὡς παῖδες, ὡς ἄρα ἐρρωσόμεθα, ὅτι τὰ
ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθροῖσιν. ὅμοιον ἐμοίγε δοκεῖ
εἶναι, οἷοντες εἰς με δεδομένα ζωᾷ θηροφίᾳ. πρῶτον μὲν
γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα καὶ λεπτιᾷ καὶ ἡσυχίᾳ,
καὶ τὸ μὲν ἀντὶ τῶν χοίρων ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν τοῖς
ὄρεσι καὶ λιμῶσι θηρία ὡς μὲν κατὰ, ὡς δὲ μεγάλα,
ὡς δὲ λιπαρὰ φαίνεται. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὥστερ' ἐν-
ταῖς ἡλλοῖς εἰς τὸν οὐρανόν, αἱ δὲ κίπροι, ὥστερ' αὖ
ἐν τοῖς φασὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὁμοίως ἐφύονται. ἀπὸ δὲ
τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτῶν οἷον ἔ' ἢν αὐτῶν. κατὰ
δὲ, ἔφη, ἐμοίγε δοκεῖ καὶ τεθροῖσθαι εἶναι ταῦτα
ἢ ζῶντα ἐκείνα τὰ περιοκδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη,
ἴσθης καὶ ἡμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ θήρην; Καὶ φησὶ
ὁ πατήρ, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύει. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε,
Πεσὺν ἄν ἡμῖν Ἀστυάγης μνησθεῖς. 12. Τὸ γὰρ ὅν,
ἔφασαν, σοὺ γὰρ ἰσχυρότερος πῦσι. Ἀλλὰ μὲν τὸν Δίον,
ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ αὐτὸς οὐκ ἀνθρώπου γένεσθαι. αὐτὸς
γὰρ οἷός ἐστι καὶ λέγειν ἔγωγε, σὺ δ' ἐναρτέων πρὸς τὸν
κῆππον ἐκ τοῦ ἴσου εἶναι δύναι. ἢν δὲ τοσούτον ἐν-

διδῶ, δίδουκα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλίου
 γένεσθαι· παιδάριον δὲ ὦν δεινότετος λαλεῖν ἐδόκει
 εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Ποιητὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα
 εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν ἂν τι δέη δυνήσκει πρῶτιεν, ἀλλ'
 ἄλλου τινὸς τὰ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη εἶναι δεῖσθαι ἡμῶν
 13. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κύριος ἐδήχθη, καὶ σιγῇ ἀπε-
 θῶν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τοὺς μὲν εἰσῆλθεν, ἐταβουλε-
 σας, ὅπως ἂν ἀλμπότατα εἴποι πρὸς τὸν πύκτιον καὶ
 διαπραΐσειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδίδοντο. ἤρξα-
 σθ' ὅν ὥδε.

Ἐπέ μοι, ἔφη, ὦ πάτερ, ἦν τις ἀποδορῆ ἰσθ' οὐκ
 τῶν σε καὶ λήβης αὐτόν, ἢ αὐτῷ χρήσῃ; Τί ἄλλο, ἔφη
 ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ ἀντόματος πε-
 λιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγώσω
 γὰρ, ἵνα μὴ αὐθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι. 14.
 Ἦν, ἔφη ὁ Κύριος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἶναι, ὅτι μαστι-
 γώσεις με· ὥς βουλευόμεθα γὰρ, πῶς σε ἀποδορῆ λαβε-
 τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀστυνόγης, Καλὸν
 ἔφη, ἐποίησας προειπὼν· ἔδοθεν γὰρ ἀπαγορεύειν ὅτι
 μὴ κρεῖσθαι. χάριεν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων τῇ θύ-
 ραισι τὸν παῖδα ἀποβουκόλῃσιν. 14. Ἀκούσας ταῦτα
 ὁ Κύριος ἐπέθετο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνταγὸς δὲ καὶ σὺ
 θρωπὸς ὦν σιωπῇ διήγεν. ὁ μὲντοι Ἀστυνόγης ἐπεὶ ἔγρη-
 αὐτόν λυπαρόμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίζε-
 σθαι ἐξῆγει ἐπὶ θήραν, καὶ πρὸς πολλοὺς καὶ ἡλικί-
 ούς συναλίσας καὶ τοὺς παῖδας, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱστια-
 σιμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην θήραν. καὶ βου-
 σιλικῶς δὲ παρῶν αὐτὸς ἀπιγόρευσεν μηδὲνα βάλλειν, πρὸ
 Κυρίου ἐμπλησθεῖν θηρῶν. ὁ δὲ Κύριος οὐκ εἶα καλεῖν
 ἀλλ' εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάτερ, ἡδίως με θηρῶν, ἄρ-

τοὺς καὶ ἐμὲ πάντας διόκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος κράτιστος δύναιτο. 15. Ἐνταῦθα δὲ ἦ Ἀσινυάγης ἀρίστη, καὶ στὰς ἐδῆτο ἀμυλλομήκους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονεικούντας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κῆρος ἦδeto οὐ δυναμένη σιγῆν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναῖον ἀνακλᾷζοντι, ὅποτε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ἀναμαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν ἐνθραίνετο, τὸν δὲ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ᾗσθάνετο οὐδ' ὅπως ποῦν φθονεῖως. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀσινυάγης ἀπῆλθι. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τοῖς θήρεσι, ὥστε ἄνθρωποι, ὅποτε οἷόν τε εἴη, συνεζήμουν τῷ Κέρῳ καὶ ἄλλους τε πολλοὺς περιλάμβαντα καὶ τοὺς παῖδας Κέρου ἔνεκα. τὸν μὲν οὖν πλείστον χρόνον οὕτω διήτην ὁ Κῆρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τιμος συναιτίως ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενός.

16. Ἀμφὶ δὲ τὰς πόλεις ἢ ἐκκαίδεκα ἔτη γενουμένου αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως, γυνεὶν μέλλον, ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς ταῦτον τὸν χρόνον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθοσίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρεντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. οἷος οὖν ἀσημειῶς θηροῖη, ὥσπερς τε προσέλαβεν πολλοὺς καὶ πλείστους, οἷοντες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐδεῖν εἰς τὰ ἐργασίμια τε καὶ ἐνέλεται. ἀφαιρόμενος δὲ αὐτῶν ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἐνταῦθα ἐδιπρωποικίετο ὡς πρὶν τῇ ὑστερίᾳ θηροῦσιν. 17. Ἦδη δὲ βασιλεὺς γενουμένης ἢ διαδοχῇ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴν στρατιάν παραῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαὶ καὶ πολλοὺς [τε]

αὐτὸς ἦκεν ἔχων ἱππείας καὶ πεζοὺς. ἐβουλευσάτο οὖν κράτιστον εἶναι ληλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρό-
 τυρόν τε αὖ φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερῶν αὖ
 πολλὴν ἀφθορίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὲ πρῶτ' ἀνα-
 στὰς ἦγε τὸ στρατεύμα, καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς κατέλειπεν
 ἀθρόους ἐν ταῖς μεθορίσις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις πρὸς
 κλάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρονύγια, τοὺς μὲν βελτί-
 στους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέ-
 μινεν, ὥς μὴ βροθόσιν οἱ φρονοὶ τῶν Μήδων ἐπὶ
 τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιηδέους ἀγῆκα κατὰ φν-
 λὰς ἄλλους ἄλλους καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλλομένους
 οἷα τις ἐπιτυχῶναι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὲ
 ταῦτα ἔπραττον.

18. Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει, ὅτι πολλοί οἱ εἰσὶν
 ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς
 περὶ αὐτόν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρα-
 τυχοῦσιν ἱππύταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσαν
 ἐκβοήθειν. ὥς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυ-
 ρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἱππείας ἡσυχίαν ἔχοντας,
 ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κύρος ὁρῶν ἐκβοήθουντας
 καὶ τοὺς ἄλλους πασανδὶ, ἐκβοήτῃ καὶ αὐτὸς πρῶτον
 τοῖς ὅπλα ἐκδύς, οὐπλοῖς οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐ-
 τοῖς ἐξοπλισθῆναι· μάλα δὲ καλὴ ἦν καὶ ἀριούνοια
 αὐτοῦ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὲ
 ἐξοπλισάμενος προσήλκετο τῷ ἵππῳ, καὶ ὁ Ἀστυάγης
 ἐθαύμασε μὲν λίτος κελύσαντος ἥκει, ὅμως δ' εἶπεν
 αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτόν. 19. Ὁ δὲ Κύρος ὡς εἶδε πολ-
 λὸν ἱππείας ἀντίους, ἤρπτε, Ἥ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε,
 πολέμιοι εἰσιν, οἱ ἀρεοιγῆκασι ταῖς ἵπποις ἡρέμα· Πολέ-
 μοι μέντοι, ἔφη. Ἥ καὶ ἐκῆναι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες.

Κακῆνοι μίντοι. Νῆ τὸν Δι', ἔφη, ὦ πάτερ, ἀλλ' οὐκ
πονηροὶ γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγου-
σιν ἡμῶν τὰ χοήματα· οὐκοῦν χρη' ἐλαύνειν τινας ἡμῶν
ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὅστις, ἔφη, ὦ πατήρ, ὅσον τὸ
στίφος τῶν ἱππίων ἴσθηται συντεταγμένον, οἱ ἦν ἐπ'
ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποισμεύονται ἡμῶς πάλιν
ἐκείνοι· ἡμῖν δὲ οὕτω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἀλλ' ἦν σὺ
μῆτις, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσβοή-
θουντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐκ ἀνίστασθαι, οἱ δ'
ἄγοντες εὐθὺς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσι τινας
ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

20. Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἰδοῦξ τι λέγειν τῷ Ἀστυά-
γει, καὶ ἄνα θαυμάζων, ὥς καὶ ἐφρόντι καὶ ἐρηγόρει,
ἐλαύνει τὸν νῖον λαβρόντα τῶν ἱππίων ἐλαύνειν ἐπὶ τοὺς
ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούτοις, ἦν ἐπὶ
οὐκ κινῶνται, ἔλω, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἡμῖν προσεῖχειν
τὸν τοῦν, αὐτῷ δὲ ὁ Κυρξάτης λαβρὸν τῶν ἐφόρμων
ἱππῶν τε καὶ ἀνδρῶν προσελάνει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς
εἶδεν ὁρμημένους, ἔθορξ καὶ αὐτὸς πρῶτος ἤρπτε τα-
χέως, καὶ ὁ Κυρξάτης μίντοι ἐρείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
οὐκ ἠπελείπαντο, ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λει-
λατούντες, εὐθὺς ἀγάντες τὰ χοήματα ἔφευγον. 21. Οἱ
δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέτακτο, καὶ οὗς μὲν κατελάμ-
βαρον εὐθὺς ἔταμον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσμι δὲ παραλ-
λίσσαντες, αὐτῶν ἱσθασσαν, κατόπιν πάντους ἐδίωκον, καὶ
πᾶς ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ ἥρῳν τινας αὐτῶν, ὥσπερ δὲ
κῶν γενναῖος ἄπιρος ὑπερορῆτως φέρεται πρὸς κῆ-
προν, αὐτῷ καὶ ὁ Κῦρος ἐφάρτε, μῖνον ὅρων τὸ πάλιν
τὸν ἀπεχόμενον, ἄλλο δ' αὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέ-
μιοι ὡς ἑώραν ποιοῦντας τοὺς σφαιράνας, προέκλιναν

τὸ σῆμα, ὡς πανσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφῆς
 ἴδοιεν προσομιήσαντας. 22. Ὁ δὲ Κύριος οὐδὲν μᾶλλον
 ἄνισα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀσκαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε
 καὶ ἰσχυρὰν τὴν φωνήν τοῖς πολεμίοις ἰσχυρῶς κατέχων
 ἐποίησε, καὶ ὁ Κουζαφης μέντοι ἐφέλειτο, ἰσως καὶ αἰ-
 σχυρόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἰποντο, προ-
 θυμοῖσθε ὄντες ἐν τῷ τοιοῦτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ αἰ-
 μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυ-
 ἀγης ὡς εἶδρα τοὺς μὲν ἀπορορήτως διώκοντας, τοὺς
 δὲ πολέμους ἀδρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντιῶντας,
 δαίσας περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κυρίου, μὴ εἰς παρ-
 σκευασμένους ἀνάτως ἐμπιστόντες πάθοιεν τι, ἡγήθη
 εὐδύνειν πρὸς τοὺς πολεμίους. 23. Οἱ δ' αὖ πολέμοι ὡς
 εἶδον τοὺς Μήδους προκινήθοντας, διατεταγμένοι οἱ μετ'
 τὰ παλῆα, οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεισαν, ὡς ἂν εἰσιδῇ αἱ
 τόξευμά γε ἀγέκοντα στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα
 εἰώθεισαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα
 γίνοντο, προσήλιονον ἀλλήλοις, καὶ ἡκροβολίζοντο πολ-
 λάκις μέχρι ἐσπέρας. ἔπει δὲ εἶδον τοὺς μὲν σφειέ-
 ρους φωνῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἄμφω τὸν
 Κύριον ἐκ' αὐτοὺς ὅμῳ φερομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην
 σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξέυματος, ἐκλή-
 ταναι καὶ φεύγουσιν. οἱ δὲ αἱτε ὁσόντε διώκοντες ἀνὰ
 κράτος ἤσαν πολλοὺς· καὶ τοὺς μὲν ἀμαρτάνοντες ἔπαιον
 καὶ ἵππους καὶ ὥδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκτανον
 καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν, πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν
 Ἀστυαγίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δαίσαντες, μὴ καὶ
 ἐνέδρα τις μεῖζων ὑπείη, ἐπέσχον. 24. Ἐκ τούτου δὲ
 ἀνῆλθεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ὑποκράσει, καὶ
 τὸν Κύριον οὐκ ἔχων ὅτι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα

εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ, καὶ γὰρ τότε ἀπύρτων οἰκάδ' ἐμὸς τῶν ἄλλων ἐξείρος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπιωκότας περιλαύνων ἐθεάτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες πρόσ- ἤγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιοῦμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἡρωομένου ἐπὶ τῇ θύκῃ τῇ αὐτοῦ.

25. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις γέννημα ἐξεγένητο, καὶ οἱ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾤδει, ὃ τε Ἀστυάγης καὶ πρῶτον τιμῶν αὐτῶν τότε ὑπερβηπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Κυμβύσσης δέ, ὁ τοῦ Κῦρου πατήρ, ἤδετο μὲν πονθανόματος γένους, ἐκείνῳ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχρηζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπικύβει δὴ, ὅπως ἴα ἐν Πέρσῃσι βασιλῆα ἐπιτελοίη, καὶ

Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγειναι εἰπεῖν, ὅτι ἀπύρτω βούλομαι, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμνητο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἰδοὺς ἀποσκαῖον ἦναι ἀποπέμπειν αὐτόν. Ἐνθα δὲ ἔπαυσε τε αὐτῷ δοῦν, οὗς αὐτὸς ἐπέδραμι λαβεῖν, καὶ ἄλλα νουθεσίαις πολλὰ ἔειπεν, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτόν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλους ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἰσχυρόν καὶ φίλους ἀγαθὸν καὶ ἐχθροὺς αἰσῶν. Ὡσαύτως δὲ τὸν Κῦρον πρὸντακτον ἱππικῆς καὶ παιδὸς καὶ ἡλικίης καὶ ἀνδρὸς καὶ γέροντος ἐφ' ἑαυτῶν καὶ Ἀστυάγης αὐτῷ, καὶ οὐδένα ἔμελλεν ἔσθαι ἄνθρωπον ἀποστρέφειν. 26. Καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν ἐξέτατο ἀπὸ πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρεῖν, πολλὰ δὲ δῶμα διδάσκειν φασιν αὐτόν τοις ἡλικιώταις, ὃν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδιδόκειν, τίλας δὲ καὶ ἦν εἰς ἀπολὴν τῇ Μηδικῇ ἐκδόντις δοῦναι τι, διελθὼν ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺς μὲντοι λαβόντας καὶ δεξιμένους καὶ δῶμα

λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ δεξιόμενον
Κύρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι ἢ Μη-
δους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὃ πάππα, ἐμὲ καὶ αὐτὸς ἐνα-
ῶς σὲ μὴ αἰσχυρόμενον, ἔα ἔχειν, εἴ τῷ τι ἐγὼ δέδοκα
Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι, ὥςπερ Κύρῳ
ἐπέστειλεν.

27. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγον ἐπιμνησθῆναι, λέ-
γεται, ὅτε Κύρῳ ἀπῆρι καὶ ἀπηλλάκτοντο ἐπ' ἑλληλῶν
τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμψασθαι αὐ-
τὸν νόμον Περσικῶν καὶ γὰρ τῶν ἐν τούτῳ ποιοῦσαι Πέρ-
σαι· ἀνδρὰ δὲ τινὰ τῶν Μηδῶν μάλα καλὸν κίεραθ' ὄν-
τια ἐκπεπληχθαι πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ
Κύρου, ἥνικα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτόν
ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθὺν
τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μόνον οὐ γιγνώσκεις, ὃ Κύρῳ,
τῶν συγγενῶν τῷ δὲ ὑπὸν τὸν Κύρον, Ἡ καὶ σὺ συγ-
γενὴς εἰς Μάλαστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν
Κύρον, καὶ ἀνέωρε μοι· πολλὰς γὰρ σε δοκῶ γιγνώ-
σκειν τοῦτο ποιοῦντα. Προσελθὺν γὰρ σοὶ καὶ βουλόμε-
νος, ἔφη, καὶ μὴ τοὺς θεοὺς ἡσυχνέμεν. Ἄλλ' οὐκ ἴδαι,
φάναι τὸν Κύρον, συγγενὴ γὰρ ὄντα· ὅρα δὲ προσελθόντα
φιλεῖν αὐτόν. 28. Καὶ τὸν Μηδὸν φιληθέντα ἐπέ-
σθαι, Ἡ καὶ ἐν Πέρσις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς
φιλεῖν· Μάλαστα, φάναι, Ἔτι γὰρ ἴδωσιν ἑλληλῶν διὰ
χρόνον ἢ ἀπίωσί τοι ἐπ' ἑλληλῶν. Ὡρα ἢν εἴη, ἔφη
ὁ Μηδός, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμὲ· ἀπέρχομαι γὰρ,
ὥς ὄρεας, ἦδη. οὕτω καὶ τὸν Κύρον πάλιν φιλήσαντας
ἀποσιμπεῖν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδὸν τε οὕτω πολλὴν διη-
νέσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μηδὸν ἦκειν μάλα ἰδρῶντι τῷ
ἵππῳ· καὶ τὸν Κύρον ἰδόντα, Ἄλλ' ἦ, φάναι, ἐπαλάθεον

ὦν ἐβούλον εἰπεῖν· Μὰ Δία, φίλοι, ἀλλ' ἦκοι διὰ
 ὄρου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί', ὃ σύγγενες, δι-
 ἴχου γρ. Ποῖον ὀλίγον; εἰπεῖν τὸν Μήδον· οὐκ οἶσθα,
 ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύτιω χρόνον, πάν-
 ῃς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι αὐχ' ὄρω σε τότε τοιοῦτον
 τα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γυλίσσαι τε ἐκ τῶν ἑμ-
 ρασθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· θαρρύνειν ἀπορῆν, ὅτι
 ἀρίσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὅρῳ ἐξέσται καὶ
 ὀλέται ἀσκαρδαμυκί.

CAPUT V.

1. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσῃσι ἐν-
 τὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἐπὶ γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν
 ῥῶτον οἱ παῖδες ἔσχωπτον αὐτόν, ὥς ἡδυνάθειν ἐν
 Μήδοις μεμαθηκώς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθλότερα αὐτόν
 ὄρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πόνοισι, καὶ εἴ ποτ'
 ἑορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιθιδόντα μᾶλλον αὐτόν τοῦ
 κτιοῦ μέρος ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τοῦ-
 οῖς δὲ τὰλλα κρατιστεύοντα αὐτόν ὄρων ἑαυτῶν, ἐν-
 ταῦθα δὴ πάλιν ἐπέπλησσον αὐτῷ οἱ ἡλικες· ἐπεὶ δὲ διπλ-
 ῶν τὴν παιδείαν ταύτην ἡδὴ ἐξηλθὼν εἰς τοὺς ἐφήρους,
 τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν, καὶ μελετῶν ἅ χρῆν
 αὐτῷ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ
 ἐπιθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

2. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς
 Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναξάγης ὁ τοῦ Ἀστυάρχου
 υἱός, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔλαβεν
 τῶν Μήδων· ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατιστρα-
 τήμενος μὲν πρώτας Σύρους, φῶλον οὐ μακρόν, ἐπὶ πόρον

δὲ πεπονημένος τὸν Ἀραβίων βασιλεία, ἐπικρόους
 ἔχων ἤδη καὶ Ὑριαίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίαν
 ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσῃ, πάν-
 γς τῶν πέριξ ἡμεδίως ἄρξῃ· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγ-
 γύλων τοῦτο ἔδοκει εἶναι. 3. Οὕτω δὲ διαπέμπει πρὸς
 τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυ-
 δῶν βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν Καππυδοκῶν καὶ πρὸς Φο-
 γας ἡμιπατέρους καὶ πρὸς Παφλαγῶνας καὶ Ἰνδοὺς
 καὶ πρὸς Κύρος καὶ Κίλικας, τὰ μὲν διαβάλλων τοὺς Μή-
 δους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη
 καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτό, καὶ ἐπιγὰρ
 ἀλλήλοις πεπονημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύουσιν, εἰ μὴ
 αὐτοὺς φθιάσας ἀσθενώσῃ, ἐπὶ ἐν ἑκαπτον τῶν ἐθνῶν
 ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὲ καὶ τοῖς λόγοις το-
 υτοῦ πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ
 δούλους καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ
 ταῦτα ἦν αὐτῷ. 4. Κυνεάρχης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυνόου παῖς
 ἐπεὶ ἡσθάνετο τὴν τ' ἐπιβολὴν καὶ τὴν παρασκευὴν
 τῶν συσταμένων ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτὸς τε εὐθίως πρὸς
 ἑδύνατα ἐντυπαρσκανάσθαι, καὶ εἰς Πέρσας ἐπεμπε
 πρὸς τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν
 ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσῃ. Ἐπεμπε δὲ καὶ πρὸς
 Κύρον, δοῦμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα εἰσελθεῖν
 ἐν τοῖς ἀνδράσιν, εἰ τις ἀμείνων στρατιώτης τὸ Περσῶν κοινόν
 ἦδη γὰρ καὶ ὁ Κύρος διαπτελεκώς τὰ ἐν τοῖς ἐγγύστοις
 εἰς τὰς τελευταῖς ἀνδράσιν ἦν. 5. Οὕτω δὲ
 δεξαμένου τοῦ Κυροῦ οἱ βουλευόντες γεραίτεροι αἰροῦν-
 ται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατείας. ἔδοξε
 δὲ αὐτῷ καὶ προσελθῆναι διακοσίους τῶν ὁματίμων· τῶν
 δ' αὖ διακοσίων ἐκάστῳ τέταρτος ἴδωκαν προσελίσσθαι

τούτους ἐκ τῶν ὁμοίων· γίνονται δὲ οὗτοι χίλιοι.
 δ' αὖ χιλίων τούτων ἐκάστη ἐταξεν ἐκ τοῦ δήμου
 Περσῶν δέκα μὴν πελταστὰς προσελίσθαι, δέκα
 σφενδομήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως ἐγένοντο
 οἱ μὲν τοξόται, μέγιστοι δὲ πελτασταί, μέγιστοι δὲ σφεν-
 δμηταί· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τούτῃ
 δὲ στρατιᾷ τῷ Κέρει ἐδόθη. 6. Ἐπεὶ δὲ ἤρθε τὰ-
 τα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θειῶν. καλλιεργητάμενος
 τότε προσεφθίτο τοὺς διακούς. ἐπεὶ δὲ προσέβησαν
 οὗτοι δὴ τοὺς τίτταρας ἐκαστοί, σφίλινεν ἀντιὸς
 εἶπε τῷ πρῶτον ἐν αὐτοῖς ταῦδε·

7. Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσελόμην μὴν ὑμᾶς, οὐ τὴν
 ὥτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὄρων ὑμᾶς, ἃ μὴ
 λὰ ἢ πόλις νομίζω, προθύμως ταῦτα ἐκπορεύεσθαι, ἵνα
 αἰσχρὰ ἤγεται, κατελθὼς τούτων ἀπεχόμενοι. ὧν
 ἕνεκα ἀντιὸς τε οὐκ ὤκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην
 ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. 8. Ἐγὼ
 κατανόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι χείρους μὴ ἡμῶν οὐδὲν
 ἔγοντο· ἀσκούντες γοῖν κἀκὼν διέτιλσαν ὑπὲρ ἔργου
 κατὰ νομίζεσθαι· ὅτι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι
 τὰς ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθῷ ἢ αὐτοῖς, τοῦτ'
 ἐκείνῳ δύναιτο ἰδεῖν. 9. Καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἔρε-
 ν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὥς μηδὲν πλείον ἔχωσιν
 δοθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ' οἱ τε τῶν πα-
 τέρων ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ, ἵνα μηδέποτε εὐφραν-
 ῶσι, τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ὥς διὰ ταύτην τὴν ἐγ-
 γίαν πολλοκλήσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐνδυναμού-
 νοι οὕτω παρασκευάζονται· οἱ τε λέγειν προθυμύμενοι
 ἀντὶ γένεσθαι οὐχ, ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε πεί-
 θονται, τοῦτο μελειῶσι, ἀλλ' ἐλαττοντες τῷ λέγειν καὶ
 ΚΕΚΟΡΗ. I. C

πείθοντες ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ δι-
 πράξασθαι· οἱ γὰρ αὖ τὰ πολεμικὰ ἀκούοντες οὐχ,
 μαχόμενοι μηδέποτε παύονται, τοῦτ' ἐκπύουσιν, ἀν-
 νομήζοντες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθὰ γενόμενοι πο-
 λὺν μὲν ὄλβον, πολλὰν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας
 τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψιν. 10. Εἰ δὲ το-
 ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κο-
 σασθαι, περιψίδον ἀντιὸς γῆρας ἀδυνάτους γενόμενοι
 ἥσκιον ἔμοιγε δοκῶσι πέπονθέναι, οἷον εἴ τις γεωργὸς
 ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὐ σπείρων καὶ
 φρετύνων, ὅποτε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐσθὲ τὸν κα-
 τὰ τὸν ἀσκητικόν εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρθεῖν· καὶ
 τίς γὰρ ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιοδίκως γενόμενος
 ἀνεργῶνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὕτως μοι δοκεῖ
 καλὸς καὶ αἰσίων εἶναι ἀφροσύνης. 11. Ἀλλ' ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι
 μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ὥσπερ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς
 ἀπὸ παιδῶν ἀρχάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν κόπον
 ἔχων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς, αὐτοὶ ἐγὼ σαρ-
 ξίστομαι αὐτοῖς ἰδὼν ἰδιώτας ἄντας ὡς πρὸς ἡμῖς ἀγ-
 νίσσασθαι. οὐ γὰρ τί πῶ οὗτοι ἱκανοὶ εἶδιν ἀγωνισταί,
 ἂν ταξύνωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ ἐκπύωσιν ἐπιστημόνους
 ἢν δὲ πον πονήσαι δεῖ, τούτοις λείπονται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιώ-
 ται κατὰ τοὺς πόρους· οὐδέ γε αἰνέτες, ἀφροσύνην δὲ
 ἡττώσιν τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιώται κατὰ τὸν ἥ-
 ταν· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἐπαίδεστοι δὲ οὐ
 χρηὴ καὶ συμβάχοις καὶ πολεμικοῖς χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ
 οὗτοι δηλονότι ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρα
 ἔχουσιν. 12. Ὑμεῖς δὲ νῦν μὲν δήπου ὥσπερ οἱ ἄλλοι
 ἡμέρας δύναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόρους δὲ τοῦ ἔργου ἰδιώ-
 τας νομίζετε, λιμὲν δὲ ὥσπερ ὄψω διαχρήσθαι

ὀροποισίαν δὲ ὄψον τῶν λεόντων φέρεται, κάλλιστον δὲ
 πάντων καὶ πολυμικρότατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγ-
 γεκόμισθαι· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις
 ἵπασσι χαίρουσι. τοὺς δ' ἐπαινῶν ἐραστὴς ἀνάγκη κτᾶσθαι
 τὰ αἰτία καὶ διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόρον, πάντα δὲ κίν-
 δυνόν ἠδίως ὑποδέσθαι. 13. Εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ
 ὑμῶν ἄλλη γιγνώσκων, ἐμευτὸν ἐξαπατῶ· ὅτι γὰρ μὴ
 τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλείπον
 ἔξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείθῃ καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ
 εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσων με ταύ-
 τας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ θαρρόντως ὁρμώμεθα
 ἐπειδὴ καὶ ἐμποδὼν ἡμῖν γαγῆται τὸ δοῦναι τῶν ἄλλο-
 τῶν ἀδίκως ἐφίσθαι. τῶν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέ-
 μοι ἔρχοντες ἀδίκων χειρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικού-
 ρους οἱ φίλοι· τί οὖν ἐστὶν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαίω-
 ρον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρέγειν κάλλιον; 14. Ἀλλὰ μὴν καὶ
 ἐαῖτο οἶμαι ὑμᾶς θαρρόειν, τὸ μὴ παρημελεῖν με-
 τὰ τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιῆσθαι· πολλὰ γὰρ μοι
 συνόντες ἐπίστασθαι οὐ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ
 μικρὰ πειρώμενον αὐτὸ ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. τέλος εἶπε,
 Τί δὲ ἐτι λέγειν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι
 καὶ ἀναλαμβάνοντες καὶ τὰλλα παρασκευαζόμενοι ἴτε εἰς
 Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπαινελλῶν πρὸς τὸν πατέρα πρόεμα
 δὴ, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθῶν, οἷά ἐστι,
 παρασκευάζομαι ὅτι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν
 θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

CAPUT VI.

1. Κύριος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσκεῖσθαι Εὐαγγελιστὴν καὶ Αἰ πατρώων καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὡς ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπροσέστητε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατὴρ ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγοντα ἀστράτα καὶ βροταὶ ἀπὸ αἰσίου γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἐπὶ οἰωνίζοντο ἐπορεύοντο, ὡς οὐδὲν ἴδοντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

2. Προϊόντι δὲ τῷ Κυρίῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοῦ οὐδὲν. Ἦ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ σε ἴδωσι καὶ εἰμέναι κίμπουσι, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις σημείων γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτὸς. ἐγὼ γὰρ σε ταῦτα ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐμνησθῇς τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας στυγνῆς, ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουσὰτὰ γιγνώσκεις, καὶ μὴ ἐπὶ μαντικῇ εἶς βούλονται σε ἐξαπατᾶν ἑτέρα λέγοντες παρὰ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαίνοντα, μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἀπὸ μαντικῆς γένωιο, ἀποροῖς θεοῖς σημείοις ὅτι χρὴ γὰρ ἀλλὰ γιγνώσκων διὰ τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πέθωιο. 3. Καὶ μὲν δὴ; ἵστατο, ἔφη ὁ Κύριος, ὡς ἂν ἴδωσι οἱ θεοὶ ὅτις ἡμῶν συμβουλευεῖν θέλωσιν, ὅσον δύναιται, κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελούμενος. μέμνημαι γὰρ, ἔφη, ἀκούσας ποτὲ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερον εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ, ὅποτε ἐν ἀποροῖς εἴη, τότε κολακείοι, ἀλλ' ὅτε ἀριστὶ πράττει, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μνησθῇ καὶ τῶν φίλων δ' ἔφησθαι χρῆναι ὡς αὐτὸς οὕτως ἐπιμελεῖσθαι. 4. Οὐκ οὐν τῷ ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίων μὲν

ἄρχη πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον
 πείσασθαι ὧν ἂν δέῃς, ὅτι συνιδέσθαι παντὶ θεοῖς σὺ-
 πύοις ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνν μιν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ,
 ὡς πρὸς φίλους ὄντας μοι τοὺς θεοὺς οὕτω διακίμαι.
 5. Τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκείνου, ἃ ποτε
 ἰδόκει ἡμῖν, ὡς ἔπειθ' δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθήντας ἀν-
 θρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀπεισιτήμονας αὐτῶν ὄν-
 τας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον αὐτίκην ἢ ἀργοῦντας, καὶ
 ἐπιμελομένους ἀσφαλέσσιπρον [ἂν] διάγειν ἢ ἀφελουκτοῦν-
 τας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιούτους ἑαυτοῖς οἶους
 δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἰδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰγαθὰ παρὰ
 τῶν θεῶν; 6. Ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι
 μίντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἔν με
 πείσασθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα αἰεὶ
 ὡς οὐδέ τίμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἐπ-
 κεύειν μὴ μαθήντας ἐπιπορευομένους νικᾶν, οὔτε μὴ ἐπι-
 σταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρατῆν τῶν ἐπισταμέ-
 νων, οὔτε μὴ ἐπιστάμενους κυβερνᾶν σώζειν εὐχεσθαι
 ναῦς κυβερνῶντας, οὐδέ μὴ σπεύδοντας γῆ σῆτον εὐχε-
 σθαι καλὸν αὐτοῖς γίνεσθαι, οὐδέ μὴ φυλαττομένους γῆ
 ἢ πολέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὲν γὰρ τοὺς τῶν
 θεῶν θεσμούς· πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἄνθ-
 ρωπους ἐνχομένους ὁμοίως ἐργασθαι εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν
 ἔτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτικῶν τοῖς πα-
 ρένοισι δεομένοις.

7. Ἐκείνων δὲ, ὦ παῖ, ἐπαλάθου, ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ
 ἐλογίζομεθα, ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ-
 τις δύναται ἐπιμελεσθῆναι, ὅπως ἂν αὐτοῖς τε καλὸς κά-
 γαθος δοκίμῳς γένοιτο καὶ τὰ ἐπιτηδεῖν αὐτοῖς τε καὶ
 οἱ οἰκίται ἱκανῶς ἔχωσιν. τὸ δὲ τοῦτου μεγάλων ἔργου

ὅτιος οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προστατῶν
ὅπως ἔξουσιν πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὑπὲρ καὶ ὅπως ἔσονται
πάντες, οἷος δὲ, τοῦτο δυναμιστὸν δῆπον ἐξαίτιον
ἡμῖν εἶναι. 8. Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνηται
καὶ τοῦτό σου λόγιος· συνεδόκει οὖν καὶ ἐμοὶ ὑπερ-
μέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ γὰρ γ', ἐφ'
ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκε-
πὼν λογίζομαι· ὅταν μέντοι γὰρ πρὸς ἄλλους ἀνθρώπων
ιδῶν κατανοήσω, οἷοι ὄντες διαγίγνεται ἄρχοντες καὶ
οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάντα μοι δοκεῖ
αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτους αὐτοῖς ὄντας ὑποπλήξαι καὶ
μὴ θέλειν εἶναι αὐτοῖς ἀνταγωνιστομένους· οὗς, ἔφη, ἐγὼ
αἰσθάνομαι, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τῶν
τῶν, ἡγουμένους δεῖν τῶν ἄρχοντα τῶν ἄρχομένων δια-
φίρειν τῷ καὶ πολυτελείστερον διαπνεῖν καὶ πλέον ἔχειν
ἐξουσίαν χρησίου καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντως
ἀπονώτερον τῶν ἄρχομένων διαίειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἐξ ἡ
τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρήματα διαφέρειν τῷ
ἀρχομένῳ, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προθυμού-
μενον. 9. Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνία ἔστιν, ἃ οὐ πρὸς
ἀνθρώπους ἀγωναστῆναι, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα
ὧν οὐ ῥαδιὸν εὐπρόως περιγινέσθαι. ταῦτα δὲ πᾶσι
αἰσθῆσαι, εἰ μὴ ἔξει τὰ ἐπιτήδεια ἢ σιτητῆα, καταλύσε-
ται σου εὐδίας ἢ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ
πάτερ, Κνωξάρεος ἡρώσι παρῖξεν τοῖς θανάτοις ἔσσει
πᾶσιν, ὅπως οὖν ὦσι. Τοῖσι δὲ σὺ, ὦ παῖ, πιστεύω
ἐρχη καὶ παρὰ Κνωξάρεω χρήσασιν; Ἐγώ γε, ἔφη, ὦ
Κῆρος. Τί δέ, ἔφη, αἰσθῆσαι ὅποσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὴν
Δία, ἔφη ὁ Κῆρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ ταῖσι πισ-
τεύεις τοῖς ἀδελφοῖς; οὐ δὲ πολλῶν μὲν δεήσει, πολλὰ

ἔτι καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκείνο δὲ γιγνώσκεις;
 Γνωσκῶ, ἔφη ὁ Κύρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλήπῃ αὐτὸν
 ἡ διαπύγη ἢ καὶ ἐκὼν πνεύσῃται, ὡς παῖ, πῶς ἂν ἔξει τὰ
 τῆς στρατιᾶς; Αἰῶλον ὅτι οὐ καλῶς. αἰῶρ, ἔφη, ὦ πάτερ,
 σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον καὶ ἅπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον,
 ἕως ἔτι ἐν φίλῃ ἐσμέν, λέγε. 10. Ερωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ,
 ποῦ ἂν αἰὲς σὺν πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μάλ-
 λον εἰσὸς ἐστι πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν
 ἔχοντος; σὺ δὲ περὶ μὲν δύναμιν ἐνθ' ἐνδὺ ἔχων ἔρχῃ,
 ἐνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δεξαια,
 ἐπιπικὼν δὲ σοι ὅπερ κρείσσιον, τὸ Μήδων, σύμμαχον
 ἔσται. ποῖαν οὖν ἔθνος τῶν περὶξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χα-
 ρίσεσθαι βουλόμενον ὑμῶν ἐπηρεσίῃσιν, καὶ φροσόμενον
 μή τι πάθῃ; ἂν χρεὶ σε καινῇ σὺν Κρυαξάρῃ σκοπεῖσθαι,
 μήποτε ἐκλήπῃ τι ὅμῃς ὅν δὲ ὑπόρχειν, καὶ ἔθνος δὲ
 ἔνθα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τόδε δὲ πάντων μά-
 λιστα μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ ποιήσεσθαι
 τὰ ἐπιτήδεα, ἔστι' ἂν ἡ χρεὶα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν
 μάλιστα ἐπισηρῇς, τότε, πρὸ τῆς ἐπιπορίας, μηχανῶ. καὶ
 γὰρ τεύξῃ μᾶλλον, παρ' ἂν ἂν δέῃ, μὴ ἄπορος δοκῶν
 εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σπαντοῦ στρατιώ-
 ταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ἔπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ,
 καὶ ἦν τινας βούλῃ ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς,
 μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται,
 ἐπηρεσίῃσιν σοι, καὶ πιστικότητος, πάρ' ἑσθι, λόγους
 δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα
 δύῃ καὶ εὖ παιδῶν ἕκαστος ὢν καὶ κακῶς. 11. Ἄλλ', ἔφη,
 ὦ πάτερ, ἄλλως τὸ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα,
 καὶ ὅτι ὢν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται,
 αὐτοῖς αὐτῶν ἐμοὶ ταύτων χάριν εἴσεται; ἴσασι γὰρ, ἔφ'

οἷς αὐτοὺς Κναξάρης ἔγεται συμμέχων· ὅτι δ' πρὸς τοῖς εἰρημίοις λαμβάνη τις, ταῦτα καὶ πρὸς τοὺς ἐμῶν καὶ χάριν τοῦτων πλείστην εἰδὼς εἶδέναι τῶν δ' ὀδόντι. Τὸ δ' ἔχοντα δύνανται, ἢ ἔστι μὲν φίλους παύσονται ἀποφεισθῆναι, ἔστι δὲ ἐχθρούς ἔχοντα παύσονται ἀποφεισθῆναι, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ ποιεῖσθαι, οἷα ἔφη, ἥτιον τε τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἴ τις ἔχων μὴ ἀγροῦς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷα ἂν ἐργάζοιτο, ἐπειτα ἐπὶ τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀποφείλειν εἶναι. Ὡς γ' ἐμοῦ, ἐφ' ἡμῶν ἀμελήτοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμικῇ οὕτως ἔχει τὴν γνῶμην.

12. Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων, ὃν ἐδόκει ποτὶ ἡμῖν ἀναγκάσιον εἶναι μὴ παραμυλεῖν, ἢ μέμνησαι. Ο γάρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπὶ ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ γάσκειν στρατηγῶν πεπαιδευμέναι, σὺ δὲ ἅμα διδόνς μοι ἐπερώτας ὡς πῶς. Ἀρά γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ οἰκονομίαις τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἄνθρωπος, ὃν τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἥτιον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτηδείων δεῖνται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σὺ λέγων τάληθ' ἔειπον, ὅτι οὐδ' ὅποιον περὶ τοῦτον ἐπεμνήσθη, ἐπύρην με πάλιν εἴ τί μοι ὑγιαίας πέμψῃ ἢ ἡόμητος ἔλθῃ, ὡς δείξον καὶ τοῦτων [ὡς περ καὶ] ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. 13. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπύρην με αὖ πάλιν, εἴ τις τέχνης ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κοτίστοι ἂν οὐ σύμμαχοι γίγναιτο. ἐποφήσας δὲ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τί μ' ἐπαίδενεν ὡς ἂν δυναμὴν στρατιᾶς προθυμίαν ἐμβυλεῖν, λέγων, ὅτι τὸ πᾶν

διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀδυναμία. ἐπεὶ δὲ καὶ
τοῦτο αἰτέουσιν, ἡλεγχες αὐτοὺς, εἰ τινα λόγον ποιήσονται
διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἂν τις
μέλιστα μηχανῶντο. 14. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ποιήσασιν
αἰσχρολογεῖν, τέλος δὴ με ἐπήρουν, ὅτι ποτὲ διδάσκων
στρατηγίαν φάμην με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀπο-
κρίνομαι, ὅτι τὰ τακτικά, καὶ σὺ γελάσας διηγήθης μοι
στρατιὰς ἱκανοὺς, ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτι-
κῶν ἄνευ τῶν ἐπιτηδίων· τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ'
ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὐρημένας εἰς πόλεμον τέχναις,
τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι; ὡς δὲ μοι καταφανὲς ἐποίη-
σας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά,
ἐπιρομίσον μου, εἴ τι τούτων σὺ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης,
ὥσποτα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις
ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πυνθίσθαι, πῇ ἱκανοὶ τούτων
γίνονται. 15. Ἐκ τούτου δὴ ἐγὼ συνῆν τούτοις, οὓς μά-
λιστα φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν
προφῆς ἐπέσθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅτι Κναξάρης
ἔμελλε παρῆξιν ἡμῖν· περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων κατ' ὄρων
ὅτι καὶ πόλεις αἱ χορῆζονσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἰροῦνται
καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἔνεκεν ἰατροὺς ζεύχου-
σιν, οὕτω καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τόλῃ τοῖσι ἐγανόμην, εὐθύς
τούτου ἐπιμελήθην, καὶ οἶμαι, ἔφη, ὡς πρότερον, πένον ἱκα-
νοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν μετ' ἱματιοῦ ἀνδρας.
16. Πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατὴρ ἦν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἦρῃ, οὗτοι
μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ὁρμυλίων ἀσπίτινες ἡπη-
ταί, οὕτω καὶ οἱ ἰατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰών-
ται τούτους· σὺ δὲ τούτον μεγαλοπρεπεστέρα εἶσαι ἢ
τῆς ὑγείας ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ
στράτευμα, τούτου σοι δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγὼ,

ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν ταῦτο πράττειν ἱκανὸς ἴσται.
 Ἦν μὲν δὴ πονο χρόνον τινα μέλλει ἐν τῇ αὐτῇ μέν-
 ονγειοῦ πρώτον διὰ στρατοπέδου μὴ ἐμελεῖσαι· τοῦτο
 δὲ οὐκ ἂν ἀνίστοις, ἴσται μὲν σοι. καὶ γὰρ λέγου-
 ντες οὐδὲν πάντοτε οἱ ἀνθρώποι περὶ τε τῶν κοσμη-
 τικῶν καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μέγιστος δὲ παρὰ τοὺς ἐκ-
 τέτοις αὐτῶν παρίσταται, τὰ τε σώματα καὶ τὰ χρο-
 ματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ σκέψασθαι
 ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, πῶς περὶ σκεπτικῶν ἐπιμελεῖσθαι ὅπως
 ὑγιαίνει. 17. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε, Ἡρώδης μὲν, γὰρ ἂν
 πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερμετεβίβασθαι· δύσφορον γὰρ
 ἔπειτα δὲ ἐκποῦν τὰ ἐκείνην· οὕτω γὰρ μοι δοκεῖ ἢ
 ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν καὶ ὑγιὲς προσγενέσθαι. Οὐ
 τοι τοῖνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων διὰ ἐπιμελε-
 σθαι. Ἡ καὶ σχολή, ἔφη, ἔστι, ὦ πάτερ, νομαστικῶν
 τοῖς στρατιώταις. Οὐ μὲν ἂν, ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον
 γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. διὰ γὰρ δέπου στρατιῶν, τὰ μὲν
 πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε πάντοτε ἢ τοῖς πολεμικοῖς
 καὶ παρὰ τούτων ἢ ἐκείνη ἀγαθὰ· ὥς χαλεπὸν με-
 καὶ ἵνα ἀνθρώπων ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἐν, ἢ
 παῖ, χαλεπώτερον οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατο
 στρατιῶν ἀργὸν τρέφειν. πλεονεξία τε γὰρ τὰ ἐκείνην
 ἐν στρατιῇ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρυζόμενα καὶ οἷς ἂν
 λάβῃ θαυμάσιστα χροῖμα, ὥστε οὐδέποτε ἀργὸν δέησι
 στρατιῶν. 18. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς μοι δοκεῖ
 ὅτι ὡς περ οὐδὲ γεωργῶν ἀργὸν οὐδὲν ὕψους, οὕτως οὐδὲ
 στρατιῶν ἀργὸν οὐδὲν ὕψους εἶναι. Τὸν δὲ γε ἐγγί-
 την στρατιῶν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδίδωμι, ἢν μὴ τις θεὸς
 βλάβῃ, ἅμα καὶ τὰ ἐπιτελεῖν μέγιστα ἔχοντας τοῖς
 στρατιώταις ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα ἀρίστη ἔχοντα

παρασκευάσιν. Ἀλλὰ μόντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι
 ἔκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἡγῶναις ἂν τινάς μοι δο-
 καί, ἔφη, ὦ πάτερ, προσπαθὼν ἑκάστοις καὶ ἄθλια προτι-
 θῆναις μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι, ὥς τις ἑκαστος, ὅποτε
 θέητο, ἔχειν ἂν παρασκευασμένοις χρῆσθαι. Καλλίστα
 λέγεις, ἔφη, ὦ παῦ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σφόδρ' ἴσθι, ὡς-
 περ χοροὺς τὰς τάξεις αὐτὰ τὰ προσήκοντα μελετώσας
 θύσῃ.

19. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς γε τὸ προθυμίαν
 ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδὲν μοι δοκεῖ ἑκατότερον εἶναι ἢ
 τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἡνδρώποισι. Ἀλλ',
 ἔφη, ὦ παῦ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόν περ εἴ τις κύ-
 ρας ἐν θύρῃ ἀτακαλοῖτο καὶ τῇ κλήσῃ, ἥπερ ὅταν τὸ
 θυρόν ὄρῃ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθυμίας εὖ οἶδ' ὅτι
 ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδεται αὐτὸς, τι-
 λυντῶσαι οὐδ' ὅποτεν ἀληθῶς ὄρων καλῇ, πείθονται
 αὐτοῖ. οὗτοι καὶ τὸ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλὰ-
 ρος προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, τελευ-
 τῶν οὐδ' ὅποτεν ἀληθεὶς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πεί-
 θειν δύναται· ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἂ μὴ σαφῶς
 εἰδείη, φεῖδυσθαι δεῖ, ὦ παῦ, ἄλλοι δ' ἔνδοξα λέγοντες ταῦτα
 ἐν διαπραττοίεν· τὴν δὲ αὐτοῦ παρικείμευσιν εἰς τοὺς
 μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πλοῖσι διασώζειν.

20. Ἀλλὰ καὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, καλῶς μοι,
 ὦ πάτερ, δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἡδίων. τό γε
 μὲν πειθόμενους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας οὐκ ἐπέλ-
 γως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθὺς
 τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες σπαντῇ πείθεσθαι ἀναγκά-
 ζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἑαυτοὶ αὖ
 τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφίβοις ἦμεν,

ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμείλει· καὶ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχην τε καὶ ἄρχεσθαι, καὶ ταύτην κατανόησιν περὶ τούτων ἐν πᾶσιν ὅταν μοι δοκῇ τὸ προτιθέμενον περὶθεσθαι μάλιστα ὅν τὸ τὸν μὲν παιδόμενον ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμᾶζειν τε καὶ καλεῖν.

21. Καὶ ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ ἀνέγκη ἐπισθαι αὐτῇ, ὡς πῶς ἡ ὁδὸς ἐστίν, ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ τὸ ἐκόντας παιθεσθαι ἄλλῃ ἢ ἐπὶ συντομοτέρῃ. ὅν γὰρ ἂν ἤγασσανται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδώς παιδοντο γνῶντες δ' ἂν, αἱ τοῦθ' οὐτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε παλαιῇς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κείμενοις, ὡς προθύμως τοῦ ἐπιτόξουτος ὅτι χρή ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δέ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ σμητλίοντες παύονται· καὶ οὗς γ' ἂν νομίσωσι τινας βέλτιον ἑαυτοῖς ὁδοῖς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν· ὅταν δὲ οἴωνται παιδόμενοι κακὸν τι λήψασθαι, οὕτε ζημίαις πᾶν τι θέλουσιν εἶκιν οὕτε δώρον ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κακῇ ἐκόντες οὐδέ τις λαμβάνει.

22. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ παιδομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἰσχυμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ σὺν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ παρασχέσθαι ἴαν δύναται; Οὐκ ἔστιν, ἔφη, οὐ πᾶς συντομοτέρῃ ὁδῷ, περὶ ὧν ἂν βούλη δοκεῖν φρονιμώτερος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἃν δὲ ἔκαστον σκοπῶν γνώσῃ, ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἢν γὰρ βούλη μὴ ὧν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς ἢ ἱππεὺς ἢ λατρός ἢ αἰλητής ἢ ἄλλ' ὅποιον, ἐννοεῖ, πόσα σὺ δὲ

ἢ μηχανάσθαι τὸν δοκεῖν ἔργον. καὶ εἰ δὴ πείσκει
 παρὲν γὰρ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατα-
 γκαυῶς καλῶς ἔφ' ἐκείνῳ ἀντιῶν κτήσαιο, ἔργῳ τε ἐξη-
 παρῶς εἰς ἅν καὶ ὀλίγη ὑστερον, ὅπου ἂν πείσαν δόξης,
 ἐξελαλγμένος εἰς ἅν καὶ προσέει καὶ ἀλοζῶν φράσιν.
 23. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συννοῖσιν μέλλοντος πῶς ἂν τις
 ἦν ὅτι γίνοιτο. Αἰὶν, ἔφη, ὅ παῖ, ὅτι, ὅσα μὲν ἔστι
 μαθήματα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὅπως τὴν περὶ τὰ μαθήματα
 ὅσα δὲ ἀνθρώποις ὅτι μαθήματα οὗτοι προσηνῶς ἀνθρώ-
 πῳ προσηνῶς, διὰ μαθητῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμε-
 νος φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴη. ὅτι δὲ γινοίησιν βέλτιον
 ἢν προσηνῶν, ἐπιμελούμενος ἂν τοῦτου ὡς ἂν προ-
 χθῆν. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι οὐκ ἂν δέη, φρονιμώτερος
 ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. 24. Ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ γε τὸ φιλεῖσθαι
 ἀπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπως ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δο-
 κεῖ εἶναι, ὅλον ὅτι ἢ ἀντὶ ὁδός, ἢ περ εἰ τις ὑπὸ τῶν
 ἄλλων σιγῆσθαι ἐπιθεομένη. τὸ γὰρ οἶμαι διὸν ποιῶντα
 φανερόν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὅ παῖ, χαλεπὸν,
 τὸ καὶ δύνασθαι εὖ ποιῆν, οὗς ἂν τις θέλῃ. τὸ δὲ συν-
 τριμμένον τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαί-
 νῃ, καὶ συναχθόμενον, ἢν τι κακόν, καὶ συνεπιποροῦν
 προσηνόμενον ταῖς ἀπορίαις ἀντιῶν, καὶ προσηνόμε-
 νον μὴ τι σφαλῶσι, καὶ προσηνὲν πυνθόμενον ὡς μὴ
 σφαλῶντα, ἐπὶ ταῦτα πῶς δεῖ μᾶλλον συμπαρομο-
 νῆν. 25. Καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δὲ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι,
 τὸν ἀρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι,
 ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους, ἢν δὲ διὰ μόχθου,
 τῶν πόρων. πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ἀπὸ
 τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Ἀέρας δὲ, ἔφη, ὅ παῖ, ὅτι
 ὡς καὶ καριμώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἀρχοντα τῶν

ἀρχομένων εἶναι. Αἶγρι γὰρ οὖν, ἔφη, θαύμα μὲν τοῦτο, ὡ παῖ· εὐ γὰρ ἴσθι, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται ἀρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐκκουφίζει τι ἢ τιμὴ τὸν πόνον τῷ ἀρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει ὅς ᾧ ποιῇ.

26. Ὅποις δέ, ὦ πάτερ, σοὶ ἤδη ἔχουσιν μὲν τὰ ἐπιτηδεύειν οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνουσιν δέ, πολεῖν δὲ δύνασθαι, τὰ δὲ πολεμικὰ τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχουσιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν φαιέσθαι, τὰ δὲ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡδίων εἶη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τηλικαῦτα σφροδνεῖν ὡς τίς σοι δοκοῖ διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὥς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γὰρ πλεῖον ἔξεν· εἰ δὲ μή, ἔγωγε ὅση οἰομην καὶ αὐτὸν βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπομένους βελτίονας ἔχειν, τὸ σφ' ἂν μάλλον φυλαττομένην, ὥσπερ καὶ τὰλλα, ἃ ὡ οἴωμεθα πλείστον ἡμῶν ἀξία εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχθροτάτῃ ποιεῖσθαι. 27. Πλείων δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύναται μάχιστα; Οὐ μὰ Δί' ἔφη, οὐκ αἶψα τοῦτο φανέον, ὦ παῖ, οὐδ' ἀπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς, ἀλλ' εὐ ἴσθι, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιῆσαι καὶ εὐβουλον εἶναι καὶ κρηνίκον καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κύριος ἐπιγελᾷσας εἶπε· 28. Ὁράσεις, ὅσον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα μὴ γενέσθαι. Οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ ταπεινότερος ἀνὴρ εἴη. 28. Πῶς μὲν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἡγήρους πάναντια τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολλούς· ὅπως δὲ γε τοὺς πολεμίους δύνασθαι κακῶς πωλεῖν.

οὐκ οἶσθα μετ' αὐτὸν ἡμῶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ
 δῆτα, ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίτος μὲν ἔρεκα, ἔφη, ἔμα-
 θήκατε τοξόειον; τίτος δ' ἔρεκα σκοτιζέειν; τίτος δ'
 ἔρεκα δολεῖν ὑς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρίγμασι;
 τί δὲ ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόναις; τί δὲ λέονσι
 καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλλαισι οὐκ εἰς τὸ ἕσπον καθιστά-
 μνοι ἐμάχασθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς καὶ ἐπιμα-
 σθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτάς; ἢ οὐ πάντα γιγνώσκεις
 ταῦτα, ὅτι κακουργίαι τὰ καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις
 καὶ πλεονεξία; 29. Ναι μὰ Αἰ, ἔφη, θηρίων γε· ἀν-
 θρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαι τινα,
 πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνειν. Οὐδὲ γὰρ τοξόειον, οἶμαι,
 ἔφη, οὐδ' σκοτιζέειν ἀνθρώπον ἐπιτρέπομεν ἡμῖν, ἀλλ'
 ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἰδιδάσκωμεν, ἵνα γε τῶν μὲν μὴ κα-
 κουργοίητε τοὺς φίλους, καὶ δὲ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύ-
 νασθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἐξαπατῶν καὶ
 πλεονεκεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδέομεν ἡμᾶς, ἀλλ'
 ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτωτε,
 αἱ δὲ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι
 εἴητε. 30. Οὐκ οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν
 ἀμφοτέρω· ἐπίστασθαι, εὖ τα ποιεῖν ἀνθρώπους καὶ κακῶς,
 καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρω ταῦτα εἶδει καὶ ἀνθρώποις.
 31. Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἡμαίρων προγόν-
 ρων γενέσθαι ποτὲ αἰὲρ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, ὅς ἐδί-
 δασκεν ἕνα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ κε-
 λεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδασθαι, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν
 καὶ ἐξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ
 πλεονεκεῖν καὶ πλεονεκεῖν. διώριζε δὲ τούτων ἃ τε πρὸς
 τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἃ πρὸς ἐχθρούς, καὶ εἰς δὲ
 ταῦτα ἐδίδασκεν, ὥς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἐξαπατᾶν

ἐπὶ γὰρ ἄγαθῇ καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ ἄγαθῇ.
 32. Καὶ τὰδε διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς
 ἁλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ
 πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γὰρ
 μνᾶζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἁλλήλους τοῦτο δύνασθαι
 ποιεῖν. γεινόμενοι δὲ τινες οὕτως εὐφραεῖς καὶ πρὸς τὸ
 εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκεῖν. ἴσως δὲ καὶ
 πρὸς τὸ φιλοκροδεῖν οὐκ ἀγαθεῖς ὄντες, οὐκ ἀντίχονται
 οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκεῖν αὐτῶν περ-
 ρᾶσθαι. 33. Ἐγίνετο οὖν ἐκ τοιούτων ἡγήρα, ἥ καὶ τὸ
 γυμνάζεσθαι ἐπὶ, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς
 οἰκίτας πρὸς ἡμᾶς ἀντιὸν διδάσκειν, ἀληθεύειν καὶ μὴ
 ἑξαπατᾶν καὶ μὴ πλεονεκεῖν, εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦσι
 κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἴδμεν ἐθισθέντες πρότερον
 πολῖται γίνονται. 34. Ἐπεὶ δὲ ἔχουν τὴν ἡλικίαν, ἣν
 σὺ νῦν ἔχεις, ἥδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμον
 ἔδωκεν ἀσφαλίς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἕξεν
 χθῆρται δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγχιαι πολῖται γενέσθαι ἐν τῇ
 αἰδέεσθαι ἁλλήλους συντεθεσθαι. ὥσπερ γὰρ καὶ περὶ
 ἀσφροδισίᾳ οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα
 μὴ πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ οὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγυ-
 γομένης, ἀκρίτως αὐτῇ χροῖτο οἱ νέοι. 35. Νῆ Α', ἄρτι
 ὥς τοῖων ὁπλισθῇ ὅτια ἐμὲ τοῦτων τῶν πλεονεξιδῶν
 ὧ πάτερ, μὴ γένοιτο, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν, ὅπως πλεονε-
 κτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. Μαχανῶ τοῖων, ἔργα, ὅπως
 ἐστὶ δύναιμι, πεταγμένοις τοῖς αὐτοῦ ἀτάκτους λαμβάν-
 νειν τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐρη-
 γοροῦσι καθέδουρας, καὶ φανεροῦς σοὶ ὄντας ἀγαθῇ
 ὦν αὐτοῖς ἐκείνοις, καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοῖς γιγνομένων
 ἐν ἐκφυγῇ αὐτοῖς ὦν ἀποδέξῃ. 36. Καὶ πῶς ἂν, ἔργα

τις τοιαῦτα, ὧς πᾶτερ, ἁμαρτάνοντες δύναται ἔν τούτοις
πολεμίους λαμβάνειν. Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τού-
των ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους παρα-
σχέιν. σποιοποιεῖσθαι γὰρ ἀνάγκη ἁμφοτέρους, κοι-
μᾶσθαι τε ἁμφοτέρους, καὶ ἰσθῆναι ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα
σχεδὸν ἅμα πάντας ἀποχωρεῖν δεῖ, καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὅποῃαι
ἂν ᾖσι, τομινύσαι ἀνάγκη χρῆσθαι. ἢ χρὴ σὺ πάντα
κατανοῶντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀσθενεστά-
τους γιγνόμενους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι, ἐν ᾧ
δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃς ἐνχειροτάτους γιγνόμενους,
ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. 37. Πότερον δ', ἔφη ὁ
Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἔστι πλεονεκεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις
νοί; Καὶ πολὺ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν
γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πλὴν πάντες ἰσχυρὸς φυλικάς ποιουν-
ται, εἰδότες ὅτι δέονται. οἱ δ' ἑξαπατῶντες τοὺς πολε-
μίους δύνανται καὶ θαρσύνειν ποιήσαντες ἀφυλάκτους
λαμβάνειν, καὶ διώξαι παραδόντες ἐαυτοὺς αἰσάκτους ποιῆ-
σαι, καὶ εἰς δυσχωρίαν φηγῇ ὑπαγαγόντες ἐκταῦθα ἐπι-
τίθεσθαι. 38. Αἰὶ δὴ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομεθῇ σε τούτων
ὑπάρτων ὅσα οὐχ, οἷς ἂν μάθῃς, τούτοις μόνοις χρῆσθαι,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους
μηχανημάτων, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ, οἷς ἂν μά-
θωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα μέλη
πειρῶνται ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς
τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πο-
λεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦ-
τα γὰρ μᾶλλον καὶ ἑξαπατῶν δύναται τοὺς ὑπεναντίους.
39. Εἰ δὲ σὺ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μυστήρκοις ἐπ'
ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς, ὥς καὶ πάντῃ ἐπὶ ταῖς μικροῖς
θηρίοις ἐμμενῶ, οὐκ οἶμι ἦν, ἔφη, πρόσω πάντῃ εἶναι

XENOPH. I.

D

τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας· σὺ γὰρ ἐπὶ μὲν
 τὰς ὁρμίδας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος
 εὐορεῖς νυκτός, καὶ πρὶν κινῆσθαι τὰς ὁρμίδας ἐπὶ
 ποιήντ' οἱ αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεννημένον χωρὶς
 ἐξέκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὁρμίδες δὲ ἐπεπαιδευτὸς σε
 ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑψηρεῖν, τὰς δὲ ἐμὰς
 φίλους ὁρμίδας ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐν ἡδοναῖς, ὡς
 ὁρᾶν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· ἡσκήματα
 δὲ φθάνειν ἔλκων ἢ τὰ πτηνὰ φεύγειν. 40. Μιὰς δ' αὖτε
 τὸν λαγῶ, οἱ μὲν ἐν σκότειν ῥίμνεται, τὴν δ' ἡμέραν ἔπος
 διδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἱ τῇ ὕμῃ αὐτὸν ἀνεύρισκον·
 οἱ δὲ ταχὺ ἔτρεφεν, ὅτε ἐνδοθεὶς, ἄλλας κύνας εἰς
 ἐπιτετηδημένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἶρεῖν. εἰ δὲ καὶ
 ταύτας ἀποσύγῃ, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμασθῆναι καὶ
 πρὸς οἷα χωρία φεύγοντες αἰρῶνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτῳ
 δίκτυα θεσέονται ἐνεπαταίνουσιν αὐν, καὶ τῷ σφοδρῶς φεύ-
 γειν αὐτὸς ἐαυτὸν ἐμπιστῶν συνίδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐνταῦθα
 διαφεύγει σκοποῦς τοῦ γιγνομένου καθίστηται, καὶ
 ἐγγύθεν ταχὺ ἑλλόν ἐκινεῖσθαι· καὶ αὐτὸς μὴ
 σὺ ὅπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοᾶν
 ἐξέπληττες αὐτόν, ὥστε ἀφρόνως ἀλλασκεσθαι, τοὺς δὲ ἐμὰς
 προσθεῖν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρεῦοντες λαμβάνειν ἐποίησε.
 41. Ὡς περὶ οὖν προείπον, εἰ τοιαῦτα ἐθέλησας καὶ ἐπὶ
 τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε, εἴ τινα λέ-
 ποις ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δὲ ποτε ἄρα ἀνέγκη γένεσθαι
 καὶ ἐν τῷ ἰσοπίδῳ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανούς καὶ ὀπλισμένον
 ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ τριπύλῳ δὲ, ὃ παλαιῶν
 αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμένα πλεονεξίαι μέγα δύνανται
 ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἣν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν
 τὰ σώματα ἡσκημένα ἦν, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι

οὐ δὲ αἱ πολυμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὄσων. 42. Εὖ
 δὲ χρή καὶ τοῦτο εἶδεναι, ὅτι ὁπόσους ἂν ἄξιωσι σοὶ πεί-
 θεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιῶσιν σὲ πρὸ θανάτων
 βουλεύεσθαι. μηδέποτε οὖν ἀφροσύνῃς ἔχε, ἀλλὰ τῆς
 μὲν νυκτὸς προσκόπει, τί σοὶ ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι,
 ἐπιδὼν ἡμέραν γένεται, τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτι
 κάλλιστα ἔξει. 43. Ὅπως δὲ χρή τέττιν εἰς μάχην στρα-
 τῖαν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς ἢ πλα-
 τείας ὁδοὺς ἢ ὄρειάς ἢ πεδινάς, ἢ ὅπως στρατιωτικὴν
 αἰετὴν, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερησίας κα-
 θίσταται, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολέμους ἢ ἀπάγειν
 ἀπὸ πολέμων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολέμιον ἄγειν ἢ
 ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως τάπη ἢ πο-
 ταμούς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἐπικὸν φυλάττεσθαι ἢ ὅπως
 ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἴ γε δὴ σοὶ κατὰ κίρας
 ἄγοντι πολέμοι ἐμφανῆεν, πῶς χρή ἀντικαθίσταται,
 καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθεν ποθεῖν οἱ πο-
 λέμιοι φαίνοιντο ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρή ἐπι-
 ταρῆσαι, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολέμων ἂν τις μάλιστα
 αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ πολέμοι ἤμισιν εἰδῆεν,
 ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἐγὼ γρη-
 ῖδαν, πολλάκις ἀπήκουε, ἄλλως τε ὅστις εὐδοκεῖ τὸ τοῦ-
 των ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἡμελεῖας οὐδ' αἰδέας
 ῥεγένησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίροντα, οἷμοι, τούτοις
 χρῆσθαι, ὑπότιον ἂν συμφέρον σοὶ τούτων δοκῇ.

44. Μάθε δὲ μὲν καὶ ταῦτα, ὅτι πᾶς ἔφη, τί μέγιστα
 παρὰ γὰρ ἰσθμὸν καὶ οἰκιστὰς μήτ' ἐν ἐκείνῳ μηδέποτε
 μήτ' ἐν στρατιᾷ κινδυνεύουσι, κατανοῶν, ὡς ἀνθρώποι
 μὲν αἰροῦνται πράξεις εὐαῖοντες, αἰδότες δὲ οὐδέν, ἀπὸ
 ποίας ἔσται αὐτῶν τῆς αἰτίας. 45. Γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν

τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ πόλεις ἔπεισαν καὶ ταῦτα
αἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι πρὸς
τούτους, ὅφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλονται·
πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠΐξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ἐν
ῶν ἀνζηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον· πολλοὶ δὲ
οἷς ἔξῃ φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν
τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι
ἐπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν· πολλοῖς δ' οὐκ ἤρ-
κεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχονσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες
δὲ κύριοι εἶναι πάντων, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτι-
νον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύνεκτον πλοῦτον κατακτησά-
μενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλονται. 46. Οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη
σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδεν τὸ ἄριστον αἰρεῖσθαι, ἢ εἰ κλη-
ρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις πράττει. Θεοὶ δέ, ὧ πά-
σι ὄντες πάντα ἴσασιν τὰ τε γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα
καὶ ὅ,τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμ-
βουλευομένων ἀνθρώπων, οἷς ἂν ἡλεῶσι, προσημαρ-
τυνῶσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσαν
ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη
αὐτοῖς ἔστιν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Β'.

C A P U T I.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς αἰετὸς δεξιὸς φανεὶς προσηγνῆτο, προσενξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἰλαῶς καὶ εὐμενεῖς πέμπται σφῶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὄρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσήρχοντο αὐτοῖς θεοῖς τοῖς Μηδῖαν γῆν κατέχουσιν ἰλαῶς καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκός, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κναξάρην ἐπορεύετο. 2. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κναξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκός, ἡσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἤρθετο τὸν Κῦρον ὁ Κναξάρης, πόσον ἄγοιτο στράτευμα. ὁ δ' ἔφη, Τρισμυρίους μὲν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδενώποτις ἐξελεθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοιωμάτων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κναξάρης. 3. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ'

ἐκεῖνο ἐνόησαν, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι
 λοῦμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ἡδῶς ἴσ-
 χουσιν. ἀτάρ, ἔφη, δέη τι αὐτῶν, ἢ μάτην ἐφοβήθη-
 οἱ δὲ πολλέμοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ
 πολλοὶ γὰρ. 4. Πῶς τοῦτο σαφές; Οὐ, ἔφη, πολλοὶ
 ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταὐτὸ
 χροῖσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας
 Ἀνάκη γάρ, ἔφη. Τί οἶν, ἔφη ὁ Κύρος, οὐ καὶ τὴν
 δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ αἰσθῆς, πόση ἡ προσιούσα, καὶ
 πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρως πρὸς ταῦτα
 βουλευσόμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζόμεθα. Ἀκού-
 ον, ἔφη ὁ Κναξάρης.

5. Κροῖστος μὲν ὁ Αἰδὸς ἄγειν λέγεται μυρία μὴ
 ὑπείας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ περσικῶν
 μυρίους. Ἀρτακέρνην δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας πρῶτον
 λόγοντας ὑπείας μὲν εἰς ὀκτακισχίλους ἄγειν, λο-
 γοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων
 Ἀρβαιοὺς δὲ τὸν τῶν Κασπαδοκῶν βασιλεὺς ὑπείας μὴ
 ἑξακισχίλους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρις-
 μυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ὑπείας τε εἰς μυ-
 ρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πόμπον
 τι χρῆμα. τοὺς μίντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰ-
 κοῦντας οὐδὲν πῶ σαφές λέγεται, εἰ ἔπεται. τοὺς δὲ
 ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντου συμβαλεῖν φασὶν
 Γαβαῖον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδῖον ἑξακισχίλους μὲν
 ὑπείας, πελταστὰς δὲ εἰς διςμυρίους. Κῶας μίντοι καὶ
 Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὐ φασιν ἔπε-
 σθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλώνιά τε ἔχων καὶ τὴν
 ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὑπείας μὲν ἔχει οἶον
 ἑλάττους διςμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' ὅν μείω διακυσίων,

πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλλους· κτώθαι γάρ τε ὅππῃ δυνά-
 μειν ἔσθαι. 6. Σὺ, ἔφη ὁ Κύρος, πολεμῶντες λέγεις ἱππέας
 μὲν εἰς ἑξακισμύριους εἶναι, πελικιστὰς δὲ καὶ τοξότας
 πλείον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄρα δὴ τῆς δυνάμεως τῆς
 αὐτῆς τί γῆρας ἀλήθως εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων μὲν ἱπ-
 πέες μὲν πλείους τῶν μαρῶν· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξό-
 ται γίνονται ἂν ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας καὶ ἑξακισμύριοι.
 Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμοίων ἡμῖν παρίσονται ἱππεῖς
 μὲν περσικὸν γένος, πεζοὶ δὲ διερμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη
 ὁ Κύρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μέγαν ἢ τὰ τρίτον μέρος
 τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἅμα τοὺς ἡμι-
 στας. 7. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κναξάρης, ὁλίγους νομίζεις
 Περσῶν εἶναι, οὓς σὺ γῆρας ἄγεις; Ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν
 προσδοῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κύρος, εἶτε καὶ μή, αὐθις συμ-
 βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκείνων
 ἥτις ἐστὶ. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κναξάρης, πάντων ἢ αὐτῇ·
 τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκρογιστὰι οἱ τ' ἐκείνων καὶ οἱ
 ἡμετέροι. Οὐκ αὖν ἀκροβόλλεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιαύτων
 γὰ τῶν ὀπλῶν ὄντων. Ἀνάγκη γάρ σὺν, ἔφη. 8. Οὐκ αὖν
 ἐν ταύτῃ μὲν τῶν πλείονων ἢ ἰσὺς· πολὺ γάρ ἂν θά-
 ττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν πιτρωσόμενοι ἀναλω-
 θήσαν, ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων. Εἰ οὖν οὕτως
 ἔχει, ὦ Κύρε, τί ἂν ἄλλο τις κριτέον ἦτορ ἢ πέμψειν
 εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτούς, ὅτι εἴ τι
 πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἦξει, ἅμα δὲ
 αἰτεῖν πλείον στρατεύμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κύρος,
 εὖ ἴσθι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γὰρ
 οὐχ ὑπερβαλομένην ἂν τοὺς πολεμίους. 9. Τί μὲν σὺ
 ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κύ-
 ρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρ-

οις τοῖς προζιοῦσιν, οἷάπερ ἔχοντες ἔρχονται οἱ παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι. ταῦτα δ' ἐστὶ θάρραξ μὲν περὶ τὰ στέγνα, γέλοον δὲ εἰς τὴν ἀριστοκρασίαν· καὶ τὴν σάγαριν εἰς τὴν δεξιάν· καὶ ταῦτα παρασκευάσας, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμοσε τοῖς ἐναντίοις ἐκείναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τι μένειν αἰρεσιώτερον. τάτιομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἱ γὰρ μετὰν αὐτῶν φεύχωσι, τοὺς τοῖς ἡμῖν καὶ τοῖς ἵπποις κίνομεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε μένειν μήτ' ἀναστρέφασθαι. 10. Κύριος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κναξάρῃ ἔδοξε τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμμένητο, παρεσκευάσας δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδὸν τε εἵτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμοτίμοι παρήσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα. ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κύριος συναγαγὼν αὐτούς·

11. Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ἡμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθ' ὁπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρασκευασμένους, ὡς χεῖρας συμμύξοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ εἵτοιμένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων, ὅτι οὕτως ὁπλισμένοι εἰσὶν, ὥς ὅτι προσωπιάτω σταθέντες μάχεσθαι, ἔδωκα μὴ ὀλέγειν καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πύδωτέ τι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σώματα ἔχοντες ἀνδρῶν ἤκετε οὐ μεμπτικά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια ταῖς ἡμετέροις· τάς γὰρ μίντοι ψυχὰς θίγειν αὐτῶν ἑμμετέρον τὸ ἔργον. ἄρχοντας γὰρ ἐστὶν οὐχ ἑαυτῶν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται. 12. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἡσθίσαν μὲν πάντες, νομίζοντας μετὰ πλείονων ἀγωνεῖσθαι· εἰς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιαύδε·

13. Ἀλλὰ θανατωτό, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὄπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἰκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι αὐτοὶ καὶ μάλιστα ἰνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· κἔν ὧρα διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἂν μείω τηγάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως ἰσχυρός αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ τῶν, ἔφη, αἱ Πέρσαι παρρασιάζονται ὑπὸ Κύρῳ πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοίους καθιστάμενοι βεβαιότερος σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλείᾳς τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγού· γινόμενοι, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνεται. ἀπειῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερε χρεή, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θῆξιν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔστιν τοῦτο χρήσιμον, ὅ,τι ἂν οὗτοι βελιόντες γίνωνται. 14. Οὕτω δὲ ὁ Κύρος καταθείς τὰ ὄπλα εἰς τὸ μέσον καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε·

15. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφατε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐπαύρητε, καὶ τὰ σώματα τε οὐδὲν ἡμῶν χείρονα ἔχετε, πυχάς τε ὑμῖν προσήκει οὐδὲν χείρονας ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι αὐ μετόχαι τῶν ἰσῶν ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπειλαδιόντες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τὰ λοιπὴν ἀνάγκη ὑμῖν εἶναι παρῆχθαι. γὰρ δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔδειξέ μοι μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλοισθε, λαβόντας ὄπλα, οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, καὶ ἂν τι ἐκ τούτων καλὸν κάγαθόν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. 16. Τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξοῖσιν καὶ ἀκονιστοῖς ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἰ τι χεῖρους

ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ
 ὑμῶν σχολή ὥσπερ ἡμῶν τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἐν δὲ τῇ
 τῇ ὀπλίῃ οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέβλεπον. θώραξ
 γὰρ περὶ τὰ στήθια ἀρμόζων ἐκάστῳ ἔσται, γέρον δὲ
 τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰδόμεθα φορεῖν, μάχιμα δὲ
 σάγαις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἥ δὲ παλεῖν τοὺς ἐναντίους δύνῃ
 οὐδὲν φυλαττομένους, μή τι παύοντες ἐξαμάρτομεν.
 17. Τί ἂν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἕτερον διαφέρῃ ἡμῶν
 πλὴν τόλμῃ; ἢ οὐδὲν ὑμῖν ἥτιον προσήκει ἡμῶν ὑπομῆ-
 ρασθαι. κίχης τε γὰρ ἐπιθυμῶν, ἢ τὰ καλὰ πάντα κα-
 τὰ ἀγαθὰ κίχεται τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῶν ἢ ὑμῶν
 προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡτιότατον τῶν
 κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμῶν μᾶλλον ἢ καὶ ὑμῶν
 τούτων δεῖσθαι; 18. Τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντες
 ἡσάτε τὰ ὅπλα· ὁ μὲν χορὴν λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπο-
 γραφείτω πρὸς τὸν τοξίστονον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῶν
 ὅτι δ' ἀρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρῃ εἶναι, καταμηνέτω
 τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. 19. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκού-
 σαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι, ὥς
 τὰ ὅμοια ποιοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ ἐδελήσαντο
 ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντός τοῦ αἰῶνος ἀμχα-
 νοῦντες βιοτεύειν· καὶ οὕτω δὴ ἀπογραφόνται πάντες
 ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

20. Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμοι ἐλέγοντο μὲν προσεῖναι, πα-
 ῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειράτω ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν
 τὰ σώματα τῶν μεθ' ἐαυτῶν εἰς ἰσχύν, διδάσκειν δὲ τὰ
 τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. 21. Καὶ
 πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κναξάρου ὑπηρετίας προσεί-
 ξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἑκαστῶς, ὧν ἰδίοντο, πάντα
 πεποιημένα παρασχεῖν· τούτο δὲ παρασκευάσεις οὐδὲν

αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει ἢ ἀσκεῖν τὰ ἐμφὶ τὸν πόλεμον,
 ἐκεῖνο δοκῶν καταρμαθῆναι, οὐ οὐτοὶ κράτιστοι ἕκα-
 στα γίγνονται, οἳ ἂν ἀφίμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχουν τὸν
 τοῦν ἐπὶ ἐν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολε-
 μικῶν περιβλῶν καὶ τὰ τόξω μελετᾶν καὶ ἀκορτίῳ, κα-
 ῖεπε τούτῳ μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρῃ καὶ γέδῳ
 καὶ θόρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασα
 τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἴκον εἴη τοῖς πολεμοῖς, ἢ ὁμο-
 λογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξιόους συμμαχοῦν· τοῦτο δὲ χα-
 λεπὸν ὁμολογήσαι, οὔτε αὖν εἰδῶσιν, ὅτι οὐδὲ δὲ ἐν
 ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων.
 22. Ἐμὶ δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι περὶ ὑπόσων ἂν
 γέγονται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺν μᾶλλον ἐθέλουσι
 ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγωνίᾳς τε αὐτοῖς προῖπεν ἐπὶ πάντων, ὅπο-
 σα ἐγίνωσκον ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτικῶν
 καὶ προσέτε τάδε, ἐδιώτη μὲν ἐαυτὸν παρέχων ἐνπειθῇ
 τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' ἐν-
 τιξίας καὶ ἐπιστήματα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκα-
 λον περὶ ὅπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πάσι τοῖς τοιούτοις,
 πεμπιπλόχῳ δ' αὐτὸν ὅρτα αἰόντιον τὴν ἀγαθὴν ιδιότην
 καὶ τὴν πεμπιπλόχα εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν,
 δεκαπλόχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον,
 καὶ ταξιάρχῳ ἀνεπὶ κλητὸν αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ
 τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκείνοι αὖ, ὧν ἂν ἄρ-
 χῳσι, παρῆξονσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. 23. Ἰθὺλα δὲ
 προήγγηκε τοῖς μὲν ταξιάρχοις, οἳ κρατίστας δόξαιεν
 τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἵασθαι· τῶν δὲ
 λοχαγῶν, οἳ κρατίστας δόξαιεν τοὺς λόχους ἀποδει-
 κνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιάρχων χώρας ἐπιναβήσασθαι·
 τῶν δ' αὖ δεκαπλόχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν

λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδού-
 χων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γυ μὲν ἰδιω-
 τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ἐπὶ
 δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρότιον μὲν θεωρητῆρας
 ὑπὸ τῶν ἄρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ
 πονταὶ ἐκάστοις συμπαρατίποντο. ἐπανετίοντο δὲ
 μίζοντες ἐκτίδες τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπι-
 χρόνῳ ἀγαθὸν μῖζον φαίνοντο. 24. Προεῖπε δὲ νικη-
 ρία καὶ ὕλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὕλοις τοῖς λόχοις, καὶ τοῖς
 δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπασίαι, ἐν φαίνονται ἐπι-
 σιόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι καὶ προθυμότητα ἀσκού-
 σαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα τὰ νικητήρια, οἷα
 πᾶς πλήθος πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προειρητό τε καὶ
 ἤσκητο ἡ στρατιή. 25. Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατασκευά-
 σαι πλήθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος δὲ ὥστε ἑκατὸν
 εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες
 ἐσκήρουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὅμῳ
 σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελίσθαι πρὸς τὸν μέ-
 λοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφ-
 μένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίστα-
 σθαι καὶ τὸ ἕτερον εἶρον εἶναι πρὸς τοὺς πολέμιους
 ὠφελίσθαι δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκειν
 ἀλλήλους ὁμοῦ σκηνοῦντες· ἐν δὲ τῷ γιγνώσκεισθαι καὶ
 τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ
 ἀγροοῦμενοι ὑμδιονογεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥστε
 αἱ ἐν σκοταὶ ὄντες. 26. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς
 τάξεις ἀκριβοῦν μεγάλα ὠφελίσθαι διὰ τὴν συσκήριαν
 ἔχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κα-
 κοσμημένας, ὥσπερ ὅποτε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ
 δὲ λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδεχοι τὰς

δεκάδας καὶ οἱ πεμπάδαρχοι τὰς πεμπάδας. 27. Τὸ δὲ
 διακριβούν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι
 καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰ ταραχθεῖεν, θάπτον
 μεταστῆναι, ὥσπερ γὰρ καὶ ἰθίων καὶ ξύλων, ἢ ἂν δὴ
 συναρμωσθῆναι, ἴσθι ἂν ὑπώροον καταβεβλημένα τύχη
 συναρμόσθαι αὐτὰ εὐπειῶς, ἂν ἔχη γνωρίσματα, ὥστε
 εὐδὴλον εἶναι ἐξ ὁποίας ἑαστον χώρας αὐτῶν ἴσθαι.
 28. Ἐδόκουν δὲ ὠφελισθῆναι αὐτῷ ὁμοῦ τρωφόμενοι καὶ
 πρὸς τὸ ἦτον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολιπεῖν, ὅτι ὥρα καὶ
 τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα θειρὸν ἔχοντα πόθον, ἢ τις
 αὐτὰ διασπῇ ἀπ' ἀλλήλων. 29. Ἐπεμέλειτο δὲ καὶ τοῦτον
 ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνδρώτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἀρι-
 στον καὶ τὸ δεῖπνον εἰςιοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήρην ἐξίγων
 ἰθῶτα αὐταῖς παρῴχων, ἢ παιδίῳ ταινύτας ἐξένυμμεν,
 αἱ ἰθῶτα ἥμελλον παρίχων, ἢ καὶ πράξαι εἰ τι δεόμενος
 τόχοι αὐτῶς ἐξηγῆτο τῆς πράξεως, ὥς μὴ ἐπαινοῖεν ἀν-
 δρωπῇ. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίσαι
 ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ἡγαίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνα-
 σθαι πορεῖν· καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρῶτότερος εἶναι
 ἀγαθὸν ἡγεῖτο τὸν πόνον εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμ-
 πορουντες ἀλλήλοις πρῶτότερον συντεστήκασι. πρὸς γὰρ μὴν
 τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονήτεροι γίνονται, οὐ ἂν ἐπὶ
 ἐδῶσιν ἑαυτοῖς εὐ ἡσυχόετες.

30. Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηρὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε
 ἱκανὴν ἔχειν οὗς καλυψῇ ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὥς τὰ
 πολλὰ τῶν ταξιάρχων, οὗς καιρὸς αὐτῷ ὁσκούη εἶναι,
 ἴσθαι δ' ὅτι καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκατάρχων τινὰς
 καὶ τῶν πεμπατάρχων ἐκάλει, ἴσθαι δ' ὅτι καὶ τῶν στρα-
 τωτῶν, ἴσθαι δ' ὅτι καὶ τὴν σιμπάδα ὅλην καὶ δεκάδα
 ὅλην καὶ λόχον ὅλον καὶ τάξιν ὅλην. ἐκάλει δὲ καὶ εἴματα

καὶ ὅποτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας, ὃ πᾶσι
ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀπὸ
αὐτῶ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖπνον. 31. Καὶ
ἀμφὶ τὸ στρατεύμα δὲ ὑπηρετίας ἰσομοίρους πάντων
ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἦν τιμᾶν ἄξιον εἰδοῦσι αὐτῶ
ναί τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρετίας οὔτε κηρύ
οντα πρίσβρων. καὶ γὰρ πιστοὺς ἤγειτο δεῖν εἶναι το
τοὺς καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνετοὺς
προσέει δὲ καὶ σφοδρὸν καὶ τοχεῖς καὶ ἰσχυροὺς κα
ἀταράκτους. πρὸς δ' αὖτε, ἃ οἱ βέλτιστοι νομιζόμε
ἔχουσιν, ἐγλήσκειν ὁ Κύριος δεῖν τοὺς ὑπηρετίας ἔχει
καὶ τοῦτο ἁσκαῖν ὥς μηδὲν ἀγαλίσκοντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα
νομίζουσιν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν, ὅσα ὁ ἀρχὼν προ
ταῖτοι.

CAPUT II.

1. Αὐτὸ μὲν οὖν ἐπεμύετο ὁ Κύριος, ὅποτε συσκα
νοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοι τε ἡμᾶς λόγοι ἐμβληθήσονται
καὶ παρορμησάντες εἰς τὰ γενναῖα. ἀρξάμετο δ' οὖν καὶ ἐ
τὴνδε ποιῆσαι τὸν λόγον. Ἀρὰ γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀνδρείστε
ροὶ τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἐταῖροι, ὅτι ο
πεπαιδευμένοι τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῶν, ἢ οὐδὲν ἄρα δι
σιν ἡμῶν οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνί
σθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δεῖ; 2. Καὶ ὁ Ὑστάσιος
ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὅποιοι μὲν τρεῖς ἴσονται εἰς το
πολεμίους, οὕτω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσί
ῳ ἡσυχαστοὶ, καὶ μὴ τοὺς θεοὺς, ἐν οἷς αὐτῶν φαίνονται
πρώην μὲν γε, ἔφη, Κυσαξάρης ἐπεμψεν εἰς τὴν τάξ
ἐκάστην ἰσορῖα, καὶ ἐγένετο κράτος ἐκάστῳ ἡμῶν τρία

καὶ πλείω τὰ περιγεγυμένα. καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἅπ' ἐμαυ-
 τοῦ μάρτυρος τὴν πρώτην περιόδον περιφέρειν· ὅτε δὲ τὸ
 δεύτερον εἰσῆμι περιόλσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευ-
 τίου ὄρχεσθαι καὶ ἀνάπαιλιν περιφέρειν. 3. Ἀνακρα-
 γῶν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων
 στρατιωτῶν, Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν,
 εἴη ἅψ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδέ τις οὐδέ ποτε ἄρξεται·
 καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἡχθρόθυμην, εἴ τι μῶτον δοκοῖεν ἔχειν,
 καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦ-
 το εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὥς δὲ τὰ περιγεγυμένα ἦεν
 πρὸς ἡμᾶς, ἅτα οἶμαι νοστήτους λαμβάνοντας, τὰ σμι-
 κρότατα λαβιμμένα ἦν. ἐπταῦθα δὴ ἐπαῖνος πάντων ἀνι-
 σθείς δηλὸς ἦν καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτόν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμαυ-
 τὸν κληθέντα δεῦρο πηγεῖν. 4. Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ
 μὴ φρόντιζε· ἀντίκα γὰρ ἅψ' ἡμῶν αὐτὸ ἄρξεται, καὶ σὺ
 πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον, καὶ ἐν τούτῳ περιέσθης τὸ
 τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦεν. ὥς τ' ὁ τρίτος ἔλαβεν, καὶ
 ἐκέλευε μοι εἰς μενέων. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν, ἀλλὰ
 ἔδοξεν αὐτῷ μείζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει ὁ ἔλαβεν,
 ὥς ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ ἄριστος οἰόμενος αὐτὸν
 οὐδὲν εἶναι δεῖσθαι ὕψους, ὥς το πικροτέρως πάλιν λαβεῖν
 αὐτὸν ἕτερον. 5. Ἐπταῦθα δὴ οὕτω βεβήκως ἤνεγκε τὸ
 αὐτὸν ἕτερον. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ τρίτῳ οὐκ ἔλαβεν, ὁ δὲ εἶπε
 αὐτῷ, ὥς το ἀνέλωτο μὲν αὐτῷ, ὁ δὲ εἶπε αὐτῷ, ὥς το
 αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβόμματος, τούτῳ πως ὑπὸ τοῦ
 ἐκαπλήχθαι το καὶ τῇ τύχῃ ὀργίζεσθαι δεσθεταύμενος
 ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὴ λοχιγῶς ὁ ἐγγύταται ἡμῶν ἰδὼν
 σπουδρότης τὸ χεῖρος καὶ τῷ γέλωτι ἠδ' αἰνέσειτο. ἐγὼ
 μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήπειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς
 μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήπειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς
 ἡδονάμην κατασχεῖν τὸν γέλωτα, τοιοῦτον μὲν δὴ σοι
 ἦνα, ὦ Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ

τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. 6. Ἄλλος δὲ τις ἔλεξε
 ταξιαρχῶν, Οὗτος μὲν δὴ, ἔφη, ὦ Κύρη, ὡς φαίνεται
 τῷ δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς
 τάξεις ἀπέπειρας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἐαυτοῦ
 ἑκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ
 ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδιδάσκον ἕνα λόχον
 καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τὰς δὴ ἐπ' αὐ-
 τῷ ἰσθμῷ νεανίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἢ ὅμοιον δεῖν, ἐπει-
 στάς ἐκ τοῦ ἐμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἦναι
 μοι ἰδοκεὶ καιρὸς εἶναι, προῖεναι ἐκέλευσα. 7. Καὶ
 ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ πρῶ-
 τος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον, Ἀνδρῶν τι ποιεῖς;
 καὶ ὃς ἔφη, Προϊόχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον
 Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας προϊέ-
 ναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφείς πρὸς τοὺς λο-
 χίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετ', ἔφη, λοιδοροῦμένον; προϊέναι
 πάντας κελεύει. καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες
 αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἰδυεφόρον καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ
 πείθεσθαι χρή; νῦν γάρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δὲ
 οὐκ ἔα. ἐγὼ μὲντοι ἐνεγκὼν τὰντα πράως ἐξ ἀρχῆς
 καταχωρίσας εἶπον μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι, πρῶ-
 τῳ δὲ πρόσθεν ἡγήσθαι, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας
 τῷ πρόσθεν ἑπείσθαι. 8. Ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὸ
 ἡλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν, ἣν ἔγραψα
 οἰκαδὲς, δοῦναι, καὶ γὰρ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει ὅπου ἔκειτο
 ἡ ἐπιστολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δοκίμαντα ἐνεγκὼν τὴν ἐπι-
 στολὴν, ὁ μὲν δὴ ἔτρεχε, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἶπεν
 τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θῶραι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ ὁ
 ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχε· καὶ ἦκου

αἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολὴν. οὕτως, ἔφη, ὃ γὰρ
 ἑμὸς λίχος ἀκριβοῖ σοι πάντα τὰ παρὰ σοῦ. 10. Οἱ μὲν
 δὲ ἄλλοι ὡς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπιστολῆς.
 ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὁ Ζεὺ καὶ πάντες θεοί, αἵονες ἄρα
 ἡμῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, αἱ γὰρ εὐθυράπεντοι μὲν
 οὕτως εἰσὶν, ὥστε εἶναι ἀντιῶν καὶ μακρῶ ὄψει πᾶν [πολ-
 λούς] φίλους ἀνακτῆσασθαι· πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσὶ τι-
 νες, ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ προστατιόμενον πρότερον πέ-
 θονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, ποῖους ἑμὰς χάη μᾶλλον
 εὐξασθαι ἢ τοιοῦτους στρατιώτας ἔχειν. 11. Ὁ μὲν δὲ
 Κῦρος ἡμᾶ γέλων οὕτως ἐπήνεσε τοὺς στρατιώτας. ἐν
 δὲ τῇ σκηνῇ εὐύχχανέ τις ὢν τῶν ταξιαρχῶν Ἀγλαΐταδας
 ὄνομα, ὡρῆς τὸν τρύπον τῶν σιτηφυτευτῶν ἀνθρώπων,
 ὃς οὕτωςί πως εἶπεν· Ἡ γὰρ οἴη, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦ-
 τους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Ἀλλὰ εἰ μὴν βουλόμενοι, ἔφη
 ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ' ἄλλο γὰρ, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα
 ποιεῖν ἐθίλοντες; Ὡτέρ σὺ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονέ-
 ονται. 12. Καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφήμεν, ἔφη, μηδὲ λέγῃς ἀλα-
 ζόντας εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνο-
 μα καλεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλεονεσιτέροις
 εἶναι ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειότεροις, καὶ ποιήσκειν ἢ μὴ ἱκανοὶ
 εἶναι ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγτομένοις,
 οἱ τοῦ λαβεῖν τι ἔρετα καὶ κερδαίνειν ποιοῦσιν. οἱ δὲ
 μηχανώμεναι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν
 κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκούοντων μήτε ἐπὶ βλάβῃ
 μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὕτοι ἀσπίδοι ἄν καὶ εὐχάριτες δικαιο-
 τερον ὀνομάζοντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; 13. Ὁ μὲν δὲ
 Κῦρος οὕτως ἀπελογῆσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρη-
 σχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξιαρχὸς ὁ τὴν τοῦ λόγου χαρίτιαν
 διατηρούμενος ἔφη, Ἡ πον ἄν, ἔφη, ὦ Ἀγλαΐταδα, εἰ γὰρ
 ΧΕΝΟΡΗ. I. E

κλειν ἐπειροῦμαθ' αὖ σε ποιῆν, σφόδρ' ἂν ἡμῖν ἐμὲν
ὥσπερ ἱνοὶ καὶ ἐν ὠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἅττα
γοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν, ὅποτε γε
καὶ αὐτὰς εἰδώς, ὅτι εὐφραίνειν μὲν τί σε βουλόμεθα
βλέψαι δ' οὐδέν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀμυδίᾳ ἡμῶν
ἔχεις. 14. Ναὶ μὰ Αἰ', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαιο
γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλειν καθίζοντος τοὺς φίλους
πολλὰ καὶ ἔμοιχα δοκεῖ ἑλαττονος ἄξια διαπραγμάττειν
γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. διὸ, ἔφη, καὶ σὺ νῦν,
ὅρθως λογίῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις. κλειν
μὲν γε καὶ πατέρες νίοις σωφροσύνην μηχανῶνται,
διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι τῶν
πολίτων διὰ τοῦ κλεινόντος καθίζειν εἰς δικαιοσύνην πρὸς
τρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν
ἢ σώματα ὠφελούντας ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποι
ούντας ἢ πολιτικωτέρας; 15. Ἐκ τούτου ὁ Ὑστάσιος
ὥδὲ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὁ Ἀγλαϊτάδα, ἦν ἐμοὶ περὶ
αἰς μὲν τοὺς πολέμιους θαρρόντα δαπανήσεις τούτου
πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλεινόντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζον
ἡμῖν δὲ πικρῶς, ἔφη, καὶ τοῖςδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ
ὀλίγου ἄξιον γέλωτος ἐπιδαμνέουσιν. καὶ γὰρ οἷδ' ἂν
πολὺν σοὶ ἔστιν ἀπακείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χροόμενος
ἀντήλωκας αὐτόν, οὐδὲ μὲν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶναι
γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοὶ πρόσφασις ἔστιν
ὥς οὐ παρεκτίον σοὶ ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας
εἶπε, Καὶ οἶμι γε, ὁ Ὑστάσιος, γέλωτα ποιῆν ἐξ ἐμοῦ
καὶ ὁ ταξιαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Αἰ', ἀνόητος ἄρα ἐστίν·
ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμα, ἔσθον ἂν τις ἐκτινέμεν ἢ γέ
λωτα ἐξαγάγοιτο. 16. Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἱ τε ἄλλοι
ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊ

τάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν πνύον φαιδρω-
θῆναι, Ἀδικίης, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν
σπουδαιότατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπαύων, καὶ ταῦτ',
ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. ταῦτα μὲν δὴ ἐν-
ταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντιος ὧδα ἔλαβεν·

17. Ἄλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κύρε καὶ πάντες οἱ παρόντες,
ἐννοῶ, ὅτι ἐξεληλύθασιν μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίο-
τες, οἱ δὲ καὶ μέϊονος ἄξιοι· ἦν δὲ τι γίγνηται ἀγαθόν,
ἀξιόσπουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοίρουν, καίτοι ἔγωγε μὲν
ἰσχυρότερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι τοῦ τῶν
ἰσῶν τὸν τα κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιῶσθαι. 18. Καὶ
ὁ Κύρος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ἄγ' οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν,
ὧ ἄνδρες, κρείττιστον ἡμῖν ἱμβαλεῖν περὶ τούτου βου-
λὴν εἰς τὸ στρατεύμα, πότρεα δοῦσι, ἦν τι ἐκ τῶν πό-
τεων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάντας ποιῆν, ἢ
σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστιον πρὸς ταῦτα καὶ τίς τιμὰς
ἑκάστῳ προσμεινῆναι; 19. Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντιος,
ἱμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν, ὅτι
οὕτω ποιήσεις; ἢ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὕτω προσεῖπας
καὶ τί ἔβηλα; Ἀλλὰ μὲν Ἄλ', ἔφη ὁ Κύρος, οὐχ ὅμοια
ταῦτα ἑκείνοις· ἡ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσονται,
κοινά, οἶμαι, πάντων ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν
τῆς στρατιᾶς ἡμῖν ἴσως εἰ οἰκαθεν νομίζουσιν εἶναι,
ὥστε διατάττοντα ἡμεῖς τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδι-
κεῖν νομίζουσιν. 20. Ἥ καὶ οἶσι, ἔφη ὁ Χρυσάντιος, ψη-
φίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθόν, ὥστε μὴ ἴσων ἑκάστον
τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρείττους καὶ τιμὰς καὶ δώροισι
πλεονεκτεῖν; Ἐγώγ', ἔφη ὁ Κύρος, οἶμαι, ἅμα μὲν σὺν-
αγορευόντων ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὄν το ἀντιλέγειν,
μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ

κοινόν τούτον καὶ μεγίστων ὀξισθῆναι. οἶμαι δέ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίοις σύμφερον φανεῖσθαι τοῖς ἀγαθοῖς πλέονεσκειν. 21. Ὁ δὲ Κύριος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοίων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ αὐτοὺς καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τοὺτους εἶναι, εἰ εἶδεν, ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύχονται. καὶ ὁ οὖν ἰδόκει αὐτῶν νῦν εἶναι ἐμβαλεῖν περὶ τοῦτο ψήφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὠκιστὴν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοίρην. οὕτω δὲ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔχασαν χρεῖναι, ὅστις περ ἀνὴρ οἶοιτο εἶναι.

22. Ἐπιγέλῳσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου, ὅς συνεκρῆν, ὥστε μὴ πικρῇ οὕτως ἰσομοίρην εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο τοῦτο πῖνα λέγει. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστιν ἢ ἂν ἀνὴρ σύσκεπτος ἐμὸς, ὅς ἐν πατὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' ἀντήρετα αὐτόν, Ἦ καὶ τῶν πόρων; Μὴ ἂν, ἔφη, ἄλλο ταῦτά γε ψευδόμενος εἰλόωκα, καὶ γὰρ πόρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων πᾶν πῶς αὖ ἐκ τῶν βουλούμενοι πλέον ἔχειν. 23. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κύριος, ὁ ἄνδρες, γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ οὗτος νῦν λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ παιδόμενον ἔχειν τὸ στρατεύμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατίας. δοκῶ γὰρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπασθαι ἢ ἂν τις ἡγήται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν οἱ μὴ καλοὶ καγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ καγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. 24. Καὶ πολλάκις ταῖντων ἀκρίτως ὁμογενομένας λαμβάνουσιν οἱ φαῖλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ γὰρ πονηρία, διὰ τῶν παραπλήκων ἡδοτῶν πορευομένη, ταῦτα ἔχει συνεπιθεύσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογενομένους· ἢ δ'

ἀρετὴ πρὸς ὄργιον ἄγουσα οὐ πῶς δεινὴ ἐστὶν ἐν τῷ
 παρανομίᾳ εἰκὴ συνεπιπᾶσθαι, ἄλλως τε καὶ ἢ ἄλλοι
 οἶσιν, ἐπὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ μαλακὸν ἰστυπαροκαλοῦντες.
 25. Καὶ τοίαν ἦν μὲν τινες βλακεία καὶ ἀπορίᾳ μόνον
 κακοὶ ὡσι, τοίτους ἐγὼ νομίζω ὥσπερ κηρῆνας διεπᾶν
 μόνον ζῆμον τὰς κοινωρούς· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων
 κακοὶ ὡσι κοινωροί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ
 ἰσχυροί, οὗτοι καὶ ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρία·
 πολλὰς γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀπο-
 δεκνύειν· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοι
 εἰσι. 26. Μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν
 ἰστυπληρώσεται τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἔπειτα οἱ ἂν ἡφι-
 στοὶ ὡσι, οὐχ οἱ ἂν παιδιῶται, τούτους ζητεῖτε, οὗτοι καὶ
 ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι μάλιστα συν-
 ισχυρεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε.
 μαρτυρεῖ δὲ καὶ τόδε πρὸς τὸ ἄγαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα
 δίπουν ταχὺ γίνοιτ' ἂν, βραδείων ἵππων ἐόντων, οὔτε
 δίκαιον ἀδίκων συνεζευγμένων· οὐδὲ οἶκος δύναιτ' ἂν
 εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκίταις χροῦμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν-
 δεόμενος οἰκειῶν ἥτιον σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταρατ-
 τόμενος. 27. Εὖ δὲ ἴστε, ὧ ἄνδρες, ἴφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ
 τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ὀφθαλμοδίντες, ὅτι
 κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν κατωπερόντων, οἳ μὲν δὴ
 ἐπεπληρώθησαν ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάντες τανύ-
 της, οἱ δὲ ἱερατοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἱσιμασθίντας
 πολὺν εὐθυμότατον τῆς ἀρετῆς ἀνθίσονται. 28. Ὁ μὲν
 οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ
 οὕτως ἐποίησαν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκόμματος ἤρατο ὁ
 Κῦρος, κατανοήσας γὰρ τινα τῶν λοχαγῶν σὺνδευον

καὶ παρακλήτην πεποιημένον ἄνδρα ἐπέρδυσεν τα καὶ
 ὑπέραισχερον, ἀνακλιέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστὶ εἶπε
 ὧδε· Ὡς Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑβ-
 ληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἐστὶ, περιάγεις τοῦτο τὸ με-
 ρακιον τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ
 Σαμβαύλας, ἤδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνών τε τούτῳ καὶ
 θεώμενος τοῦτον. 29. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ σύσκηνοι
 προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρός
 ὑπερβάλλον αἰσχεῖ, ἐγέλωσαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποῖα ποτὶ σε ἔργα ὁ ἀνὴρ οὗτος
 ἀνῆρτηται; 30. Καὶ ὅς εἶπεν, Ἐγὼ ὑμῖν γὰρ τὸν Δία, ὦ
 ἄνδρες, ἐγὼ. ὅποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐνάλεσα εἴτε φυκτὸς
 εἴτε ἡμέρας, οὐπόποτε μοι οὐτ' ἀσχολίαν προῖκρυσσάτο
 οὔτε βλάβην ὑπῆκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὅποσάκις τε
 αὐτῷ πρᾶξαι τι προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ ποτε αὐτὸν
 εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκάδας πάντας
 τοιοῦτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνύς, οἷους δεῖ
 εἶναι. 31. Καὶ τις εἶπε, Καί ποτα τοιοῦτον ὄντα οὐ
 φιλεῖς αὐτόν, ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχυρὸς ἐκεί-
 νος πρὸς τοῦτο εἶπε, Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονος
 ἐστίν. ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἢ θελε φιλεῖν, τοῦτο
 ἂντι πάντων γυμνασίων.

CAPUT III.

1. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπονδαῖα καὶ ἐλί-
 γετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας
 σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ταγαθὰ
 τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κύρος
 συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιαῦτα·

2. Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἄγων ἐγγὺς ἡμῶν· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ λέγειν [ἔφη] καὶ παισὶν δοῖν, οἳ τε πολέμοι δηλονότι ἡμεῖς καὶ τὰ τῶν πολέμων ἄγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων ἄγαθὰ πάντα ταῖς νικῶσιν αὐτὸ ἄθλα πρόκειται. 3. Οὕτω δὲ, ἔφη, δεῖ ἡμᾶς γιγνώσκειν, ὥς, ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γινόμενοι ἐν εὐνοίᾳ ἕκαστοι ἔχωσιν, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμώσεται, ὥς αὐδὲν ἐσόμενον τῶν θεόντων, ταχὺ πολλὰ τε καὶ καλὰ διαπραΐσσονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ὑργεῖται τῶν πράττεσθαι θεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ, ὥς ἄλλος ἔσται ὁ πράττων καὶ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μυλακίζηται, τοῦτοις, ἔφη, εὖ ἴσμε, ὅτι πᾶσιν ἡμῶν πάντα ἦκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. 4. Καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησεν· τοῖς μὴ θέλονσιν ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκποιεῖν ἄγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λέγειω ἐνθάδε ἀναστὰς παρὶ αὐτοῦ τούτου, ποτέρως τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶσται ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῶν, εἰ μὲλλον ὁ πλείστα καὶ ποιεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθελῶν πλείστης καὶ τιμῆς τεύχεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν, ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τεύχονται. 5. Ἐνταῦθα δὲ ἀναστὰς Χρυσάντιος, εἰς τῶν ὁμοτίμων, ἑστὴς οὕτως μέγας οὕτως ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν·

Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε, ὥς δεῖ ἴσον τοῖς κακοῖς τοῖς ἄγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον, εἰ τις ἄρα ἔστι ἀνὴρ, ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὥς διανοεῖται μηδὲν καλὸν κατὰ θὸν ποιεῖν, ἢ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ κατα-

πράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. 6. Ἐγὼ δέ, ἔφη, οὐτε πο-
σὶν εἶμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός, γιγνώσκω τε, ὅτι ἐ-
ὦν ἂν ἐγὼ τῷ ἡμῶ σώματι ποιήσω οὐ κριθεῖν οὔτε ἂν
πρωῖτος οὔτε ἂν δευτερός, αἶμα δ' οὐδ' ἂν χιλισπύς,
ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκείνο σαφῶς ἐκίστα-
μαι, ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἰσχυρόμενος ἀντιλήφονται τῶν
πραγμάτων, ἀγαθὸν τινὸς μοι μετέσται τοσούτων μέρους,
ὅσων ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσου-
σιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀδύνητος ἔξουσιν, δίδουκα
μὴ ἄλλον τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθίξω πλεον
ἢ βούλομαι. 7. Χρυσάντιος μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνέστη
δ' ἐπ' αὐτῷ Φερνύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρω πῶς
ἔτι οἰκοδμεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα
οὐκ ἀφνὴς καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγενεῖ ἀνδρὶ ἰοικώς, καὶ
ἔλεξε τοιάδε·

8. Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κύρω καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι,
ἡροῦμαι μὲν ἡμῶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὀρεῖσθαι
εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὅρῳ γάρ ὁμοίᾳ μὲν
τροφῇ πάντας ἡμῶς τὸ σῶμα ἀσκούοντας, ὁμοίᾳ δὲ
σπουδῆς πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ πᾶσιν ἡμῶν
πρόκειται. τὸ γὰρ τοῖς ἀρχουσι πελθεσθαι πᾶσιν ἐν
κοινῷ κεῖται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν,
τοῦτον ὅρῳ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τὸ τε τὰ
πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι οὐ τῷ μὲν προσήκον,
τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ τοῦτο προκρίνεται κάλλιστον
εἶναι. 9. Νῦν δέ, ἔφη, ἡμῶν καὶ δίδεσθαι μάχην, ἣν ἐγὼ
ὅρῳ πάντας ἀνθρώπους φέρεσι ἐπισταμένους, ὥσπερ γὰρ
καὶ ἄλλα ξοῖα ἐπιστάται τινα μάχην ἱκαστα, ἀνδρὶ παρ'
ἐνὸς ἄλλον μαθόντα ἢ παρὰ τῆς γνώσεως, οἷον ὁ βοῦς
κίραται παῖων, ὁ ἵππος ὀπλή, ὁ κύων στόματι, ὁ χάπρος

οδόντι. καὶ φησὶν αὐτῷ γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπί-
 σταται, ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα κίς οὐδενὸς δι-
 δασκάλου πώποτε φασκόμενα. 10. Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ
 παιδίου εὐθύς προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸς ταῦτον,
 ὅτι φησὶν πληγήσεσθαι· καὶ εἰ μὴ ἄλλα μηδὲν ἔχοιμι,
 τῷ χυτῷ προέχων ἐντεπόδιζον ὅτι ἡδυνόμην τὸν παῖοντα·
 καὶ τοῦτο ἐποίουν σὺ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐκ αἰπῶ
 τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλλοίμην. μάχαιράν γε μὴν
 εὐθύς παιδίον ὡς ἤραυζον, ὅπου ἴθιμι, ἔνθα παρ' ἐνὸς
 οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δίοι λικμήσιν ἄλλαν ἢ πικρὰ τῆς
 φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο καλνός-
 μενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν, ἃ εὐχό-
 μενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς ὑπὸ τῆς φύσεως
 ἀράττειν ἠναγκαζοίμην. καί, ναὶ μὲν Δία, ἔπαιον γε τῇ
 μαχαίρᾳ πᾶσι, ὅτι δυνάμην λαμβάνειν. οὐ γὰρ μόνον
 φύσει ἦν, ὥσπερ τὰ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ
 πρὸς τῷ περνεῖναι τοῦτο ἐδόκει μοι εἶναι. 11. Ἐπεὶ δ'
 οὐκ αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη κατελείπεται, ἐν ᾗ προθυμίας
 μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί, πῶς ἡμῖν οὐκ ἡδέως πρὸς
 τοῖςδε τοῖς ἀμοτίμοις ἀγωνιστήσιν; ὅπου γε τὰ μὲν
 ἔθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, πηροβαλλόμενοι δὲ οὐκ
 ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἵμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντημον βίον,
 ὥσπερ μόνος ἡδιστος βίον, ἡμεῖς δὲ ἐκίπορον μὲν, ἰσμηον
 δὲ, ὥσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατος. 12. Μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες,
 τοῦτό με εὐδύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τοῖςδε πα-
 ροιμαῖς, ὅτι Κῦρος ὁ κρείων ἔσται, ὃς οὐ φθόγγῳ κρηεῖ·
 ἀλλὰ σὺν θεῶν ὀρκῷ λέγω, ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος,
 οὐκ ἐμῆς ἀν' ὀρεῖ ἀγαθόνος, φιλεῖν οὐδὲν ἥτιον ἑαυτοῦ·
 τοῖσιτοις γοῦν ὀρῶ αὐτὸν ὅτι ἂν ἔχη ἴδιον διδόντα μᾶλλον
 ἢ αὐτὸν ἔχοντα. 13. Καίτοι, ἔφη, οἶδα, ὅτι οὗτοι μέγα

φρονοῦσιν, οὗ πεπαιδευντοὶ δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς δίψαν καὶ πρὸς ὄϊος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες, οὐ καὶ ἡμῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδευμένα ἢ οὐτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τούτων κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμῶς καὶ ἴσαν ταῦτ' ἀκριβοῦν ἐδίδαξε.

14. Καὶ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν τὰ ὅπλα φέροντες ἐπαλείων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἐνσημένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δὲ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βυβλίξειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν ὀπλῶν φόρημα τιμωροῖς μᾶλλον εἰκέναι ἢ φορτίον.

15. Ὡς οὖν ἡμῶς γε καὶ ἀγωνισμένον καὶ, ὅποτος ἂν τις ᾖ, κατὰ τὴν ἀξίαν μὲς τιμῶν ἀξιώσαντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κύριε, γήνωσκε, καὶ ἡμῶν δὲ, ἔφη, ὦ ἔνδοξος δημότα, παρρησίᾳ εἰς ἔχον ὑμῶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τοὺςδε· νῦν γὰρ ἄνδρες ἀλλήμηνοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ.

16. Φερμένους μὲν δὴ οὕτως εἶπεν, ἀνίστασθαι δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκατέρωθι συναγορεύοντες. ἔδοξε δ' οὖν κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κύριον δὲ τὸν κτίοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προειρηνοῦντο.

17. Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δούτινον καὶ ὅλην πατὴρ τὴν τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἐκατέρωθεν εἰς ἐμβολίην, θώρακας μὲν ἀμφοτέρωθεν ἔχοντας καὶ γέφυρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς, κίς δὲ τίς δεξιᾶς γάρβηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσειν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, οὐ βάλλειν δεήσοι ἀναιρομένους ταῖς βώλοις.

18. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἔστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἐνταῦθα δὴ αἱ μὲν βάλλοντες ταῖς βώλοις ἔστιν οἱ καὶ ἐνόχχαρον καὶ θωράκων καὶ γέφυρων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημίδος. ὅπου δὲ ὁμοῦτε γένοιντο, οἱ τοὺς γάρβηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν

μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας, τῶν δὲ ἐπι-
πιόντων ἐπὶ βόλους ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ ῥῆτα.
ὅς δὲ τραψάμενοι ἰδὼσαν οἱ ταρβηκοφόροι παίοντες
ἐν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. ἐν μέρσι γὰρ μὴν οἱ ἔτι φοι-
τῶντες πάλιν τοὺς νάρθηκας, ταῦτα ἐποίησαν τοὺς ταῖς
βόλοις βάλλοντας. 19. Ταῦτα δ' ἄγασθεις ὁ Κύριος, τοῦ
ἐν ταξιάρχῳ τὴν εὐνοίαν, τῶν δὲ τὴν παιδίαν, ὅτι ἡμα-
ρ ἐκγυμνάζοντο, ἡμαρ δὲ εὐθυμοῦντο, ἡμαρ δὲ ἐνίκων
ἐν εὐκαιρίαις τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τοῖς δὲ ἔσθθεις
καὶ τοῖς ἐπὶ δεῖπνον αὐτοῖς καὶ ἐν τῇ περὶ ἰδίων
τινὲς αὐτῶν ἐπαιδεδυμένοι, τὸν μὲν τινα αἰσθὼν ἀνικη-
μιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθουεν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι
πληγῆεν ταῖς βόλοις. 20. Ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον
ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτι πρόσω ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι
πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔρασαν εἰς
καλλίστην οἱ ταρβηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκρομμένοι τοῖς
νάρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γὰρ δοκαίη παιδιὰ εἶναι
τὸ ὁμοῦ ἐν παισὶν· ἡμαρ δὲ ἐπαιδευνοῦσαν τῶν νυρθῆκων
τῶς πληγῆς καὶ ἐν χειρὶ καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν
προσώποις. καὶ τότε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγένοντο ἐπ' ἀλλή-
λοις, τῇ δ' ὑπεραιε μιστῶν ἦν τὸ πιδίον πᾶν τῶν τού-
τους μιμουμένων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι στυνδαίνοντον
πράττειεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

21. Ἄλλον δὲ ποτὶ ἰδὼν ταξιάρχῳ ἄγοντα τὴν τάξιν
ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερόν ἐφ' ἑνός, καὶ ὑπὸ
καιρὸς δοκαίη αὐτῷ εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὑπερῶν
λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς
μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, πα-
ραγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ πα-
ρήγον οἱ δεκάραχοι εἰς μέτωπον· ὅποτε δι' αὐτὸν ἰδοῦσι

αὐτοῦ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέταρτος ἄγειν λόχον· οὕτω δὲ αἱ πεμπάδαρχοι αὐτὸ παρήγον εἰς τέταρτος· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παρήγγειλεν αὐτὸς εἰς ἕνα ἰόντων, εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, τὸν δευτέρον τούτου καὶ οὐρανὸν ἐκκλυσαν ἔπεισθαι, τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγέλλει ἤγειτο εἰσῆ· οὕτω δὲ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ δεξιάν ὡς περ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον οὖν ὁ Κύριος ἀφ' αὐτοῦ τῆς τοῦ πρῶτου τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιλείας, ἐκόλλασε καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεξιόν αὐτοῦ τῷ ταξιάρχῳ.

22. Παρὼν δὲ τις ἐπὶ τῷ δεξιῷ περικλῆμενος ἅλλοι ταξιάρχος. Τὴν δ' ἐμὴν, ἔφη, ὦ Κύριε, τάξιν οὐ καλὴν εἰς τὴν σκηνήν· καὶ μὴν ὅταν γὰρ παρήγῃ ἐπὶ τὸ δεξιόν πάντα ταῦτα ποιῶ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξέρχεται μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον ὑστάτους ἔχον τοὺς πρῶτους εἰς μάχην ταταγμένους· ἔπειτα ὁ δευτέρος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτου καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν διὰ ἀπάρτην ἀπὸ πολεμίων, ἐπιστάντων ὡς δεῖ ἀνταρῶναι. Ἐπειδὴν δὲ, ἔφη, καταστῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον, ἐνθ' ὅτε περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἑὸν ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγούμεναι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δευτέρος δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεξιὰ καὶ πεμπάδες, ὡς ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ' ἔφη, πρὸς ἐσπέρην ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἡγροῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὡς πρῶτοι ὄντες, ἵνα ἐθίζονται καὶ ἔπεισθαι καὶ ἡγεῖσθαι ὁμοίως πειθόμενοι. 23. Καὶ ὁ Κύριος ἔφη, Ἡ καὶ ἐπὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὅποσάκις γὰρ, ἔφη, καὶ δευτεροποιούμεθα.

ἡ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμῖς, ἡμεῖς μὲν οὐ τὰς τάξεις
μελειῶτε καὶ προσιώντες καὶ ἀπιοῦντες, ἡμεῖς δὲ οἱ καὶ χαι-
ρους καὶ τοκτός, ἡμεῖς δὲ οἱ τὰ τε σώματα περιπατοῦντες
ἀσκήτου καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν
ἐνὶ ταῖς διπλῇ ποιῶτε, διπλὴν ὅμιν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν
παρέχειν. 24. Μὲν Ἀ', ἔφη ὁ ταξιάρχος, μήτοι γὰρ ἐν μῇ
γὰρ ἡμίρῃ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γυμνάσεις παρέξεις.
καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκληρῆς ἐποιήσαντα.
τῇ δ' ὑστερίᾳ ὁ Κύρος ἐκέλευεν ἐκάστην τὴν τάξιν, ὡς-
περ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθόμενοι δὲ τὰντα καὶ οἱ
ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοῦ ἐμμενέτο.

CAPUT IV.

1. Ἐξέτασιν δὲ ποιεῖ πάντων τοῦ Κυροῦ ποιουμένων
ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κραξάρου ἄγγε-
λος λέγων, ὅτι Ἰνδῶν παρεῖη πρὸς βέλαι· κλεῖναι οὖν οὐ
ἐνδεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στο-
λὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κραξάρου· βούλεται γὰρ σε ὡς
ἐνκοσμήματα καὶ λαμπρότητα προσάγειν, ὡς ὁρομένων
τῶν Ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσέλῃς. 2. Ἀκούσας δὲ τὰντα ὁ
Κύρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ οἷς
μέτωπον στήναι, ἐπ' ἐκὸς ἄχοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ
ἔχοντα ἐαντόν, καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταυτὸ ταῦτα
παρήγγειλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευ-
σεν. οἱ δὲ πειθόμενοι τάχυν μὲν παρήγγειλλον, τάχυν δὲ τὰ
παρηγγελόμενα ἐποίουν, ἐν ὅλῳ δὲ χρόνῳ ἐγίνοντο τὸ
μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, τοσαῦτα γὰρ ἦσαν οἱ ταξι-
άρχαι, τὸ δὲ βῆθος ἐφ' ἑκατόν. 3. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν,
ἐπισθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγήται· καὶ εὐθὺς τρυ-

χάζων ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατανόησε τὴν ἀγνίαν τὴν πρὸς
 τὸ βασιλεῖον φέρουσαν στενωτέραν οὕσαν ἢ ὡς ἐπὶ
 τῷ πόντῳ πάντα διέναι, παραγγέλλας τὴν πρώτην χιλι-
 στὴν ἐπιστάει κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ οὐ-
 ταύτης ἀπολύνθῃν, καὶ διὰ παντὸς οὕτως, αὐτὸς
 ἡγεῖτο οὐκ ἀσπασύμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστίνες κα-
 οὐρίαν ἐκίστη τῆς ἔμπροσθεν εἵποντο. 4. Ἐπερφη δὲ
 ὑπερήλας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς ἀγνίδος, ὅπως εἰ τις ἐγ-
 οίη, σημαίνουσιν τὸ δέον ποιῆν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὴν
 Κυναζάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιστάῳ τὴν
 τάξιν εἰς δώδεκα τάγτων βῆθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους
 μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασιλεῖον, καὶ τῷ δευτέ-
 ρῳ ἐκέλευσε παραγγέλλαι, καὶ διὰ παντὸς οὕτως. 5.
 μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίησαν· ὁ δ' εἰσῆλθε πρὸς τὸν Κυναζάρου
 ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ
 Κυναζάρης αὐτὸν τῷ μὲν τάχει ἡσθῇ, τῇ δὲ φεικλότητι
 τῆς στολῆς ἡχθέσθῃ καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κύρος; οὐ
 πεποίηκας οὕτω φανεῖς ταῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἴσῃ, ἐβου-
 λόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ
 κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλο-
 πρεπέστατον φαίνεσθαι. 6. Καὶ ὁ Κύρος πρὸς ταῦτα
 εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυναζάρη, μᾶλλον σε ἐκίσμουν
 εἴπερ πορφυρίδα ἐνδύς καὶ ψέλια λαβὼν καὶ στρεπτό
 περιθέμενος σχολῇ κελύοντι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτι
 σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτως ὀξείως σοι ὑπα-
 κοῦν διὰ τὸ σέ τιμᾶν, ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς με-
 κοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐκιδεικνύς σοι οὕτω πε-
 δομένους; Κύρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυναζάρης
 τοιαύτας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκέλευσε τοὺς Ἰνδοὺς
 7. Οἱ δ' Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν, ὅτι πῆμμεναι σφῶν

Ἰνδῶν βασιλεὺς καλεῶν ἑρωτῶν, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἐπὶ
 Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ σοὺ ἀκούσασιν,
 κάλευσεν ἐλθόντας εὐ πρὸς τὸν Ἀσσύριον κάλονται
 ταῦτα πυθέσθαι· τέλος δ' ἀμφοτέροις ἐπαῦν ὑμῖν, ὅτι
 Ἰνδῶν βασιλεὺς τὸ δίκαιον σκεψάμενος φαίη μετὰ
 τοῦ ἡδικημένου ἴσασθαι. 8. Πρὸς ταῦτα ὁ Κναξίης
 ἔειπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε, ὅτι μή τι ἡδικῶμεν τὸν
 Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ', εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες τὴν πύ-
 λωθεν ὅ,τι λέγει. παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρατο τὸν Κναξί-
 ῃν, Ἥ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἶπω ὅ,τι γιγνώσκω· καὶ ὁ Κν-
 αξίης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγέilate τῷ
 Ἰνδῶν βασιλεῖ τὰδε, εἰ μή τι ἄλλο Κναξίῃ δοκεῖ, ὅτι
 φαιμὲν ἡμεῖς, εἴ τί φησιν ἐφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσ-
 σύριος, αἰρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλεῖα δικαστήν.
 οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ὄχοντο.

9. Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν
 Κναξίῃν ἤρξατο λόγου τοιοῦτον·

Ὁ Κναξίῃ, ἐγὼ μὲν ἤλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
 ἰδία χρήματα οἰκοῦν· ὅπου δ' ἤμ, ταῦτων πᾶν ὅλ-
 γα λοιπὰ ἔχω. ἀνέλωκα δὲ, ἔφη, εἰς τοὺς πτερυγώτας
 καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ, πῶς ἐγὼ ἀνέλωκα
 σοὺ τούτοις τρέφοντος· εὐ δ' ἴσθαι, ἔφη, ὅτι οὐδέν ἄλλο
 ποιοῦν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τιλὸν ὀφασθῶ τῶν
 στρατιωτῶν. 10. Δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, οὓς
 ἂν τις βούληται ἀγαθὸν συνεργόν ποιῆσθαι ὅποιον-
 τωροσὺν πράγματι, ἡδίων εἶναι εὐ τε λέγοντα καὶ εὖ
 ποιῶντα παρορμαῖν μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζον-
 τα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔχων ποιήσασθαι
 τις βούλοιο συνεργόν προθύμον, ταύτους παντάπασιν
 ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοὺς θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ

ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ ἐχθρούς, δεῖ εἶναι ταύτης με-
 τας ἀπροφασίστους συμμαχούς ἔσεσθαι, καὶ μὴ
 ἀγαθοῖς τοῦ ἀρχοντος φθονήσοιτας, μήτις ἐν τοῖς
 προδώσοιτας. 11. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω προκηρύττω
 χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν οὖν αἱ πάντα
 ὅν αἰσθάνομαι πολλὰ διαπατῶντα, ἵστοιόν μοι δοκεῖ
 σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμέ, ὅπως σὲ μὴ ἐπι-
 χροήματα. εἰς γὰρ σὺ ἀφ' ὧν ἐχθρὸς οἶδ' οὐ καὶ ἐμοί
 εἴη λαμβάνειν, ὅποτε δεύσῃ, ἄλλως τε καὶ ἐπὶ τοῖς
 τὸν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλοι καὶ σὺ διαπαρῆθαι βέλ-
 λειν. 12. Ἐνταῦθα οὖν μνησθῆναι σου ἀκούσας,
 Ἀρμένιος μεταφρονολή σου νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολλοὺς
 προσεόντας ἡμῖν, καὶ οὕτως τὸ στοργικόνμα πέμπει, οὐκ
 δασμὸν ὃν ἴδω ἀπάγει. Ποιῶ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὡς
 ἐκείνος· ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ, πάτερὸν μοι κρηττόν
 τίνεσθαι καὶ πειράσθαι ἀνάγκη ἀντὶ προσδεῖσθαι, ἢ
 σιτελεῖ εἶσαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον
 τοῖς ἄλλοις προσδεῖσθαι. 13. Καὶ ὁ Κύριος ἐκήρυτον
 δ' οὐκ ἔσθαι ἀντὶ πόλεως ἐν ἐχθροῖς ζωρίοις εἶναι ἢ
 πον ἐν εὐεφρόδοις καὶ ὁ Κναξάρης εἶπερ, Αἱ μὲν
 κήσεις οὐ πάντες ἐν ἐχθροῖς· ἐγὼ γὰρ τοῦτον οὐκ ἔ-
 λων· ὅρη μέντοι ἔστιν, ἐνθα δύναται ἂν ἀπελθὼν ἐν
 παρασχρήμα ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι τοῦ μὴ ἀντὶ γὰρ ἡτορ-
 ρίος γενέσθαι μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναται ἐπεκρομῆ-
 σθαι, εἰ μὴ τις πόλις πολεμική προσκατήλπηται, ὥστε
 ἐμὸς πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. 14. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Κύ-
 ριος λέγει τάδε· Ἀλλ' εἰ φίλοις, ἔφη, ἐμὴ πέμψαι ἐπιστολὰς
 προσδεῖς, ὅσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, ὁμοῦ ἂν
 τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στοργικόνμα μνησθῆναι
 ἀποδοῦναι τὸν δασμὸν σοι· ἔτι δὲ ἐκπύω καὶ ἡμῖν αὐ-

1. οὐκ ἔστιν (τοῦ) δὲ

2. οὐκ ἔστιν - τοῦ δὲ
 3. οὐκ ἔστιν - τοῦ δὲ

μᾶλλον ἡμῶν γενήσασθαι ἢ τῶν ἑσσι. 15. Καὶ ὁ Κουαξάρης
 εἶπε, Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἀπιδὼ λαβόντες ἐλθεῖν πρὸς σέ
 μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἰκονῶ γάρ, ὅτι καὶ συνθηρευτὴς
 τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστε ἴσως ἂν
 καὶ πάλιν ἐλθοῖαι πρὸς σά· ὑποχωρήσων δὲ γενομένων
 αὐτῶν πιστὴ ἂν παραχθῇ, ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκ οὖν
 σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κύριος, συμφέρον εἶναι τὸ ἐλθιδέναι
 ἡμῶς ταῦτα βουλευόμεναι; Μᾶλλον γὰρ ἂν οὖν, ἔφη ὁ
 Κουαξάρης, καὶ ἐλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις
 ὄρμητο ἐπ' αὐτούς, κατασχευάσθαι ἂν λαμβάνοιτο.
 16. Ἀκούε τοίνυν, ἔφη ὁ Κύριος, ἃ τί σοι δοξῶ λέγειν.
 Ἰδὼ πολλὰς δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ πεθήρακα ἡρώτι
 τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ
 ἱππίας δὲ τῶν ἡδὴ προσλαβόντων ἀντίεντα ἐταίρων
 ὁρμήσονται. Τὰ μὲν τοίνυν ὄρια ποιῶν, ἔφη ὁ Κουαξάρης,
 οὐκ ἂν ὑποπτεύοιτο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἢ δύναμις
 γίνοιτο ἢ ἔχων αἰώδας θηρῶν, τοῦτο ἡδὴ ὑποπτον ἂν
 γένοιτο. 17. Ἄλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κύριος, καὶ πρόφασιν
 κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπιστον, καὶ ἂν τις ἐπιστῇ
 ἐπαγγέλλη, δὴ, ὡς ἐγὼ βουλόμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι
 καὶ ἱππίας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τῶν θανερῶν. Καλλι-
 στα λέγεις, ἔφη ὁ Κουαξάρης· ἐγὼ δὲ σοι οὐκ ἐβελήσω
 δίδοναι πλὴν μετρίους τιμὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ
 φθούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρίᾳ. καὶ γὰρ τῇ ὕπῃ βού-
 λουμαι, ἔφη, ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχρηώματα·
 οὐκ οὖν δὲ πρὸς ἐλθιδόλης σὺν ἢ ἔχεις δυνάμει καὶ θηρόνῃς
 καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέννημι ἂν σοι ἰκανοὺς ἱππίας καὶ
 πεζοὺς τῶν περ' ἐμοῖς ὑδροισμένων, ὡς σὺ λαβὼν εὐθὺς
 ἰπποῖς, καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν περιήμην αἱ
 πρόσσω ὑμῶν εἶμαι, ἵνα, εἴπου καιρὸς εἴη, ἐπιταγῇ.

ΧΕΧΟΡΗ. I.

F

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βελόρας

18. Οὕτω δὲ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθύς πρὸς τὰ φρούρια ἠθροίζεν ἱππέας τε καὶ πεζοὺς, καὶ αἰάξας δὲ οὖν του προέπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην ἦναι τῶν νεωτέρων ἱππέων, ὁ δὲ πᾶν πολλῶν βουλομένων ἔπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προελθὼν θάτος δ' ἦδη τοῦ Κυαξάρου σὺν δυνάμει καὶ περὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια, γίγνεται τῷ Κῦρῳ τὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἵνατι καλὰ καὶ οὕτως ἐξέρχεται δὴ ὁ θῆραν παρεσκευασμένος. 19. Πορευομένη δὲ αὐτῷ θύς ἐν τῷ πρώτῳ χώρῳ ὑπανίσταται λαγὼς αἰεὶς ἐπιπτάμενος αἰεὶς, κατιδὼν τὸν λαγὼν φεύγοντα, ἐπεφρομένος ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, καὶ πνευγὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρήτο τῇ ὄρῃ, ὅ,τι ἠθέλει. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἡσθῆ καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Ἡ μὲν θῆρα καλὴ ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἣν ὁ θεὸς ἀπέλυσεν. 20. Ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἔγινετο, εὐθύς ὥστερ εἰσὶν ἐθῆρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄχμησον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταίην· οἱ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διάστισαν καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἥρουν πολλοὺς καὶ σὺς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄρους ἀγέλους· πολλὰ γὰρ ἐν τοῖσι τοῖς τόποις ὄνοι καὶ τῶν ἐν γίγνοντο. 21. Ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμύθεος πρὸς τὰ ὄρη τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστερίᾳ αὐτῶν ἐθῆρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο· ἐπεὶ δ' ὅ,τι ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρου στρατόμαχος ὡς ἡσθετο προσίόν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς, εἰπε ἀπέχοντις αὐτοῦ δευνοποιεῖσθαι ὡς δυο παρασάγγας

καὶ τοῦτο προῖδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὴν λανθάνειν·
 ἐπεὶ δὲ διαπνήσταιεν, εἶπε τοῦ ἀρχοντι αὐτῶν παρῆναι
 πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους ἐκάλε·
 ἐπεὶ δὲ πειρήσαν, ἔλεξεν ὥδε·

22. Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμα·
 χος ἦν καὶ ὑπὲρ τοῦ Κρυζάρη· νῦν δ' ὡς ἥσθετο τοὺς
 πολέμιους ἐπιόντας, κατασφρονῶ καὶ οὕτω τὸ στρατεύμα
 πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμόν ἀποδίδωσι· νῦν οὖν τῶν·
 τον δεῖ θηρᾶσαι, ἂν δυρῶμεθα. ἄδ' οὖν μοι, ἔφη, δοκεῖ
 ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυζάρη, ἐπειδὴ ἐποκοιμηθῆς ὅσον
 μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν, ἴθι
 τὴν ὁρεινὴν καὶ κατέλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν,
 ὅταν τι φοβηθῇ, καταφεύγει· ἡγεμόνης δὲ σοὶ ἐγὼ θώ·
 σω. 23. φασὶ μὲν γὰρ καὶ δασκαί τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι,
 ὡς ἐλπίς ἡμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὁμῶς δὲ εἰ προπέμ·
 ποις πρὸ τοῦ στρατεύματος [τοῦ θανατοῦ] ἐξόντους ἄν·
 δρας κηστίας τοιότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολὰς,
 οὗτοι ἂν σοι, εἰ τι ἐνι ἐνιγχνάουεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς
 μὲν ἂν συλλεμβάνοντες αὐτῶν κολλοῖεν τῶν ἐξαγγελιῶν·
 αὐτοὶ δὲ μὴ δύναντο λαμβάνειν, ἀποσποδόντες ἂν ἐμπο·
 δῶν χιγνῶντο τοῦ μὴ ὄρεν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμα·
 σου, ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βανλύνεσθαι. 24. Καὶ σὺ
 μὲν, ἔφη, οὕτω ποιεῖ· ἐγὼ δὲ ἄμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις
 μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, πύκτας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσο·
 μαι διὰ τοῦ πεδίου εὐδὺς πρὸς τὰ βουσίλεια, καὶ ἦν μὲν
 ἀνθιστῆται, δῆλον, ὅτι μέγιστα δειήσει· ἦν δ' ὑποχω·
 ρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον, ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ
 ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δῆ, ἔφη, σὸν ἔργον μηδένα ἀφίεναι
 τῶν πρὸς σὲ ἐφικνομένων. 25. Νόμιζα δ' ὡς περ ἐν
 θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιξητούντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν

ἐπὶ ταῖς ἀρκυσι. μένησο οὖν ἐκεῖνο, ὅτι φθάσειν
 πεφραγμένους τοὺς πόρους πρὶν κινεῖσθαι τὴν θύραν
 καὶ κληθῆναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλον
 μὴ ἐπαυτῆναι τὰ προσφερόμενα. 26. Μὴ μέντοι, ἰσ-
 τὼ Χρυσάτια, οὕτως αὐτοὶ ποιεῖ, ὥσπερ ἐρίοιτε διὰ τὴν
 λοθρίαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄνθρωπος προη-
 ματευ· ἀλλὰ τὸν εἶσαι χορὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτρον
 ἀποκοιμηθῆναι, ὥς ἂν δύνανται ὑπνομαχεῖν. 27. Μὴ
 γε, ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλεονῶν ἀνὰ τὴν
 ὄρην, ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ἐκκηγῇται, ταύτη μεταθῆναι
 μήτη καὶ τὸν οὕτω τὰ δυνάμεις πορεύου, ἀλλὰ κλένει
 τοὺς ἡγεμόνας, εἴην μὴ πολὺν ἐλάσιον ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν ὁδὸν
 στήν ἡγεῖσθαι. 28. Στρατιῇ γὰρ ἡ ῥῆσις ταχίστη
 μηδὲ γε σὺ, ὅτι δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὴν ὄρην, μὴ δρόμον
 ἡγήσῃ. ἀλλ' ὥς ἂν δύνῃται σοὶ ὁ στρατός ἐπεσθαι, τὴν
 μέσῃ τῆς σπουδῆς ἡρώ. 29. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνά-
 τωτάτων καὶ προθυμῶν ὑπομένωντάς τινας ἐρίοιτε πο-
 ρακελεύεσθαι· ἐπειδὴ δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροῦν-
 τὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντα παρὰ τοὺς βαδίζοντες
 τρέχοντας ὑρᾶσθαι.

30. Χρυσάτιας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπύκν-
 ρωθεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας
 ἀπελθὼν καὶ παραγγέλλας ἃ εἶδει τοῖς αἵμα αὐτῶν μὴ
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπειδὴ δὲ ἐπεκοιμηθῆ-
 σαν, ὅσον ἐδόκει μέτρον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη.
 31. Κύρος δὲ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἀγγελοῦ μὲν προ-
 πέμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προσιπὼν αὐτῷ λέγειν ὡς
 Κύρος, ὃ Ἀρμένιε, κλένεις οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὁ
 τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στρατεύμα-
 ῖν δ' ἐρωτῇ ὅπου εἶμι, λίγα τὰ ληθῇ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις

ἢν δ' ἐρωτῇ, εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγει ἀνταῦθα τὰ
 λαθῆναι, ὅτι οὐκ οἶσθα. ἐὰν δ' ὅπόσοι ἐσμέν πυνθάνηται,
 συμπέμπειν τινα κέλεις καὶ μαθεῖν. 32. Τὸν μὲν δὴ
 ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἐπεμψε, νομίζων φιλικώτερον
 αὐτῷ εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ
 συνταξάμενος, ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν
 καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴη δέοι, ἐπορεύετο. προσῆλθε δὲ
 τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων
 ἢ ἑντυγχάνοι, θαρσύνειν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορᾶν τὸν
 θέλοντα ἄγειν, ὅπου ἂν ᾖσιν, εἴτε σιτία εἴτε ποτὰ τυγ-
 χάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ'

CAPUT I.

1. Ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐν ταύτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιοι
ὥς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κυρου, ἐξεπλάγη
ἐννοήσας, ὅτι ἀδικοῖη καὶ τὸν διασμόν λιπὼν καὶ τὸ
στράτευμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι
ὀφθῆσθαι ἔμελλε τὰ βασιλεία οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος
ὥς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχῃσθαι εἴη. 2. Διὰ ταῦτα δὴ πάν-
τα ὁκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀνδρούρων τὴν αὐτοῦ δύνα-
μιν, ἅμα δ' ἐπέμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον νῖον Σά-
βαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ νῖου,
καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν
αλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποὺς δούς αὐτοῖς.
αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευομένους ἐπέμπε, τί πράττει
Κύρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παρυγιγνομένους τῶν
Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρήσαν ἄλλοι λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ
αὐτὸς ὁμοῦ. ἐνταῦθα δὴ οὐκίει ἔτιλῃ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν,
ἀλλ' ὑπεχώρει. 3. Ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα
οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ.

βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν παιῖσθαι. ὁ δὲ Κύρος ὡς
 εἶρα διαθεόντων καὶ ἐλευνόντων τὸ πῦρ ἰόντων
 ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδεὶς πόλεμος εἴη τῶν μενόντων·
 καὶ δὲ τίνα φεύγοντα λήροιο, προσηγόρευεν ὅτι ὡς παλα-
 μίῳ χρήσοιο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατίμενον, ἦσαν
 δὲ οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. 4. Ἐπὶ δὲ οἱ σὺν
 ταῖς γυναιξὶ προΐοντες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, εὐ-
 θύς κρουγὴν τι ἐποίουν καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ
 γυναικῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ
 θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς
 ἔχοντα ἔτυχον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ἦσθαι τὰ
 γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τράποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ κατα-
 τίσταται. 5. Ὁ δ' αὖ Κύρος ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν
 λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάαντα
 πύμας ἐκίλευε φιλίαν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἦκειν.
 τὸ μὲν δὴ στρατεύμα ἡθροάζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πύμας
 πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρξατο ὡδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, πότῃρα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ
 δίψῃ μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῶν διαμέ-
 χεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι οὐδετέρους βούλοιο
 μάχεσθαι. 6. Πάλιν ὁ Κύρος πύμας ἤρξατο, Τί οὖν
 κάθησαι αὐτόθι καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅτι
 χρή ποιῆν. Ἄλλ' οὐδὲν, ἔφη ὁ Κύρος, ἰσχυρεῖν σε δεῖ·
 ἔστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη,
 ἔστι ὁ δικάζων; Ἀλλ' οὐκ ἔστι, ὅτι ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ
 δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι βούλοιο. ἀντιπῶντα δὴ ὁ Ἀρμέ-
 νιος γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κύρος
 λαβὼν εἰς τὸ μέγαν κόλπον καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἱστια-
 τοπαδεύσας, ὅμοῦ ἔχων πᾶσαν ἤδη τὴν δύναμιν.

7. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ προσβύτης παῖς τοῦ

Ἀρμενίων Τυχράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσέρη, ὃς
 συνθιγρὸς ποτὶ ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε
 γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν Κῆ-
 ρον. ὡς δὲ εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς
 τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἰδὼν
 αὖτε ὥσπερ εἰκός. 8. Ὁ δὲ Κύρος ἰδὼν αὐτὸν ἄλλο μὴ
 οὐδὲν ἐφιλοσφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ' αὖτις, Εἰς καιρὸν
 ἤκεις, ἔφη, ὅπως τῆς διέης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ
 πατρὸς· καὶ εὐθὺς ἀνενεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τοῦ
 Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἰς τοὺς
 Ἀρμενίων τῶν ἐνιμέων παρῆν· καὶ τὰς γυναῖκας ἐν τῷ
 ἄρμαμάξαις παρούσας οὐκ ἀπέηλθεν, ἀλλ' εἰς ἀκούειν.
 9. Ὅσοις δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, Ὡς Ἀρμένιος
 ἔφη, πρῶτον μὲν σοὶ συμβουλευέω ἐν τῇ διέῃ τάληθῃ
 λέγειν, ἵνα σοὶ ἐν γὰρ ἀπὸ τὸ ἐνμνησιότατον· τὸ γὰρ
 ψευδόμενον φαίνεσθαι εὐ ἴσθι, ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης
 τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μέγιστα ἀνθρώποις γίγνεται·
 ἔπειτα δὲ, ἔφη, συνίστασι μὲν σοὶ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ
 γυναῖκες αὐταὶ πάντα, ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ
 παρόντες· ἣν δὲ αἰσθάνονται σε ἄλλα ἢ τὰ γεγνημένα
 λέγοντα, νομινοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζουσιν αἰσίου πάν-
 τα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἣν ἐγὼ τάληθῃ πύθωμαι. Ἀλλ'
 ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅτι βούλει, ὡς τάληθῃ ἐροῦντος
 τούτου ἕνεκα καὶ γενέσθω ὅ, τι βούλεται. 10. Λέγει δὲ
 μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀσινάγῳ τῷ τῆς ἐμῆς μη-
 τρὸς πατρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις· Ἐγὼ γάρ, ἔφη. Κατα-
 τηθεὶς δ' ὑπὸ αὐτοῦ συνωμολόγησας δασμὸν οἴσθαι, καὶ
 συστρωτέσθαι ὅπου ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐνόματι μὴ
 ἔξαι; Ἦν ταῦτα. Νῦν οὖν διὰ τί οὐτε τὸν δασμὸν
 ἀπῆρες οὐτε τὸ στρατεύμα ἔπεμψες, ἐπιλαχὺς τε τὰ ἐν-

μιστα· Ἐλευθερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἰδοῦναι
 εἶναι, καὶ αὐτὸν Ἐλευθερὸν εἶναι καὶ παισὶν Ἐλευθερίαν
 καταλιπεῖν. 11. Καὶ γὰρ ἔστιν, ἔφη ὁ Κύριος, καλὸν
 μίχυσθαι, ὅπως μὴ ποτέ τις δοῦλος μᾶλλον γενήσεται·
 ἢν δὲ δὴ πολέμῳ κρητηθεῖς ἢ καὶ ἄλλαν τινὰ τρόπον
 δουλωθεῖς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοῦδε δουλοῦτος ἔπι-
 στερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ προῖος πότμον ὡς ἀγαθὸν
 ἄνθρωπον καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὡς ἀδικαῖον, ἢν
 λάβῃς, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· σὺ γὰρ ἐξ σὺ ψεύδαι-
 σθαι. 12. Αἶψα δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κύριος, καθ' ὃν
 ἔλαστον· ἢν ἄρχων τις τύχῃ σοι καὶ ἑμῶντι, πάντων
 ἐξ ἄρχων ἢ ἄλλον καθίστης ἄντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθί-
 στημι. Τί δέ, ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐξ εἰσπορευῶν ἢ
 πάντῃ ποιῇ; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἃ ὢν ἔχων τυγχάνῃ.
 Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκῃς αὐτὸν ἀριστάμε-
 νον, τί ποιῇς; Κατακαίνο, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἠλγχιότατον
 εἶναι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ τάληθ' εἰ-
 λεῖν. 13. Ἐνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ, ὡς ἤκουσα ταῦτα, πα-
 ρισπείσασα τὴν μάστιγαν καὶ τοὺς πέπλους κατερόηξας,
 αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβροῆσασαι ἐδρόμιοντο, ὡς οἰχομένου
 τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων πάντων σωτῆρ ἦδη, καὶ ὁ
 Κύριος σιωπῆσαι κελεύσας εἶπεν, Εἰεν· τὰ μὲν δὴ κατὰ
 δίκαια ταῦτα, ὡς Ἀρμένιος ἡμῖν δὲ πρὸς συμβουλευτικὴν ἐκ
 τούτων ποιῇ; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἀπορῶν ἐσιώπα, πρό-
 τερον συμβουλευτοὶ τῷ Κυρίῳ κατακαίνειν ἐσιώπα, ἢ τὰ
 πάντα διδάσκει ὡς αὐτὸς ἔφη ποιῇν. 14. Ὁ δὲ παῖς
 αὐτοῦ Τηγγιάνης ἐπῆρξεν τὸν Κύριον, Εἰπὲ μοι, ἔφη, ὦ
 Κύριε, ἐπεὶ ὁ πατήρ ἀπορῶντι ἔακεν, ἢ συμβουλευσώ-
 μεν αὐτοῦ, ἃ οἶομαι σοι βέλτεστα εἶναι; Καὶ ὁ Κύριος,
 ἰσθήμενος, ὅτι συνεθήκα αὐτῷ ὁ Τηγγιάνης, σοφιστήν

τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θανατοζόμενον ὑπὸ τοῦ Τι-
 ρου, πάντ' ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτὲ ἐλά-
 καὶ προσθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γηγνώσκοι.

15. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄρα
 τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα κέραρχε, πα-
 σοι συμβουλευῶ τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μὲντοι σοι δο-
 πάντα ἡμερηκίνα, συμβουλευῶ σοι τοῦτον μὴ μι-
 σθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κύρος, τὰ δίκαια ποιοῦν ἡμῶν
 ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμήμεν. Ἔστιν, ἔρη, ταῦτα. Ἐ-
 λυσίον ὅρ' ἂν εἴη κατὰ γὰρ τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα
 εἶπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἢ
 ὦ Κύρε, ὁμνῶντες εἶναι σὺν τῷ σὸ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας
 ποιῆσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμμαντόν, ἔφη, οὔτω
 ἂν τιμωροίμεν. 16. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, με-
 γάλα γ' ἂν ζημιόιο, εἰ τοὺς σπαντοῦ κατακαίνοις, ὅπως
 σοι πλείστου ἄξιοι εἴεν κερτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔρη
 Κύρος, τότε πλείστου ἄξιοι γήγνοιτο ἄνθρωποι, ὅπως
 ἀδικοῦντες ἁλλοκοῖτο; Εἰ τότε, οἴμαι, σάφρονες γή-
 γνοιτο. ὁκαὶ γάρ μοι, ὦ Κύρε, οὕτως ἔχειν, εἴην μὴ
 σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδέν ὄφελος εἶναι·
 γὰρ ἂν, ἔρη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῶ ἢ ἐνδραῖα μὴ σῶ-
 φροσι, τί δ' ἱπικῶ, τί δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυναστέϊ
 πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος καὶ
 θεράπων πᾶς ἀγαθός. 17. Τοῦτο οὖν, ἔφη, λέγεις,
 ὥς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἕξ ἀφροσύ-
 σάφρων γενήθη; Πάντ' μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα
 τῆς ψυχῆς σὸ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥς περ λήθη;
 οὐ μάθιμα; οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνημον δεῖ γινέ-
 σθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἢ
 ἄφρονος σώφρων ἂν τις γένοιτο. 18. Τί δ', ἔρη, ὦ

Κῦρος, οὕτω ἦσθαι καὶ ἓνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὴ
 ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἐναντιοῦ μέχυσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἤ-
 τηθῇ εὐθύς πεπαιγμένον τῆς πρὸς ταῦτον ἀφροσύνης
 πόλιν δ', ἔφη, οὕτω ἐώρακας ἀντιπατιομένην πρὸς πόλιν
 εἰρην, ἥτις ἐπειδὴν ἤτηθῃ, παρεσχῆμα ταύτῃ ἐπὶ τοῦ
 μέχυσθαι πείθεσθαι ἐθέλει; 19. Πόλιν δ', ἔφη ὁ
 Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦτιαν λέγων οὕτως ἰσχυρίζῃ
 συναφρονοῖσθαι αὐτόν; Ἦν τῇ Δία, ἔφη, σέκοιδεν ἐαν-
 τῷ ἐλευθερίας μὴ ἐπιθυμήσας, δοῦλός δ' ὥς οὐδεπώποτε
 γενόμενος, ἃ δὲ ᾗδή γε χεῖναι λαθόν ἢ φθίσαι ἢ ἀπο-
 βιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διασπράξασ-
 θαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλήθη ἐξαπατήσαι αὐτόν,
 οὕτως ἐξαπατήσαιντο, ὥστε ἂν τις τυφλὸς καὶ κωφὸς
 καὶ μηδ' ὅποιον φρονοῦντας ἐξαπατήσειν, ἢ δὲ ᾗδή γε
 λαθεῖν χεῖναι, οὕτω πε οἶδε λαθόντα, ὥστε, ἃ ἐνόμιζεν
 ἐαντῷ ἰσχυρὰ χωρία ἀποκείσθαι, ταῦτα σὺ εἰρκτὺς αὐ-
 τῷ ἔλαθες προκατασκευάσας· τάχα δὲ τοσοῦτον περιε-
 γίνου αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθον ἔφθασας ἐλθὼν σὺν παλ-
 λῇ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν περ' ἐαντῷ δύναμιν ἀθροί-
 σασθαι. 20. Ἐπεὶτα δοκᾷ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ
 τοιαύτη ἦτια συναφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπων, τὸ
 γινῶναι ἄλλους ἐαντιῶν βελτίονας ὄντας; Πολύ γε μάλ-
 λον, ἔφη ὁ Τυγρίτης, ἢ ὅταν μάχη τις ἤτηθῃ. ὁ μὲν
 γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτι ᾗδή γε σωμασκήσας ἀνα-
 μαχεῖσθαι καὶ πόλεις γε ὑλοῦσαι συμμάχους προσλα-
 βούσθαι οἴονται ἀναμαχεῖσθαι ἂν· οὗς δ' ἂν βελτίονες
 τινὲς ἐαντιῶν ἡγήσονται, τούτοις πολλὰς καὶ ἄνεν
 ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. 21. Σὺ, ἔφη, ἔπικας οὕ-
 τῳ οἶσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἐαντιῶν σφρο-
 νιστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, οὐδὲ

τοὺς ψευδομένους τοὺς ἀληθῆ λέγοντας, οὐδὲ τοὺς
 κοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη,
 καὶ νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐπεύσατο καὶ οὐκ ἐξημιπιδου
 πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδώς, ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅποιον
 Ἀστυάγης πινέδντο παραβαίνομεν; 22. Ἀλλ' οὐ
 ἐγὼ πάντα λέγω, ὥς τὸ γινῶναι μόνον τοὺς βελτιόντων
 σφωφρονίζων· ἄνευ τοῦ δίκην δίδοναι ὑπὸ τῶν βελτιόντων
 ὥσπερ ὁ ἡμῶς πατήρ νῦν δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κύριος
 ὁ γὰρ σὸς πατήρ πέπονθεν μὲν οὐδ' ὅποιον πᾶσι κακῶς
 φοβεῖται γὰρ μέντοι· εὖ οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἰσχυρὰ
 πάθῃ. 23. Οἶσι οὖν τι, ἔφη ὁ Τυχράνης, μᾶλλον κατὰ
 δουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθα
 ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένην σιδήρῳ
 παιόμενοι ὁμῶς ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς
 τοῖς; οὐδ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρώποι, τοῦτον
 αὐδὲ παραμυθουμένοις ἐτι ἀντιβλέπων δύνασται; Λέγει
 σὺ, ἔφη, ὥς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολά
 ζει τοὺς ἀνθρώπους. 24. Καὶ σὺ γὰρ, ἔφη, οἶσθα, ὅτι
 ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γάρ, ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ
 γνῶσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες
 μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλείοντες μὴ
 ναυηγῆσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι
 οὗτοι μὲν οὕτε αἴτου οὐθ' ὕψους δύνασται λαγχάνειν
 διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φαντάδες, ἤδη δ' ἡττημέ
 νου, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνασται καὶ μᾶλλον
 τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. 25. Ἐν δ'
 φανερώτερον καὶ ἐν τοῖςδε, οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἔτι
 γὰρ φοβούμενοι, μὴ ληφθέντες ὑποθάνωσι, ὑπὸ τοῦ
 φόβου προαποθνήσκουσιν, οἱ μὲν ψιπτοῦντες ἑαυτοὺς
 οἱ δὲ ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ ἀποσφατιζόμενοι· οὕτω πάν

των των δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυ-
 χὰς. τὸν δ' ἑμὸν πατέρα, ἔφη, τὴν πῶς δοκεῖς διακα-
 ρθαι τὴν ψυχὴν, ὅς σὺ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ
 μου καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων
 δουλείας φοβεῖται; 26. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἀλλὰ τὴν
 εἶν ἴμοιγε οὐδὲν ὑπιστοῦν τοῦτον οὕτω διακρίσθαι· δο-
 κῇ μὲντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἄνδρὸς εἶναι, πτοχοῦντα ἐν-
 ῥῆσαι καὶ ποιῶντα ταχὺ πτήξαι καὶ ἀποθνήσκειν γυ-
 νῆκα αὐτῶν μέγα φρονησάτω καὶ πάλιν αὐτῶν πράγματα πτο-
 χοῦν. 27. Ἀλλὰ καὶ μὰ Δεῦ, ἔφη, ὁ Κύριος, ἔχει μὴν
 προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, ὥστε ἐπιστεῖν ἡμῶν
 ἔστι δὲ σοι καὶ φροῖνιμ ἐνταχίζεσθαι καὶ τὰ ἐχθρὰ κατε-
 λθῆναι καὶ ἄλλο, ὅ,τι ἂν βούλη, πιστὸν λαμβάνειν. καὶ
 μὲντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυ-
 πωμένους· μενησιόμεθα γὰρ, ὅτι ἡμεῖς ἀντὶ τῶν αἰτιῶν
 ἐσμεν· εἰ δὲ τι τῶν ἀναμνηστέων παραδοῖς τὴν ἡσυχίαν
 ἀπιστῶν ἀντοῖς φανῆναι, ὅρα, μὴ ἡμεῖς τε ἐν ποιήσῃ καὶ
 ἡμεῖς οὐ φίλον νομίσωσι σοι· εἰ δ' αὖ γαλατιζόμενος τὸ
 ἀπεχθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις ἀντοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρί-
 ναι, ὅρα, μὴ ἐκείνους αὐτὸς δεήσῃ σοι σωφροσύνην ἐν μά-
 λον ἢ ἡμᾶς τὴν ἐδέχου. 28. Ἀλλὰ καὶ μὰ τοὺς θεοὺς,
 ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκη
 ὑπηρετοῦντας, ἀηδὺς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γι-
 γνώσκεις δοκοῖν, ὅτι ἐννοῶ καὶ φίλος τῇ ἐρῇ τὸ διὰ
 συλλυμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνομαις
 ὅσον φέρων ἢ τοὺς μισοῦντας μὲν, ἔπειτα δὲ πάντα
 ἀνάγκη διαπονομένους, καὶ ὁ Τυχρήτης εἶπε πρὸς ταῦ-
 τα, φίλων δὲ παρὰ τίνων λάβοις ἂν ποτε τοσαύτην,
 ὅσην σοι παρ' ἡμῶν ἔστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων
 εἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν μηδέποτε πολέμιων γεγενημένων,

εἰ ἐθελοίμι ἐνεργετεῖν αὐτοῖς, ὥσπερ σὺ τὸν με κλη-
 ἐνεργετεῖν ὑμᾶς. 29. Ἡ καὶ δύναμις ἴαν, ἔφη, ὃ ἄν
 ἐν τοῖς παρόντι νῦν εὑρεῖν, ὅτι ἂν χάρις αἰο ὅσαπερ
 ἐμῷ πατρὶ; αὐτίκα, ἔφη, ἢν τινα εἰς ζῆν τῶν σε
 ἡδονηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶσι αὐτὸν εἶπαι
 τί δ', ἢν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τὸ
 τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσ-
 αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλεὺς
 ἔξει, οἷσθ' ἄτινα, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἢ
 οὐκοῦν καὶ τοῦτο, ἔφη, δῆλον ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμε-
 εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη, οὐτως καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν μεγ-
 ἂν σοι χάριν εἰδείη. 30. Εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει
 τοῦ ὡς ἡκιστα τεταραγμένα τάδε καταλαβεῖν,
 ἀπὴς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶσι ἡρεμιστέρως
 τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰσθηνίας
 ταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείον
 στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἶσι μᾶλλον ἐξελίσσει ταῦτα
 ὀρθῶς τοῦ πολλῶς αὐτῇ κεχημένου; εἰ δέ καὶ χρη-
 των δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρείττον ἐκπολε-
 τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὡς γὰρ
 ἔφη, Κύρῃ, φύλαξαι, μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σπαντὸν ζῆμ-
 σης πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἡδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲν του-
 τα ἔλεγεν.

31. Ὁ δὲ Κύρῃς ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε
 ραίνεσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπῆρχετο τῇ Κυναῖ
 πράξειν. ἐμνηστο γὰρ εἰπὼν, ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο με-
 λον ἢ προσδεῖν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμέν-
 ἰωτιζ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πεῖθωμαι ὑμῖν, λέγα μοι
 ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιᾷ μοι συμπέμψῃς
 πόσα δὲ χαίματα ὑμβολαεῖ εἰς τὸν πόλεμον; 32. Π

ἅτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κύρος, ἔφη, πλοῦστερον εἶταῖν οὐδὲ δικαιοτέρον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ ἵσταν τὴν οὐσίαν δύνανται, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν ἂν οἱ δοκῇ, στρατιάν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας ῥυακίην. ὡς δ' αὐτὸς περὶ χρημάτων δηλώσῃ μὲν ἐμὲ ἰσχυρόν σοι πάντα τὰ ὄντα, σὲ δὲ τοῦτων αὐτὸν γνόντα, ὅσα ἂν βούλῃ φέρεισθαι καὶ ὑπόσῃ ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. 33. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἴδι δὴ λῆξον μοι, πόση σοι δύνημις ἔστι, λῆξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. Ἀντιῶθα δὲ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἰππεῖς μὲν τούτων εἰσὶν Ἀρμενίων οὐκτακις χίλους, πεζοὶ δὲ εἰς τέσσαρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς ὁ πατήρ καταλίπειν, ἔστιν εἰς ἀργύριον λογισθέντα τέσσαρα πηχέω τῶν τοις χίλων. 34. Καὶ ὁ Κύρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἤλυτο, τῆς μὲν τούτων στρατιᾶς, ἑπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὅμοιοι Χιλιόδοχοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμέτεροι μοι σύμπαντες· τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφες δασμόν, διπλάσια Κναξίῳ ἐπέδοξεν, ὅτι ἔλαπες τὴν φονίαν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δὲ σοι ὑπισχνούμαι, ἢν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἂνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δατέωρῃς ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃς ἢ τὰ χρήματα ἀποσπασθῆναι, ἢν δύνωμαι· ἢν δὲ μὴ δύναμαι, ἀδύνατος μὲν ἂν φανοίμην, αἶμαι, ἄδικος δ' ἢν ἂν δικαίως κρινοίμην. 35. Καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κύρος, μὴ αὐτῷ λέγῃς, εἰ δὲ μή, οὐ θαρρόμεντά με ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἢ ἂν καταλίπῃς μηδὲν ἦτον σὲ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπείρῃς. Εἰπὼν, ἔφη ὁ Κύρος· ὥστε δὲ τὴν γυναικά ἐπολαβεῖν, πόσα ἂν μοι χρήματα δοίης; Ὅποσα ἂν δυνάμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὅποσα ἂν δυνάμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κύρος,

ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄρων. 36. Σὺ δέ, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι, πόσον ἂν πρίαμα, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ εὐτόχατος νεόγαμος ὢν καὶ τῶν φίλων τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κύρε, καὶ ψυχῆς πρίαμην, ὥστε μήποτε λατρεύσαι ταύτην. 37. μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰληφθαι ἔγωγε αἰχμαλώτον ταύτην νομίζω, σοῦ γε μηπώποτε φεγγῶν ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν κακὰ θύεις, ἵνα εἰδῶσιν, ἐλευθεροὶ πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, πιστεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελευνέτε ὅποιον θυμὸς, οὕτω δὴ κατέμειναν.

38. Αἰσκηνοῦντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐλήρην Κύρος, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκείνος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ, ὃς συνεθήγα ἡμῖν, καὶ σὺ μοι μάλα ἐδόκει θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γὰρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτόν· οὐ τοῦ ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Αἰσθηθεὶς αὐτόν ἔφη με. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κύρε, οὕτω καλὸς καὶ γαστρός ἐκείνος ἦν, ὥς καὶ, ὅτε ἀποθνήσκαι ἔμελλε, πρὸς καλέσας με εἶπε, Μήμιν σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, οὐκ ἀποκτείνει με, χαλεπαίνουσα τῇ πατρί· οὐ γὰρ κακονοίᾳ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ὀργαίᾳ· ὅποσα δὲ ὀργαῖα ἀνθρώπων ἔξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἐγὼ νομίζω. 39. Ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρὸς ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλαξεν οὕτως· Ὡ Κύρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἐκείνων γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἄλλοιτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμεθα αὐτοὺς κατακτείνουσιν, ὥς ἀφρονοῦντες ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζονται ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὥς πολεμίοις αὐτοῖς χρώνται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη

ἠθόναν, ὅτι μοι ἰδοῦναι τὸν ἐμὸν υἱὸν τοῦτον ποιεῖν
αὐτὸν μᾶλλον θαυμαζέω ἢ ἐμεῖ. 40. Καὶ ὁ Κύριος
εἶπεν, Ἀλλὰ καὶ μὴ τοὺς θεούς, ἔφη, ὁ Ἀρμένιος, ἀν-
θρώπωνά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγρώη, συγ-
γίγνωσκα τῷ πατρί. τοῖς μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες
καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συναλλαγῆς, ἀνα-
βάντες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυναῖξιν ἀπήλανον
ἐκφρανόμενοι.

41. Ἐπὶ δ' ἦλθον οἵκαδε, ἔλεγον τοῦ Κυρίου ὁ μὲν
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προαότητα,
ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἰνθα δὴ ὁ Τι-
γρώης ἐπῆρτο τὴν γυναῖκα, Ἦ καὶ σοί, ἔφη, ὁ Ἀρμε-
νία, καλὸς ἰδοῦναι ὁ Κύριος εἶναι; Ἀλλὰ μὴ Α', ἔφη,
οὐκ ἐκῶνον ἐθεώμη. Ἀλλὰ τίνα μήν; ἔφη ὁ Τιγρώης·
τίς ὑπὸντα κῆ Αἴα, ὡς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο,
ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοι-
ούτων ἀνελπάνοντο σὺν ἀλλήλοις.

42. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύριον μὲν καὶ τῇ
στρατιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προσέειπε δὲ τοῖς ἱερωτοῦ,
οἷς δεῖσθαι σιταιστέουσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρῆναι·
τὰ δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κύριος διπλάσια ἀπηρτίθμη-
σεν. ὁ δὲ Κύριος, ὅσα αἶψα λαβὼν, τὰλλα ἀπέπεμψεν·
ἔφη δὲ, πότερος ἔσται ὁ τὸ στρατεύμα ἄγων, ὁ πᾶς
ἡ αὐτός. ἐπεὶ δὲ ἅμα ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὁπότερον
ἂν σὺ κελύξης, ὁ δὲ πᾶς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ὑπολεί-
ψομαι σου, ὦ Κύριε, οὐδ' ἂν σκενοφορὸν με δέῃ σοι
συνακολουθεῖν. 43. Καὶ ὁ Κύριος ἐμπελάσας αἶψα,
καὶ ἐπὶ πόσῃ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦ-
σαι, ὅτι σκενοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει
αὐτῇ· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ ὅτι ἂν ἐγὼ

πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συνασκεύεσθαι ὑμῖν πῆμις δέ, ἔφη, συνασκευασμένους παρέσθαι, ὅτι πατήρ δὴ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται μῆθησαν.

CAPUT II.

1. Τῇ δ' ὕστεραίῃ ἀναλαβὼν ὁ Κύρος τὸν Τυγρῆν, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς εἶδοκε εἶναι, περιελάντην τὴν χώραν κατεδεδεῖτο, σκοπῶν ποῦ τειχίσαιε φραγῆναι καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τυγρῆν, πῶς εἴη τῶν ὁρέων, ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες ἐλθούσι. καὶ ὁ Τυγρῆν ἐδάκρυεν· ὁ δὲ πάλιν ἤρρε· Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων, οἱ σημαίνουναι τοῖς ἄλλοις ὅτι ἂν ὀρώσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦσιν, ἐπὶν αἰσθόντων; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὥς ἂν ἕκαστος δύνηται. 2. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κύρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατεπερὶ πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργυροῦσαν διὰ τὸν πόλεμον, καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ στρατόπεδον καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. 3. Τῇ ὕστεραίῃ αὐτὸς τε ὁ Τυγρῆν παρῆν συνασκευασμένοι καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς τετρακισχίλους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσούτοι. ὁ δὲ Κύρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπὶ δὲ καὶ τὰ ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἢ μόνους καὶ τοὺς τῶν Μήδων. 4. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἤσαν ἔλεξε τοιῶδες·

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὀρώμεθα

Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη
 πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Χαλ-
 δαίοις. τὰ μὲν αὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνδρωπίνῃ δὲ προ-
 θυμία εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα σύμ-
 μαχον ἂν γένοιτο ὥς τύχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν πρὶν
 τοὺς πολέμιους πωλεῖσθαι ἀναβάντες, ἢ παντάπασι
 ἡμαχὲ λείδοιμεν ἢν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι
 χρησαίμεθ' ἂν πολέμοις. 5. Τῶν οὖν πόλεων οὐδεὶς
 ἦν οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν καρτερεῖσθαι
 σπεινόντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα, καὶ ὑμεῖς μὲν, ὦ
 Μήδοι, ἐν ἀριστερῇ ἡμῶν πορεύεσθε, ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρ-
 μένιοι, οἱ μὲν ἡμῖς ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμῖς ἐμπροσθεν
 ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ ἱππεῖς, ὀπισθεν ἔπειθε
 παρακελευόμενοι καὶ ὠθούντες ἄνω ἡμᾶς, ἦν δὲ τις μα-
 λακύνεται, μὴ ἐπιτρέπαι. 6. Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κύρος
 ἤρθετο ἀρτίως ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλ-
 δαῖοι ὥς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω οὔσαν, εὐθὺς ἐσείμαι-
 νον τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων ἀλλήλους καὶ ἠθροί-
 ζοντο. ὁ δὲ Κύρος παρηγγύα, Ἴνδοις Μέρσαι, ἡμῖν
 σημαίνουσι σπεινέειν. ἦν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι,
 οὐδὲν τῶν πόλεων δυνήσεται.

7. Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέφυρα τε καὶ πάλτια δύο·
 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην
 τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύοντα, ὅποیان τις
 αὐτῶν δεῖται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες εἶναι·
 καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐταῖς ὀρεινή τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἡ τῶν
 χρήματα ἔχουσα. 8. Ὡς δὲ μάλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ
 τοῦ Κυροῦ τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πο-
 ρευόμενος εἶπεν, Ὁ Κύρε, ἅρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι νυνὶ οὖς

ἡμᾶς ἀντίκα μάλα δεήσει μίχασθαι; ὥς οἱ γε Ἀρμένιοι μὴ δεξωνται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κύρος εἰπὼν, εἶδεν τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρεσκευάζεσθαι ὥς ἀντίκα δεῖσιν διώκειν, ἐπειδὴν ἔτι γάγῃσι τοὺς πολεμίους ὑποφύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥς ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. 9. Οὕτω δὲ ἤρουντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὥς ἐπλησίαζον Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθρονον, ὥστερ' εἰώθεσαν εἰς αὐτοὺς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥστερ' εἰώθεσαν, οὐκ ἔχοντο. 10. Ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι πῖδον ἐν αὐτοῖς μαχαιοφορούς ἱεμένους ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτῶν πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφηνον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν. ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα, ἐπὶ τὰ ἄκρα εἰχόν οἱ ἀμφὶ τὸν Κύρον, καθιέωνον τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγύς οἰκήσεων. 11. Ὁ δὲ Κύρος, πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιήσαντες παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἡριστήρεσαν, κατημαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρημὸν τε ὃν καὶ ἑνδορὸν εὐθὺς ἐτείχιζε φρουρίον· καὶ τὸν Τηργιάνην ἐκέλευεν πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα, ὅποσοι εἴεν τέκτονες τε καὶ λιθοδόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ὦχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κύρος τοῖς πρὸ φρουρῶν ἐτείχιζεν.

12. Ἐν δὲ τούτῳ προσάγονσι τῷ Κύρῳ τοὺς ἀχρηματώτους δεδωμένους, τοὺς δὲ τινες καὶ τετρομένους. ὥς οἱ εἶδεν, εὐθὺς λύνει μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδωμένους, τοὺς δὲ τετρομένους λατράς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν. ἑπτὰ δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἤκοι οὔτε ἀπελάσαντι ἐπιθνησκὼν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δρόμους, ἀλλ' εἰρήνην.

βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Καλδαίοις. Ἦρὸν μὲν οὖν ἔχουσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἰδεῖσθαι εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμῖν ἀσφαλὲς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦτε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ, ἐν οἷς ἐστέ. 13. Ἐγὼ οὖν ἀγίημι ὑμᾶς οἰκαδὲς τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Καλδαίοις βουλευσασθαι, εἴτε βούλεσθαι πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰσῆσθαι, μηκέτι ἤκειτ' ἀνευ ὀπλῶν, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἀνευ ὀπλῶν ἦτε· ὥς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμῖν, ἦν φίλοι γίνεσθαι, ἡμῶς μελήσει. 14. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Καλδαῖοι ταῦτα, πολλοὶ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κύρον ὄχοντι οἰκαδὲς.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὥς ἤκουσεν τὴν τε κλήριν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν προᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκνα καὶ ἄλλα ὅσων ἔμελλε δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὥς ἡδύνατα τάχιστα. 15. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλκεν, 12 Κύρε, ὥς ὁλγα δυνάμετοι προσορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανάσθαι ἐπιχειρήσας δούλος ὥς οὐδεπώποτε γενόμεν· ἐπεὶ δ' ἔαλωμεν, σαφῶς ἀποκωλῆναι νομίσαντες, νῦν ἠναγκαινόμεθα σπασαμένοι ὥς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπ' αὐτοῖς πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιῶντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας, ὥς περ ἐγὼ εὐχόμεν. 16. Καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅτι ἐγὼ ὥς τε ἀπελίσσει Καλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἁκρῶν πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις περὶ ἐμοῦ· καὶ ἂν ὑποσχνοῦ ποιῆσαι ἀγαθὰ ἡμᾶς, εἰ ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετελεσθαι σοι ἤδη, ὥς τε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεσφηνάμεν, ὥς ἡμῖς γὰρ, εἰ μὴ κακοί

ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες, οἳ καὶ ἅπα
 διδόντες οὐδὲν ἄξιον οὐδ' οὐτὶα πρὸς εὐεργέτην κατὰ
 λαμβανόμεθα τοσούτον ποιοῦντες. 17. Ὁ μὲν Ἀρμε
 νιος τοσαῦτα ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἔκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην
 σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρето αὐτούς, Ἄλλο τι
 ἔρη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμοῦ
 τε, ἃν νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνην
 γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπεὶ ἡμεῖς τὰδ' ἔχομεν; ἔφα
 σαν οἱ Χαλδαῖοι. 18. Καὶ ὅς τίς δ', ἔρη, εἰ καὶ ἄλλα
 ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἐπὶ ἂν, ἔφα
 σαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔρη, ἢ διὰ
 τὰ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζεσθαι
 συνέφρασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔρη ὁ Κύρος, βούλουσθαι
 ἂν ἀποτελεῦντες, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι τὴν
 τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὅποσον ἂν θύληται; ἔφα
 σαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύομεν μὴ ἀδικήσεσθαι.
 19. Τί δὲ σύ, ἔρη, ὦ Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν σοι τὴν γῆν
 ἀργὸν οὖσαν χώραν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ
 νομίζόμενα παρὰ σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ
 Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ὦ
 ἀνξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. 20. Τί δ', ἡμεῖς, ἔρη, ὦ
 Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὅρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλουτ' ἂν εἰς ἡμῶν
 ταῦτα τοὺς Ἀρμένιους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ
 δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ὦ
 ὠφελείσθαι οὐδὲν ποιοῦντας. Σὺ δέ, ἔρη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μὴ
 κρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺν πλείω ὠφεληθῆσεσθαι.
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς τίμειν
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἅκρα ἔχοιτε.

ἡμίμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. 21. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Καλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμῖς ἀσφαλῶς ἐργαζομένα μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχουσιν. Εἰ δ' ἡμῖν αὖ ἔφη, τὰ ἄκρα σίμμαχα εἴη· οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παραλήφονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. 22. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Οὕτωςι τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδαμῶς ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὅσοι τε, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμῖς ἐσόμεθα.

23. Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέρωι ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εὐρήνῃ βροβία γένοιστο. καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδωσαν πάντες τὰ πιστά, καὶ θανθίρους μὲν ἀμφοτέρωι ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνείθετο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν δὲ κοινήν, εἰ τις ἀδικοίῃ ὀποτέρωι. 24. Οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ γὰρ δὲ ἔτι οὕτω διαμείνουσιν αἱ τότε γερόμεναι συνθήκαι Καλδαίοις καὶ τῷ τῇ Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ πῖ συνθήκαι γεγέννητο, ἐκείνους συνειχιζόν τε ἀμφοτέρωι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεστήγον. 25. Ἐπεὶ δὲ ἐσπέρα προσήει, συνδυάπτους ἔλαβον ἀμφοτέρωι πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἦδη. συσκηνοῦντων δὲ εἰπέ τις τῶν Καλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' ἐνικάει· εἰς δὲ οἱ τινες τῶν Καλδαίων, οἳ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἐπίστανται ἐργάζεσθαι οὐτ' εἰς δύναντο, εἰςισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· αἱ γὰρ ἐλλείποντο ἢ ἐμισθοφάρον, πολλάκις μὲν παρὰ τῷ τῶν Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἄνθρωπος, πολλάκις δὲ καὶ παρ'

Λοτινάγει. 26. Καὶ ὁ Κύριος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ τὸ παρ' ἐμοὶμισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τι ἄλλος πλεῖστον διήποιε ἔδωκε. συνήρασάν οἱ, καὶ πρὸς τοὺς γε ἕσσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐδελήσαντας.

27. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ αὐτῷ συνωμολογῶντο. ὁ δὲ Κύριος ὡς ἤκουσεν, ὅτι πολλὰκις πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀνπαρησθῆναι ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκευασμένοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ὄχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὐτὸ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῶν πεπραγμένα. 28. Ἦρξατο οὖν λόγον τοιοῦδε· Ὡς Ἀρμείας ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἰπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἡμῶν ἀποστελλοίμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπτέμαται ὡς μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τὴν τε ὁδὸν ἡγήσινται καὶ συμπτέριοιεν, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσχετίσθαι ἔτι ἐν βουλοίμην ἡμῶν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφ' αὐτοῦ διδόναι οἷς ἂν δεῖ, καὶ τιμὰν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευομένων τῶνς ἄξιους· τούτων δὲ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομίζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδὺ μοι φεῖδεσθαι· φίλους γὰρ ἡμᾶς ἡδὴ νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβαίμεν εἰ διδοίη. 29. Ὁ οὖν ἄγγελος, ὃς κελύει ἡμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπτέριοις γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκείνῳ λέξει ὥδε· Ἐπεμάρη με Κύριος, ὦ Ἰνδὲ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος ἄλλην στρατιάν· οἴκοθεν ἐν Μερσῶν· καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν αὐτῷ πέμψης ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεοῦ ἀγαθὸν τέλος διδοῖ αὐτῷ, πειράσσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε σε νομίξειν καλῶς βεβουλευσθαι χρησιμέμερον αὐτοῦ.

30. Ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἡμῶν λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ἄνθρωποις ἐπιστέλλετε, ὅτι ὑμῶν σύμφερον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἡν μὲν λάβωμεν, ἔρη, παρ' αὐτοῦ, ἀφ' ὁποιοῦτος χρησόμεθα· ἡν δὲ μὴ λάβωμεν, ἐσόμεθα αὐτῷ ὅτι οὐδεμίαν χάριν ὀφειλομεν, ἀλλ' ἐξίσταται ἡμῖν ἐκείνου ἕνεκα πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. 31. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κύριος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ, οἷα αὐτὸς ἐπαθήσει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ· καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπύοντο.

CAPUT - III.

1. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ ὁ τε Κύριος ἔπεμψε τὸν ἄγγελον, ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔρη, καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμψαν, οὓς ἐκαστοτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπροῖναι καὶ εἰπεῖν περὶ Κυρίου τὰ προσήκοντα. ἐκ δὲ τούτου παρασκευάσας ὁ Κύριος τὸ φρούριον καὶ φύλαξεν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδεύοις πᾶσι καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλειπὼν Μῆδον, ὃν ᾤετο Κινεζάρη ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆλθε συλλαβὴν τὸ [ἔμπερον] στράτευμα, ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων εἰς τετρακισχίλους, οἱ ᾤοντο καὶ ξυμπάντων τῶν ἄλλων κρείττους εἶναι. 2. Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔδδον Ἀρμενίων αὐτῷ ἰσὺς αὐτῆς γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπὸ τῶν ἡδόμενοι τῇ εὐφροῇ καὶ φέροντις καὶ ἄγοντες ὅτι ἐκαστος ἄξιον εἶχε καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ᾧ νομίζων καὶ τὸν Κύριον μᾶλλον ἠδουσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ.

τέλος δ' οὖν ὑπήντησαν καὶ ἡ γυνή τοῦ Ἀρμενίου, τὰ
 θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις
 δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἠθάρ-
 λαβειν ὁ Κύρος. 3. Καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς
 ἐμὶ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιόντια εὐεργετεῖν, ἀλλὰ
 ὡ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα, ἀφίξεις, ἄνιδι, καὶ
 τοῖς μὲν Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορυξαί, ἔκπεμψαι
 δὲ τὸν υἱόν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασθαι καὶ
 τὴν στρατιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σκευῇ καὶ
 τῇ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς, ὅ,τι κεκα-
 μένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα
 διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖται τὰ σώματα, ὅτα
 ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. 4. Ὁ μὲν ταῦτα
 εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπεροῦντο καὶ οἱ
 ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργετήν,
 τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποίουν, ὥς ἐκ τῆς
 χώρας ἦν· συναπέστειλε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ἀρμένιος
 στρατιάν πλείονα, ὥς εὐρήνης οἴκοι αὐτοῦ. 5. Οὕτως
 δὲ ὁ Κύρος ἠπάγει, κεχορηματισμένος οὐκ ἂν βλάβη μόνον
 χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ
 τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὅποτε θέοιτο. καὶ τότε μὲν
 ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθοσίοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ
 μὲν στρατεύμα καὶ τὰ χρήματα ἐπέμψεν πρὸς Κουξάρην·
 ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τυγαίῳ
 καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἰθὺν, ὅπουπερ ἐπιτηγχα-
 νοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο.

6. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἰδὼν
 τοῖς ἑαυτοῦ ταξίαρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἰκανὰ εἶναι
 ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχουεν τιμᾶν, εἴ τινας ἀγαιντο τῶν ἑαυ-
 τούτων· ἐκόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξίεπαυτον

ποιήσεις, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ,τι
 που καλὸν ἴδοι εἰς τὴν στρατίαν, τοῦτο κτώμενος διδω-
 σθῆτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωματοῖς, νομίζων ὅ,τι καλὸν ἀγαθὸν
 ἔχοι τὸ στρατεύμα, τοῦτοις ἅπασιν αὐτὸς κακοσμησθαι.
 7. Μείκα δὲ αὐτοῖς διδίδου ὡς ἔλαβεν, ἔλεξεν ὡδὲ πως
 εἰς τὰ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων,
 ὅσους εἶμα· Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις
 τῶν παρῆναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσεγγένηται καὶ ὅτι
 ἔχομεν ἡμεῖς ὡς τιμᾶν ἔχομεν, οὗς ἂν βουλόμεθα, καὶ τι-
 μάσθαι, ὡς ἂν ἕκαστος ἀξίος ᾗ. 8. Πάντως δὲ ἀνα-
 μνησκόμεθα τὰ ποῖα ἅπαντα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν
 ἴστω αἷτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τὰ τε ἀγρυπνή-
 σαι, ὅπου εἶδει, καὶ τὰ ποιῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ
 μὴ πῆσαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρηὴ καὶ τὸ λοιπὸν
 ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γινώσκοντας, ὅτι τὰς μεγάλας
 ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτε-
 ρείᾳ καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι περιέχονται.

9. Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ
 σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτι-
 κούς πόρους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρο-
 νεῖν τῶν πολυμίων, ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα
 τῇ θανάτων ἕκαστος ὁπλοῦν, καὶ αὐτὸς τὸ περὶεσθαι δὲ
 τοῖς ἀρχούσις ἑώρα πάντας εὖ παρασκευασμένους· ἐκ
 τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους
 πράττειν, γινώσκων, ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς
 ἀρχούσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦνται τι.
 10. Ἐπὶ δ' ὁρῶν, ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντιγωνί-
 ζοντο πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν
 στρατιωτῶν, καὶ πῶρδε ἵνκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο
 εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς, ὅτι οἱ κοινὸν κίνδυ-

και φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμέχους πρὸς
 ἀλλήλους καὶ οὐκέτι ἐν ταύτῃ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις καὶ
 σμονιμένοις φθοροῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐπιειμένοις, ἀλλὰ
 μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς
 ἡμοίους, νομιζόντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἔργου
 εἶναι. 11. Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισεν τὴν
 στρατιάν καὶ κατέταξεν, ὡς εὐδυνατο κάλλιστα τε καὶ
 ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλυψε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους
 καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς· οὗτοι γὰρ ἑπολιλα-
 μένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικαῖς ἑταί-
 μοις, καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ πα-
 ραγγέλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ
 δωδεκαδόχοις καὶ ἐξαδέχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα
 διακοσμεῖτο. 12. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, πα-
 ρέγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυε τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ
 ἐδίδασκεν, ἥ ἕκαστον ἰσχυρόν ἢ τῶν συμμέχικῶν· ἐπεὶ
 δὲ κακείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι
 εἶπεν αὐτοῖς τῶν μὲν ἀπέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδά-
 σκειν ἕκαστον τοὺς ἐναντιοῦ ὅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ
 πειρᾶσθαι ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι
 ὅπως εὐθυμότερα πάντες ἐξορμήντω, πρῶτ' δὲ παρεῖναι
 ἐπὶ τὰς Κρυαξάρων θύρας. 13. Τότε μὲν δὴ λαβόντες
 οὕτω πάντες ἐποίησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦμα τῇ ἡμέρᾳ πα-
 ρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας· σὺν τούτοις οὖν ὁ Κύ-
 ρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κρυαξάρην ἤρχετο λόγον τοιοῦτον·
 Οἶδα μὲν, ἔφη, ὃ Κρυαξάρη, ὅτι, ἂ μύλλω λέγειν,
 σοὶ πάλα δοκεῖ οὐδὲν ἦτιον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνη
 λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς
 ἐξοδὸν μεμνησθαι. 14. Ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω καὶ
 ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπεὶ περ

παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὴν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμοι εἰς
 τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλῇ καθη-
 μένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἵεναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν
 πολέμιαν. 15. Νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρῃ ὄντες πολλὰ
 τῶν σῶν σιγόμεθα ἄκοντες· ἦν δ' εἰς τὴν πολέμιαν
 ἵωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. 16. Ἐπει-
 τα τῶν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ διαπαντῶν, ἦν δ' ἐκ-
 σιγῆταινόμεθα, θρηψόμεθα ἐκ τῆς πολέμιας. 17. Ἐτι
 δὲ εἰ μὲν μιλῶν τις κίνδυνος ἔμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκτὶ ἢ
 ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν εἶν αἰσχυρόν. τῶν δὲ
 ἴσοι μὲν ἐκείνοι ἔσονται, ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένομεν ἦν
 τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντιῶμεν αὐτοῖς, ἴσοι δὲ ἡμεῖς
 ὄντες μαχούμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐκόντας αὐτοὺς δεχώ-
 μεθα ἦν τε ἐκ' ἐκείνων ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν.
 18. Πολὺ μέντοι γὰρ ἡμεῖς μὲν βελτίοσι καὶ ἐξυμμενεστέ-
 ραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἦν ἵωμεν
 εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκοντες ὁρᾶν δοκῶμεν τοὺς
 πολέμιους· πολὺ δὲ κτεκῆνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται,
 ὅταν ἀκούσωσιν, ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐ-
 τοὺς οἵκοι καθήμφοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσέον-
 τας, ὑπαντιῶμεν τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμιξώμεν,
 καὶ οὐκ ἀναμένομεν, ἕως ἄν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται,
 ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. 19. Καί-
 ται, ἔφη, εἰ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν,
 ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς θαρσυνωτέρους, πολὺ ταῦτα ἡμῖν ἐγὼ
 πλεονέκτημα τομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν
 ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολέμοις μιλῶ πολὺ ἐν μάλ-
 λον. καὶ ὁ πατήρ αὐτὸ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
 πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μέχαι κρύνονται μᾶλλον ταῖς
 ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωματίων ὑψώμασι. 20. Ὁ μὲν αὐτως

εἶπε· Κνωξάσης δὲ ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ὅπως μὲν, Κύρος καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς τοῖς μὴδ' ὑπονοεῖτε· τὸ γὰρ μέντοι εἶναι εἰς τὴν πολέμιαν καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοῖσι λέγει ὁ Κύρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσχεναζώμεθα, καὶ τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάπτον συγκαταίνῃ, ἐξίωμεν ὡς ταχίστα.

21. Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσχεναζεσθαι· ὁ δὲ Κύρος ἔδνε πρῶτον μὲν Αὐτὸ βασιλεὺς ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, καὶ ἡγεῖτο ἵλαως εὐμενεῖς ὄντας ἡγούμενας γίγνεσθαι τῇ στρατιῇ καὶ παραστάτας ἀγαθούς καὶ συμμεχόνους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρακάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκιστοῦρας καὶ κηδεμόνας. 22. Ἐπεὶ δ' ἐκαλλώρησέ τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὑπείοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰατοῖς ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολέμιαν ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἱλάσκειτο χοαῖς καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οὐκῆτορας εὐμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας αὐτῷ Αὐτὸ πατρὸς ἔδνε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἡμέλει.

23. Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μετ' αὐτὸν προαγαγόντας οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύσαντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβόλονται πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια καὶ θροῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. 24. Πνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκ εἶναι δι' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὲ ὁ Κύρος λέγει, Ὁ Κνωξάσης, ὡς δὴ ἐπαντιῶν καὶ μήτε τοῖς πολεμοῖς δοκεῖν μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένοις μὴ ἀντιπροσέειναι, ἀλλὰ δηλοῦν

όμεν, ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχοῦμεθα. 25. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνῶδοι τῷ Κυναξάρῃ, οὕτω δὴ συντεταγμέναι προήσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἰδούκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν αἰεὶ κατὰ φῶς ἐποιούντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μὲν τοῦ στρατοπέδου ἔκειον, ὅπως ὁρῶντες μὲν εἴ τις νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο δὲ ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὕπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπαρόλουσαν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολυέμων· ὥστ' ἔστιν ὅτι καὶ κατέσχοτοι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὕπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἐν πρόσω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

26. Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνοντο, τάφρον περιβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἐπὶ ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βουσιεῖς· ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐπειρῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γάρ, ὅτι ἱππικὸν στρατεύμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδεις ἴσται καὶ δύσζηστον, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. 27. Περποδισμένους τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτταις, καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοῖς ἵοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλῶσθαι, ἔργον δ' ἐκιστάξαι, ἔργον δὲ θωρακίσασθαι, ὑπερβάλλοντας δ' ἐφ' ἵππων ἰλάσθαι διὰ στρατοπέδου παντοίαςιν ἀδύνατον. τούτων δὲ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ αἰλοὶ καὶ ἐκείνοι τὰ ἐρήματα περιβάλλονται, καὶ ὅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐρημίᾳ εἶναι ἔξοντ' ἵππων παρέχειν, ὅταν βούλωνται, μάχεσθαι. 28. Τοιαῦτα μὲν δὲ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντας ὑπέχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐπ' αὐτοῖς ἐπιδέοντο, ὥςπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, κατα-

φανεῖ δέ, ὁ δὲ Κύριος ὡς ἐδύνατο ἐν ἱκανοτάτοις, κόνι-
 τε καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, γὰρ
 πάντα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὀρώμενα φοβερώτερα ἐν
 ἐναντίοις εἶναι, καὶ ἐκείτην μὲν τὴν τύκτα, ὡς περ ἔατο
 προφητικῶς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

29. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κῦρος
 καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέκκιστον τὰ στρατεύματα ἐν
 ἔχυρῳ· Κύριος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι προή-
 γον, ὡς, εἰ προσέειπον οἱ πολέμιοι, μηχανούμενοι. ὡς
 δὴλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐβόων οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐχέ-
 ρου, οὐδὲ μάχην ποιήσαντο ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ
 Κναξάρης κατέστυς τὸν Κύρον καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐν
 καρίοις ἔλεξε τοιαύδε· 30. Δοκῶ μοι, ἔφη, ὃ ἄνδρα
 ὡς περ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως εἶναι πρὸς
 ἔργον τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν, ὅτι θέλομεν μάχεσθαι
 σὺν τῷ γὰρ, ἔφη, ἐάν μὴ ἀντιπεξίωσιν ἐξείνοι, οἱ μὲν
 ἡμεῖς μᾶλλον θαρσύναντες ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι
 τὴν τύκταν ἰδόντες ἡμῶν μᾶλλον φοβηθήσονται.
 31. Τοῦτω μὲν δὴ οὕτως ἐδόκει, ὁ δὲ Κύριος, Μηδάρῳ
 ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὃ Κναξάρη, οὕτω ποιήσωμεν.
 γὰρ ἤδη ἐφανέντες πορευσόμεθα, ἢ σὺ κελύεις, τῶν
 προσιόντων ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται, οὐδὲν φοβη-
 μένοι, εἰδότες, ὅτι ἐν ἀσφαλεὶ εἶσι τοῦ μηδὲν παθεῖν
 ἐπειδὴν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθ' ὁρὴν
 τῶν ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἐναντιῶν, κα-
 ταφρονήσουσι καὶ αὐριον ἐξίασι πολὺ ἐξοφωμεν ἐπὶ
 ταῖς γνώμας. 32. Νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι παρή-
 σμεν, οὐκ ὀρώμετες δὲ ἡμᾶς, εὐ τοῦτο ἐπίστω, οὐ κατὰ
 φρονούσιν, ἀλλὰ φρονιζέουσιν τί ποτε τοῦτ' ἔσται, καὶ
 διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐρεῖδ' ὅτι οὐδὲν πικρύνται, ὅτι

δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ὅμα φανεροῦς τῇ ἡμᾶς γενέ-
σθαι καὶ ἵνα ἐνθὺς ὁμῶς, ἐλληρότας αὐτῶν, ἔνθα
πύλαι ἐβουλόμεθα. 33. Ἀλέξανδρος δὲ οὕτω Κύρου
συνίδοξεν ταῦτα καὶ Κναξάρῃ καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε
μὲν δειπνοποιησόμενοι καὶ φυλάκας καταστησόμενοι καὶ
πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλάκων καύσαντες ἐκοιμήθησαν.
34. Τῇ δ' ὑστερήῃ πρὸς Κύρος μὲν ἐστεφανωμένος
ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίτοις ἐστεφα-
νωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρῆναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ
θυσία, συγκαλίσας αὐτοὺς ἔλαξεν.

Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὥς οἱ τε μάντιες φασὶ καὶ
ἡμεῖς συνδοκῇ, μάχην ἴσασθαι προεγγέλλουσι καὶ νίκην
δοῦναι καὶ σωτηρίαν ὑπισχνούνται ἐν τοῖς ἱεροῖς.
35. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν, ποιοῦντι τινὰς χρεῖαι
ἐν τῇ τριῶδι, ἀσχυροίμην ἂν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα
ἐπισταμίονες καὶ μελετηγότες καὶ ἀσκηγότες καὶ ἀ-
κούοντας· διὰ τίλους οὕτως ἐγώ, ὥστε καὶ ἄλλους ἀκού-
σας ἂν διδάσκειτε. ταῦτα δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατεσκευη-
γότες, ἀκούσατε. 36. οὓς γὰρ νεωστὶ συμμαχόντες τῇ
ἡμεῖς καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τού-
τους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομνησθεῖν ἐφ' οἷς τε ἐτραφόμεθα
ὑπὸ Κναξάρου, ἃ τε ἡσκούμεν, ἐφ' ἃ τε αὐτοὺς παρα-
καλῆκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνιστὰι ἔφασαν ἡμῖν
ἴσασθαι. 37. Καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς ὑπομνησθεῖς, ὅτι
ἦδη ἡ ἡμέρα δεῖξει, ὧν ἕκαστός ἐστιν ἄξιός. ὧν γὰρ ἂν
ὁπλισθεῖς ἄνθρωποι γίνονται, οὐδὲν θανάσιόν, εἰ
πάντες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομνησκόντος δέοιεν, ἀλλ'
ἁγαστήριον, εἰ καὶ ἐξ ὑπαβολῆς θύναται ἄνθρωπος ἁγασθῆναι.
38. Καὶ ταῦτα μέντοι πράττοντες ὅμα καὶ ὑμῶν
αὐτῶν πειρὰν λήψετε· ὁ μὲν γὰρ θινάμενος ἐν τῷ τοι-

ΧΕΟΡΗ. I.

H

ἴδω καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εὐκρίτως ἂν ᾗδῃ καὶ ἑαυ-
τῷ συνειδὴν τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὢν, ὃ δὲ τὴν τούτων
ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εὐκρίτως
ἂν ἡμιτελῇ αὐτὸν νομίζοι. 39. Τούτου δ' ἕνεκα σὺ
ἐγὼ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
ἀρεσκῇ ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐ-
τοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὐ δὲ ἐπίστασθε, ἔφη, ὡς
ἦν θαυμάζοντες τοῖς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύετε, καὶ
τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς αὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαυ-
μάζειν διδάξετε. 40. Τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀριστῶν ἑσπε-
ρανομένους, καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἦκειν εἰς τὰς
τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' οὗτοι ἀπῆλθον, πᾶσι
τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τοῖς αὐ τοιαῦτα ἐπὶ
τέλλειο·

41. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γη-
ρατε καὶ ἐπιτελεγμένοι ἐστέ, οἱ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τῶν
κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ προσημώτεροι
καὶ τοῖσιν χώρᾳ ἔχετε οὐδὲν ἥτιον ἡμῶν ἔντιμον τῶν
προστυτῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπισθεν ὄντες τοὺς τ' ἀγαθῶν
ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς ἔτι κρείττω
ποιοῦτε, καὶ εἰ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὀργάντες
ἂν ἐπιτρέποτε αὐτῷ. 42. Συμφέρει δ' ὑμῖν, εἶπερ
καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βῆμα
τῆς στολῆς. ἦν δ' ἅρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἐμπροσθεν ἀντιπα-
λοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς,
ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθῆσθε, ἀντιπαρ-
λενόμενοι αὐτοῖς θάπτον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολέμους
καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἦκετε
τοῖς ἄλλοις ἑσπερανομένοι εἰς τὰς τάξεις. 43. Οἱ
δὲ ἅμφ' ἐπὶ Κύρον ἐν τοῖς τοῖς ἦσαν· οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ

ἡρωικότες ἐξήρσαν το θρασείως καὶ παρατάτοριον ἐργαζόμενος, παρέταται δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἡρώματος παραλαύων καὶ τοιαύτη παρεκελεύετο.

44. Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. νῦν γάρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς ἐν ᾗ ἔστυε, καὶ περὶ οἰκῶν ἐν οἷς ἐτρόφητε, καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπαυθε ἀγαθῶν. νικῆσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ἡμῶς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡττηθήσθε, εὖ ἴστε, ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμοῖς. 45. Ἄτε οὖν νίκης ἐρωῶντες μένοντες μάχεσθε. μαρὸν γὰρ τὸ κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄσπλα καὶ ἄχρηα ταῦτα ἐναστία τάττειν τοῖς πολεμοῖς φεύγοντας· μαρὸς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλομένης φεύγειν ἐπιχειρεῖ, εἰδώς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, αἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μερόντων. μαρὸς δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἤτιαν προσέται· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλημβάνουσιν, οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; 46. Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν ταῦτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κύρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοῖς πολεμοῖς· εἰ γὰρ νῦν, ἔρη, ὀλίγοι ἐκ εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐσθμίου, ἐν ᾧ ἂν προσίομεν πολλοὶ ἴσονται· μὴ οὖν ἀναμύνωμεν, ὥς ἂν ἡλλόνες ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν, ὥς ἵτι αἰόμεθα ἐν παύῳ ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. 47. Ὁ δ' αὖ Κύρος ἀπεκρίνατο, ὅτι Κναξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν αἰνῶν ἴσωνται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβόν-

μένους τὰ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρήσαι, αὐτοὶ δὲ
 ρομιοῦσιν ἡττησθαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεῖσαι,
 ἢ ἄμεινον ἂν ὥς βουλευσάντο ἢ τῶν βεβουλήντων
 παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμινέσθαι, ὥς τε ὁπόσοις
 βουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. 48. Οἱ μὲν δὲ ἄγχι
 ταῦτα ἀκούσαντες ὤχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πάσης καὶ ἄλλοι
 τινὲς τῶν ὁμοτίμων, αὐτομόλους ἔχοντες, καὶ ὁ Κύριος
 ὡς περ εἰκός, ἡρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν παύ-
 μων. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἔξοικεν τε ἡδὴ σὺν τοῖς ὀπλοῖς
 παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ἔξω ὢν, καὶ
 παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀπὸ ἔξω οὖσι πολλὰ τε
 ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. 49. Ἐν-
 δὲ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὦ Κύριε, εἰ καὶ
 συγκαλέσας, ὥς ἐτι ἔξεισι, παρακελεύσαιτο, εἰ ἄρα
 καὶ σὺ ἄμεινους ποιήσῃς τὸν στρατιώτη; 50. Καὶ
 ὁ Κύριος εἶπεν, Ὁ Χρυσάντα, μηδὲν σε λησύνωνται
 τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ ἐστιν οὐ-
 καλὴ παραίνεσις, ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς εὐθὺς
 γόν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξό-
 ται, εἰ μὴ ἐμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶναι, οὐδὲ
 ἀκοντισταί, οὐδὲ μὴν ἱππείας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε οὐ-
 ματα ἱκανοὺς ποιεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἡσυχκότας ᾖ.
 51. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ἀλλ' ἄρκει τοι, ὦ Κύριε,
 ἢν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος ἄμεινους ποί-
 ης. Ἢ καὶ δύναται ἂν, ἔφη ὁ Κύριος, εἰς λόγος ᾗθε-
 σάθημεθ' αἰδοῦς μὲν ἐμπλήσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀπο-
 σάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κολύειν, προτρέψαι δὲ
 χρὴ ἱπαινῶν ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ὑποδυσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμασι βεβαίως τὸν

ὡς πλεονεκτήσιον ἴσμεν μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγοντας σωζέσθαι; 52. Ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μίλλουσι τοιαῦτα διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμενοι ἔσσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμον ἐπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔτιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρεμπνευσθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινός καὶ ἄβυστος ὁ πόντος ἐκτανακκίσειται; 53. Ἐπειτα δὲ διδασκάλους, οἷμαι, δεῖ καὶ ἀρχοντας ἐπὶ τοιούτοις γινέσθαι, οἵτινες δεῖξουσιν τε ὁρθῶς καὶ διδάξουσιν καὶ ἰθιῶσι ταῦτα ὄραν, ἔστ' ἂν ἐγγίγνηται αὐτοῖς τὸν μὲν ἀγαθὸν καὶ εὐκλεῆς εὐδαιμονεστάτον τῷ ὄντι νομίζαν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεῆς ἀθλιωτάτους ἀπώπτον ἡγνίσθαι. οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολέμων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρῆξασθαι. 54. Εἰ δὲ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὀπλοῖς, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξασπασται, ἐν τούτῳ δυνήσεται τις ἀπορρησφιδῆσαι παραχερῆμα ἀνδρῶν πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ὅστιον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετῇ. 55. Ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τοιούτοις ἐπίστεον ἐμμόνοις ἔσσεσθαι, οὐκ γὰρ ἔχοντες παρ' ἡμῶν αὐταῖς ἡσχοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἰώμεν παρόντας, οἳ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσσεσθαι, οἷον χρῆσθαι, καὶ ὑπαρξαι δυνήσεσθαι, ἢν τι ἐπιανθάνωται. τοὺς δ' ἐπαινεύοντες παντίπασιν ἀρετῇς θανυμίζοι ἂν, ἔφη, ὁ Χρυσάντας, εἰ τι πλείον ἂν ὠφελήσαι λόγος καλῶς ῥηθείς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἐπαινεύοντες μονακῆς ἔσμεν μᾶλα καλῶς ἄσθιν ἢς μουσικῇ.

56. Οἳ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κραξίηνος πάλιν πέμπων ἔλεγεν, ὅτι ἑξαμαρτιάνοι διατρέφων καὶ

οὐκ ἄγων ὥς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ὁ Κύριος ἀπεκρίνατο δὴ τοῖς τοῖς ἀγγέλοις, Ἰλλ' οὐ μὲν ἵσταται ἔρη, οἳ οὐτοι εἰσὶν ἔξω ἡσους δεῖ καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ὑπασιν· ὁμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνη δοκῇ, αὐτῷ ἦδη. 57. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσεξήμερος τοῖς θεοῖς ἐξῆς τὸ σιγάειν. ὥς δ' ἤρξατο ἄγειν θάτηρον, ὃ μὲν ἤγειτο, οἱ δ' εἰποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὰ ἐπιστάσθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορευέσθαι, ἐξωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονεικῶς ἔχειν πρὸς ἀλλήλους καὶ διὰ τὸ ἐν σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ τὸ πάντας ὄρχονται τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἡδῶς δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γάρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήσαν, ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ὀρεστον τὸ ὁμοσε ἵεναι τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. 58. Ἔως δ' ἦν ἔξω βελῶν ἦσαν, παρηγγίλα ὁ Κύριος σύνθημα Ζεὺς ξύμμαχος καὶ ἡγεμῶν, ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξήρχετο αὐτὸς ὁ Κύριος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοὶ πάντες συνεπέχησαν μεγάλη τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιοῦτ' ἄρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἴππον τοὺς ἀνθρώπους φοβούντας. 59. Ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φειδωροί, πεπαιδευμένοι, καὶ παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολλὰ τὸ Ἄγει', ἄνδρες ἡῖλοι, Ἄγει', ἄνδρες ἄγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἐπυσθαι. οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐξωμένως. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ σιγάειν τῷ Κυρίῳ προθυμίας φιλομίας, ῥώμης, θάρρους, παρακλήσεως, σωφροσύνης, παιδούς· ὅπερ, οἶμαι, δεινότατον τοῖς ὑπερταίοις. 60. Τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρμίστων

προμαχοῦντες, ὡς ἐγγύς ἤδη προσεμύγγνον τὰ Περσικὸν
 πλῆθος, ἀνέβαινον τε ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ ὑπεξήγον πρὸς
 τὸ ἐνυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἰκοντισταὶ καὶ
 σφενδαῖται αὐτῶν ἀφίσταν τὰ βέλη πολὺν πρὶν ἔκκεν-
 οῦσθαι. 61. Ὡς δ' ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν
 ἀφειμένων βελῶν, ἐφ' ἔρχετο δὴ ὁ Κῦρος, Ἄνδρες ἄρι-
 στοί, ἤδη θάσιόν τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἀσπίδόν καὶ πα-
 ρηγγάνειω, οἱ μὲν δὲ παρεδίδουσαν ταῦτα· ὑπὸ δὲ προ-
 θυμίας καὶ μέγας καὶ τοῦ σπένδειν συμμῖξαι δρόμον
 τινὲς ἤρξαν, σπινθερίετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμον.
 62. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐπιλαττόμενος τοῦ βῆδην δρό-
 μῳ ἦρχετο, καὶ ἅμα ἐφ' ἔρχετο Τίς ἦνται; Τίς ἀγαθός;
 Τίς ἄνδρα πρῶτος κατυβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτό
 τοῦτο ἐρηθίζοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ, ὡς περ παρηγγύει,
 οὕτως ἐχώρει Τίς ἦνται; Τίς ἀγαθός; 63. Οἱ μὲν δὲ
 Πέρσαι οὐκ ὄντως ἔχοντες ὁμόσιν ἐφέροντο· οἱ γὰρ μὴν πολέ-
 μοι οὐκ ἐτι εὐδυνάστα μὲνιν, ἀλλὰ στραφέντες ἵππων
 εἰς τὸ ἵκμα. 64. Οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς ἐξό-
 δους ἐφεπόμενοι ὠδομήναιαν αὐτῶν πολλοὺς καταστρώ-
 νουσιν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτουσις ἐπισπιν-
 δῶντες ἐφ' ὅρμον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔτι γὰρ τῶν
 ἀρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠραγκάσθη φεύγοντα ἐμπα-
 ντῆν. 65. Καὶ αἱ τῶν Μήδων δ' ἵπποις ὀρώντες ταῦτα
 ἤλαυνον εἰς τοὺς ἰστίδας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐπὶ
 κλίμακ καὶ τούτοις, ἐνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ
 ἀνδρῶν καὶ φόρος ἐξ ἀμφότερων. 66. Οἱ δ' ὅτιος τοῦ
 ἐφ' ὅρματος τῶν Ἀσσυρίων ἐσθηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς
 τάφρου τοξοῦν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίροντας
 οὐτε ἐρμόνοιον οὐτε εὐδυνάστο διὰ τε τὰ θανάσιμα ὄρηματα
 καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν

Περσῶν τινας διακεκοφώτας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐθνικοῦ, ἐγράφοντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδοξων. 67. Ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνδραγαθὸν καὶ ἔθρονον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσιν, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταθήγγνυμεναι τε τοὺς πέπλους καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσι πάντας, ὅτῳ ἐντυχάνοιεν, μὴ φεύγειν κατάλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἄμυναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσι αὐτοῖς. 68. Ἐνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκλεύοντο. 69. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Κύρος τὰ γιγνόμενα, δέσας μὴ καὶ εἰ βιάσαντο εἰσὼν ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἕξω βελῶν καὶ πείθεσθαι. 70. Ἐνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεσπαιδευμένους ὥς δεῖ ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρηγγέλλον. ὥς δ' ἕξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χαροῦ ἰακχιβῶς εἰδότες, ὅπου ἕδω ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ'.

C A P U T I

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι καὶ δηλώσας, ὅτι ἔτοιμοι εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὥς οὐδεὶς ἀντεξῆλθαι, ἀπήγαγεν ὅσον ἰδοὺ καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσασθαι. φυλακὰς δὲ καταστησάμενός καὶ σκοποὺς προπέμψας, σίας εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἐαυτοῦ στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιαῦτα· 2. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ τε ἐπαινῶ ὅσον δύνανται, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν σὺν ῥῇ χαριστήρια, ὧν ἂν ἀεὶ ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ ἑὺμπαρίας μὲν ὑμῖς ἤδη ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιός, ἐπειδὴν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσσομαι ἀποδιδόναι. 3. Τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάντιον οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πονθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷός ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσα περ, οἶμαι,

καὶ πάντες ὑμῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα
ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομασίῃ, ἀνατεταμένους οὕτως
τὴν μάχην ὡς παίδων πολέμιον ὑπάρχοντά τε μοι
εὐθύς, ἀσφείς τε ὃ ἐμελλε ποιεῖν τὸ κελαινόμενον ἐπαρ-
την· αὐτὸς τε γὰρ ἐπαῆγε καὶ τοῖς ἄλλοις μῆλα ἐν-
σπερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθασεν ἔξω βελῶν τὴν τῆς
ποιήσας, πρὶν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαι πρὶν, ὅτι ἀνι-
χωροῦμεν, καὶ τόξα ἐνταίνασθαι καὶ τὰ παλὰ ἐπαφεί-
ναι· ὥστε αὐτὸς τε ἀβλαβής καὶ τοὺς ἐαυτοῦ ἀνδρῶν
ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. 4. Ἄλλους δὲ
ἔφη, ὅσῳ ὑπερφρονεῖς, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος πρὶν
ὁποῖα χρόνῳ ἐπεώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν
ἀποφανοῦμαι. Χρυσάντιαν δὲ καὶ ὡς ἐφγάτην τῶν ἐν
πολέμῳ καὶ φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἀρχαίῳ
χιλικοχλία μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἐγκαθίσθῃ
διδῶ ὁ θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. 5. Καὶ
πάντας δὲ ρούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομνήσαι· ἢ γὰρ νῦν
αἰδεσθε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνδιηκόμενοι μήποτε
πάνεσθε, ἵνα παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀεὶ κρήναι, πότιρον ἢ
ἄρωγόν μᾶλλον ἢ ἡ γαλήνη σώξει τὰς ψυχάς, καὶ πλείον
οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ἥσαν ἀπαλλάττονσιν ἢ οἱ οὐκ
ἐθέλοντες, καὶ ποῖαν τιὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει·
ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρήναις πείριον τα αὐτῶν
ἔχοντες καὶ ἄξι γεγεννημένου τοῦ πράγματός. 6. Καὶ
ταῦτα μὲν, ἔφη, ἀεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν εἴητε·
νῦν δὲ ὡς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σόφρονες ἄνδρες
δειπνοποιῶσθε καὶ σπονδὰς ταῖς θεοῖς ποιῶσθε καὶ
παιῖνα ἐξάρχεσθε καὶ ἔμα τὸ παραγγελλόμενον προ-
νοεῖτε. 7. Εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον
ἦλθε καὶ πρὸς Κναξάρην ἦλθε· καὶ συνησθεῖς ἐκείνην

νοῦν, ὥς εἰκός, καὶ ἰδὼν τάκῃ καὶ ἰρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπεκλυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στρατεύεσθαι. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δευντοποιησάμενοι καὶ ὁπλιτικῶς καταστησάμενοι, ὥς ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

8. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἔρχοντος καὶ σχεδὸν πῦν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἡθύνον μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον ἀντὶ τῆς νυκτός ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὄρῳντες δὲ ταῦτα ἢ τε Κροῖστος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἡθύνον· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά, ἀθύνειαν δὲ πλείστην παρῶν παύσαι, ὅτι τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῶλον διαφθάρθαι ἰδοὺ ταῖς γνώμας. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. 9. Ὡς δ' ἡμεῖς ἐγίγνωτο καὶ ἔφημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολέμων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάξει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· καταλείπειτο δὲ ὑπὸ τῶν πολέμων πολλὰ μὲν ἡρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλὰ δὲ ἅμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεστὰι· ἐκ τούτου δὲ διαβαινόν ἤδη καὶ ἢ ἀμφὶ Κροσίου Μήδοι πάντες καὶ ἡριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. 10. Ὡς δὲ ἡρίστησαν, σπεύσαντες ὁ Κῦρος τοὺς ἐαυτοῦ ταξιάρχους καὶ ἔλεξε τοιαῦτα· Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφείναι, θῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων, εἶναι γὰρ ὅτι οἱ πολέμοι φερόμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρῶσι· οὔτινας δὲ ἐν ἐσθμίᾳ ὄντας ἐκλείπειν τοῦτο φερόμενοι, πῶς ἂν τις τούτους οἶναι ἢ μῆναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ; οὔτινας δὲ ἡμῶν ἱσχυροὶ ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς εἴωχ' ἂν ὑπομείναιεν, ἐπεὶ ἡττηταὶ τε καὶ πολλὰ κατὰ ὕψ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὣν δὲ οἱ βέλτεστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φανώτατοι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; 11. Καὶ

τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διαύομεν ὡς τάχιστα, καταδήλωσεν
 οὕτω τῶν ἰσχυρῶν ὄντων· καὶ ὡς εἶπεν, Ὅτι ὅσοι
 προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οἱ
 μάλιστα καιρὸς ἢ ἢ λαβεῖν ἢ κατακτενεῖν, οἱτοὶ πάλιν
 ἐφ' ἑπικῶν νέονται· οὗς ἡμεῖς τρέψασθαι μὲν οὐδε
 θεοῖς ἱκανοί, δυνάστες δὲ αἰεὶν οὐκ ἱκανοί. 12.
 οὖν, ἔρασαν, οὐκ ἐλθὼν Κρυζάση λέγεις ταῦτα· καὶ
 ὡς εἶπε, Συνέπεσθε τοῖσιν μοι πάντες, ὡς εἶδῃ, ὅτι πα-
 ρεν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου ἐπειγόντως τε πάντες καὶ
 ἔλεγον, οἷα ἐπιτιθεῖσα ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδίδοντο.

13. Καὶ ὁ Κρυζάσης, ἡμᾶς μὲν, ὅτι ἐκείνοι ἤρχοντο
 τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπερβόησεν· ἡμᾶς δὲ ἴσως καλῶς ἔχον
 ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτὸς τε πρὸς
 ἐπιδουλοῦν ἐτίγγαθεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἐὼς
 πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν ὁδὸν. 14.
 Κύρε, ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μᾶλλον ὠφελώσιον μελε-
 τᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως
 διακίεσθαι καὶ ὄρων καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ
 τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐργασίαν
 εἶναι, μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίαν
 ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγέννηται; 15. Ἦν μὲν τοῖσιν, ἐπεὶ
 εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυ-
 ναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηράν· εἰ δ' ἀπλή-
 στως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ πειρασόμεθα διώ-
 κειν, ὁρᾶτε μὴ πάθωμεν, ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν
 θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐδέξανται
 παύσασθαι πλεόντας, ἀπολέσθαι πολλοὺς δὲ νίκης ἐν-
 χόρτας ἐτέρους ἐριμενέους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν.
 16. Καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμοι ἥτιους ὄντες ἡμῶν ἔφε-
 γον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥτιους ἀσφαλῶς εἴχο· νῦν

δὲ κατανόησον, πόσῳ αὐτῶν μέρος πάντες μαχησάμενοι
νικῆκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὗς εἰ μὲν μὴ
ἀναγκάσωμεν μάχεσθαι, ἀγροῦντες καὶ ἡμᾶς πρὸς ἑαυ-
τοὺς δὲ ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπείασι· εἰ δὲ γνώσυν-
ται, ὅτι ἀπώντες οὐδὲν ἤτιον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες,
ὥσπερ μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτούς, κἄν μὴ βούλωται, ἀγα-
θούς γενέσθαι. 17. Ἰσθι δέ, ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὸς
ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας λαβεῖν ἐπιθυμῇς ἢ ἐκεῖνοι
σῶσαι. ἐννόει δ', ὅτι καὶ αἱ σῶες ἐπιθύνει ὁφθαλμοί, φεύ-
γονται, κἄν πολλὰ ὥσι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπιθύνει δὲ τις
αὐτῶν θηρὲς τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μὲν
τῇ οὐσα, ἀλλ' ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον.
18. Καὶ νῦν μὲν κατακλισέντες ἑαυτούς εἰς ἵονμα πα-
ράσχον ἡμῖν ταμῖνεςθαι, ὥστε ὅποσους ἐβουλόμεθα
αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν ἐννεχωρίᾳ πρῆξιμεν αὐτοῖς
καὶ μαθήσονται χωρὶς γινόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον
ἡμῖν, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐκαστιοῦσθαι, οἱ δὲ ἐκ πλεῖστου,
οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἐκάστω ἡμῶν χειρῶν
δείξαι καὶ ὁφθαλμῶν. προσέτι δ' οὐδ' ἄν ἐθέλοιμι, ἴφη,
ἐγὼ τῶν, ὅσων Μήδους ἐνθυμούμενους, ἐξακαστήσας
ἀναγκάζειν κινδυνεύουσας εἶναι.

19. Καὶ ὁ Κύρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ γε μη-
δὲνα ἀναγκάσεις, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι εἶπασθαι δός·
καὶ ἴσως ἂν σοὶ καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἦκοιμεν
ἐκάστω ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες ἐνθυμήσεσθε, τὸ μὲν
γὰρ πλεῖστος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐ διωξόμεθα· πῶς
γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν δὲ τι ἢ ἀπεσχισμένον τοῦ
στριτευμάτος λείβωμεν ἢ τι ὑπαλειπόμενον, ἥξομεν πρὸς
σε ἄγοντες. 20. ἐννόει δ', ἴφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ
σὺ εἶδον, ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ

σὺν οὖν ἡμῖν δίκαιος εἰ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχον-
 τι οἴκαδε ἀφικνῶμεθα καὶ μὴ εἰς τὸν σὺν θησανρὸν πο-
 τεσ οἶδε ὁρῶμεν. 21. Ἐνταῦθα δὲ ἔλεξεν ὁ Κναξάρων·
 Ἄλλ' εἴγε μέντοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔ-
 σοι εἰδέειν ἄν. Σύμπεμπρον τοίνυν μοι τινα, ἔφη, τῶν
 ἀξιολύστον τοῦτων, ὅς ἐρεῖ ἢ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Ἀπ-
 δὴ ἴθι, ἔφη, ὄντινα ἐθέλεις τοῦτων. 22. Ἐνθα
 ἐνύχασα παρὼν ὁ γῆρας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι
 ἠμληθείς. εὐθὺς οὖν ὁ Κύρος εἶπεν, Ἀρκί μοι, εἴ
 οὔτοσί. Οὗτος τοίνυν σοι, ἔφη, ἐπέσθω. καὶ λέγει
 ἔφη, τὸν ἐθέλοισι ἵεναι μετὰ Κύρον. οὕτω δὲ λαβὼν
 τὸν ἄνδρα ἐξέρει. 23. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κύρος
 εἶπε, Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθὴ ἔλεγες, ὅτι ἐν-
 ἦδεςθαι θεώμενος ἐμὲ. Οὐκ οὖν ἀπολείψομαι γὰρ σοί,
 ἔφη ὁ Μήδης, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἔφη
 προθύμως ἐξάξεις; κάκιστος ἐπομόσας, Νῆ τὸν Διὸς
 ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἐμὲ ἡδέως θεῶσθαι.
 24. Τότε δὲ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κναξάρων τῶν
 ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις καὶ προσετίθει
 ὅτι αὐτὸς γε οὐκ ἀπολείφωτο ἀνδρὸς καλλίστου καὶ
 ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

CAPUT II.

1. Πράττοντος δὲ τοῦ Κυρου ταῦτα θείως π-
 ᾠκνῶνται ἀπὸ Ὑρκασίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ὑρκασί-
 ὁμοιοι μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσιν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, δ-
 καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων. ἐνῆπτοι δὲ καὶ τῶν
 ἐδόκουν καὶ νῦν ἐν δοκῶσιν εἶναι· διὸ καὶ ἐχρῶντο α-
 τοῖς αἰ Ἀσσύριοι, ὡς περ καὶ οἱ Ασκαδαμόριοι π-

Ζηρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι ἀντίων οὐτ' ἐν πόνοις οὐτ'
ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοσφυλακῆν ἐκέλευον αὐ-
τοὺς ὡς χιλιόνας ἐκπύους ὄντας, ὅπως εἴ τι ὀπισθεν θεωρῶν
ἦν, ἐκείνοι πρὸς αὐτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. 2. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι,
αἱ μέλλοντες ὑστατοὶ πορεύεσθαι, καὶ τῆς ἀμάξης τῆς
ἐσπέρων καὶ τοῦς οἰκίτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται
γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν-
περ καὶ οἰκοῦσιν· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως ἢ
Ὑρκάνιοι. 3. Ἐννοηθέντες δέ, οἷά τις πάσχουσιν ὑπὸ
τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὅτι τῶν τεθναίνῃ μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν,
ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνείη τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ
ἑνὸς ἀντίων ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἱστολῆποιεν,
ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι
ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι.
καὶ πέμπουσιν ἐγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μά-
χης τὸ τοῦτου ὄνομα μέγιστον ἠύξητο. 4. Οἱ δὲ πεμ-
φθέντες λέγουσι Κῦρῳ, ὅτι μισοῖν τε τοὺς Ἀσσυρίους
δικαίως, νῦν τε εἰ βούλοιο εἶναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφίς
συνμαχοὶ ὑπέροξοιεν καὶ ἡγήσονται· ἅμα δὲ πρὸς τοῦ-
τοις διαρροῦντο τὰ τῶν πολέμιων ὡς ἔχοι, ἐπαίρων βαν-
λόμενοι μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. 5. Καὶ ὁ Κῦ-
ρος ἐπήμεια αὐτούς, Καὶ δοκεῖτε ἄν, ἔφη, εἰ ἡμεῖς
καταλαβὲν αὐτοὺς πρὶν ἐν τοῖς ἐνέμασιν εἶναι; ἡμεῖς
μὲν γάρ, ἔφη, μάλα σφαιροῦμεν τούτο ἡγοούμεθα, ὅτι ἱλα-
θον ἡμεῖς ἀποδράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος
αὐτοὺς ὡς μέγιστον φροῦνῃν ἐπὶ σφίσιν. 6. Οἱ δὲ
ἐπαμείνυντο, ὅτι καὶ ἀνθρῶν ἔωθεν, εἰ εὖζωροι πορεύ-
ονται, καταλήψονται· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἡμι-
ξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτοὺς· καὶ ἅμα, ἔφρασαν, τὴν
πυρρίαν νύκτι ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προσελθόντες

ἐστρατοπέδευται. 7. Καὶ ὁ Κύριος ἔφη, Ἐχέτε
 ὧν λέγετε πιστὸν τι ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἀληθεύει
 Ὁμήρου 7², ἔφασαν, θέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες
 ἐκτός ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῶν πιστὴ θεῶν πιστο
 σο καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ πρὸς
 ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. 8. Ἐκ τούτου
 στα δίδωσιν αὐτοῖς, ἢ μὴν, ἂν ἐμπειρώσωσιν αὐτοὺς λέγοντες
 ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Μι
 σῶν μήτε Μήδων μῖτον ἔχων παρ' αὐτῶ. καὶ πῶς
 ἔστιν ἐπὶ ἰδεῖν Ὑγκανίους καὶ πιστευομένους καὶ ἀγα
 ῖοντας, ὥσπερ καὶ Μισσῶν καὶ Μήδων, αἱ ἂν δοκῶσι
 ἀξιοὶ εἶναι.

9. Ἐπεὶ δ' ἐδελήνησαν, ἐξῆλθε τὸ στράτευμα
 φράσας ὄντος, καὶ τοὺς Ὑγκανίους προμύμνεν ἐκείθεν
 ἵνα ἡμᾶς ἴοιεν· οἱ μὲν δὴ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, παρὰ
 αὐτῶν ἔξω ἦσαν καὶ Τυγράνης ἔχων τὸ ἰαντοῦ στράτευ
 μα. 10. Τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ πισ
 ὄντι Κύρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ τὸ
 θήρᾳς συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον,
 δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐταῖς φέρει
 ἀπειληκέναι ἰδοῦσι, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδους ἔχοντες διὰ
 ἄνδρα φαινεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῇ καὶ μέγαν ἵ
 σχυρῶς ἴσασθαι αὐτόν, οἱ δὲ, ὅτι εἰρήνηται ἐν Μήδοις
 εἴ τι ἀγαθὸν τῇ συνέπραξεν, ἀντιχαλῆζεσθαι ἡβούλοντο
 πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλεανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάσης
 ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολλοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ὑγκ
 ανίους εἶδον καὶ λόγος διηλθεν, ὡς ἡγήσονται ἐπὶ πολ
 ῖς ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἔρεκα. 11. Οὕτως
 ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαντες καὶ οἱ Μῆδοι πλὴν ὅσοι
 Κναζάρῃ ἔνυχον σκηπυόντες· οὗτοι δὲ κατέμνον καὶ

ταύτων ἐπὶ ἡρώοι. οἱ δὲ ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προ-
θύμως ἐξωρμῶντο, αἶε οὐκ ἀνάγκη, ἀλλ' ἐθελούσιν καὶ
χαρίτος ἔνεκα ἐξιόντες. 12. Ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον
πρὸς τοὺς Μῆδους ἐλθὼν ἐπήρεσθ' τε αὐτοὺς καὶ
ἐπαύξασθαι μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἔπος ἡγήσθαι καὶ
σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὺς δυνασθῆναι χάριν αὐτοῖς
πύργῃ τῆς προθυμίας ἰσχυρόντα. τέλος δ' ἔειπεν, ὅτι
ἡγήσαντο μὲν αὐτοῖς οἱ πῆσαι, ἐκείνους δὲ ἔπεισθαι σὺν
τοῖς ἑταῖροις ἐκέλευσεν· καὶ ὅπου ἂν ἡ ἀναπαύουσι ἡ ἐπι-
σχοῖσι τῆς πορείας, ἐκείνῳ αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν πα-
ροτρύνειν τῆρας, ἵνα εἰδῶσι τὸ καὶ καίριον. 13. Ἐκ τού-
του ἡγήσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρακίους, καὶ οἱ ἡρώων,
τί δέ, οὐ γὰρ ἀνααίρεις, ἔγρασαν, τοὺς θυμῶνας ἑὸς ἢ
ἐξέγομεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πο-
ρεύῃ· καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέγεται, Ἐγὼ γάρ, φέ-
ροι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέρας ψυχαῖς καὶ
ταῖς ἡμετέραις χερσίν. οὗτοι γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευά-
σθαι ὥς, ἢν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ἡμᾶς τὸ ποιῆν·
ἢν δὲ ἔκταταιτε, οὐκ ἔχομεν ἔχων ὥς σὺν ἡμῶς ἐπ' ἡμῶν
ἵσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ἡμᾶς
ἐπ' ἡμῶν γενήσεσθαι. καὶ μέντοι, ἦρην, ὃ Ὑρακίαι, ἐπέ-
περ' ὅτε ὑπέρβουλος ἔπεισθαι τοὺς ἡμετέρους, ἐπειδὴν
ἴδμε αὐτοὺς, σφαιραῖτε ἡμῶν, ὅτι οἱ ἡμέτεροί εἰσιν, ἵνα
φειδόμεθα αὐτῶν. 14. Ἀκούσαντες δὲ τὰντα οἱ Ὑρακί-
οι τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην
τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ αὐτῶν Ἀσσορίους οὗτοι Λιδίους
οὗτοι τοὺς συμμέχοντες αὐτῶν ἔτι ἐφοβῶντο, ἀλλὰ μὴ
παντοίαςιν ὁ Κερὸς μικρὴν τινα αὐτῶν οἶοιτο ῥώμην
εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

15. Παρηγομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται
ΧΕΚΟΡΗ. I.

I

Δημοσίου Κεντρικῇ Βιβλιοθήκῃ Βέροιας

φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ ταῦ οὐρανοῦ πα-
 φανές γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγναι
 πρὸς τὸ θεῖον, θάλλος δὲ πρὸς τοὺς πολέμους. ὡς
 εὐζώνοι τε καὶ ταχὺ ἐπορευόντο, ἐκόντως πολλὴν τε οὐ-
 δήρυσεν καὶ ἡμα κέρει πλησίον γίγνεται τοῦ
 Ὑρκανίων στρατεύματος. 16. Ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἡ-
 γελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σαρ-
 ροί· τῷ τε γὰρ ὑψίστους εἶναι γινώσκουσιν ἔμασαν
 τῇ πλήθει τῶν πυρῶν. 17. Ἐκ ταύτου πέμπει τὸ
 ἑτερον αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, προστάξας λέγειν, εἰ φί-
 λαι εἰσίν, ὡς τάχιστα ὑπάπαντας τὰς δεξιὰς ἀνατείναντες
 συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ λέγειν ἑκά-
 τοις Ὑρκανίοις, ὅτι, ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερο-
 ντες, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὲ ὁ μὲν μὲν
 τῶν ἁγγέλων παρὰ τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ προσελάνθει πρὸς
 τοὺς Ὑρκανίους. 18. Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ὑρκανίους
 ὁ Κύρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπίστησε τὸ στρατεύμα-
 παρελάνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προσετιχό-
 καὶ ὁ Τυχράνης καὶ ἐπερωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέ-
 γει αὐτοῖς, ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλησίον Ὑρκανίων στρατεύμα-
 καὶ ὀχεται ὁ ἑτερος τῶν ἁγγέλων πρὸς αὐτοὺς καὶ τῶν
 ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπά-
 τάξειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν
 οὕτω ποιοῦσι, δεξιούσθαι τε αὐτοὺς, καθ' ὃν ἂν ἡ ἑκαστος
 καὶ ἡμα θαρσύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἰσῶνται ἢ φεύγειν
 ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώτων πειρασθῆναι
 μηδὲν ἡλεῖν. 19. Ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. οἱ δὲ
 Ὑρκανιοὶ ἀκούσαντες τῶν ἁγγέλων ἡσθησάν τε καὶ ἄνω-
 πηδῆσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν τὰς δεξιὰς, ὡς πρὸς
 εἰρητο, προτείοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντεδίδον

αὐτὸ τε αὐτοὺς καὶ ἰθαῦθον. 20. Ἐκ τούτων δὴ ὁ Κύρος λέγει, Πρῶτες μὲν δὴ, οἱ Ὑρακῆσιοι, ἤδη ἡμῖν πιστευόμεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρηὶ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν ταῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἰπατε, πόσον ἰστέχει ἐνθύνειν, ἔνθα αἱ ἄρχαί εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ὀλίγοι πλὺν ἢ παρασύγγην.

21. Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κύρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὧ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μήδοι καὶ ὑμεῖς, ὧ Ὑρακῆσιοι, ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι, εὖ χρηὶ εἰδέναι ὑμῖν, ὅτι ἐν τωσούτῃ ἴσμεν, ἔνθα δὴ μαλὲρ κισσάμενοι μὲν πάντων πᾶν τῶν χαλπιωτάτων τίχομεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἤκομεν· ἢ κατὰ τὸ καοτερόν ἐμβαλόμενοι ἴσμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἱποδιδρασκόντων καὶ εὐρημένων τοὺς μὲν ἰσπεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδέ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἡττημένοι γὰρ ὄπονται ἡμᾶς καὶ οὕτω οἰόμενοι ἤξουσιν οὕτω συντεταγμένοι οὕτω μάχεσθαι παρεσκευασμένοι κατεβλημένοι ἔσονται. 22. Εἰ αὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ διαπρῆσθαι καὶ νικητέον εἶναι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τούτου, μὴ δοῖμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλεύεσθαι μήτε παρασκευάσεσθαι ἑαυτοῖς μηδὲν, μηδὲ γινῶναι πάμπαν, ὅτι ἄνθρωποι ἴσμεν, ὅλλῃ γέροα καὶ κοτίδας καὶ σιγᾶρεις ἄσπιντα καὶ πληγὰς ἔχουσιν νομίζοντες. 23. Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὧ Ὑρακῆσιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς ὑποτετάσαντες ἡμῶν πορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμῶν ὀπίσθεν ὁρῶμένων λαμβάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. Ἐπειδὴ δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, πρῶτον μοι μὲν καταλείψετε ἕκαστοι τάξιν ἑαυτῶν, ἔπειτα δὲ ἴσμεν, ὡς χρῶμαι μίρον παρὰ τὸ στρα-

τόπεδον. 24. Ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρῶτοι
 σφύτεροι ἐν τάξει ἀθροοὶ ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε·
 μήποτε ἀθροὺ τινὲς ἐντυχόντες ἀποβιασθήτε, τοὺς
 νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ κακόντων· τοῦτο γὰρ
 ἀσφαλέστατον νῦν ὥς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λατρίαν
 25. Ἦν δὲ νικῶμεν, ἔφη, ὁ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν
 χὴν ἀνείρετε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρετὴν τῆς
 αἵας· ὡς ὁ τοῦτο ποιοῦν οὐκέτι ἀνὴρ εἶσιν, ἀλλὰ σπυ-
 σφόρος· καὶ ἔξωστι τῷ βουλευμένῳ χρῆσθαι δὴ τούτῳ
 ἀνδραπόδῳ. 26. Ἐκεῖνο δὲ χρὴ γινώσκειν, ὅτι οὐδὲν ἐν
 κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντων
 σπυήσκει, καὶ τοὺς ἀνδρῶν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ
 χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο
 νον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασωζόμεθα· ἐν γὰρ ταῖς
 καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται, καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντι
 μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὰ ἐτι φάος ἄντος· ὡς σπυ-
 τους γενομένου οὐδένα ἐτι προσδεξόμεθα.

27. Ταῦτα πᾶν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἐκάστον
 καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἑκάστον
 καδύρχοις ταῦτα σημαίνειν· ἐν μυῖῳ γὰρ ἦσαν
 δεκάδρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκάδρχους τῇ δε-
 κὰδι ἑκάστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τούτου δὲ πρὸς
 γούνη μὲν οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μίσην ἔχων πρὸς
 τοῖς Πέρσαις ἐπαρένετο· τοὺς δὲ ἡσπεῖς ἐκατέρωθεν, ὡς
 περ εἰκός, παρέταξε. 28. Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ φάσιν
 ἐγένετο, οἱ μὲν ἐσταύμαζον τὰ δρώμενα, οἱ δὲ ἐρίγνυον
 σκον ἥδη, οἱ δ' ἠγγέλλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλκον
 πους, οἱ δὲ σπινθεσκεύαζοντο, οἱ δ' ἐρύλιπον τὰ ὄπλα
 ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀρετῆς
 ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας

ἀντιβιβάζον ἐπὶ τὰ ὄχηματα, οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια
 ἑλμύβαρον ὡς δικαιοσύμενοι, οἱ δὲ καταφύττοντες τὰ
 ταῦτα ἡλίσκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φηγὴν ὤρμων·
 οὐκ αἰετὶ δὲ δεῖ πολλὰ τε καὶ παντοδαπὰ καὶ ἄλλα ποιεῖν
 αὐτοὺς, πλὴν ἐμύχετο πύδεις, ἄλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλλυντο.
 29. Κροῖστος δὲ ὁ Αἰδῶν βασιλεὺς, ὡς θέρος ἦν, τὰς τε
 γυναῖκας ἐν ταῖς ἡρημαῖασι προαπειμύμετο τῆς νυ-
 κτός, ὡς ῥῆον πορεύοντο κατὰ ψυχὸς, καὶ αὐτὸς ἔχων
 τοὺς ἵππους ἐπηκολούθει. 30. Καὶ τὸν φηγὴν τὰ αὐτῶν
 ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς πατρὸς Ἑλλήσποριον ὄρχοντα
 φηγίας, ὡς δὲ παρήσθοντο τῶν φηγόντων καὶ κατα-
 λαμβανόντων αὐτοὺς, πνέθμεναι τὸ γιγνόμενον, ἔφευ-
 γον δὴ καὶ αὐτοὶ ἰνὰ κράτος. 31. Τὸν δὲ τῶν Καπ-
 παδοκῶν βασιλεὺς καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων ἐπὶ ἐγγὺς ὄντας
 καὶ ὑποσιάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκά-
 ριοι, τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ
 Ἀραβίων· ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρας ἀσυντονώταται
 πρὸς τὴν πορείαν εἶχον. 32. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ
 Ὑρκάριοι, οἳα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, ταῦτα ἐποίουν διώ-
 κοντες, ὁ δὲ Κύρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἵππους καταλα-
 φθόντας περιελάνθειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ-
 τνας σὺν ὅπλοις ἰδοὺν ἐξιόντας, κατακαίνειν· τοὺς δὲ
 ὑπομένουσιν ἐκῆρυν, ὅπόσοι τῶν πολεμίων στρατιω-
 τῶν ἦσαν ἵππεις ἢ πελυσσιστὴν ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὴν
 ὄπλιν συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς κα-
 ταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα μὴ ποιήσοι, αὐτίκα τῆς κειρα-
 λῆς στιβήσασθαι· τὰς δὲ κοιλίας προχείρως ἔχοντας ἐν
 τάξει περὶστήσαν. 33. Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες
 ἐρήπτον, ἀποφέροντες εἰς τὴν χώραν, ὅποι ἐκέλευε· καὶ
 ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἱκανόν.

34. Ὁ δὲ Κύριος ἐνέροησεν, ὅτι ἡλθον μὲν οὐτε αὐτοὶ οὐτε ποταὶ ἔχοντες, ἀνεν δὲ τούτων οὐτε στρατιτεύσαντες δυνατόν οὐτε ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δὲ ὅπως κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευσομένοις εἶναι τινα, ὅτι καὶ σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσπῶσιν ἵσταται. 35. Καὶ τοῖνυν ἴσμεν ὅτι τούτους εὐκός μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὖν κατελήφθαι ἂν ἦν διὰ τὸ ἅμα ἐνσκευασίαν ἔχειν. ἐκήρυξε δὴ παρῆναι τοὺς ἐπιτρόπους πάντας, εἰ δὲ τις μὴ εἴη ἐπιτρόπος, τὸν προεβύβατον ἀπὸ σκηνῆς· τὸ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνείπεν. οἱ δὲ ὁρώμενοι καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους ταχὺ ἐπέθοντο. 36. Ἐπὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε καθίστασθαι κῆρυγας, ὅσοις ἐστὶ πλέον ἢ ἄνθρωποι μισθῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐθις ἐκέλευεν, ὅσοις μισθῶν ἦν ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκαθίσταντο. 37. Ἐπὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, Ἄγετε νῦν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴ τις ἡμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δὲ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήσθητε προθύμως, ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἐκάστη σίτη καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ᾗ, ἢ ἃ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ τὰλλα δὲ πάντα, ὅποσον καλὴν διαίτη παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε, ὥς αὐτίκα μάλιστ' ἀφ' ὧν ὁπόσοι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσονται ἐκπλεῖν ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. εὖ οὖν ἴστε, ὅτι συμφοραὶ ἂν ἡμῶν ἐμὲμπως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. 38. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἐπύρατον· ὁ δ' αὖ σιγαλίσας τοὺς ταξιάρχους ἔλαξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, γηγηρώσω μὲν, ὅτι εὖν ἔφα-

τιν ἡμῖν προτιέροις, ἀπόντων τῶν συμμάχων, ἀρίστου
 τρεῖν καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπονδασμένοις καὶ αἰτοῖς καὶ
 ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἀρίστον
 πλέον ὠφελῇται ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φε-
 ρῆναι, οὐδ' ἂν αὐτῇ ἡ εὐνοχία ἰσχυροτέρους τοσούτων
 ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυνάμειδα τοὺς συμμάχους προδύμεναι
 ποιῆσθαι. 39. Εἰ δὲ τῶν νῦν διωκόντων καὶ κατακαί-
 νοντων τοὺς ἡμετέρους πολέμους, καὶ μυχόμενων, εἴ τις
 ἐκινῶνται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελῆν, ὥστε καὶ
 πρῶν εἰδέναι ἅτι πρᾶττονται ἡρωικότες φεῖνεσθαι,
 ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἰσόμε-
 θαι, συμμάχων ἀποροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνεύοντων καὶ
 ποινούντων ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἐκινῶντες τὰ ἐπιτήδεια
 ἔξουσιν, αὐτῇ ἂν ἡμᾶς ἢ θοοῖν πλείω εὐφρανται, ὥς
 ἐγὼ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι.
 40. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὡς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυρότερον
 ἦν, οὐδ' ὥς ἡμῖν νῦν προσέκειν οὕτω πλησμονῆς πῶς οὕτε
 μέθης· οὐ γάρ πῶς διατέτρακται ἡμῖν ἢ βουλόμεθα,
 ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάει ἐπιμυλίας δεόμενα. ἔχο-
 μεν γάρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολέμους πολλαπλασίους
 ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελημένους οὐς καὶ φιλᾶτε-
 σθαι ἴσως εἴτε προσέκειν καὶ φιλᾶταιν, ὅπως ἴσῃ καὶ αἱ
 ποιήσοιτες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια· εἰ δ' οἱ ἰσχυροὶ ἡμῖν
 ἔπαισι, φροντίδα παρέχοντες ὅσον εἰσὶ, καὶ ἔλθωσιν, εἰ
 παρεμνοῦσιν. 41. ὥστ' ὡς ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοι-
 οῦτον εἶναι ἡμᾶς προσφέρειν καὶ δεῖν καὶ τιμοῦτον πα-
 τῶν, ὅποσον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς τὸ μήτε ἔπαιον
 μήτε ἀφροσύνης ἐμπιπλάσθαι. 42. Εἰ δὲ καὶ χρεῖμα-
 τα πολλὰ εἰσὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὧν ἀνὰ ἄνθρωπον, ὅτι
 δυνατόν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγκαταληφῶσι τοση-

σασθαι, ὅποσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ
 λαβεῖν κερδαιώτερον εἶναι τοῦ δικαίους φαινομένων
 αὐτοὺς τούτω πειρᾶσθαι ἢ μάλλον ποιεῖν ἢ τῶν ἀσπί-
 ζεσθαι ἡμᾶς. 43. Δοκεῖ δ' ἡμοῖς, ἔφη, καὶ τὸ νῦν
 τί χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μήδαις καὶ Ὑρακείοις
 Τυγρόν τε καταρῆναι, καὶ ἂν τι μείων ἡμῖν δύνανται, κέρ-
 δος ἡρεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἡδίων ἡμῖν παραμένον-
 αι. 44. Τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτηῖται ὀλιγοχρόνιον
 ἡμῖν τὸν πλοῦτον παρόσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προυμένον
 ἐκεῖνα κτήσασθαι, ὅθεν ὁ πλοῦτος φέρεται, ταῦτο,
 ἐγὼ δοκῶ, ἀεναώτερον ἡμῖν δύναται ἢ τὸν ὄλβον καὶ
 πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. 45. Οἴμαι δ', ἔφη, καὶ
 οἱκοὶ ἡμᾶς τούτου ἕνεκεν ἀσκεῖν καὶ γαστροῦς κρείττους
 εἶναι καὶ κερδῶν ἀκαίρων, ἢ, εἰ ποτε δεῖ, δυνάμεθα
 αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μέλλοσι τῶν
 νῦν παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν
 οὐχ ὁρῶ. 46. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε, συνέειπε δ' αὐτῷ
 Ὑστάσσης, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὥδε· Δεινὸν γὰρ
 τὰν εἶη, ὃ Κύρος (εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσπιτοι καρτε-
 ρούμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησόμεθα καὶ
 μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον) ὄλβον δὲ ὅλον πειρώμενοι θη-
 ρῶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιησαίμεθα χερσὶν αὐτῶν, ἃ τῶν
 μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πε-
 ρεσθαι, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοῦμεν ποιεῖν. 47. Ὁ
 μὲν οὖν Ὑστάσσης οὕτως εἶπε· οἱ δ' ἄλλοι πάντες
 ταῦτα συμφέρον. ὁ δὲ Κύρος εἶπε, Ἄγε δὴ, ἔφη
 ἐπειδὴ ὁμοροοῦμεν ταῦτα, πύμπνημι ἀπὸ λόγου ἕκα-
 στος πέτεσθαι ἀνδρας τῶν σπονδιαστικῶν· οὗτοι δ'
 περυσιοὶ, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορνεύοντας περυσί-
 νησιν, ἐπαινούμεν, οὓς δ' ἂν ἀμειλύντας, κολάζοντες

ἡρεσύναντες ἢ ὥς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ποιοῦν.

CAPUT III.

1. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προω-
ρημένας καταλαβόντες καὶ ἱπποστράτευαντες προσήλανον
ἡστίαις ὧν δεῖται στρατιᾶς, οἱ δὲ καὶ ἀρμαμάξας γυναι-
κῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γυναικῶν, τῶν δὲ καὶ πολ-
υκάδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριεγομίνων, καὶ ταύτας
ὀλιγότες προσῆγον. 2. Πάντες γὰρ ἔτι καὶ τῶν οἱ
κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστον ἄξια
στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἢν, εἰ τι
φθίματα παρῇ· τοῖσι γὰρ φασιν ἀνέγκη εἶναι προ-
θύμως ἀλεξέειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ
ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδοῇ χαριζόμενοι.

3. Ὁ δὲ Κύρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ
ὑφ' αὐτῶν ὡς περ κατηνόμετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν
αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον
ἐκείνων ἰδόκοιεν καὶ προσκινᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργο-
τέρῃ χώρῃ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ὑπάγοντες καὶ
ἀποδεικνύοντες Κύρῳ, ἃ ἤγον, πάλιν ἀπέλανον μετα-
διόκοιτες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσιν ἔφασκεν προσ-
κινᾶσθαι ποιεῖν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὲ ὁ
Κύρος ἐπὶ τοῖσι ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκά-
λει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ σὺν ὅπῳ αὐτοῦ
ἐμὲλλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευνόμενα λέγει τάδε·

4. "Οἱ μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατὰσχοιμεν τὰ τῶν
προφαιρόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσιαι ἀγαθὰ
γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν ἐκόςτος ἡμῖν δι' ὧν πράττεται,

πάντες οἶμαι, γιγνώσκετε· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κί-
 γνησθαι, μὴ ἀντάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτά, ἢ
 ἔσται οἰκεῖον ἱππικόν Πέρσαις, τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι
 5. Ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαις ἄλλοι
 οἷς δοκούμεν τρέψασθαι τοὺς πολεμίους ὁμοίως ἴσως,
 καὶ δὴ τρέπομενοι ποίους ἢ ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πυλ-
 στας ἢ ἀκοντιστάς ἄνευ ἵππων ὄντες θυνάμεθ' ἂν γὰρ
 χορίας ἢ λαβεῖν ἢ κατακαθεῖν; τίνας δ' ἂν φοβού-
 ῃμιν προσιόντες κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἱ-
 πεῖς, εὐ εἰδότες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμ-
 ακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτοὺς δένδρων
 6. Εἰ δ' οὕτω ταῦτα ἔχει, εὐδὴλον, ὅτι οἱ νῦν παρόντες
 ἡμῶν ἱππεῖς νομίζουσι πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνώσκον-
 ται αὐτῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ καὶ Αἰα-
 μᾶλλον. 7. Νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει καὶ ἡμ-
 ῶν γὰρ· εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικόν κτήσασθαι μὴ χεῖρον τοῦτον
 οὐ πᾶσιν ἡμῶν καταφανές, ὅτι τοὺς τ' ἂν πολεμίους θυ-
 νάμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσαπερ νῦν σὺν ταῖς
 τοῖς, τούτους τι ἔχομεν ἂν τότε μειώτερον πρὸς ἡμ-
 ῶν φοβούμεν; ὅποτε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλο-
 το, ἥττον ἂν ἡμῶν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοῦνται
 ἡμῶν αὐτοῖς. 8. Εἰεν. ταῦτα μὲν δὴ, οἶμαι, οὐδεὶς ὅτι
 ἀντιγυμνασίῃς μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν γενέσθαι
 Περσῶν οἰκεῖον ἱππικόν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πᾶσι
 ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν σκεπώμεθα, εἰ βούλομεθα
 καθιστάμεν ἱππικόν, τί ἡμῶν ὑπάρχει καὶ τίς ἐνδο-
 9. Οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοῦν
 κατεστημένοι καὶ χαλκοί, οἷς πεῖθονται, καὶ τάλαι, οὐ
 δεῖ ἵπποις ἔχουσι χοῆσθαι. ἀλλὰ μὲν καὶ οἷς γὰρ
 ἄνδρα ἱππεῖα χοῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐνιστάμεν

τῶν αἰματίων, παλὰ δέ, αἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες
 χρόμεθ' ἅν. 10. Τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν
 οὐκ οὐκ τοῦτο μάλιστα ἔχομεν, οὐδὲν γὰρ οὕτως
 ἡμῶν ἐστιν, ὥς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρῶ τις ἴσως,
 οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί' οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπι-
 σταμένων νῦν πρὶν μεθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο. 11. Ἀλλ'
 ἔπειτα ἂν τις, ὅτι παῖδες ὄντες ἐμαίοντο, καὶ πότρεα
 παῖδες εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα
 καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότρεα δὲ ἢ ἢν μὴ θώπην
 ἡσυχώτεροι τῷ σώματι ἐκπορεύειν, αἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες;
 12. Ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μακρόθεν, ὅση οὕτως παι-
 ῶν οὐτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὕτως γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μα-
 κρόθεν, ὥσπερ τοῖς πιασί· προσπιστάμεθα γὰρ τοῦτο·
 οὐτε μὴν ἀκορτίζοιεν· ἐπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ
 μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχο-
 λῶν παρήκουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκίαι·
 ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνά-
 γκη. 13. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολε-
 μικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δὲ· ἐπικὴ δὲ οὐκ ἐν ὕδρῳ
 μὲν ἡδίων ἢ αὐτοῖς τοῖς ποδοῖν πορεύεσθαι· ἐν δὲ
 σπονδῇ οὐκ ἡδὺν ταχὺ μὲν φίλοι παραγενέσθαι, πὶ δέοι,
 ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλα-
 βεῖν· ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἐπὶ τὸ ὅτι ἂν δέη ὕαλον φέρον
 τῶν ἵππων τοῦτο συμφέρειν; οὐκ οὐκ ταῦτό γ' ἐστὶν ἔχειν
 καὶ φέρον. 14. Ὁ γὰρ μὴν μάλιστα ἂν τις προσηθείη,
 ἢ εἰ δείξει ἐφ' ἔπουν κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον πρὶν
 ἐκρίβουν τὸ ἔργον τοῦτο, κάπνισμα μῆτις πεζοῖς ἔτι ὡς
 ἢ πῶ ἱππῶς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμύνητον· ἵππων
 γὰρ ἂν βουλομένα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχε-
 σθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πολεμικῶν ἀπομαθησόμεθα ἱππεύειν

μασθιάγοντες. 15. Κύρος μὲν οὕτως εἶπα· Χρυσῆ
δὲ συναγορεύων αὐτῷ οὕτως ἐλεξεν·

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν γο
θεῖν, ὥς νομίζω, ἢν ἵππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπος πτε
γενέσθαι. 16. Νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἄγαπῶ, ἢν ἴ
ῖσου τῷ θεῷ ὀρμηθεῖς ἀνθρώπων μόνον τῇ καρ
πρὸς χω, καὶν θηρίον παραθίον ἰδὼν διακασθῶ δια
τάμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύσαι πρὶν π
πρὸς αὐτὸ γενέσθαι· ἢν δὲ ἵππεὺς γένωμαι, δυνήσο
μαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὀφρεως μήκους καθαιρεῖν, δυνήσο
δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παῖειν καταλαμβάνει
τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ ἱσθηκόντα· καὶ γὰρ ἂν ἀμφοτέρ
ταχέα ἢ, ὅμως ἂν πλησία γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ
ἱσθηκόντα ἴσται. 17. Ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ἔσθιν, ἢ
ἐξηλωκέναι, ἵπποκενταύρους, εἰ γίνοντο ὥστε προ
λεῦεσθαι μὲν ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χειρὶ
δεῖον παλαμᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύιν, ὥ
τῇ μὲν φεύγον αἰρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀναιρέπειν, οὐ
οὖν ταῦτα πάντα καὶ ἐγὼ ἵππῳς γενόμενος συγκο
ζομαι πρὸς ἑμαυτόν. 18. Προνοεῖν μὲν γε ἔξω πάν
τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χειρὶν ὀλοφοροῦν
διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐνιστίον ἀνατρέψω τῇ
ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκώς δεδήσομαι, ὥσπερ
ἵπποκενταύροι· οὐκ αὖν τοῦτο γὰρ κρεῖττον ἢ συμπεφυκ
ναι. 19. Τοὺς μὲν γὰρ ἵπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε
πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις ἐφορμύων ἄγα
θῶν, ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις πρὸς
κότῳν ἡδέων, πῶς αὐτῶν χρῆ ἀπολαύειν. 20. Ἐγὼ δὲ
ἢν ἵππεύειν μάθω, ὅταν μὲν εἰς τοῦ ἵππου γένωμαι
τὰ τοῦ ἵπποκενταύρου δῆπονθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ

καταβῶ, διαπνήσω καὶ ἀμφίβιαμαι καὶ καθενδῆσω ὥς-
 περ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαφειτός ἵππο-
 κέντινρος καὶ πάλιν σὺνθετός γίγνομαι; 21. Ἐπὶ δ', ἔφη,
 καὶ τοῖςδε πλεονεκτήσω τοῦ ἵπποκέντιαύρου· ὁ μὲν γὰρ
 δυοῖν ὀφθαλμοῖν προσορᾷτο καὶ δυοῖν ὥτων ἤκουεν·
 ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαρτοῦμαι, τέτταρσι
 δὲ ὥσὶ προνοσθῆσομαι· πολλὰ γάρ φασι καὶ ἵππων
 ἄνθρώποις τοῖς ὀφθαλμοῖς προσορᾶντα δηλοῦν, πολλὰ
 δὲ τοῖς ὥσὶ προακούοντα σημαίνειν. ἐγὲ μὲν οὖν, ἔφη,
 γράψω τῶν ἵππευόντων ὑπερεπιθυμούτων. Αἰὲ τὸν Αἰ',
 ἔφησαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμῶς γε. 22. Ἐκ τούτου
 δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν; ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν δακεῖ
 ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησάμεθα αἰσχυρόν
 εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἢν τις φανῇ πλεῖον
 ἡμῶν πορευόμενος, ἢν τε πολλὴν ἢν τε ὀλίγην ὁδὸν διῇ
 διαλθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἵπποκέντιαύρους ἡμᾶς
 βῶνται οἱ ἄνθρωποι εἶναι; 23. Ὁ μὲν οὕτως ἐπύθετο·
 οἱ δὲ πάντες συνεπήνεσαν· ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου
 χροῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν καγα-
 θῶν ἐκὼν ὀφθεῖη Περσῶν οὐδαμῇ περὶ ἡμῶν. οἱ μὲν δὴ
 ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.

CAPUT IV.

1. Ἦνιστα δ' ἦν ἔξω μέσον ἡμέρας, προσήλαυνον
 μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες
 ἀχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδο-
 σαν, οὗ κατέκατον. 2. Ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον
 μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σὺνθετός τις αὐ-
 τῶν· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔγραψαν, ἐκ τούτου ἠρώτα τί ἔπρυξεν.

οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὡς ἀνδρείως ἔκα-
 ἔμεγαληγόρουν. 3. Ὁ δὲ διέκρινε πάντα ἡδέως,
 ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνεσεν αὐτοὺς αὐτὸν
 Ἀλλὰ καὶ δῆλοι τοι, ἔφη, ἐστὶ, ὅτι ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐν
 σθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ καλλίους καὶ γου-
 τεροὶ ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. 4. Ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθίον-
 ἡδὴ ἰνῶν καὶ ὁπόσῃ ὁδὸν διηλασαν καὶ εἰ οἰκοῦ-
 χώρα. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ πολλὴν διελάσσαν καὶ πρὸς
 οἰκοῖτο ἡ χώρα καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἶων καὶ αἰγῶν
 βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ πάντων ἀγαθῶν.
 5. Αὐτοὶ ἄν, ἔφη, ἐπιμελιτῖον ἡμῖν εἶη, ὅπως τὰ κρη-
 τούς ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων καὶ ὅπως οὗτοι μενοῦ-
 σιν· οἰκονομένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἀξίον κτήν· ἐν-
 μη δ' ἀνθρώπων οὕσα ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται.
 6. Τοὺς μὲν οὖν ἀμνημονεύοντες, ἔφη, οἶδα ὅτι κατακλάν-
 ὀρθῶς ποιοῦντες· τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νῆα.
 τοὺς δὲ παραδιδόντας αἰχμαλώτους ἡγάγετε· οὐκ
 ἀφείλημεν, τοῦτ' αὖ ἐύαφορον ἄν, ὡς ἐγὼ φημι, ποι-
 σαιμεν. 7. Πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθε
 οὐδὲ φυλάττειν ἡμᾶς τούτους δεοί, οὐδ' αὖ σιτοποι-
 τοῦτοις· οὐ γὰρ λιμῶ γέ δήπου κατακτανόμεν κῆρτοις.
 8. ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρ-
 σόμεθα. ἢν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν
 ἐν αὐτῇ οἰκονοῦντες αἰχμαλῶται ἔσονται· μᾶλλον δὲ τῶν
 τοὺς ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφελόντας μενοῦσιν οἱ ἀλλο-
 καὶ πελθεσθαι αἰνέσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μ-
 οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμικτον, λεγέτω.
 9. Οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήρουν τὰ ταῦτα ποιεῖν. οὕτω δὲ
 Κύριος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει ταῦτα. 10. Ἀ-
 νδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείδεσθε, τὰς ψυχὰς περιεποι-

πασθε, ταῦ τε λοιποῦ ἢ οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὅτιοι κα-
κόν ἔσται ὑμῖν, ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτός ἄρξει ὑμῶν ὥστερ
καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν
τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς σιτοικῆ-
σαι καὶ παιδων τῶν ὑμετέρων ἄρξασθαι ὥστερ τῶν.
11. Ἡμῖν μὲντοι οὐ μαχεῖσθε οὐδὲ ἄλλω οὐδενί· ἡρίκα
δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχοίμεθα.
ὅπως δὲ μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν σιταίνεσθαι, τὰ
ἅπαντα πρὸς ἡμᾶς καμίσματα· καὶ τοῖς μὲν καμίζουσιν ἔσται
ἐσθήνη καὶ ἅ λέγομεν ἀδόλως· ὅποσοι δ' ἔν τὰ πολέμι-
κά μὴ ἀποφέρωσιν ὅπλα, ἐπὶ ταῦτους ἡμεῖς καὶ δὴ
σιταίνεσόμεθα. 12. Ἄν δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς
ἐνοικῶς καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων ῥαίηται, τοῦτον
ἡμεῖς ὡς ἐνεργήτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέφο-
μεν. ταῦτα οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγ-
γέλλετε. 13. Ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα
μὴ πείθονται τινες, ἐπὶ ταῦτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως
ὑμῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ὑμῶν ἀρχώσιν. ὁ μὲν δὴ ταῦτ'
εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνηον τε καὶ ὑπισχνούντο ταῦτα
ποιῆσαι.

CAPUT V.

1. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ὄχοντο, ὁ Κύρος εἶπεν, Ἦρα
δὴ, ὦ Μηδοὶ καὶ Ἀρμένιοι, δεῖπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρ-
σκευάσται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυ-
νάμεθα. ἀλλ' ἵτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου
αἴτου τὸν ἡμισυν· ἱκανός δὲ ἀμφοτέρους πεποιήται·
ἄλλον δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πειν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ'
ὑμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. 2. Καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ

Ἐρχάνιοι, ἔφη, διίκετε ἀπὸν ἐπὶ τὰς σκηνάς, τοὺς
 ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γιγνώσκετε δὲ, τοὺς δ'
 λους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ διαπο-
 ὦν περ ἡδιστον ὑμῖν· σῶμα μὲν γὰρ ὑμῶν καὶ ἱσχύς
 αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ ἐνθάδε ὥστε
 τούτοις. 3. Τούτο δ' ἴστε ἀμφοτέρω, ὅτι τὰ μὲν
 ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκη-
 ναῖς ὄρατε καὶ τὰ ὄπλα εὖ τίθεσθε· οἱ γὰρ ἐν
 σκηναῖς οὐκ ὄντες ἡμῶν. 4. Οἱ μὲν δὲ Μῆδοι καὶ
 ἀμφὶ Τυγράνην ἐλοῦντο, καὶ ἦν γὰρ παρεσκευασμένοι
 ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδελανον· καὶ οἱ ἵπποι αὐ-
 τοῦ ἐχόν τὰ ἐπιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις δὲ ἐπαιτιον
 ἄρτων τοὺς ἡμέσεις· ὅφρ' οὐκ ἔαμπον οὐδὲ οὐ-
 οῖοι μὲν ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἀφθονα τὰ
 ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος [ταῦτα] ἔλεγε· ὅφρ' οὐκ ἔαμπον μὲν τὸν
 πῦρ δ' ἀπὸ τοῦ παραρρόοντος ποταμοῦ. 5. Ὁ
 οὖν Κῦρος δευτέρως τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνταχόντες
 κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς ἀντίον
 πεμψε καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρατίζειν
 τομῶν· ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσσεσθαι, ἂν τις ἔξω
 προσῇ, ἅμα δὲ, ἂν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδόν-
 σκη, ἐλπίσσεσθαι ἀντίον· καὶ ἐγένετο οὕτως· πολλοὶ
 γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐέλωσαν. 6. Ὁ δὲ Κῦρος
 τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἰς ἔχειν, τοὺς δὲ
 θρόνους ἀποσφράξαι ἐκέλευσε· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐ
 βουλόμενος ἂν εὖρες ἡδὺς τὸν νύκτωρ παρενόμενον
 7. Οἱ μὲν δὲ Πέρσαις οὕτως δέχον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἐν-
 τον καὶ ἐνοχοῦντο καὶ ἠδοντο καὶ πάντες ἐνθυμῶν
 ἐνεπύκταντο· πολλὰ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἦλθον, ὥστε
 ἀπορθεῖν ἔργου τοὺς ἐργηγορούς.

8. Ὁ δὲ Κνωξάρεος ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 ἡμέραν, ἣ ἐξῆλθεν ὁ Κύρος, αὐτὸς τε ἐμεθύσκειτο μεθ'
 οἴνου ὥστε παρῆναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλίγων,
 παύσαν θόρυβον πολὺν οἱ γὰρ οἰκείαι τῶν Μήδων,
 αὐτῶν τῶν δασιπῶν ἀπελθόντων, ἀρπυμένων καὶ ἔπαινον
 καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατεύ-
 ματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοῖσι πῦρρ' αἰλητότε·
 9. Κατὰ δὲ ἡμέραν ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς ἦκε
 οἷον οἵπερ καὶ συνεδείκνυν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἦκου
 εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ ἑώρα, ἐπι-
 ῶν ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐπὶ αὐτῇ δὲ ἐβριμούτο τε τῷ
 Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ καταλιπόντι αὐτὸν ἔρημον
 ὄχθον, καὶ εὐθύς, ὥσπερ λέγεται οὐκ εἶναι καὶ
 ἡρώων, τῶν παρόντων κλέπει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυ-
 τοῦ ἑστίας πορεύεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κύρον
 στρατεῖν καὶ λέγειν ταῦτα· 10. Πιμὴν μὲν ἔγωγε οὐδ'
 ἐν σί, ὦ Κύρε, περὶ ἐμοῦ οὕτως ἀπερονήτως βουλεύ-
 σαι, εἰ δὲ Κύρος οὕτω γιγνώσκει, οὐκ ἂν ἡμᾶς γε, ὦ
 Μήδοι, εἰδωλῆσαι οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν, καὶ τὸν
 ἐν μὲν ὁ Κύρος βούληται, εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς γε τὴν ταχί-
 στην πάραστε. ταῦτα δὲ εἰσέτιλλον· 11. Ὁ δὲ ταπύ-
 ρος πορεύεσθαι ἔφη· Καὶ πῶς, ὦ δασιπῶ, ἐγὼ εὐ-
 φῶν ἐκείνου; Ὅπῃ δὲ Κύρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
 ἐπ' οὓς ἐπορεύοντο· Ὅπῃ τῇ Δ', ἔφη, ἀκούω ἀφαστη-
 γότας τῶν πολεμίων Ἐγκαλίους τινὰς καὶ ἐλθόντας διεν-
 ῶν οἰχέσθαι ἡγουμένους αὐτῶν· 12. Ἀκούσας δὲ ταῦτα
 ὁ Κνωξάρεος πολὺ μᾶλλον ἐν τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ
 ἐπὶ εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον
 ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς φιλόστων αὐτόν, καὶ
 ΧΕΥΟΡΗ. I. K

ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν
καλεῖ· καὶ τῷ πεμπόμενῳ δὲ ἡπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρώ-
τα ἀπαγγέλλοι.

13. Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τὸ
ἐαυτοῦ ἱππείας ὡς ἑκατόν, ἀνιόμενος αἰετὶς ἐπορεύετο
καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενος
διασχισθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανήθη, καὶ αὐτὸς πρῶτον
ἀφίκοιτο ἐπὶ τὸ φίλιον στρατεύμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀν-
χωροῦσι τισι τῶν Ἀσσυρίων ἡγάγασαν αὐτοὺς πρὸς
σθαι, καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πρῶτα κατιδόντες ἅ-
μεις πῶς νύκτας. 14. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς
στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εὐρημένον ἦν ὑπὸ
Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμετέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέ-
τερες ἐπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάχους καλέσας ὁ Κύ-
ρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀγαθῶ-
ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. 15. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἐχ-
οὺς δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους εἶπεν, Ἄνδρες, ὁ
θεὸς προφαίνει πολλὰ καὶ ἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ, ὦ Πέρσες,
ἐν τῷ παρόντι ὅλγοι ἐσμέν ὥς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐ-
τοῖς· εἴτε γάρ, ὅσα ἂν κτεργασώμεθα, μὴ φολάξομεν, πρὸς
ταῦτα ἀλλότρια ἔσται, εἴτε καταλείψομεν τινὰς ἐκ
αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῶν γιγνομένοις, αὐτοὶ
οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανοῦμεθα. 16. Δοκεῖ
μοι ὥς τάχιστα ἰέναι πρὸς ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδ-
σκεῖν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὥς τάχιστα πύματον
στρατεύμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἡγετὴν
Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν ἀρχήν αὐτῶν γενέσθαι. 17. Ἰθὺν
οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε
καὶ ὅτι οὐδ' ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὴν ἐλθόντες
παρ' ἡμῶν, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν

ἡμεῖς, ὅρῃς μὲν αὐτιά, κρύπτει δὲ τοῦτων μηδέν· ὅτι δὲ
τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως
ποιοῖην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα,
τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμπάντων δὲ καὶ
ὑπαίτηρας ὧν πράττομεν καὶ φραστήρας ὧν ἐρωτῶμεν.
καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου καὶ τὸν λόχον προπο-
μὸν ἔχε.

18. Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλε, καὶ ἅμα
ὁ παρὶ τοῦ Κναξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι
τὴν τε πρὸς Κύρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μήδους ἀπει-
λὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπέρηται Μήδους
καλεῖται, καὶ εἰ Κύρος μένειν βούλεται. 19. Οἱ μὲν οὖν
Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου εἰσέγησαν, ὑπονοῦντες
μὲν πῶς χρηὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ πῶς
χρηὴ ἀπειλοῦντι ὑπακούσαι, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν
ὁμότητα αὐτοῦ. 20. Ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ, ὦ
ἄγγελε τέ καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυμάζω πὶ Κναξάρ-
ου, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότε ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ ἐ-
ίδως ὅτι πράττομεν, ὁκνεῖ παρὶ τε ἡμῶν καὶ περὶ ἑαυτοῦ.
ἑπιδᾶν δὲ αἰσθῆται πολλοὺς μὲν τῶν πολέμιων ἀπολω-
λότας, πάντας δὲ ἀπειληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται
τορβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἔφημος γίγνε-
ται, ἵνῃκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνον ἐχθρούς ἀπολ-
έουσιν. 21. Ἀλλὰ μὴν μέμνηός γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι,
ὡς τε ποιοῦντες ἐκείνον καὶ ἀνδρὲς τούτα αὐτοματίσαντες·
ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκτὸν ἔπεισα εἰσαὶ με λαβόντα ἡμᾶς
ἐξελθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὥς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἡρω-
τήσατε εἰ ἐξίετε καὶ νῦν δεῦρο ἦκατε, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου
κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτι ἡμῶν μὴ ἀχθομένη εἴη, καὶ ἡ
ὀργὴ οὐκ αὐτή, σῆφ' οὐδὰ, ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν πεπαι-

θήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι. 22. Νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ τε, ὦ ἄρχελε, ἀνάπυσσαι, ἐπὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ προσδεχόμεθα πελεμένους ἢτοι μαχομένους γὰρ ἢ πεισομένους παύσασθαι, ταχθώμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὁρῶμενός ἐστι πλέον προσαύτειν ὢν χρηζόμεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ὑρκίων ἀρχων, ὑπόμενον προσιτάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σὺν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. 23. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ὑρκίσιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, ἔφη δ', ἔφη, ὦ Ὑρκίσις, ἡδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι αὐτὸν φίλον ἐπιδεικνύμενος πάρεστι, ἀλλὰ καὶ ξύνεστιν φάσκει μοι ἔχειν, καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτά, δῆλον· ἡμεῖς γὰρ πολέμοι Ἀσσύριοι σοὶ τε νῦν ἐχθρόν ἐστιν ἐμοί. 24. Οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμοιτέροις βουλευτέας, ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμφέρων, ἄλλους δὲ, ἂν δυνώμεθα, προσληφόμεθα. τῶν δὲ Μήδων ἥκοντες ἀποκαλοῦντας τοὺς ἐπείας· εἰ δ' αὖτε ἀπίαν, ἡμεῖς μόνον οἱ περὶ μενούμεν. 25. Οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν καὶ ἐγὼ καὶ σὺ, ὅπως ὁ ἀποκαλὼν οὐδὲ καὶ αὐτὸς μένῃ παρ' ἡμῖν βουλόμεται. σὺ μὲν οὖν τῶν ῥῶν σπηρὴν δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι αὐτῷ ἔργον ὑποπροστάξαι, ὅπερ αὐτὸς ἡδυνάξει ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγον δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ὡς ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι αὐτὰ ἔτι πάλιν παρ' ἐμέ.

26. Ὁ μὲν δὴ Ὑρκίσιος τὸν Μῆδον ὄχετο ἄγων ἐπὶ σπηρὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρὴν συνεστρατοσμένον· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστειλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἅ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδηλωται, Κναξάρη δὲ

ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνώσθαι δὲ σοι καὶ τὰ ἐπι-
 σκελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα μὴ δῶς αὐτὰ ἡμολογῆς,
 ἂν ἢ σε πρὸς ταῦτα ἐρωτῇ. ἐπὶ δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ
 ταύτῃ.

27. Κύρος Κυραξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὕτως ἔφημον
 καταλείπομεν· οὐδεὶς γὰρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε φί-
 λων ἔφημος γίγνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γε σε οἴσ-
 μεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάμεναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον ἀπέχο-
 μεν, τοσούτῳ πλέονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομί-
 ζομεν. 28. Οὐ γάρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων κινδύεσσι
 μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ
 τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπειλαίνοντες μᾶλλον τοὺς φί-
 λους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστῶσι. 29. Σκέψαι δέ, οἷός ἐστι
 μοι περὶ σέ οἷος ὢν περὶ ἐμεῖ ἐπειτὰ μοι μέμνη. ἐγὼ μὲν
 γὰρ σοι ἤγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἐπεισας, ἀλλ'
 ὅπόσους ἐγὼ πλείστοντες ἠδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας
 μὴν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνασθῆναι· νῦν δ'
 ἐν τῇ πολυμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θύλοντα, ἀλλὰ πάντας ὑπο-
 κείλεις. 30. Καὶ γὰρ οὗν τότε μὲν ἤμην ἀμφοτέροις
 ἡμῶν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ με ἀναγκάζεις σοὺ μὲν
 ἐπαλατῆσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσουσι περᾶσθαι πᾶσαν
 τὴν χάριν ἀποδιδόναι. 31. Οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ ὅμοι-
 ος δύναμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πῆματι ἐπὶ στρα-
 τημα εἰς Πέρσας ἐπιστῆλλω, ὅπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ,
 ἢ πῶς σὺ ἀντιῶν δὴν πρὶν ἡμῶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν,
 οὐχ ὅπως ἂν ἐθίλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρη-
 σθαι αὐτοῖς. 32. Συμβουλευόμεθα δέ σοι καί περ νεώτερος
 ὢν μὴ ἀφαιρεῖσθαι, ἢ ἂν δῶς, ἵνα μὴ σοι ἀντὶ χαρίτων
 ἐχθροὶ ὀφείλωνται, μηδ' ὄντινα βούλῃ πρὸς σέ ταχὺ
 ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντι μεταπέμπεσθαι, μηδὲ ψάσκοντα

ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκω
αὐτοὺς σοὺ μὴ φροντίζειν. 33. Πᾶσι δὲ πειρασόμεθα
παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα, ἃ σοὶ τ' ἂν
ἡμῖν τομιζόμεν παραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἔγραψον
ἑρῶωσο.

34. Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος, καὶ ὅ,τι ἂν σε τοῦτο
ἔρωτῃ, ἥπερ γέγραπται σύμφαδι, καὶ γὰρ ἐγὼ ἐν-
στέλλω σοι περὶ Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τοῦτω μὲν
αὐτῷ εἶπε, καὶ δὸς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμψε, προσ-
τειλάμενος αὐτῷ σπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν, ὅτι ξυμφέ-
ραχὺ παρεῖναι.

35. Ἐκ τούτου δὲ ἐόρω μὲν ἐξωπλισμένους ἦδη πάν-
τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς ἄλλοι
Τιγρηνῶν καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἦδη δὲ
τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἐπέηγον καὶ ὅπλα ἀπέφε-
ρον. 36. Ὁ δὲ τὰ μὲν πάλιν ὀπουνεργ καὶ τοὺς προ-
σθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἔκαιον οἷς τοῦτο ἔργον
ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους ἐκέλευσε
φυλάττειν μένοντας τοὺς ἐγαρόντας, ἕως ἂν τις σημάς
αὐτοῖς· τοὺς δ' ἀρχοντας τῶν ὑπείων καὶ Ὑρκανίων κα-
λέσας τάδε ἔλεξεν·

37. Ἄνδρες φίλοι τε καὶ ξύμμαχοι, μὴ θαυμάζετω
ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὅσα τὰ
παρόντα πολλά αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἢ δ' ἂν ἀσύν-
τακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα καὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν
χώραν λάβῃ. 38. Καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχ-
μάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ
μὴτ' ἡμᾶς εἰδέναι, ποῖα τούτων ἐκάστον ἐστὶν ἡμῶν,
μητε τούτους εἰδέναι, ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης·
περαινοντίας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάντ' ἐστὶν ὅραν αὐ-

των πολλοῦς, ἀποροῦντας δέ, ὅτι χρή ποιεῖν, σχεδὸν
 πάντας. 39. Ὡς αὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, διορίσατε αὐτά·
 καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ
 ποτὶ καὶ τοὺς ὑπερηστήσαντας καὶ στραωμὴν καὶ ἐσθῆτα
 καὶ τὰλλ', οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιωτική, ἐνταῦ-
 θα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγεγέσθαι ἢ τὸν λαβόντα
 εἰδέναι, ὅτι τούτων ὡς οἰκείων ἐπιμέλεισθαι δεῖ· ὅστις δὲ
 εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνωσε, τούτους ὑμεῖς σκεψάμε-
 νοι τὸ ἐλλείπον ἐκπλήσατε. 40. Πολλὰ δὲ καὶ τὰ πε-
 ριτὰ οἶδ' ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ ἔσονται ἢ κατὰ τὸ ἡμέ-
 τερον πλῆθος εἶχον οἱ πόλεμοι. ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὴ καὶ
 χρημάτων ταμίαι, οἱ το τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλ-
 λων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον, ὅτι χρυσίου εἴη παρὰ σιρίσιν
 ἐπίσημον, θαυμοῦς τινες λέγοντας. 41. Καὶ ταῦτα οἷον
 κηρύττετε πάντα ἀποφίγειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν κατέ-
 λθῃτε· καὶ φόβον ἐπιείθεσθαι τῷ μὴ ποιῶντι τὰ πα-
 ραγγελλόμενα· ὑμεῖς δὲ λαβόντες διδάσατε ἵππεϊ μὲν τὸ
 δειλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἢν τινος προσ-
 δείξῃτε, καὶ οἷον ὠνήσεσθε. 42. Τὴν δ' ἄγοράν τὴν
 οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν ἡδὴ, ἔφη, μὴ
 ἰδοῦσιν μηδένα, πολλοὶν δὲ τοὺς κατεήλους, ὅτι ἔχει ἱκα-
 στος πρᾶσιμον, καὶ ταῦτα διαθεμένους ἄλλα ἄγειν,
 ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατόπεδον. 43. Καὶ ταῦτα
 μὲν ἐκίχοντιον ἐνθὺς. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάριοι εἶπον
 ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἱφασσιν, ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν
 διανέμοιμεν ταῦτα; 44. Ὁ δ' αὖ Κύρος πρὸς τοῦτον
 τὸν λόγον ὧδε προσηρέχθη· Ἡ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὧ ἄν-
 δρες, γιγνώσκετε, ὥς, ὅτι ἂν δέη πρυχθῆναι, ἐπὶ
 πάντας ἡμᾶς δείξει παρεῖναι, καὶ οὗτε ἐγὼ ἀρκέ-
 σαι πράττων πρὸ ὑμῶν ὅτι ἂν δέη, οὕτω ὑμεῖς πρὸ

ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα ἔχομεν
 μείω δὲ διαπραγματιζόμεθα ἢ οὕτως; ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη,
 45. ἡμεῖς μὲν γὰρ διαπραγματεύομεν ὑμῶν τὰδε, καὶ ὑμεῖς
 ἡμῶν πιστεύετε καλῶς διαπραγματεύεσθαι· ὑμεῖς δὲ γὰρ
 διαπραγματεύεσθε, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ὑμῶν καλῶς διαπραγμα-
 τημένοι. 46. Καὶ ἄλλο δὲ τι αὐτὸ ἡμεῖς πειρασάμεθα
 κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, πῶς πρὸς
 τοὺς ἵπποις οὗτοι ἡμῶν πόρρισιν, οἱ δὲ προσέχονται· τοὺς
 τοὺς οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναρβύσσοντας, ὠφελήσουσι μὴ
 οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρεξουσιν ἐπιμύλεσθαι· ἡμεῖς
 δ' ἐπιπείρας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγματεύομεθα
 καὶ ἐπαλλάξομεθα καὶ ἰσχύον ἡμῶν αὐτοῖς προσθησόμεθα. 47. Εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε οἰκιστῶν ἂν δοίητε
 αὐτοῖς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἡδίων, εἴ τι δόξῃ
 ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμεῖς ἂν βούλομαι
 σθε παραπύματα μάλιστα ἔχειν, ἡμῶν αὐτοὺς δοίητε. 48.
 Καὶ γὰρ τῶν οἷς ἄντε ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε,
 πολλὴν μὲν φόβον ἡμῶν παρείχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλιστα
 δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε, ὅτι οὐ παρεῖχον
 ὅπουπερ ἡμεῖς· ἦν δὲ λάρυσσεν τοὺς ἵππους, ἐφόρησαν
 ὑμῶν. 49. Καὶ μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλέον ἐπ' αὐτοῖς
 συναγωνιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἀλείφομεν· ἡμεῖς
 δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρας ἂν παρεῖναι
 τότε καταβῆναι ἐν μίσῳ καὶ οὐδὲν πεζοὶ ὑμῶν παρεσθαι
 μεθ'· τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδόντες
 δοίημεν. 50. Ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἐπεκρίναντο·
 Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Κύρη, οὐτε ἀνδρας ἔχομεν, οὐτε ἀνα-
 βιβῆσθαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἴχομεν
 σοὺ τὰντα βουλομένον, ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἡροῦμεθα
 καὶ τόν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν παῖτε, ὅπως ἀριστῶν

ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἐνὶ ἡσυχίᾳ δοῦλος ἢ Μηδίων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βαρυσμένους, ἐκφαίνεσθαι. 57. Οἱ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμενοι πολλοὶ προσφάνησαν· ὁ δὲ ἐλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἐλεξε, ὅτι ἱκανοὺς αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν, ἵνα αὐτοῖς διδῶσι· τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἔχωσιν, ἵνα αὐτοῖς μελήσαιν. 58. Καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς τὰ ξιφίονος συνίστησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰς ψυχὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς ἵπποις ἐπιωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστά ἐχοντας αἰεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὄντας σφαιραῖς, καὶ αὐτοὺς οὕτω ποιῶν κατήρχεν, ἐπὶ δὲ τοὺς πρὸς τοὺς ἵππων ὁμοιωμάτων ἀντιτάσσον.

CAPUT VI.

1. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐκ τούτων πυρρὴν Ἀσσύριος προσβύτης ἐνὶ ἡσυχίᾳ ἐφ' ἵππων σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένους ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστά, ὅπως κατακαίουσιν ὥσπερ τὰλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κύρον πρῶτον βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπαρχοὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἱππείας σὺν τοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγονσι πρὸς τὸν Κύρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν ὥδε· 2. Ὡς δὲ σποῖα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τιτῆχος ισχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππων ἔχω

ζήσαν τριακοσίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ πα-
 χουμην καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μέγιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ-
 νος μὲν τίθηνκεν ὑφ' ἡμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὃ δὲ παῖς
 αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει ἔχθιστος οὖν ἐμοί, ἦκω πρὸς σέ
 καὶ ἐκείτης προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἑταυτὸν δοῦλον καὶ
 σωμαχόν, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι καὶ
 παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιεῖναι· ἡμεῖς δ' ἐμὴν
 ἀφάρτην παῖδων. 3. Ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς
 καὶ ἀγαθός, ὃ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φίλων καὶ τιμῶν, ὡς-
 περ ἂν ἐνδεήμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθεῖη, τούτῳ δὲ
 τὸν βασιλεὺς οὗτος καλίσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πα-
 τὴρ δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσωτος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ
 παίδι, ἐγὼ μὲν ἀπεπομφέρην μέχρι φρουρῶν, ὅτι δέηται
 τῆς βασιλείας θυγατρὸς οὐρούμην τὸν ἐμὸν υἱὸν χαίρειν,
 ὃ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θῆραν αὐτὸν παρωμαλίσας καὶ
 ἄλλοις αὐτῷ θηρῶν ἀνὰ κριτος, ὡς πολεμικῶς ἔχοντι
 ἵππευς ἡγοῦμενος εἶναι, ὃ μὲν ὡς φίλοι συνεθήρα, φα-
 τέρης δ' ἄρκτον διώκοντες ἀμφότεροι, ὃ μὲν τὸν ἄρκτον
 οὗτος ἀποντίσας ἡμαρτην, ὡς μήποτε ὤηται, ὃ δ' ἐμὸς
 παῖς βαλὼν, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. 4. Καὶ
 τότε μὲν δὴ ἀναθελὺς ἄρ' οὗτος κατίσχευ ὑπὸ σκότου
 τὸν φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παραποχόντος ὃ μὲν
 αὐτῷ ἡμαρτην, οὐδὲν θαυμαστόν, οἰμικτῶν, παθῶν, ὃ δ' αὖ
 ἐμὸς πᾶς ἀνδρὶς τυχὼν κατωργάσατό τε τὸν λέοντα καὶ
 αὐτὸν, Ἄρα βέβληκα δις ἐρεξῆς καὶ καταβέβληκα θῆρι
 ἑκατέρωτις, ἐν τούτῳ δὲ οὐκέτι κατίσχει ὁ ἀνάνιστος τὸν
 φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ νινος τῶν ἐπιμένον ἡριτά-
 στας, παίσας εἰς τὰ στήθια τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖ-
 δα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν. 5. Καγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν
 ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην καὶ ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι

γενεῖάσκειν τὸν ἀριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν·
κατακινῶν ὡς περ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὕτως μεταμελῶν
πώποτε φανερός ἐγένετο οὐκ ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου
μῆς τιος ἤξιωσεν τὸν κατὰ γῆς. ὁ γὰρ μὴν πατήρ αὐ-
τοῦ καὶ συνόκησέ με καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μοι
ἐν φορῶν. 6. Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὲν ἔξῃ ἐκεῖνος, οὐκ
ποτε ἤλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ
φιλικὰ ἔπαθον ὑπὲρ ἐκείνου καὶ ὑπηρετήσα ἐκείνῳ·
δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φοιτῶν ἢ ἀρχὴν περιήμει,
ἂν ποτε ἐγὼ τοῦτο δυναμὴν εὐνοῦς γενέσθαι, οὐδέ πο-
τος ἐμὲ εὐαὶδ' οὐκ ἴδιον ἂν ποτε ἠγίσαιτο. οὐδὲ γὰρ
ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὡς πρόσθεν φαιδρῶς
τεῦθων τῶν διακίμαι, ἔρημος ὢν καὶ διὰ πένθος
γῆρας διάζων. 7. Εἰ οὖν σὺ με δέχη καὶ ἑλπίδα
ἐλπίσωμι τοῦ φίλου παιδὸς τιμωρίας ἂν τιος πατὴρ σου
γένη, καὶ ἀντιπῶμαι ἐν ἐμοὶ· σοὶ καὶ οὕτως ἐλπί-
εῖν αἰσχυνομένην οὐκ ἀποθνήσκων ἀντιώμενος ἂν τὸ
τῶν δοκῶ. 8. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κύριος δ' ἀπεκρί-
ντο, Ἀλλ' ἤνπερ, ὦ Γωβριά, καὶ φρονῶν φαίνη ὅσα
λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαι τε ἐκείνην σὲ καὶ τιμωρή-
σοι τοῦ παιδὸς τὸν φοιτῶν σὺν θεοῖς ἐπισχνοῦμαι. λέ-
ξαι δέ μοι, ἔφη, εἰάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τέλῃ
ἔχειν ἔωμεν καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν δύναμιν, ἤνπερ
σθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσας; 9.
δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τέλῃ, ὅταν ἐλθῇς, οἶκόν σοι παρῶ
διαμονὴν δὲ τῆς χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποδο-
καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, ἀνιστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς χ-
ρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ πα-
θήνους ἀγαπητὴ γάμον ἤδη ὠρεῖα, ἣν ἐγὼ πρόσθεν
ᾤμην τοῖς νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δὲ αὖ

μοι ἢ θανάτῳ πολλὰ γοωμένη ἰκέτευσε μὴ δοῦναι
 τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ τε ὡσαύτως γιγνώ-
 σκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσάσθαι καὶ περὶ ταύτης
 τοῦ, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλευὼν περὶ σοῦ φαινῶμαι.
 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ
 ἀπονομένους δίδωμι τέ σοι τὴν ἑορὴν καὶ λαμβάνω τὴν
 τὴν δεξιάν. Θεοὶ δ' ἡμῶν μάρτυρες ἔστωσαν, ἐπεὶ δὲ ταῦτα
 ἐπαράχθη, ἀπέναι τε κεύθει τὸν Γωργύαν ἔχοντα τὰ
 πάντα καὶ ἐπήγετο, πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἶη, ὡς
 ἔδει. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν ἀνθρῶπον ἴης προῖ, τῇ ἑτέρῃ ἂν ἀν-
 ἄνθρωπο πρὸς ἡμῶν.

11. Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ὄχετο ἡγεμόνα καταλιπών,
 οἱ δὲ Μῆδοι πυρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάχοι ἔφασσαν τοῖς
 ἑλλεῖν, ἀποδόντες τοῖς μέγχοις, Κέρω δ' ἐξρηκότις τὴν
 καλλίστην σκιρῆν καὶ τὴν Σουσίδα γυναικα, ἣ καλλίστη
 λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γενῇ γενέσθαι, καὶ μοισαντοχόης
 δὲ δύο τὰς κρατίστους· δεῦτερον δὲ Κναξάρεν τὰ δεύτερα,
 τοιαῦτα δ' ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἐμνιστοῖς ἐκπληρώσαντες, ὡς
 μεθενὸς δεόμενοι στρατεύοντο, πάντα γὰρ ἦν πολλά.
 12. Προξέλαβον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο ἱσχυρι-
 σθαι ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κναξάρου ἄγγελον· τὰς
 δὲ περιττὰς σκηνὰς ὥσαι ἦσαν Κίρῳ παρέδοσαν, ὡς
 τοῖς Μέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν
 ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

CAPUT I.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κναξάρον διαλαβόντας γυναικας οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δοτε, ἠδέως, ἔφη, ἐγὼ δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτῶν ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δὲ τις τῶν Μήδων εἶπε, Καὶ μὲν ἐγὼ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσονῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὡς σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἠδέως ἦν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῇ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἔγωγε ἔφη, καὶ δίδωμι σοι, καὶ χάριν οἶμαι σοι πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοί, ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἔστιν ὑμῖν διπλῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ Μήδης.

2. Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπην Μήδον, ὃς ἦν παῖδός αὐτῷ εἰαῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὸς ἔδωκε Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγου εἰς Πέρσας ἀπῆι, τὸν ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα.

3. Ἦν δὲ αὕτη ἡ γενὴ Ἀβραδάτου τοῦ Σου-
 ρου· ὅτε δὲ ἠλίσκωτο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον,
 αὐτῶν οὐκ ἔτεχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὄν, ἀλλὰ
 τὸν τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα προσβύων ὄχετο·
 αὐτὸν δὲ Ἀσσύριος περὶ ἑορμασίας· ξένος γάρ
 ἐτύχασεν τῶ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεῖ· ταύτην οὖν
 ἔλασεν ὁ Κύρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπην, ὥς ἐν
 αὐτῷ λάβη. 4. Κελευόμενος δὲ ὁ Ἀνάσπης ἐπῆρται,
 Εὐρακας δ', ἔφη, ὦ Κύρου, τὴν γυναῖκα, ἥν με κελεύεις
 φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος, οὐκ ἔχω γὰρ. Ἀλλ'
 ἔρη, ἡνίκα ἐξηραῖναι σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν
 ἐξέλθομαι εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέχνο-
 μεν αὐτήν· χαμαὶ τὰ γὰρ ἐκάθηται καὶ αἱ θεράπειται
 πύσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοῖσιν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε
 τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινώσκει βουλούμενοι, ποῖα ἐν ἡ δέ-
 σποινα, πύσας περιβλέψαμεν, ταχὺ πάντα καὶ πύσων
 γυμνασίου διαφέρουσι τῶν ἄλλων, καὶ περὶ καθήμεναι
 καὶ ἑλκυσμένη τὴν καὶ εἰς γῆν ὀρώσα. 5. Ὡς δὲ ἀνέστηται
 αὐτὴν ἐκελύσσειν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ ἄνθρωποι αἱ
 αὐτῆς· αὐτὴν δὲ ἐπαύθαι πρῶτον μὲν τῷ μεγ-
 αλῷ, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀσπιδί καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καί-
 περ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα. ὁ δὲ αὐτῇ καὶ
 τὰ δάκρυα καταστᾶζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ
 δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς πόδας. 6. Ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος
 εἶπε, Θάψοναι, ὦ γόναι· καλὸν μὲν γὰρ κάγαθόν ἀκούο-
 μεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μέντοι ἐξαιρούμεν ἄν-
 δρὰ σε εὐ ἴσθαι ὅτι οὐτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρον οὐτε τὴν
 γνώμην, οὐτε δύναμιν ἥτιω ἔχοντι, ἀλλ' ὥς ἡμῖς γε
 νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἄνθρωπος, καὶ Κύρος ὅστις ἐστὶ
 θαυμαστέον, οὐ σὺ ἔσθι τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὥς οὖν τοῦτο

ἤκουσαν ἡ γυνή, περικατεφόρξατό τε τὸν ἄνωθεν αὐτῇ
καὶ ἀνωδύματο· συνεβεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ θυγατέρες·
7. Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος
προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ διόρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ ἐν τῇ
ἡγῆ, ὦ Κύρε, ὡς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀκού-
τοῖς ἰδοῦσι μήπω θῆναι μηδὲ γενέσθαι γυνή ἀπὸ τῶν
ἰδὼν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ
θεῖσαι αὐτήν. 8. Καὶ ὁ Κύρος ἔφη, Ναὶ μὴ
πολύ γε ἦτον, εἰ τοιαύτη ἐστίν, οἷον σὺ λέγεις. 9.
ἔφη ὁ νεανίσκος· Οὐ, ἔφη, εἰ γὰρ σὺ ἰσχυρῶς
καλὴ ἴσῃν, εὐθεὶν πεισθήσομαι θεασόμενος, οὐδὲ μοι
σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ θαύτιον ἐκείνῃ
αὐτῆς ἀναβῆσθαι καὶ πάλιν εὐθεὶν θεασόμενον· εἰ
τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας τὸν μα δὲ πράττειν κατέβη
ἐκείνην θεώμενος.

9. Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελᾶσας εἶπεν, Οἷα γὰρ
ἔφη, ὦ Κύρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγ-
τὴν μὴ βουλούμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον· εἰ μὴ
τοῦ, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠγάπα
ἡμεῖς. 10. Ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοῦ
καίει· πέφυκε γὰρ τοιούτο· τῶν δὲ καλῶν τῶν μὲν ἐξ
ἰδὼν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλον. ἐθελούσιον γὰρ, ἔφη,
ἵσθαι, καὶ ἐξ ἑκάστος ὡς ἂν βούληται. ἀντίκα, ἔφη, οὐ
ἐξ ἑδελφός οὐδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης· οὐδὲ πατὴρ
γαμβρός, ἄλλος δὲ ταύτης. καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἴσως
πὺς ἔροικα κολύειν. 11. Εἰ δὲ γ', ἔφη, νόμος τεθεῖται
ἐκθλοῦντας μὴ πεινῆν καὶ μὴ πίνασθαι μὴ διατῆναι
μὴ ζῆναι τοῦ χειμῶτος μηδὲ θάλασσαν τοῦ θέρους, οὐ
δεῖς ἂν νόμος δυνάμει διαπράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι
ἀνθρώπους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατῆσθαι.

ὃ ἔργον ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῶν τῶν καθ' ἑαυ-
 τὸν ἔργῃ, ὥσπερ ἡματίων καὶ ὑποδημάτων. 12. Πῶς
 οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
 καὶ παύσασθαι ἔστιν, ὅτιαν τις βούληται· ἀλλ' ἔγω, ἔφη,
 εὐρακα καὶ κλειόνας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δον-
 λούντας γε τοῖς ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὸν τομίζοντας,
 πῶς γε ἔργον, τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν
 οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ ἐόχομένους ὥσπερ καὶ
 ἄλλης τιθὲς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μὲν-
 τοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδωμένους ἰσχυροτέρα τιτὶ
 ἀνέγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ εἰδέναιτο, παρῆχουσι γοῶν ἑαυ-
 τούς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκὴ ὑπερηστύνοντας· καὶ
 μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκουσιν ἐπιχειροῦσι, τιμῶντα κακὰ
 ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φιλίστοιμας τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι-
 ῶσιν. 13. Καὶ ὁ πεσίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα,
 Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη
 μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ ἔχοντα μὲν αἰεὶ ὡς
 ἄδελφοι ὄντες ἀποθανεῖν, μολοῦν δ' οὐκ ὡς μισοῦν
 ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δὲ γε
 οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν
 ἄλλοιφίλων, ἀλλ' ἐπιδὲν τι ἀφλάσσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὡς,
 οἱ σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτῆς τὸν
 κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ σὺ συγγενήσκεις, ἀλλὰ
 κολάζεις. 14. Οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἰσχυ-
 ράζουσιν ἔργον ἑαυτῶν οὐδέ ἐχέσθαι ἀνθρώπους ὧν
 μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπων πεισῶν, οἶμαι, τῶν
 ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, καθάπερ ἔρωτα κτείνονται· οἱ δὲ
 γε καλοὶ κίερα οἱ καὶ θυμῶντες καὶ χερσὶν καὶ ἵππων
 ἔραδῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἀπάρτιον τούτων
 ῥαδίως δύναται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἀπεισθαι αὐτῶν

XENOPH. I.

I.

παρὰ τὸ δίκαιον. 15. Ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταύτην ἔωρα
καὶ πάνν καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὁμῶς καὶ παρὰ
ἐμῇ καὶ ἱππεύῳ καὶ τὰλλα τὰ μοι προσήκοντα ἀποτι-
16. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύριος· ἴσως γὰρ θάτιον ἀπὶ
θῆς ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφνκε συνσκευάζεσθαι
θρονον. καὶ πῦρὸς γὰρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθὺς
καίεσθαι καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλαμβάνει· ὁμῶς
ἔγωγε οὐτε πῦρὸς ἐκὼν εἶναι ἀπομιμῶμαι, οὐτε τοὺς καλοὺς
εἰσεροῶ. οὐδὲ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Λαώσπα,
τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβων· ὥς τὸ μὲν πρὸς
τοὺς ἐπιτιμώμενους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἀποθε-
θιωμένους ὑπέρβηται, ὥς τε αἰθερῶναι τῷ Ἰου-
17. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κύριε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε παιδίσκῃ
θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥς τε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ
ποιεῖν. Καλλίστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥς
πρὸς καλέω καὶ ἐπιμολοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν καὶ
πάνν ἦν ἐν καιρῷ γένετο αὐτῇ ἡ γυνή. 18. Τότε μὲν
δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναι-
κα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθον αὐτῆς,
ἅμα δὲ περσπεύων αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐ-
τῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον εἶναι, ἀλλ'
ἀντεπιμολονμένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκειῶν, ὥς καὶ εἰσὶν
εἴη αὐτῷ τι δέοντα καὶ εἰ ποτε ἀσθενήσειεν, ὥς μηδε-
νὸς ἂν ὀδῶτο, ἐκ πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔροσι, καὶ
ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως
ἐπαύτετο.

19. Πουλόμενος δὲ ὁ Κύριος ἐθέλοντις μένειν μὴ
ἑαυτοῦ τοὺς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε
πάντας τοὺς ἐπικαίρους· ἐπεὶ δὲ συνήλθον, ἔλεξε τοῖς

20. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμῶς οἶδα σαφῶς, ὅτι οὗτοι χρημάτων δεόμενοι σὺν ἡμοῖς ἐγγέλθητε οὗτε Κνωξίῳ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἡμοῖς βουλόμενοι τοῦτο χαρίσασθαι καὶ ἡμῖ τιμῶντι περὶ ποιεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἡμοῖς ἡθελήσατε.

21. Καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῶν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἰδικῶς υποδιδόναι δὲ σὺν πῶ ἄξιον δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ' ἔαν μὲνηται παρ' ἡμοῖς, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, αἰσχυρομένην ἂν εἶπέν· νομίζοιμι γὰρ ἑμαντὸν εὐκέναι λέγοντι ταῦτα ἵνα καὶ τοῦ ἡμῶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἡμοῖς κατακτείνειν. ἐντὶ δὲ τούτου ἰάδα λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἥδη ὑπὲρ ἀναξίῳ παρ' ἡμῶς, ὅμως, ἂν ἀγαθὸν τι πράξω, ποιήσομαι σὺν πῶ ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμῶς ἡμῖ ἐπαινεῖν.

22. Οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς γὰρ ἔπειμι, ἀλλὰ καὶ Ὑρακίσις τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιάς, ὥς ἔδωκα, ἐμπισδῶσω καὶ σὺν πῶ τοὺς τοὺς προδιδόνες ἀλώσομαι, καὶ τῶ νῦν διδόντι Γωβρύη καὶ τελεχὴ ἡμῶν καὶ χώραν καὶ δύναμιν ποιήσομαι ποιεῖν ὑμῖν μεταμελήσασθαι τῆς πρὸς ἡμῖ ὁδοῦ.

23. Καὶ τὸ μέγιστον δὴ, τῶν θείων σὺν πῶ διδόντων περιφανὲς ἀγαθὸν καὶ φοβερὸν ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυρομένην ἀπολατῶν ταῦτα εἰκὴ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὗν οὕτως, εἴη, ποιήσω ὑμῖν δὲ ὅπως γιγνώσκειτε, σὺν πῶ καὶ ποιεῖτε, καὶ ἡμοῖς εἴπασθε ὅ,τι ἂν ὑμῶν δοξῇ.

24. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε.

πὸν ἐξίη, οὐδὲ μία αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινὸς ὡς
 ἔως αὐταῖς τοῦ ἔρχεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἐγγίγνεται
 25. καὶ πρὸς σὲ δὲ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πῶς
 ἄνθρωποι αὐτοὶ διακρίσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας
 παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νείος ἢ γέροντος αὐτοῦ
 λίσσεται τὸ μὴ σοι ἀκολουθεῖν, ἔστι Λατναγρὴς ἡμῖν
 στρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὠρμήθη
 σχεδὸν αὐτὸν ἐρωῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελοντοῦν
 συνεπορεύεσθαι. ὅτε δ' αὐτῆς δεῦρα στρατιᾶς ἐπεθύμη-
 σας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. 26. Σὺ
 δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὥς σὺν μὲν σοὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ πο-
 λεύῃ ὄντες θαυμάζομεν, ἅτεν δὲ σοὺ καὶ οἴκαδε ἀπεί-
 φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ
 ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ με-
 νοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὀρώμεν· σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καθι-
 ρήσομεν ὑπὸ σοῦ ἐπικρυπτούμενοι.

27. Ἐπὶ τούτῳ ἔλαξεν ὁ Τυχαῖος ὧδε· Σὺ, ὦ Κῦρε,
 μόνητε θαυμάσης, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ προχ-
 ἔφη, οὐχ ὥς βουλεύσουσα παρυσκύνεται, ἀλλ' ὥς πο-
 λίσσουσα, ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃς. 28. Ὁ δὲ Ὑρκάσιος ἀπα-
 ντήσας· Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, πᾶσι νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονας
 φάσιν τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι τὸ μὴ εἶναι ὑμῶς μέγα
 δαίμονας γενέσθαι· ἄνθρωπινῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φ-
 γόντων τῶν πολέμων ἀταρξέσταιτο ἢ ὅπλα παραδίδόν-
 των οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἐαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἐαυτῶν
 οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγαρόνος ἡμῖν ὄντος
 τοιοῦτον, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥς ὅμοιον ὑμῖν πάντας τῶν
 θεῶν, εὐποιῶν ἡμῶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἐαυτὸν πλόν-
 τιζων. 29. Ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα
 Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ὅμους καὶ οἴκαδε ἔσαν ἄνθρωποι

ραι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. ὁ δὲ Κῦρος
ἀκούσας ταῦτα ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαι
σε, δὸς τοῖς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι με εὖ ποιούντι.
30. Ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φηλακὰς κατα-
στήσας ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας δια-
λαβεῖν τὰς σιγῆς τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις προ-
ποῦσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας, καὶ οὕτω
καταστήσασθαι, ὅπως ποιῶντες οἱ ἐν ταῖς σιγῇς
πάντα τὰ δόξια φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις
καὶ τοὺς ἵππους ιεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ
μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκποιεῖν.
ταύτην μὲν οὖν οὕτω διήγον τὴν ἡμέραν.

CAPUT II.

1. Πρῶτ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρῶαν,
Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γενημένοι
ὡς διεχίλους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέφυρα καὶ τὰς κοπίδας
ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσται ὅντις τὸν ἀριθμὸν
καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δὲ
ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑσπίων ἀεράπονσιν εἰπεῖν, ὅτι,
ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνεται ὀπι-
σθεν ἢ τοῦ μειώσαν προῖσθεν ἢ ἢ κατὰ πλάγια ἔξω
τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἀλλοκληται, κολασθήσεται.
2. Δευτερεῖοι δὲ ἀμφὶ δέλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρῶ-
ου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἐρμυκὲ καὶ ἐπὶ
τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὥς ἂν κράτιστα
ὑπομάχαιτο· καὶ βροῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβα-
τα ὑπὸ τὰ ἐρμυκὰ προσηγμένα ἰόσαν. 3. Πέμπας δὲ
ὁ Γωβρῶας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν,

ἢ ἡ πρόσδοτος εὐπεισιτία, εἰσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτοῦ
 τῶν πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδοθεν ἰδόντες ἴστω
 γελοῦσιν. 4. Οὕτω δὴ ὁ Κύριος αὐτὸς μὲν τῷ πρῶτῳ
 λόμενος ἰδεῖν, εἰ πῃ εἴη αἰρέσιμον τὸ τοῖχος, εἰ ἔτι
 φαίνετο ὁ Γωβρύας, περιήλανε πάντοθεν, ἔωρ
 ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὐς δ' ἔπεμψε
 Γωβρύαν, ἀπὸ γέλλων τῷ Κύρῳ, ὅτι τοιαῦτα εἴη
 ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὡς σφίσι δοκεῖν,
 ἂν ἐπιλείπειν τοὺς ἔνδοθεν ὄντας. 5. Ὁ μὲν δὴ Κύριος
 ἐν φροντίδι ἦν, ὅτι ποῦ εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γωβρύας
 τὸς τε ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆλθε
 γέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας
 βοὺς, αἶγας, οἴξ, σῶς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἑκά
 προσήγον, ὡς δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ σιτῶ
 τῶν. 6. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τοῖς ταχθίντες διήρουν
 ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπὶ πᾶσι
 αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσεῖναι τὸν Κύριον ἐκέλευσεν
 ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατον. προσισπένμας οὖν ὁ Κύριος
 προσκόπους καὶ δύναμιν καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῆλθε. ἐπὶ
 δ' εἰσῆλθεν, ἀναπεπταμένος τὰς πόδας ἔχων παρὰ πόδας
 πάντας τοὺς φίλους καὶ ἀρχοντας τῶν μετ' αὐτοῦ.
 7. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδοθεν ἦσαν, ἐκέρχον ὁ Γωβρύας φιάλας
 χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῦν
 καὶ θαυμαστὰς ἀμείρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ, καὶ τίλει
 τὴν θυγατέρα, δεινὸν τι κάλλος καὶ μέγεθος, παρθενὴν
 δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὥδε εἶπεν·
 Ἐγὼ σοι, ὦ Κύριε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι
 τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθίσσθαι, ὅπως ἂν
 σὺ βούλῃ· ἐκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ
 νιοῦ, ἀντὶ δὲ τῶν τοῦ ἀδελφοῦ πτωχῶν γενέσθαι σε.

8. Ὁ δὲ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ
 μὲν καὶ τότε ὑποσχόμεν ἡμενδωμένους σου τιμωρήσιν
 εἰς δύναμιν, νῦν δέ, ὅτε σε ἀληθεύοντα ὄρω, ἤδη ἀγγέλω
 τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ταύτῃ ὑποσχεσθῆναι τὰ αὐτὰ ταῦτα
 σὺν θεοῖς ποιήσιν, καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη,
 γὰρ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ ἀκρί-
 τῳ, ὅς ἐν γῆμῃ αὐτῇ. Ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ
 σοῦ, ἀνδ' οὐκ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, εἰ καὶ πλεῖστα
 ἴσθιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ ἀντὶ τοῦτου οὐ σύ μοι δαδόν-
 ησθαί, ἡδίων ἂν ἔχων ἀπὸ λαοῦ. 9. Καὶ ὁ Γωβρύας
 θαυμάσας τί τοῦτ' εἴη καὶ ὑποπιεύσας, μὴ τὴν θυ-
 γατέρα λέγοι, οὕτως ἤρατο, Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ
 Κύρου; καὶ ὁ Κύρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Γω-
 βρύας, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὕτω
 ἀσεβεῖν ἂν θέλοιν οὕτως ἀδικεῖν οὕτως ἂν ψευδοῖντο ἐόν-
 τες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἡθελῆκεναι προέσθαι
 ἢ τι χρήματα πολλὰ ἢ τι τυραννίδα ἢ τι τέλη ἐνομνῆ
 ἢ τι τέκνα ἀξιώσασθαι ἀποθνήσκουσι πρότερον πρὶν
 ὅλοι γίνεσθαι οἳ οὕτως ἦσαν. 10. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ
 τέλη ἐνομνῆ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύναμιν τὴν
 σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτιτων ἐγχειρίσας, πεποιθὴς μὲν
 ὅλων γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, οἳ οὐτ' ἂν ἀσεβεῖν
 πρὸς ξένους θέλωμι οὐτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκα,
 οὐτ' ἀντιθέμεν ἂν ψευδαίμην ἐκὼν εἶναι. 11. Τοῦτ'
 οὖν ἐγὼ, σὺ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος αἶ καὶ δοκῶν
 εἶναι τοιοῦτος ἐπαίνωμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὐτοὶ ἐμὴ ἡ-
 σσημαι, ἀλλὰ περιέσθαι σὺ ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς κε-
 κοῖς. 12. Καὶ ἀνδρὸς ὁ, ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ ἱεροῦ
 ὡς ἀπορήσεις ἀξίον ταύτης· πολλοὶ γὰρ κάγαθαί φίλοι
 εἰσὶν ἔμοι, ὧν τις γαμῶ ταύτην· εἰ μὲντοι χρήμαθ' ἴξαι

τοσαῦτα, ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τοῖς
οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μετοιχὸν ἔσθι, ὅτι εἰσὶ τῶν
αὐτῶν, οἷον, ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τοῦ
τῶν ἑνεκά σε μᾶλλον θανατῶσιν· ἐγὼ δὲ ζηλοῦμαι ἐν
καὶ εὐχόμαι πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ἐκδιδασθαι, ὥς σε
στοὶ μὲν εἰσιν ἀνδρὶ ἥτιον ἑμὸν τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πρὸς
λεμίοις ὡς αὐτοῖς· ἂν ἡφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις φιλίαν
βλέπτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι αὐτὸς
τὰ Σίβων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα πράττει
λοῖντο· τοιοῦτους ἄνδρας ἐν ἱσθί ἐπαυῖναι καὶ θημῶναι
13. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γαλάσας, Πρὸς τῶν θεῶν
ἔφη, ὦ Κῆρε, δεῖξον δὴ μοι, ποῦ αὐτοὶ εἰσιν, ἵνα ἐν
τοῦτων τῶν κτήσασθαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῆρ
ρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν
σὺν ἡμῖν ἔσῃ, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύσαι κτήσασθαι
ἕκαστον.

14. Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιὰν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύου
καὶ ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἕπον-
τας· καὶ πολλὰ δεομένον τοῦ Γωβρύου ἔνδον δαιτυνῶν
ἡθελήσεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἰδεῖναι καὶ τὸν Γω-
βρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. 15. Ἐπὶ σπιθάμῳ δὲ
κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὥδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γω-
βρύα, πότερον οἶε σοὶ εἶναι πλείον ἢ ἐκάστω ἡμῶν
στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν, γῆ Αἰ', ἐν οἷδ' οὐκ
ἔφη, καὶ στρώματα πλείον ἔστι καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γῆ
πλείον μετῶν ἢ ὑμετέρῃ τῆς ἐμῆς, αἱ γὰρ οἰκίαι μὲν χορῶν
γῆ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν, ὅπόσαι εἰσὶν
γένοιντο· ἂν ἐπὶ γῆς, στρώματα δὲ νομίζετε οὐκ ὅσα
πρόβατα θύει ἔχῃ, ἀλλ' ὅσα φρόντα ὄρη τε καὶ πεδία
ἀνέχῃ. 16. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς

Γωβρύας καὶ ὁρῶν τὴν φανulότητα τῶν παρατιθεμένων
 βρωμάτων πολὺν σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθερωτέρους εἶναι
 αὐτῶν. 17. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μειριότητα τῶν
 ἀντιοίων· ἐπὶ οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόρῃ Πέρ-
 σης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὐτ' ἂν ὄρμασιν ἐκτεπλη-
 ρημένος καταφραγῆς γένοιτο οὔτε ὑποπαγῇ οὔτε τῇ τοῦ, μὴ
 οὐκ ἀποσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῃ ὦν, ἀλλ' ὡς-
 περ αἱ ὑπαικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ὑπῶν
 ὕπνῳ αἶμα ἐπιδύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λῃ-
 γαν τὸ δέον, οὔτω καὶ ἐκεῖνοι ἐπὶ τῇ σίτῃ οἴανται δεῖν
 ὑφάνημι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι, τὰ δὲ κεκνησθῆαι ὑπὸ
 τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάντα πάντα ὕκον καὶ
 θρηῶδες δοκεῖ εἶναι. 18. Ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ οἷς
 ἐτηράτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἡδίων ἢ
 ἡμῶν, καὶ ὡς ἵσκαπταν, οἷα σκαωθῆναι ἡδίων ἢ ἡμῶν
 ἢ τοῦ ἑταίρου ὡς πολὺ μὲν ὑβρεως ἀπὴν, πολὺ δὲ τοῦ
 αἰσχροῦ τι ποιῆν, πολὺ δὲ τοῦ χαλπαίνεισθαι πρὸς
 ἀλλήλους. 19. Μέγιστον δ' αὐτῶν ἰδοῦσαν εἶναι τὸ ἐν
 στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαλεόντων
 μηδενὸς αἰεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο
 νομίζειν ἡδίστην ἐνωχίαν εἶναι, τοὺς συμμέχεσθαι μέ-
 λους ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. 20. Ἦνθα δὲ
 Γωβρύας ὡς εἰς αἶνον ἀπὸν ἀνέστατο, εἰπεῖν λέγεται,
 Ὀκέτι διαγυμᾶζω, ὦ Κύρῳ, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἡμέτε-
 ρα καὶ χροσίων ἡμῶν ὑμῶν πλείονα κεκτῆμεθα, οὗτοι δὲ
 ἐκείνου ὑμῶν ἄξιοι ἴσμεν. ἡμῶν μὲν γὰρ ἐκμεκλούμε-
 θα, ὅπως ἡμῶν ταῦτα ὡς πλείονα ἴσται, ὑμεῖς δὲ μοι
 δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι, ὅπως οὗτοι ὡς βέλτεστοι ἴσασθαι.
 21. Ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κύρῳ, Ἄγ', εἴρη, ὦ Γω-
 βρύα, ὅπως πρῶτ' ἐγὼν τὸν ἐκπῆας ἐξωπλισμῶ-

ρους, ἵνα τὴν δυνάμιν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς
χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἃ τε δεῖ φίλον
πολέμια νομίζειν. 22. Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν
ἀπῆλθον ἐνέτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπὶ δὲ ἡμέρᾳ ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τὴν
ἱππέας, καὶ ἤγετο. ὁ δὲ Κύριος, ὥςπερ προσήκει ἀν-
τιπαρῶντι, οὐ μόνον τῷ πορευεσθαι τὴν ὁδὸν προσέ-
τον νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῶν ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνά-
μει τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιῇν ἢ αὐτοὺς ἰσχυ-
ροτέρους. 23. Κιέσας οὖν τὸν Ὑρκάτιον καὶ
Γωβρύαν, τοὺτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα ὧν
τὸς οἶετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες
ἄρχοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος
τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γάρ,
μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτίον, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν
ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποστροφῆς
ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπι-
κρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα.
24. Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν
ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἐναντὶ μεγάλους εἶναι ἡμῶν
καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισῶ
ἀδικεῖσθαι νομίζων ἐφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο
ἀμφότεροι κατὰ ταῦτά, περιάγειν ὅτι μέλλει, ὡς τὰ
εἰδοσί σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὸ μέλλον
ἐπιβήσοιτο.

25. Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Ἀξίως δὴ μοι, ἔφη,
ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πα-
ραντὸν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινα ἀντὶ τοῦ πολέμου; Ν-
μὲν Αἰ', ἔφη ὁ Ὑρκάτιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐ-
τοὶ Καδοῦσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σίκαί γε μ

ἄνθρωποι ἡμῖν, οἳ καὶ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσ-
 συρίου· ἐπειράτο γὰρ καὶ κείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς κατα-
 τρεφασθαι. 26. Οἰκοῦν, ἔφη, οἷσθ' ἂν νῦν αὐτοὺς
 ἠμφοτέροισι ἠδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τοῦ Ἀσσυρίου·
 ἔφασκεν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῇ γε δύναντο συμμῆσαι. Τί
 δ' ἔφη, ἐν μίῳ ἐστὶ τοῦ συμμῆσαι; Ἀσσύριοι, ἔφασκεν,
 ταυτὸ ἔθνος, δι' οἷσπερ νυνὶ πορεύη. 27. Ἐπὶ δὲ
 ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύας, οὐ
 εὖ τοῦ νεκροῦ τούτου, ὅς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν κα-
 θέστηκεν, ὑπερηφάνην πολλὴν τινα τοῦ τρόπου κατη-
 γόρας; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον
 ἐπ' αὐτοῦ. Πότερτι δήτι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον
 αὐτοῦτος ἐγένετο ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; 28. Νὴ Δί',
 ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθε-
 νατίας οἷα ὑβρίζει, εἰ δὲ λέγεται· ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺν
 δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ νίον, καὶ ἐκείνου εἰσέειρον ὄντα ὥσπερ
 τὸν ἐμὸν, συμπόνοντα παρ' ἐαυτῷ συλλαβῶν ἐξέτριψεν,
 ὡς μὲν τινες ἔφασκαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήρτασεν
 αὐτὸν ὡς καλὸς εἰη καὶ ἐμακρότερά τὴν μέλλουσαν αὐτῷ
 γενεᾷκα ἵστασθαι, ὡς δ' αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπειράσαν
 αὐτοῦ τὴν παλλακίδα, καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ,
 τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐπιβλήθησεν.
 29. Οἰκοῦν, ἔφη, οἶσι ἂν καὶ ταῦτον ἠδέως ἡμᾶς ἰδεῖν,
 εἰ οἶντο ἐαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη,
 οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν,
 ὁ Κῦρος. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Οἱ εἰ μέλλῃ τις ἐκείνῳ
 συμμῆξιν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παρίεναι.
 30. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Οἱ νὴ Δί', ἔφη ὁ
 Γωβρύας, οἶδα ἐξελεθούσαν δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλα-
 πλάσιον ἢς σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι δι' αὐτὸ

τοῦτο καὶ ἡτίον σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσάνοι
τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν,
τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἢ σὴ δύναμις·
ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι,
βελτίον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

31. Καὶ ὁ Κύριος ἀκούσας τοῦ Γωβρῆου τοιαύ-
τουδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν,
Γωβρῆα, κελύων ὡς ἀσφαλέστατα τίς πορείας πο-
ιεῖσθαι. ἐγὼ οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐργοῦμαι ἀσφα-
λέστεραν αὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτήν Βα-
βυλῶνα πορείας εἶναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κρά-
τος. πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν, ὡς σὺ φῆς· εἰ δὲ διαφύ-
γῃ καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. 32. Μὴ
ὀρώσιντες μὲν ἡμᾶς, ἀλλ' αἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ
τὴν φρεσίν, ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φό-
βου ἀπαλλάξονται, ὅς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θαύματος δ' ἐμνη-
σθῆναι ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μείζον, ὅσα ἂν πλείονα χρό-
νῳ ἡμᾶς μὴ ὀρώσιν· ἂν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὶ
μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἐν κλειόντας τοὺς ἀποστατούν-
τας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἐν τραύματα ἐπιδεδεμένους·
ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἐν μεμνημένους
τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δὲ αὐτοῦ
φρονήσεως καὶ ξυμφορᾶς. 33. Εὖ δ' ἴσθι, ὦ Γωβρῆ,
ἵνα καὶ τοῦτ' εἰδῆς, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν
θαυμάσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται, οἱ
δὲ δείδουσιν, ὅσα ἂν πλείους ᾧσι, τοσούτῳ μείζον
ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κίνηται. 34.
πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ὑψημένος αὐτοῖς πρὸς
ἐπὶ, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ πολλῶν
δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξοστηκῶτων προσώπων ἡθρο-

σται ὥςθ' ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ζήδιον αὐτὸν εἶναι
 οὐτε λόγοις κατασβεῖσαι οὐτα προσέγοντα πολεμίοις μέ-
 νος ἐμβάλλειν οὐτε ἀπαγαγόντα ἀναθροῖναι τὸ φρόνημα,
 ὡλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσύνει παρακλήσει, τοσού-
 τῳ ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι. 35. Ἐκεῖνο μέντοι
 ἢ Δία, ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. καὶ μὲν
 γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νῆκε ἴσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς
 ἔργοις, ὅποῖοιροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὁ-
 θῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δει-
 νοῖς ἵσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς εὐ μαχο-
 μένους ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρσύνει οὐδὲν ἂν
 σφαλεῖς· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὐχόμενοι
 παρ' ἡμῶν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις.
 36. Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαρσύνει, καὶ τόδε κατινόησον· οἱ
 μὲν γὰρ πολεμιοὶ πολὺ μὲν ἐλάττωες εἰσι νῦν ἢ πρὶν
 ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττωες ἢ ὅτε ἀπιδρα-
 σαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μέζοντες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενική-
 καμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ εὐτυχήκαμεν· καὶ πλείονες
 δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῶν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμας
 μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῶν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι,
 σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρσύνοντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι
 ἵπονται. 37. Μὴ λανθανέτω δὲ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη,
 ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· χορηγώ-
 ντες δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανεῖν μεί-
 νοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γηγνώ-
 σκοτος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

CAPUT III.

1. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τὰς ὁρίους τῆς Γωβρῖνου χώρας ἐγένοντο. ὡς δὲ ἐν τῇ πρώτῃ ᾤοντο, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πεζοὺς καὶ τῶν ἵππεων ὁπόσους εἶδοκε καλῶς ἀνέχεσθαι, τοὺς δ' ἄλλους ἵππεῖς ἀφῆκε κτεταμένους, καὶ ἔλευσεν τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσι, πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ὁ δὲ ἔλευσεν καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθῆναι καὶ ἦγον παλαιοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. 2. Ὡς δὲ παρῆν ἡ λείαν συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ἰσχυρῶν καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὥδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρῖνος. οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ ἐν στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ὅτι ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσωμεν τῷ εὐθύς φανεροῖ εἶναι, καὶ τοὺς εὐ παιδύοντας πεπαιγμένους νικῶν εὖ ποιοῦντες. 3. Ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπῆνουν, πάντες δὲ ἐνεκωμιάζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὥδε, Πάντο, ἔφη, ὦ Κίρι, τοῦτο ποιήσωμεν. καὶ γὰρ μοι, ἔφη, δοκεῖ ὁ Γωβρῖνος πτωχοὺς τινες νομίζειν ἡμᾶς, ὅτι οὐ θαρσεύων μισοῦν ἡκομεν οὐδὲ ἐκ χρησῶν πίνομεν φιαλῶν. εἰ δὲ τούτῳ προήσομεν, γινώσκῃ ἂν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. 4. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τὰλλα καλέσαντες τὸν Γωβρῖνον δότε αὐτῷ. οὕτω δὲ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα εἶδε, τὰλλα ἔδωκαν τῷ Γωβρῖνῳ. 5. Ἐκ τούτου δὴ ἄγει πρὸς Βαβυλῶνα, παραταξά-

μιν οὐκ ὄντι οἷον ὅτι ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' οὐκ ἀντιζήσαντες οἱ
 Ἀσσυριοὶ, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρῆαν προσελάσασ-
 αιν εἰπεῖν, ὅτι, εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξίωσιν ὑπὲρ τῆς
 ζωῆς μάχεσθαι, καὶν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχονται· εἰ δὲ
 μὴ ἡμῶν τῇ χώρῃ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθε-
 σθαι. 6. Ὁ μὲν δὴ Γωβρῆας προσελάσας, ἔνθα ἡσφα-
 λὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκριθῆναι
 τοιαῦτα· Ἀσπόμενος ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρῆα, οὐχ ὅτι
 ἀπείκενά σου τὸν νόον μεταμύλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ
 αἱ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐν βούλησθε, ἥκειε εἰς
 ὑπὸ καστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω ἡμῖν σχολή· ἐν γὰρ
 πυρασκευάζομεθα. 7. Ὁ δὲ Γωβρῆας εἶπεν, Ἀλλὰ μή-
 ποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμύλεια· δῆλον γάρ, ὅτι ἰσχυ-
 ρέτερά ἐστιν αὕτη σε ἢ μεταμύλεια ἔχει. 8. Ὁ μὲν δὴ Γωβρῆας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου·
 ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ
 καλέσας τὸν Γωβρῆαν, εἶπε μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγχος μέντοι
 σὺ, ὅτι τὸν ἐκρηγθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου αἶψα ἐν σὺν
 ἡμῶν γενέσθαι; Εὖ μιν σὺν, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ
 γὰρ δὴ ἔγωγε κλεινὸς ἐπαρόρησισάμεθα πρὸς ἀλλή-
 λους. 9. Ὅποτε τοίνυν σοὶ δοκεῖ καλῶς ἔχειν, πρὸς
 αὐτὸν πρόειθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὥπως ἐν
 αὐτοῖς ὅτι ἐν λέγῃ εἰδῆται· ἐπειδὴν δὲ συγγένῃ αὐτῷ,
 ὡς γνῶς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δὴ
 μηχανάσθαι, ὥπως λείδῃ φίλος ὢν ἡμῶν· οὕτως γὰρ ἂν
 φίλος τις ποιήσκειν ἄλλως πῶς πλείω ὄχαρά ἐν πολέμῳ
 ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι, οὗτ' ἂν ἐχθρὸς πλείω τις βλά-
 ψκειν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. 10. Καὶ μὲν,
 ἔφη ὁ Γωβρῆας, οἶδ', ὅτι καὶ πρῶτον Γαδάτας τὸ μέγα
 τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλεῖα Ἀσσυρίων· ἀλλ' ὅτι

ἂν δύναται, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν. 11. Ἀφ' ἡμῶν, ἔφη ὁ Κύριος, εἰς τὸ φρονεῖν τὸ πρὸ τῆς χάριτος φασὶ Ὑρκίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῇδε χώρῃ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἀρ' ἂν, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρονεῖν παρεθῇ τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γὰρ, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ὁ πομπὴς ὢν, ὥσπερ νῦν ἔστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτὸν. 12. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀποχοινο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος, καὶ λάβοιμι μὲν αὐτὸν ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ καὶ ἐκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινας ἢ ἄγγελους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὓς ἡ πολεμίων τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι, καὶ οἱ μὲν ληφθῆναι γοίεν, ὅτι ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας εἰς τὸ φρονεῖν ἄζοντες, ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας πρὸς τοῦτο ποιεῖται προαγγεῖλαι βουλόμενος τὰντα παρῆναι. 13. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Οὕτω μὲν γιγνόμενων σαρπείδα, ὅτι παρῆναι ἂν αὐτόν, καὶ δεοῖτό γ' ἂν αὐτοῦ πειν, ὥς ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κύριος, εἰ γὰρ αὐτοῦ εἰσελθοῖ, δύναται ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον. 14. Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνῳ συμπαρασκευάζοντες, τὰ δ' ἐξωθεν σοῦ ἰσχυρόν τι προσάγοντες. Ἴδι αὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδόναι καὶ διαπραξάμενος πρὸς αὐτὸν ποτὶ δὲ αὐτῷ οὐκ αὐτῷ οὔτε εἰποῖς οὔτε δεῖξαις ὃν αὐτὸς σὺ τυχάνῃ παρ' ἡμῶν εἰληφῶς.

15. Ἐκ τούτου ᾔχετο μὲν ὁ Γωβρύας ἄσμενος ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος σιωποῦντος τε πάντα καὶ σιωποῦντος, ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπῆγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πρὸς δοκοῖν ἰσχυρῶς τῷ εὐνοῦχῳ ἔχειν τὰ ἐπιστάλντα,

τόντον τῇ ὑποταγῇ προσέβαλε μὲν ὁ Κύρος, ὑπεμάχτο
 δὲ ὁ Γαδάτας. 16. Ἦν δὲ καὶ ὁ ἔλαβη χωρίον ὁ Κύ-
 ρος, ὑποῖαν ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἐπα-
 ρησεν ὁ Κύρος προειπὼν ἢ πορεύσονται, τοὺς μὲν εἶπεν
 ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄρῃεν τὰ στρατεύματα
 καὶ τὰς κληρικὰς κομίζοιεν· οὗς δ' ἔλαβε, βασανίζων
 ἄντιον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ᾧ ἔρασαν πορεύεσθαι,
 ἐνθάδε σπασκευασίμενος ὡς ἐξαγγέλων, τῆς νυκτὸς ἐπο-
 ρεύετο. 17. Τίλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται
 ὡς τὸ φρουρίον· καὶ τίως μὲν συμπαρασκευάζειν ὅτι δύ-
 νατο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κύρος ἦλθε, καταλαμ-
 βάνει τὸ χωρίον συντηροῦς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ
 τοῦ Κυρίου αἰχμαλώτους. 18. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο,
 ἐνθάδε Γαδάτας ὁ εἰνοῦχος τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε
 πρὸς τὸν Κύρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκινήσας εἶπε, Χαῖρε,
 Κύρε. 19. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτα, ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς
 θεοῖς σὺ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν.
 εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιῶμαι φίλων τοῦτο
 τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε σιμμάχοις καταλείπων· σοὶ δ'
 ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἴσθι, τὸ
 ποιεῖσθαι ὀφείλετο, οὐ μέντοι τὸ γε φίλους δύναισθαι
 πείσθαι ἀπιστίησιν· ἀλλ' εὐ ἴσθι, ὅτι ἡμεῖς τῷ ἔργῳ
 τούτῳ φίλους πεποιήσας, αἱ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρα-
 σόμεθα μὴ χεῖροντε βοηθοὶ παραστῆναι ἢ εἰ παῖδας
 ἢ ἐχθρόνους ἐκείησιν. 20. Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. Ἦν δὲ
 τότε ὁ Ὑρακάνιος ἄρτι ἡσθαμένος τὸ γεγεννημένον προσ-
 ῖει τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, Ὡ
 μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κύρε, ὡς πολλὴν με τοῖς
 θεοῖς ποιῆς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοὶ με συνήγαγον.
 21. Ἰθι νῦν, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον, ὑπερ-

XENOPH. I.

M

ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὥς ἂν τῷ
τέρῳ φίλῳ πλείστον ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις
μάστιγα δ', ἔφη, Γαδάτιμ τούτῳ, ὥς ἡμῖν αὐτὸ λατρεῖν
παραδίδωσι.

22. Τί οὖν, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι
ἔλθουσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἱμοὶ πολῖται, καλίσσωμεν
τούτῳ, ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅπως
προσέηκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χροῖμεθα τῷ φρουρίῳ.

23. Ταῦτα μὲν οὕτω συνέησαν ὁ Κύρος· ἐπεὶ δὲ συνε-
θον, οἷς ἔμελλε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλευσάτο καὶ
φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἢ φίλιον ἔν, ὅπως αὐτοῖς
πρόβηλος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτεταχί-
νον εἴη.

24. Τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμώ-
ρον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο
Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελθὼν ἐντεύθεν στρατεύ-
οντο Καδουσίῳ μὲν πεκταστὰ εἰς δις μυρίους καὶ ἱππεῖς
τετρακισχίλους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱππεῖς
τοξόται εἰς δις χίλους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὶς τε ὅσοι
σὺν εἰδύνατα προεξέπεμψαν καὶ ἱππεῖς ἐξελήρωσαν
εἰς δις χίλους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν
πλείους οἶκοι αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ
Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμοι ἦσαν.

25. Ὅσον χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κύρος ἄμφω τὴν περὶ τὸ φρούριον
οἰκονομῶν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία
πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἑκτον, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα
φροβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

26. Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτις
καὶ λέγει, ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὥς ὁ Ἀσσύριος
ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγχετο
καὶ συσχευάζοιτο ὡς ἐμβολῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν.

ὅν ἀρῆς με, ὦ Κύρος, τὰ τεῖχη ἂν πειραθῶν διασω-
σαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. 27. Καὶ ὁ Κύρος πῆ-
πεν, Ἐὰν οὖν ἴης νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας
ἤπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἢ καὶ τὸν
Ἀσσύριον, ἔφη, οἶσι ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν
οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γάρ, ὥς ἔτι πρόσω δοκιᾷς
ἵππειναι. 28. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κύρος, ποταμὸς ἂν τῷ
πρατεύματι ἐκπίσῃ ἀρικομήν; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδά-
τας λέγει. Παλὴν ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρατεύμα καὶ
οἶκ ἂν δύναιο μείων ἢ ἐν ἑξ ἢ ἐπὶ τὰς ἡμέραις ὠθεῖν πρὸς
τὴν ἐμὴν οἴκησιν. σὺ μὲν τοῖσιν, ἔφη ὁ Κύρος, ἀπιδι-
ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατόν ἢ πορεύσομαι. 29. Ὁ
μὲν δὴ Γαδάτας ὤχετο· ὁ δὲ Κύρος συνεκάλεσε πάν-
τας τοὺς ἀρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ το
ἰδοῦν καὶ καλοὶ κήρυκες παρῆναι· ἐν αἷς δὲ λέγει ὁ
Κύρος ταῦτα·

30. Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν, ἃ δοκεῖ
πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἀξία εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ αἰ-
σῶν ὑπ' ἡμῶν ἀγαθὸν πεθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς
τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, ὁ δὲ ὅτι ὅμη-
μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ
μέγα βλάβαι· αἷμα δὲ ἴσως κἀκὼν ἐννοεῖται, ὡς, εἰ
οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀριστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐμῶν κικλόν
κρίσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὅστις ὑπ' ἡμῶν ἀπολοῦν-
ται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βουλήσεσθαι εἶναι.
31. Νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῖμεν ποιῆ-
σαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσῃμεν ἀνδρὶ ἐνσχετῇ·
καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ὅλλα μὲν
καὶ ξύμφορά γ' ἂν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐ-
τοῖς. 32. Εἰ γὰρ πᾶσι φαινομένοισι τοῖς μὲν κακῶς

ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιῶντες, τοὺς
 εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ
 τοιοῦτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίγνεσθαι
 ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμῆναι εἶναι. 33. Εἰ δὲ ἀμελῶς
 δοξάμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν, ποίοις λόγοις
 ἄλλον πείθομεν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τοῖς
 μὲν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινῶν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέπειν
 ἡμῶν δύναται Γαδάτης, εἰ ἡττώμεθα αὐτοῦ εὖ ποιούτων
 τοσούτοι ὄντες ἑνὸς ἀνδρός καὶ τοῦτου οὕτω δυνατοῦ
 τόν; 34. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς
 συνεπῆγνον ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ἡμῖν συνδοκῇ ταῦτα
 ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι κατελλισόμεν ἔσο-
 σιαι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδαιοτάτους πορνεύοντες.
 35. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτῶν
 καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τὰλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη,
 καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορνεύομεθα
 τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσω δ' ἂν πορνῶν
 τερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ ἡδονῆς
 τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομεν τε καὶ δειπνήσομεν
 καὶ καθευδήσομεν. 36. Ἄνδρ', ἔφη, πορνεύομεθα ὡς
 πρῶτον μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους
 ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδὸς ἐστὶ, τοὺς ταξιάρχους
 ἔχων ἐν μειώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἑνὸς ἵπ-
 ὁ ἀθροοὶ γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορνῶν
 αἰμεθ' αἶν. 37. Τοῦτον δ' ἕνεκα, ἔφη, κελύειν τοὺς
 θωρακοφόρους ἡγείσθαι, ὅτι τοῦτο βαρυτάτον ἐστὶ τῶν
 στρατεύματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγομῆνον, ἀνάγκη ἡ-
 δίως ἐπεσθαι πάντα τὰ θῆμιον ἰόντα· οὐδὲν δὲ τὸ ἀν-
 χιστον ἡγήται ἐν νυκτί, οὐδὲν ἐστὶ θανάσιον καὶ δια-

πῶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἱποδε-
 δράσκει. 38. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτιάδαρος τοὺς
 Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις
 Ἀνδράντας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις
 Ἑμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτιούχας
 Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαρβράδας τὸ Σακῶν πεζι-
 κόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀματίας Καδουσίους. 39. Ἀγόν-
 των δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους
 ἔχοντες, δεξιούς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς
 τοξότας τοῦ ἐναντίων πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι
 καὶ ὑψηλότεροι γίγνονται. 40. Ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ
 σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπίσθων· οἱ δ' ὄρχοντες αὐ-
 τῶν ἐπιμελείσθων, ὅπως συνσκευασμένοι τε ᾧσι πάντα
 πρὶν καθεῦδεν καὶ πρῶτὸ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς
 τὴν τεταγμένην χώραν καὶ ὅπως κοσμίως ἔπωται. 41.
 Ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἑπείας
 Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατον-
 τάρχους τῶν ἑταῶν ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν
 τάξιν ἀγέτω ὡς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. 42. Ἐπὶ δὲ
 τούτοις Ραμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἐναντιῶν ἑπ-
 πείας· ἐπὶ δὲ τούτοις σὺ, ὦ Τυχράνη, τὸ πρῶτον ἑπι-
 κόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἑπαρχοι μεθ' ὧν ἕαστοι ἀφίσκοντο
 πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι ἄγεται· ἔσχατοι δ', ὥς-
 περ ἤλθον, Καδοῦσιοι ὄρχοντες τὸ στρατεύμα· Ἀλκείνα,
 σὺ δὲ ὁ ὄρων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ τὸ εἶναι πάντων τῶν
 ὤπισθεν καὶ μηδὲνα ἢ ἄσπερον τῶν αὐτῶν ἑταῶν γίγνε-
 σθαι. 43. Ἐπιμελείσθω δὲ τοῦ πωπῆ πορευέσθαι οἱ
 τε ὄρχοντες καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονούντες· διὰ γὰρ
 τῶν ὧτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλ-
 μῶν ἕαστα καὶ ἀισθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ

ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μεῖζον ἐστὶ πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώτερον· οὐ γὰρ ἔνθα ἢ τῆ σιμῇ πῇ ἀσκητεῖα καὶ ἡ τάξις διαφυλακτεῖα. 44. Τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακὰς, ὅταν μέλλῃτε νυκτὸς ἀναστήσεσθαι, χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποιῆσθαι, ὡς μηδὲν ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλὴ οὕσα λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡγῶν δ' ἂν ὥρα ἢ πορεύεσθαι, σημαεὶ τῷ κρηματι. 45. Ὑμεῖς δ' ἔχοντες, ἃ δεῖ, ἑκαστοὶ πάρεσθε ἐπὶ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν· ὁ δ' ὁρμώμετος ἀεὶ καὶ οὐρανὸν παρεγγύειτο ἔπασθαι.

46. Ἐκ τούτου δὴ ὄχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα ἀπὸντες διελόντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικῶς ὁ Κύριος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετείλειτο. 47. Ὁ δὲ Κύριος ἐπιμελεία τοῦτο ἐποίει· κίεν γὰρ αὐτῷ εἰδοκεῖ θανασιῶν εἶναι, εἰ οἱ μὲν βέλτεροι ἴσασιν τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἑκαστοὶ τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ὁ ἱατρός δὲ οἶδεν καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡγεμῶν εἶσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξει καὶ ὅταν διαφύξῃ καὶ ὅταν φοβῆται· καὶ τηρεῖν δὲ ὁπότε ἂν βούλοιο, πρίπον αὐτῷ εἰδοκεῖ εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. 48. Ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γιγνώσκοντες δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιῶντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχυρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμῆσθαι ἀπέχεσθαι. 49. Πλείον δὲ καὶ τοῦτ' εἰδοκεῖ εἶναι αὐτῷ τὸ ὁπότε βούλοιο τι πράξῃναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν αἰκῇ εἶναι δεσπότου προστάττονται, ἢ ὡς τις ἐπ' ἄνθρωπον, οὕτως τις ἀρχαίῳ.

50. Οὕτω γὰρ προστατιομένων εἰς ἀλλήλους τε ὁρῶν πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς περιείπειν τὸ προστα-
χθῆν καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι καὶ οὐδενὶ οὕτῃ αἰσχύνε-
σθαι οὐτὲ φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν
ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν, ὅτι τι
προσιόττοι.

51. Καὶ Κύρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγγνω-
σκει. οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν διηπνήσαντες καὶ φυλα-
κὰς καταστησάμενοι καὶ συσχευασάμενοι πάντα ἃ ἴδου
ἐκοιμήθησαν. 52. Ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν ἐσή-
μηνε τῷ κίρατι. Κύρος δ' ἐπὶ τῷ Χρυσάντῳ, ὅτι ἐπὶ
τῇ ὁδῷ ὑπομένοι [δὴ] ἐν τῇ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος,
ἐξῆι λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεὶ δὲ χρό-
νῳ ὑστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θωρακοφό-
ρους. 53. Τούτοι μὲν οὖν ὁ Κύρος δὸς τοὺς ἡγεμόνας
τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσυχῶς, ἵως ἄγγελος
ἔλθοι· οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστη-
κὼς ἐν τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προὔτιμαστο ἐν τάξει,
ἐπὶ δὲ τὸν ὑστεροζώντα ἐπιμαχευαλῶν. 54. Ἐπεὶ δὲ
πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἐπεμ-
ψεν ἐροῦντας, ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἔχε οὖν ἤδη θάτ-
τον. 55. Αὐτὸς δὲ παρελκύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρό-
σθεν ἡσυχὸς κατεθεάτο τὰς τάξεις· καὶ οὐ μὲν ἴδου εὐ-
τάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελκύνων αὐτῶς, τίνας τε
εἶεν, ἤρετο, καὶ ἐπεὶ αὐθιγοῖτο, ἐπῆναι· εἰ δὲ τινες θορυ-
βουμένους αἰσθοίτο, τὸ αἶτιον τούτου σκοπῶν κατασθεν-
εῖναι τὴν παρεχὴν ἐπέτατο.

56. Ἐν μόνῳ παραλείπεται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας
αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παλαιῶς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς ἐπὶ ὁ-
ρους οὐ πολλοὺς προὔτιμασε, ἐρωσόμενους ὑπὸ Χρυ-

πάντα καὶ ἐροφῶντας αὐτόν, ὥς ὠτακουστοῦντες καὶ εἴ πως ἄλλως δύναντο αἰσθάνεσθαι, σημαίνουσι τῷ Χρυσάντῳ, ὅτι καὶρός δοκοῖ εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἡν, ὅς καὶ τοὺτους ἐκόσμεί καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγον ἐσημαίνει, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλι λέγων. 57. Τὴν μὲν δὴ πύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν τῶν Καδουσίῳ ἐπείας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἰσχυροὶ ἐπορεύοντο, παρὰ τοῖς κατέλειπε, ὥς μηδ' οὗτοι ἵπλοι ἐπείας ἴον· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελάνειν ἐκέλευεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἴ τί τι πον ἐναγίπτο αὐτῶν, ἀπαρτήν ἔχον τὴν ἰσχύρ ἐν τάξει καὶ μόχοιτο, εἴ τί τι πον φεύγον ὀφθείη, ὥς ἐξ ἐτοιμοτάτου διώκοι. 58. Ἦσαν δὲ αὐτῶν αἱ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῶν μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. 59. Κύρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μόντοι αὐτός γε μὴ χῶρα ἔχρητο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιλαύων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελείτο, εἰ του δέοντο, οἱ μὲν δὲ ἀμφὶ Κύρον οὕτως ἐπορεύοντο.

CAPUT IV.

1. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ εἶδρα αὐτὸν ἀφροσθηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, ὅτι, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· αὐτῶν δὲ αἰμπεῖ τινὰ τῶν ἐκταῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χῶρα τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λαβεῖν ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ.

2. Αηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσῃν τὴ εἶχεν ὁ Γαδίτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συναίστατο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσαν, ἥ προσιέναι μέλλοι. προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὥς πιστεύουσι μᾶλλον, καὶ τὸ πῶχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδίταιν χώρῃ, παραδόνταί τῳ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόμια· ἤξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἐφυσκεν, εἰ μὲν δύναται, ἀποκτείνας Γαδίταν, εἰ δὲ μὴ, ὥς σὺν τῳ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. 3. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς, ἐλαύνων ὥς δυνατὸν ἦν τάχιστα, ἀφικνῆται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκείνος τῷ το χωρίῳ εὐθὺς παρῆλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἔρματα ἐνήδρυσεν ἐν κόμμασι ἀδρόαις. 4. Ὁ δὲ Γαδίτας ὥς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κομμάτων, πέμπει πινὰς προδιερρησισμένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὥς ἔγνω προσιώντας τοὺς προειρηνητάς, φεύγειν κελεύει ἔρματα ἐκαρασιάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὥς δὴ τροβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας· οἱ δὲ προδιερρησισμένοι ὥς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τὴν ἰδίωκον καὶ τῳ Γαδίτῃ κατέσειον· καὶ ὅς ἐξαιπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς εἶδον αἰκίστην εἶναι τὸν Γαδίταν, ἐνέστασαν ἐκ τῆς ἐνέδρας. 5. Καὶ οἱ μὲν ἡμερὶ Γαδίταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκός, ἔγνωσαν, οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκός, ἰδίωκον. καὶ ἐν ταύτῃ ὁ ἐπιβουλευὼν τῳ Γαδίτῃ παῖσι αὐτὸν, καὶ κατὰ μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τῷ δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὤμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ὥς σὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἔγνωσθη ὡς ἦν, ἡμῶν δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκείνων τὸν ἵππον σὺν τῳ βασιλεὶ ἰδίωκεν. 6. Ἐπειὴ δὲ ἡλίσκοντο μὲν δηλὰν ὅτι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μάλ᾽ αὖτε

πιεζόμενοι διὰ τὸ καταστρεφῆσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτα ἱππεῖς καθορώσι τὸν Κύρον προσιώντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χορῇ ἁσμέως καὶ ἠδέως ὡσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. 7. Ὁ δὲ Κύρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἔτε μὲν πάντες ἐναντίοι ἤλαντον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἦγε τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτόλμησαν εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κύρος διώκειν ἐκέλευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τειταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἶπτο, ὡς ὤστο συμφέρειν. 8. Ἐνθα δὴ καὶ ἄρματα ἤλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐπιτιπτόρων τῶν ἡνίοχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως, ἔνια δὲ καὶ περιτενόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἤλίσκετο, καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. 9. Τῶν μὲντοι πεζῶν Ἀσσυρίων οἱ ἔνυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πόλιορκοῦντες οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέρρευον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ φθάσαντες εἰς πόλιν τιὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατέρυγεν ὁ Ἀσσύριος.

10. Κύρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἅμην τὰ αἰχμαλώτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέρματο τὸν Γαδάταν, πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος πορευομένην δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κύρος ἤσθη τε καὶ εἶπεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος πῶς ἔχεις. 11. Ἐγὼ δὲ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, καὶ μὰ τοὺς θεοὺς, σὲ ἐπαυθασάμενος ἦα, ὅποιός τις φαίγη ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅτι πῶς ἐμοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν

ὑποσχόμενός γάρ μοι ταῦτα πράξειν, αὐτὰ εὖ παπονθίως
 ὑπ' ἐμοῦ εἰς γὰρ τὸ ἴδιον οὐδ' ὀποῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φί-
 λους ἔδοξά σοι τε ὀνῆσαι, οὕτω μοι προθύμως ἐβοήθη-
 σαι, ὥς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέ-
 σωμαι. 12. Οὐ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Κύρῃ, εἰ ἦν οἶος
 ἔργον εἰς ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ αἰδ' ἂν εἰ
 ἐπαυτάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε αἶδα
 καὶ αὐδῆς καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πολὺ
 πλεονῶν ἤδη τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα ἢ αὖ νῦν δύ-
 ραται ἡνῶν. καὶ ὁ Κύρῃς πρὸς ταῦτα εἶπεν ὡδὲ,
 13. ὦ Γαδάτας, ἢ πολὺ μῆζον παρὲς θανάτῳ ἐμὲ νῦν
 θανυμέζεαι. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι
 τοσούτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ μέ, το-
 σούτοι δὲ Μήδων, τοσούτοι δὲ Ὑρακίων, πάντες δὲ οἱ
 παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδοναίων. 14. Καὶ
 ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις
 πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν αἱ θεοὶ καὶ πλεῖστα τῷ αἵτιος τοῦ
 καὶ τούτους τοιοῦτους εἶναι, ὅπως μέντοι, ὅς ἐταινίς
 τούτους, ὦ Κύρῃ, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχον τάδῃ
 ξένα, οἷα ἐγὼ ὄραμαι. ἡμεῖς δὲ προσήγε πύμπολλα,
 ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλούμενον καὶ ξενέεσθαι πᾶν τὸ
 στρατεύμα ἁξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς
 τημάτων.

15. Ὁ δὲ Καδονάτος ὠπισθοσυνέκλιεν καὶ οὐ μπίσχευ
 τῆς διώξεως· βουλούμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποι-
 ῆσαι, οὕτω ἀνακρινωσάμενος οὕτω εἰπὼν οὐδὲν Κύρῃ κα-
 ταθῆ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς
 ἱπποῖς αὐτοῦ ἀπὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως,
 οὐ κατέβηγε, σπινθηρᾶν μάλα σφειτασμένον ἔχων τὸ
 ἑαυτοῦ στρατεύμα. 16. Ὡς δ' ἔγω μόνους ὄντας τοὺς

Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδουσίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐν τῇ γαίᾳ λαμβάνεται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος, διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ὥσπερ εἶναι, ἀπειράπετο· οἱ δὲ Καδουσίοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δελίην οἱ πρόωτοι· 17. Κύριος δὲ ὡς ᾤσθητο τὸ γεγονός, ἐπήντα τὰ τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅτινα ἴδοι τειρωμένον, ἀναλαμβάνων τοὺτον μὲν ὡς Γαδάτιαν ἔπεμπε, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνουν καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν συνεπεμβαίτο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτήμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀρχαῖοι ἐπιπονεῖν ἐθέλονται. 18. Καὶ ἀνιόντος μέντοι ἰσχυροῦς δῆλος ἦν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων, ἡνίκα ὦρα ἦν· Κύριος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρεταῖς καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀγήμελτον παρέλειπε, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερός ἦν τοὺς θεραπεύοντας.

19. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἡμεῖς δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνένειμι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιαύδε·

Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἀνθρώπων τὸ γεγεννημένον πάθος· τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδέν, σῆμα, θάναστον. ἄξιοι γὰρ μέντοι ἐσμέν τοῦ γεγεννημένου πρῶτον τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθὲν μῆποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλον δυνάμιν ἀσθενεστίαν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. 20. Καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττωσι εἶναι μορῇ ἕναι, ἅπαν ἂν δέη, ἢ νῦν ὁ Καδουσίος ὥχεται· ἀλλ' ἐάν τις κοινοῦ μενος ὀρμίζεται τῷ ἐκανῶ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι.

ται, ἵσθι δὲ τῷ ὑπομένοντι ξαπαιτῆσαντι τοὺς πολεμίους
 ὅλους τρέφει ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθόντων, ἵσθι δὲ ἄλλα πα-
 ρήγορα πράγματα τοῖς πολεμοῖς τοῖς φίλοις ἀσφάλαιεν
 παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὦν ἀπίσται, ἀλλ'
 ἐξαρτῆσθαι τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοι-
 νωσάμενος, ὅπου ἂν ᾗ, οὐδὲν τι διάφορον πάσχει ἢ εἰ
 μόνος ἐστρατεύετο. 21. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τούτου, ἔφη,
 ἂν θεὸς θεῖη, ἀμνησούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μα-
 ράν, ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστήσῃτε, ἄξω ἡμᾶς,
 ἔνθα τὸ πρῶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάρσυνεν τοὺς
 τελευτήσαντας, ὅσα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμοῖς, ἔνθα
 κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν ἐρείττοις,
 ἂν θεὸς θεῖη· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδῶς ὀρεῖ-
 σαι, ἔνθα κατέκτανον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· εἰς δὲ μὴ
 ἰσπεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὴς κώμας καὶ δηρώσομεν
 τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμῖς ἐποίησαν ὀρώντες εἰρηκαί-
 νονται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεωόμενοι ἀνίσταται.
 22. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ
 Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἀρχοῦντα ἡμῶν ἀν-
 τῶν ἔλεσθε, ἥπερ ἡμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται
 σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἂν τι προσδέησιν· ἐπειδὴν
 δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσῃτε, πῆμματα πρὸς με τὸν αἰρε-
 θέντα. 23. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔειραν· ὁ δὲ Κύρος
 ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν
 ἡγήμενον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ λαβέντος πλεονίστον αὐ-
 τοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δουλώμεθα, ἀνα-
 θαρρύνωμεν τοὺς ἀνδρες. οὕτω δὲ ἐπαρνεύοντο· καὶ ἐλ-
 θόντες ἔδωκτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήλουν δὲ τὴν
 χώραν· ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἐπέηλθον τὰ ἐπιτέλματα ἐκ
 τῆς πολέμιας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάρτα.

24. Ἐνοήσας δὲ, ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφαστη-
 ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ
 τὸς αἰεὶ παρῇ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφῆκε,
 τοὺς ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσύριῳ καὶ αὐτὸς κήρυκα ἐπε-
 πρὸς αὐτὸν ταῦτα λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἴη τοὺς ἐπὶ
 ζομένους τὴν γῆν εἶναι καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος
 λοιπὸν εἴαν ἐξαγέσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφαστη-
 τῶν ἐργάτας. 25. Καίτοι, ἔρη, σὺ μὲν ἂν καὶ
 κολύειν, ὀλίγους τινὰς κολύσεις· ὀλίγη γὰρ ἐστὶ χεῖρ
 τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφαστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοὶ χεῖρ
 ἐξήνῃ ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν,
 μὲν πόλεμος ἦ, ὃ ἐπικρατῶν, σῆμαι, καρπώσεται, εἰ
 εἰρήνη, δῆλον, ἔρη, ὅτι σὺ. εἴαν μὲντοι τις ἢ τῶν
 ὅπλα ἀνταίσχηται σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔρη,
 ἂν δυνάμεθα ἐκάτεροι ἀμυνόμεθα. ταῦτα ἐπιστά-
 τῳ κήρυκα ἐπεμψας αὐτόν. 26. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι
 ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλῆα
 συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου
 εἶναι. 27. Καὶ ὁ Ἀσσύριος μὲντοι εἶπε καὶ ὑπὸ τῶν
 ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶπε καὶ αὐτὸς βουλευθεὶς συνήγαγε
 ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθήκαι τοῖς μὲν ἐξαγαζομένοις
 εἰρήνην εἶναι, τοῖς δὲ ὀπλοφόροις πόλεμον. 28. Ταῦτα
 μὲν δὴ διεπέραντο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κύριος· τῶν
 μὲντοι νομῶν τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν αὐτοῦ φίλους ἐκέ-
 λευε καταθύνειν, εἰ βούλονται, ἐν τῇ αὐτῶν ἐπικρατείᾳ
 τὴν μὲντοι τῶν πολεμίων λείαν ἦγον, ὁπόθεν δύνανται
 ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ
 κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεα
 ἢ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφήν κοινωτέραν τὴν στρατείᾳ
 ἐδόκει παρέχειν.

29. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπαιών,
 ἦν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέ-
 ρων καὶ ἄγων, ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δέ
 πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν βασιτοῦ ἱππέων, οἷς ἦπι-
 σκεῖ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν. 30. Ὡς δ' ἐπλησίασαν, ἔλεξε
 αὐτὰς· 32 Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα θίδωμι ἐν τῷ
 κορόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέη τι· τόμῳ δ' ἐπὶ τῇ
 καὶ τὰλλα πάντα τῶμα σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὐτ'
 οὔτις ποτέ, ὅτοι ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φόντι καταλείψω τὸν ἐμὸν
 ἔδωκον, ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἔπο-
 ῖναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. 31. Καὶ ταῦτα,
 ὦ Κῦρε, ὁμνυμί σοι θεοῖς, οἳ καὶ ὀρῶσι πάντα
 καὶ ἰσχύουσιν πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτα αἰσχρὸν οὐδέν
 οὔτε εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον· καὶ ἕμα ταῦτα λέγων
 καταδάκρυσε τὴν βασιτοῦ τέχνην καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω
 αὐτῇ.

32 Καὶ ὁ Κῦρος λαοῦσας τοῦ μὲν πάθους φημι-
 σκεῖ αὐτόν, ἔλεξε δὲ αὐτὰς· Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι,
 ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δούς αὐτοῖς ἢ
 οἳ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὐδ' ἂν δὴ πάσαι ἐπαθύ-
 μον, τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν θῆτον ἐκπληρώσω εἰς
 τοὺς μυθίους ἱππεῖς· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαργαίων
 φιλᾷτε, ἔφη, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα, ὥς τι σου μὴ
 ἠπείσθαι ἀντιδωροῦμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδούς ἐπίοις
 ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδα, πῶς
 ἂν δυνάμην μὴ αἰσχύνεσθαι. 33. Πρὸς ταῦτα ὁ Γα-
 δάτας εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὀρῶ
 γὰρ σου τὸν τρόπον· φιλάττειν μέντοι ὅρα εἰ ἐπιτήδεός
 εἰμι. 34. Ἔως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλ-
 ῆσθη δὲ ἔδόκει εἶναι ἢ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτήσις· τῆς γὰρ

μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν
 λείσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελευθε
 ῶσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἰκαδὲ δευρὸ ἀπόνειες τούτων
 δὼν ἡμεν· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δηλον, ὅτι, ἐπε
 σὺ ἀπέλθης, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ
 ὅλος, καὶ, οἶμαι, λυπηρὸς βιωσόμεθα ὅλως, τοὺς ἐχθ
 καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν
 τες. 35. Τάχ' οὖν εἶποι τις ἄν, τί δήνα οὐκ
 τως ἐνενοῦ πρὶν ἀποσιῆσαι; ὅτι, ὦ Κύρε, ἡ ψυχὴ
 διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὑργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλές
 σκοποῦσα διήγει, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κυῶσα, ἅρα
 ἔστι ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθ
 ποῖς, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδοξῇ,
 εἴεν τινα ὑποτινύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. 36. Το
 γαρ οὖν, οἶμαι, αὐτὸς ποτηρὸς ὢν πᾶσι πονηροῖς
 ἑαυτοῦ ξυμμάχοις χρήσεται. εἴεν δὲ τις ἅρα καὶ βελ
 αὐτοῦ φασγῇ, θάρσσει, ἔφη, ὦ Κύρε, οὐδέν σε δεῖται
 ἀγαθῶ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκείνος τούτω ἀρκέσει
 χανόμενος, ὥς ἂν εἴη τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μὲν
 ἐμὲ ἀντὶ καὶ σὺν πονηροῖς ὑαδίως, οἶμαι, κρείτ
 ἔστι.

37. Αἰκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἰδοῦσαν ἄξια ἐπὶ
 λείας λέγειν καὶ εὐθύς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδία
 οὐκ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως
 σοι σῶσις ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ
 αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῶν στρατεύῃ, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ
 σὺν ἡμῶν ὦσαν, οὕτως σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦ
 ὅτι δὲ ἡδύ σοι ὄραν τῶν σῶν ἢ ὅτι συνῶν χαλάρεις, ἐ
 σὺν ἑαυτῷ πορεύου. καὶ σὺ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γε ἐγὼ
 κῶ, πᾶν χρησιμὸς εἴης, ἐγὼ τε σοί, ὅσα ἂν δύνω

πειράσομαι. 38. Ακούσεις ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ
τι καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὐν, ἔφη, δύναμιον ἂν σπουδευσάμε-
νος φθάσαι πρὶν σε ἐξέλθαι βούλομαι γάρ τοι, ἔφη,
καὶ τὴν μύτιρά ἄγειν μετ' ἐμάντιόν. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη,
φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ἐπιωχίσσω, ὥς ἂν γῆς καλῶς
ἔχειν. 39. Οὕτω δὲ ὁ Γαδάτας ἐπεκλιθὼν φύλαξε μὲν
τὴν τοίχην σὺν Κύρῳ ὁχυρώσατο, σπουδευσάσατο δὲ πάν-
τα, ὑπόστοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγειτο δὲ καὶ
τῶν ἐναντιῶν τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἡμίσται
πολλοὺς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ χυναῖκας ἄγειν, τοὺς
δὲ καὶ ἀδελφάς, ὡς δεδωμένους τούτοις κατέχει αὐτούς.
40. Καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθὺς ὁ Κύρος ἐν τοῖς περὶ
αὐτῶν ἦντι ἔχειν καὶ ὁδῶν φρουρήρει καὶ ὑδάτων καὶ χι-
λοῦ καὶ σίτου, ὡς εἴη ἐν τοῖς ἀφ' ἄσπονδωτάτοις στρατοπέ-
δοις εἶναι.

41. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθέσθαι τὴν τῶν Βαβυ-
λωνίων πόλιν καὶ ἵδοιεν αὐτῷ ἡ ὁδός, ἣν ἦντι, παρ' αὐ-
τὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύην καὶ τὸν Γα-
δάταν ἠρώτα, εἰ εἴη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πᾶν ἐγγὺς τοῦ
τείχους ἄγειν. 42. Καὶ ὁ Γωβρύης εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, ὡς
δύσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγὼ γ', ἔφη, ἔφη καὶ
βούλοσθαι ἂν σε τῶν ὅτι ἐγγυτέρω τῆς πόλεως ἄγειν,
ὥς καὶ ἐκιδεύξαις αὐτῷ, ὅτι τὸ στράτευμά σου ἤδη πολὺ
τί ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον ὄχλος προσήλ-
θες τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἰδεῖσθαι ἡμᾶς οὐ πολλοὺς
ἔσμεν· τῶν δὲ εἰ καὶ παρασκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ
προέειπεν, ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχόμενός σοι, οἶδ'
ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάντες ἀπαρασκευαστοί-
τητα τί ἐλαττοῦ φανέσθαι.

43. Καὶ ὁ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκίμω μοι, τὸ
Χεχορη. Α.

N

Γαβριῶνα, θαυμάζων, ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺν μίσην
 ἔχων στρατιάν ἤλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον
 τὴν δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐδίωκα ὑμᾶς ἀπὸ
 τὰ τεῖχη σῶν. 44. Ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ
 τὸ ἐστὶ προσάγειν τε καὶ παρᾶγειν. προσάγουσι μὲν πάντες
 οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἰεν μάχεσθαι
 καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες, ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, ἢ
 ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. 45. Παρίεναι δὲ ἀνάγκη
 ἐστὶν ἐκτεταμένους μὴ ταῖς ἀμύξαις, ἀσπληγμένοις δὲ καὶ
 τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα οὐ
 προκεκλήρωθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολί-
 μίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. 46. Ἐν
 γὰρ οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς ἡ
 μάχimon τειχάθαι· εἰ οὖν βούλοιντο ἄνθρωποι ἐκ τοῦ τε-
 χους προσπασθῆναι πρὸς τὴν ὅλην προσμίξειαν, πολὺ ἂν ἐξώμε-
 νότατον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων. 47. Καὶ ταῖς πο-
 λεὺς μακρὸν πορευομένοις μακροὶ καὶ αἱ ἐπιβολήθαι, τοὺς
 δ' ἐκ τοῦ τεχους βραχὺ πρὸς τὸ ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν
 καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. 48. Ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες
 παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον κατόφονται ἡμᾶς καὶ τὴν ἐκτετα-
 νοὶ πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόφονται ἡμῶν, τὸ
 δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δευρὸς φαίνεται.
 49. Ἄν δὲ οὕτως ἰόντων ἐκτεξίωσι πρὸς τὴν πόλιν, ἐκ πολλοῦ
 προσορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκειν λαμβανόμεθα
 μᾶλλον δ' ὡς ἄνδρες, ἔφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὅπου
 πρὸς δὲ ἀπὸ τοῦ τεχους ἀπιδεῖν, ἂν μὴ τῶν ὀπλο-
 ῦν ἀπολάβωσι τοῦ παντὸς χρεῖταις εἶναι· φοβερόν γὰρ
 ἢ ἀποχρύψις. 50. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξε τῷ
 ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἦγεν ὁ Γαβριῶνας ὡς
 περ ἐκίλευσεν. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρα-

τέμνεται ἀπὸ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.

51. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγτομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἰσχυρὸν ὁρμήσας, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρουρία, ἐν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον βίβη προσβαλὼν ἔλαβε, τὸ δὲ δύο φρουρία φοβῶν μὲν Κύρος, πελιδνὸν δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάκτοντας.

CAPUT V.

1. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέρασεν, πέμπει πρὸς Κναξάρην καὶ ἐπιστέλλειν αὐτῇ ἡγεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουριῶν ὧν ἐλήφεσεν βουλευσάντο, ὅτι χρήσαντο, καὶ ὅπως θρασυμένους τὸ σιγᾶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅτι δοκοίη ἐκ ταύτου πράττειν. Ἰδὼν δὲ κελεύει, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὥς ἐκείνον ἴσμεν στρατοπεδευσόμενος. 2. Ὁ μὲν δὲ ἄγγελος ὥχθη αὐτῇ ἀπαγγέλλων.

Ὁ δὲ Κύρος ἐν ταύτῃ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσηρίου σκηνήν, ἣν Κναξάρη οἱ Μῆδοι ἐξέειλον, ταύτην κατασκέυασαι ὡς βέλτεστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχον, καὶ αὐτὴν γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργούς, αἵτινες ἐξηρημέναι ἦσαν Κναξάρη. 3. Οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κναξάρχης ἔγραψεν βέλτιον εἶναι τὸ σιγᾶν καὶ μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις, καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κύρος, ἦσαν· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. 4. Ὅρων οὖν καὶ τούτους σινομένους

πολλὰ τὴν Μηδικήν, τοῦτον ἂν ἔδοκε ἡδίων ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄνθρωπον τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κναξάρην κατὰ τὴν Κύρον ἐπιστολήν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δοῦναι, ἀνθυπεφών, ἔπει ἤκουσε παρόντι Κύρον, ὅπως πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.

5. Ὁ δὲ Κναξάρης ἐπορευότο τῇ ὑστερίᾳ σὺν τοῖς παρακείμενοις ἱππεῦσι Μήδων· ὡς δ' ἤσθετο ὁ Κύρος προσέειπεν αὐτόν, λαβὼν τοῖς τε τῶν Περσῶν ἱππέσι πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμερίους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τῶν ἄλλων ξημεράων τοὺς εὐπιοιῆταί τε καὶ εὐοπιοιῆταί τε ἀπὸ τῆς ἐπιτοκῆς πρὸς τῷ Κναξάρῃ τὴν δύναμιν. 6. Ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς καρχαδονικομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν στρατείαν, ἂτιμὸν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ κατεβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθε ὡς φιλήσων αὐτόν κατὰ νόμον, ὁ Κναξάρης κατέρησεν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεσπάρη δὲ καὶ ἐρίλησε μὲν οὐ, δακρύων δὲ φανερός ἦν. 7. Ἐκ τούτου δι' ὁ Κύρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναστάντας αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κναξάρου καὶ ἀπὸ γαργῶν αὐτόν τῆς ὁδοῦ ἔξω ἐπὶ φονικὰς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πλὴν ὑποβαλῶν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσαι αὐτόν καὶ παρακαθιστάμενος εἶπεν ὥδε.

8. Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θῶν, ὃ θεῖον, εἰ μὴ ὀργίζῃ καὶ τί χαλεπὸν ὄρων οὕτω χαλεπῶς φέρει; ἐπὶ ταῦτα δὴ ὁ Κναξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε, δοκῶν γὰρ δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐρικυεῖται, καὶ τῶν αἰώνων προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφικῖναι καὶ αὐτὸν, μὴ

οὐδὲν νομιζόμενος εἶναι, ἑμεινὸν μὲν ὄρω οὕτω ταπεινῶς
καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείῃ καὶ τῇ
ἄλλῃ δοξάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτοντα. 9. Καὶ
ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολέμιον παθεῖν, πάλιν
δ', ὡς Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἡμισυ ἔχρηται ταῦτα πο-
νοῦνταί. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεσπόεις εἶναι κατὰ τῆς γῆς
καταδύναι ἡδίστον ἢ ὀρθήναι οὕτω τιτιαιτὸς καὶ ἰδιῶν τῶν
ἐμῶν ἐμοῦ ἀμελήσαντις καὶ ἐπαγγελῶντας ἱσθαι. οὐ γὰρ
ἴστωμι τοῦτο, ἴσθῃ, ὅτι οὐ σὺ μόνον μέλῃς εἶ, ἀλλὰ
καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαικτιάζουσίν μοι καὶ
κατασκευασμένοι εἰσίν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον
ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. 10. Καὶ ἔμα ταῦτα λέ-
γων πολὺν ἐτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε
καὶ τὸν Κύρον ἐπεσπάσασατο ἐπιτελεσθῆναι δακρύων τὰ
ἔμματα. ἐπισχὼν δὲ μακρὸν ἔλεξθαι τοιαῦτα ὁ Κύρος·

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κναξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ
οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἷε τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους
κατασκευάσθαι, ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σε κακῶς ποιεῖν.
11. Τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέντοι γὰρ
δικαίως ἢ ἀδίκως ἀντιτὸς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα
γάρ, ὅτι βασιλεὺς εἶναι φέροις ἀποῶν ἐμοῦ ἀπολογουμένου
ναῖρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἀνδρα ὑψίστου πάσιν ἅμα χαλε-
παίνειν τοῖς ὑποχείμενοις, τοῦτο ἐγὼ δοκῶ μέγα ἀμαρτήματα
εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς
ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν
πάσιν αὐτοῖς ὁμόροισιν ἐμβάλλειν. 12. Ἴδὲν ἔρεκα, εὖ
ἴσθῃ, ἐγὼ οὐκ ἀπέπεμπαν ἄνθρωποις ἐμῶν τούτους, φοβού-
μενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅτι πάντας ἡμᾶς
λατῆσαι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντως
ἀσφαλῶς ἔξει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖ-

σθαι, τοῦτο ἐγὼ πάντῃ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἄσκησιν, ὅσον
 δύναμαι, τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιῶν, ἐπει-
 τὴν αἰντία τοῦτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. 13. Ἀλλὰ γὰρ
 ἔφη, μὴ οὕτως εἰπὴ ἡμῶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δε-
 νατὸν, σαφέστατον κατίδωμεν, ποῖον ἐστὶ τὸ παρ' ἐμοῦ
 ἄδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοσύνην ὑπόθεσιν ἐπε-
 ὑποτιθέναι· ἐάν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκός, ὅσον
 λογῶ ἄδικεῖν· ἐάν μὲντοι μηδὲν φανῶμαι κακὸν πεποι-
 κός, μηδὲ βουληθεὶς, σὺ καὶ σὺ αὐτὸ ὁμολογήσεις, μηδὲν ἐκ
 ἐμοῦ ἄδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. 14. Ἐάν δι' ἐμὴν
 καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραχώς, δηλὸς ὦ καὶ προθυμούμενος
 πρᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἡδυνάμην, σὺν αὐτῇ καὶ ἐπαύρις
 σοι ἄξιος εἶην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Αἰκασίον γάρ, ἔφη.
 15. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπώμεν τὰ ἐμοὶ πεπρα-
 γμένα πάντα καθ' ἕνα ἕκαστον· οὕτω γὰρ δὴ μάλα τε
 δηλὸν ἐστὶν, ὅτι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅτι κακόν.
 16. Ἀρξόμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆςδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ παρ'
 ἀρχαίως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἥσθου πολλοὺς
 πολέμιους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τὴν σὴν
 χώραν ὀρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμψες πρὸς τε τὸ κοινὸν
 Περσῶν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίῃ δεύον-
 τος πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγοούμενον, εἰ τινος Περ-
 σῶν ἴουσι. αὐτοὶν ἐγὼ ἐπέστειναι τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ
 παρεγγόμενῃ ἀνδρᾷ ἔγων σοι ὡς ἦν δενατὸν πλείοντα
 τε καὶ ἀρίστους; 17. Ἠλθες γὰρ σὺν, ἔφη. Ἐν τούτῳ
 τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπέ, πότερον ἄδικεῖν τινὰ μὲν
 πρὸς σὲ κατέντης ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Ἀλλῶν, ἔφη, ὁ
 Κῦρ' ἔειπεν, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. 18. Τί γὰρ
 ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς
 σὺν τοῖς, ἐν τούτῳ κατενόησάς ποῦ μὲ ἢ πόνον ἡποσιτάτω

ἡ τιμὸς κινδύνου φρεσίζουσιν; Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐ μὲν
 οὐκ. 19. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς
 ἐμπίρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρρησίαν
 ἔγώ σε, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοῖς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμω-
 ρήμεθα, κοινῇ δέ, εἴ τι καλὸν κάγαθόν συμβαίνοι, τοῦτο
 κερταίμεθα, ἐν τοῖσιν ἔχεις τινα μου πλεονεξίαν κερτ-
 γοῖσαι; 20. Ὁ μὲν δὲ Κρυξάρης πρὸς τοῦτο εἰσέγα-
 ῖν δὲ Κόρος πάλιν ἔλεγεν ὡδε. Ἀλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν
 ἥδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τότε γ', ἔφη, εἰπέ, εἴ τι ἀδι-
 κῆστον εἰκόμισας, ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλές ἐδόκει εἶναι
 δαίκεν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου, ἐπιείας
 δὲ τῶν σῶν συμπίμπαι μοι ἐδόμην σου· εἰ γάρ καὶ τοῦ-
 το αἰτῶν ἥδικον, ἄλλως τε καὶ προπαρρησιαστικῶς ἐμαυτὸν
 σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω.
 21. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο εἰσέγα ὁ Κρυξάρης, Ἀλλ'
 εἰ μηδὲ τούτ', ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τὸν τευ-
 θεν λέγε, εἴ τι αὖ ἥδικον, ὅτι σοῦ ἀποκρινάμενον ἔμοι,
 ὡς οὐκ ἂν βούλοιο εὐθυμουμένους ὄρῶν Μήδους τούτου
 πάντας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσαντας ἴνα, εἴ τι αὖ
 σοι δοκῇ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὄρ-
 γίσεσθαι σοι ἐπὶ τοῖσιν πάλιν ἥτουν σε, σὺ ἥδεις οὐτε
 σοι μᾶλλον ὄν δοῦναι μοι οὐδὲν αὐτὰ ὄρεον Μήδους ἐπιτα-
 χθῆναι [οὐδέεν]. τὸν γάρ βουλόμενον δῆτον ἔπεισθαι
 ἥττωσά σε δοῦναι μοι. 22. Οὐκοῦν τούτου τεχνῶν παρὰ
 σοῦ οὐδὲν ἦραον, εἰ μὴ τούτους Ἀλκίπαι. Ἐλθὼν οὖν ἐπει-
 θον αὐτοὺς καὶ αὖς ἐπίστα, τοῖσιν ἐχὼν ἐπικουρόμην
 σοῦ ἐπιτελέσαντος. εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἔστιν νομίζεις, σὺ δ'
 ὅτι ἂν διδῶς, ὡς κοῦκα, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀνάξιόν
 εἶναι. 23. Οὐκοῦν ἐξαγομήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δὲ ἐξήλ-
 θομεν, τί ἔστιν περριζόμενον σὺ φανερόν εἶπας; αὖ το

στρατιόπεδον ἤλωκε τῶν πολυμίαν· οὐκ ἐβθίᾳσι πολλὰ
 τῶν ἐπὶ σέ ἐλθόντων· ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν
 πολλοὶ μὲν ὀπλῶν ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματα
 γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ πρὸς σὲν
 ὄρεῖς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἀγόντας τὰ μὲν
 σοί, τὰ δὲ αὐ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. 24. Τὸ δὲ πλεον
 των μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν ἀνέξου
 μὴν ὄρεῖς, τὴν δὲ τῶν πολυμίων μειονμην· καὶ τὰ μὲν
 τῶν πολυμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ τὰ πρότερον
 τὴν Σύρων ἐπικρατεῖαν συγκρατῆσθαι θέντα νῦν τὰναντία
 σοὶ προσεπωρηκότα· τοῦτων δὲ εἴ τι κακὸν σοὶ ἢ εἴ τι μὲν
 ἀγαθόν σοι, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδα ὅπως
 ἂν ἐποιμῇ, ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 ὅ, τι γηνώσκεις περὶ αὐτῶν. 25. Ὁ μὲν δὴ Κύρος οὕτως
 εἰπὼν ἐκείνιστο· ὁ δὲ Κριαξάρης ἦλθε πρὸς ταῦτα τάδε·

Ἄλλ', ὦ Κύρε, ὥς μὲν τάδε, ἃ σὺ παποίηκας, κακὰ
 ἔστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρή λέγειν· ἐν γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι
 ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσα πλείονα
 φαίνεται, τοσαύτω μᾶλλον ἐμὲ βλαπτεῖ. 26. Τὴν τε γὰρ
 χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυναμεί
 μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὄρεῖν οὕτως
 ἀνέξανμένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι κακά, ἐμοὶ δὲ
 γέ ἐστὶ πῃ ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. 27. Καὶ χρήματα
 οὕτως ἂν μοι δοκῇ ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σὲν
 οὕτω λαμβάνειν, ὥς σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τοῦτοις γὰρ
 πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλλον αἰσθάνομαι οἷς πε
 ρίστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς γ' ἐμοὺς ὑπερήκοους ἰδὼν μα
 κρά γε ἀδικοιμένους ὑπὸ σοῦ ἦττον ἂν δοκῇ ληπτέσθαι
 ἢ τῶν ὄρων, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ.
 28. Εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα δοκῇ ἀγνωμότως ἐκθυρεῖσθαι,

ἴσῃ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ, ἀλλ' εἰς σέ τρέψας πάντα καταθέσθαι,
 οὐ σοὶ φαίνεται. τί γὰρ ἂν, εἴ τις κῆρας, οὗς σὺ τρέφεις,
 φιλικῆς ἔνστα σπαντοῦ τε καὶ τῶν σῶν τούτους θερα-
 πείων γνωριμωτέρους ἐαυτῶ ἢ σοὶ ποιήσεις, ἄρα ἂν σε
 εὐφραίνει τούτῳ τῷ θεραπεύματι; 29. Εἰ δὲ τοῦτο σοὶ
 δοκῇ μικρὸν εἶναι, ἐκεῖθι κατανόησον· εἴ τις τοὺς σέ θε-
 ραπεύοντες, οὗς σὺ καὶ φρονεῖς καὶ σιγαιεύεις ἔνστα
 κέκησται, τούτους οὕτω διαθείη, ὥστ' ἐκείθι μᾶλλον ἢ
 σὺν βούλεσθαι εἶναι, ἄρα ἂν ὡτὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας
 χάρα αὐτῷ εἰδέης; 30. Τί δέ, ὃ μάλιστα ἀνθρώποι
 ὑπαίξονται τε καὶ θεραπεύουσιν οὐκείατα, εἴ τις τὴν
 γυναικα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύουσιν, ὥστε φίλιν αὐτὴν
 μᾶλλον ποιήσaiν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρα ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ
 ταύτῃ εὐφραίνει; πολλοῦ γ' ἂν, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' εὖ
 οἶδ', ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοῖη σε τοῦτο ποιήσας.
 31. Ἴνα δέ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφανέας,
 εἴ τις οὗς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω θεραπεύσεις, ὥστε
 αὐτῶ ἴδιον εἶναι εἶναι ἢ σοί, εὖ ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις;
 οἶμαι μὲν οὖν, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλὸν αὐτῶν
 κατακτείνῃ. 32. Τί δ', εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρό-
 νως σὺν εἰπόντος λαμβάνειν ὅποσα ἐθέλοι, εἴ' αὐτὸς
 τοῦτο ἀκούσας λαβὼν σίχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναιτο,
 καὶ αὐτὸς μὲν γὰρ τοῖς σὺν πλουτοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρίως
 ἔχῃς χρῆσθαι, ἄρ' ἂν δύναται τὸν τοιοῦτον ἀμεμπταν
 φίλον νομίζειν; 33. Νῦν μέντοι ἐγώ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ
 ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. πῶ γὰρ
 ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λα-
 βὼν ὅχον πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον καταλι-
 πες· καὶ τῶν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ
 τὴν ἐμὴν χάραν αὐξείς σὺν τῇ ἐμῇ ἐξῶμῃ, ἐγὼ δὲ δοκῶ

οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἑμαυτὸν ὡς
 γυνὴ εὖ ποιῶν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖς
 τοῖς ἑμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίτη, ἐγὼ δ' οὐκ ὡς
 ἀρχῆς. 34. Ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι.
 Κύρος· εὖ ἴσθ', ὅτι εἴ τι ἑμοῦ ἐκίδον, οὐδενὸς ἂν οὐ
 με ἁποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς.
 γὰρ ἑμοὶ πλὴν τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν
 αἰμαίνεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἤρχον διὰ
 κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ
 σθένος τούτους ἀξιῶν ἡμᾶς ἑαυτῶν πάντα βελτίους
 εἶναι.

35. Καὶ ὁ Κύρος ἐν λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν
 εἶπε, Ἡρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖς, εἴ τι καὶ σοὶ παρ
 τερον ἰχαρισάμην, καὶ σὺ τῶν ἑμοῖ χάριται ὧν ἂν δεη
 σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι, μεμφόμενός μοι· ἐπεὶ
 δὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, εἰὰ
 δὴ σοὶ φαίνηται τὰ ἐπ' ἑμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῶν
 ἀγαθῶν πεποιημένα, ἀσπάζομένου τέ μοι σε ἀντασπα
 ζον ἐπὶ τῶν τε νόμιζε, ἐάν δ' ἐπὶ θάνατον, τότε
 μέμφομαι. 36. Ἀλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κνωξιάρης, καὶ
 λέγεις· καὶ γὰρ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, ἢ
 φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἁποστρέφεται
 ὡς παρ' ἄνθρωποις; Οὐκ ἀποστρέφομαι, ἔφη. καὶ ὡς ἐξήλθε
 αὐτόν.

37. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ
 ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἦμελεν ὅτι ἐκ τούτων ἴσταιτο, εὐθὺς
 ἠσθησάν τε καὶ ἐκραιδύνθησαν. καὶ ὁ Κύρος δὲ καὶ
 Κνωξιάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἤρουντο, καὶ
 μὲν τῇ Κνωξίᾳ οἱ Μῆδοι εἵποντο, Κύρος γὰρ αὐτὸν
 οὕτως ἐπείκουσαν, ἐπὶ δὲ τῇ Κίρῳ οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι

ἐπὶ τοῖσι. 38. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοιτο ἐπὶ τὰ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κνωξάρεν πρὸς τὴν κατεσκευασμένην ἀκρὴν, οἷς μὲν ἐπιτίτακτο παρεσκευάξον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κνωξάρῃ. 39. Οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δειπνῶν ἦσαν ὁ Κνωξάρες, ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ υἱοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλείστοι ὑπὸ Κῦρου ἐγγέλυστοι, δῶρα ἔχοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἀγιοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθλῆτα κυλῆν· πᾶς δὲ τις ὡς ἐπὶ το πολὺ ἔν γέ τι ὧν εὐλόγητο ἐδωρεῖτο αὐτῷ. 40. Ὡς τε τὸν Κνωξάρεν μεταγινώσκων, ὡς οὐτα ὁ Κῦρος ἀρίστη αἰετοῦς ἐπ' αὐτοῦ οὐδ' οἱ Μῆδοι ἥτιόν τι αὐτῷ προσέχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

41. Ἐπεὶ δὲ δειπνῶν ὥρα ἦν, καλίσας ὁ Κνωξάρες ἤξεν τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτόν συνεδισαίνεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κίλενα, τῷ Κνωξάρῃ ἢ οὐκ ἔστι, ὅτι οἱτοὶ οἱ παρόντες ὑπ' ἡμῶν πάντες ἐπιτημένον παρέχουσιν, οἴκων καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδοὴν θρασυτέναι δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκῶντες στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυρότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι. 42. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἤκων δειπνῶν ἤδη· καὶ εἰ τινὲς σε τιμῶσιν, ἐντασπάξου καὶ εὐώχει αὐτοῖς, ἵνα σε καὶ θαυμάσωσιν· ἐγὼ δ' ἐκείων ἐρ' ἄπερ λέγω τρέφομαι. 43. Ἀύριον δ' ἔφη, πρὸ δειπνῶν ἐπὶ τὰς σῆς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα σὺν σοί, ὅτι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τούδε. σὺ δ' ἡμῶν ἱμερῶς παρὼν περὶ ταῦτα, πύκνον ἐπὶ δοκῇ στρατεύεσθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. 44. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κνωξάρες ἄμφω δειπνῶν εἶχε, ὁ δὲ Κῦρος συλλέξας

τῶν φίλων τοὺς ἱκανωτάτους καὶ σπουδαίους καὶ συμπαρε
 τειν, εἴ τι δεοί, ἐλεξέσθαι τοιαύδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, πᾶσι
 σὺν θεοῖς. ὅπη γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατούμεν τῆς
 ρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὁρώμεν μειονμένους,
 δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους.
 45. Εἰ δὲ ἡμῖν ἐτι ἐθελήσειαν οἱ τῶν προσηγενημένοι σὺν
 μαχοι παραμεῦναι, πολλῶν ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυνατόν
 καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ τι πείσαι δεοί.
 οὐκ ὅμως τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν
 μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανασθαι.
 46. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δεῇ, ὁ πλείστους
 ρωσάμενος ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτως καὶ ὅταν
 πείσαι δεῇ, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὕτως
 δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνεται
 ἂν εἶναι. 47. Μὴ μὲντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι
 οἷον ἂν εἴπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετήετε,
 ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑπ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους
 ἂν πείνωσιν, οὕτως παρασκευάζεσθε. 48. Καὶ ἡμῶς
 μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δέ, ὅπως ἂν ἔχοντα
 τὰ ἐπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται
 τοῦ σιτρατεῦσθαι βουλεύονται, τούτου πειράσομαι
 μελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ 5'.

C A P U T I.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστερήνῃ πρωὶ ἦγον ἐπὶ
 τὰς Κναξάρου θύρας πάντες οἱ ξύμμαχοι. ἔως οὖν ὁ
 Κναξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων, ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ τὰς
 θύρας εἴη, ἐν ταύτῃ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆλθον οἱ μὲν
 Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ δὲ Ὑρκασίους, ὁ
 δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπης δὲ Γα-
 δάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν.
 2. Ἐνθα δὴ ὁ Κύρος γινώσκων, ὅτι Γαδάτας πύλαι
 ἀπολωλέη τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιγέλῃσας
 ἔλεεν, 32 Γαδάτα, δηλὸς εἶ, ἔφη, ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου
 τούτου πεπεισμένος ταῦτα γινώσκειν, ἃ λέγεις. 3. Καὶ
 ὁ Γαδάτας ἀγατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπώ-
 μοσεν, ἢ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γι-
 νώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἂν ἡμεῖς ἀπέλθῃτε, ἔρρει
 τὰμὰ παντελῶς διὰ ταῦτα, ἔφη, καὶ τοῦτο ἐγὼ αὐτὸς
 διελερόμην, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη τί ἐν νῦν ἔχεις ὑπὲρ τῆς δια-

λύσας τοῦ στρατεύματος ποιῶν. 4. Καὶ ὁ Κύρος, ἰδὼν Ἄδριας ἄρα ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑστάσπον τοῦδε κατὰ
 μοι. Ἀδριας μόντοι καὶ Αἴα, ἔφη ὁ Ὑστάσπης, ὦ Κύρος
 ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτι τῷδε τοσούτων μόνον, ὡς
 οἷόν τέ σοι εἴη στρατεύεσθαι, λέγων, ὅτι ὁ πατήρ σε
 ταπέμπεται. 5. Καὶ ὁ Κύρος, Τί λέγεις; ἔφη καὶ
 τοῦτο διόλμψας ἐξεργκεῖν, εἴτε ἐγὼ ἐβουλόμην αὐτῷ
 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁρῶ γὰρ σε ὑπερηθινοῦντα ἐν Περ-
 σῆσι περιβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξαντα
 ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κύρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπι-
 μύς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπης,
 σὺ δ' ἀπειμὶ γέ, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ὥς ἂν ποῦν
 Γαδάτιαν τοιοῦτόν τοῦ Ἀσσυρίου διαπύην.

6. Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαλλον σπουδῇ πρὸς ἄλλοι-
 λους. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος
 ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθίστατο. ὡς δὲ πύ-
 ρες συνῆλθον οὗς ἔδω καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης
 ἔειπεν ὅδε· Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρὼν τι
 χάτω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρον, ἔαδὲ ἄρχειν με λόγῳ
 τῶν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον δι-
 λέγεσθαι, ποτέρου στρατεύεσθαι ἐν καιρὸς δοκεῖ εἶναι
 διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ
 τοῦ τοίτου ἢ γιγνώσκει. 7. Ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν
 ὁ Ὑρόνομος, Ἄνδρες ξύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἰ
 δεῖ λόγον, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύσι τὸ κρίναι
 πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλεῖον κέρ-
 τοῦ πολέμου ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμῶν
 ἀλλήλων, ἐκείνοι ἡμῖν ἐχθρόντο ὡς ἐκείνοις ἢ ἰδιούτων, ἢ
 γὰρ μὴν ὡς χαλεπώτατον. 8. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδοάντιος
 εἶπεν, Πρεῖς δὲ τί ἂν λέγομεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε

παλειθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὁπόταν γὰρ οὐδὲ στρατευο-
μένοις, ὡς εἶπα, χωρίζεσθαι συμφέρει· ἡμεῖς γοῦν οὐ
πολλὸν χρόνον δίχα τοῦ ἡμετέρου πλήθους στρατευσάμε-
νοι δίκην ἰδομεν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐπίστασθε. 9. Ἐπὶ τοῦ-
το Ἀγαμέμνων ὁ ποιε φήσας εἶπαι Κύρῳ συγγενῆς ἔλεξε
τοιαῦτα· Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κλυζάρη, τοσούτον διασφύρομαι
ταῖς πρόσθεν λέγουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν, ὅτι δεῖ μέ-
ντοις στρατευσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι
ἡμεῖς, ἐστρατευσόμεν. 10. Καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλῶς τῶν
ἡμετέρων ἀγομένων καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρῶν ὡς
ἐπιβουλευσόμενων πολλῶς πράγματα εἶχον φοβομένων
τε καὶ φρονησάν· καὶ ταῦτ' ἔφαττον τὰ οἰκεία διαπαντός.
τὸν δ' ἔγω μὲν τὰ ἐνέων φρόνησα, οὐ φοβοῦμαι δὲ ἐπι-
κυρῶν, ἀνυχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πῶς τὰ τῶν πολεμίων.
ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν οὖσαν, τάδε δὲ ἐορτήν,
ἡμεῖς μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν.
11. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Γερβάνης εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες ξίψι-
μοι, μένοι μὲν τοῦδε ἐπαινοῦ τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ
ψεύδεται ὧν ἐπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον
ὅτι ὁ μὲν Λαφύριος ἀναπαύσεται οὐκ ἔτι πικρὰς ὧν τὰ
ἡμεῖς ἐπιχειρήσιν ἀδικεῖν καὶ τὸν ἐμὲ ἐποίησαν, ἐγὼ δὲ
ἐν τῷ μένῳ ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην, ὅτι ἡμῖν φίλος
ἐγενόμην.

12. Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, Ὡς ἄνδρες, οὐδ'
ἐγὼ λανθάνει, ὅτι ἐγὼ μὲν διαλύωμεν τὸ στρατεύμα, τὰ
μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ' ἂν, τὰ δὲ τῶν πολε-
μίων πάλιν ἀνέξισται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρη-
ται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται, ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέγηται,
ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται, ἀντὶ δὲ τῶν ἀσπα-
σανόντων ἔτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε

οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ πᾶν ἐν τάχει πάλιν ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς
 παρέχειν ἐννήσονται. 13. Τί δὴτα ἐγὼ Κωνσταντῖνον
 λεύσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς;
 ἴστε οἱ φοβούμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῶν ἐν τῇ
 προσιόντι, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευόμεθα, οὐδὲν
 σόμεθα μάχεσθαι. 14. Προσέχεται μὲν γὰρ δὴ
 χειμῶν, στέγει δὲ εἰ καὶ ἡμῶν αὐτοῖς εἰπὼν, ἀλλὰ μὴ
 οὐκ ἵπτοις οὐδὲ θεοῖς οὐδὲ τῷ δῆμῳ τῶν στρατιω-
 τῶν, ὃν ἄνεν ἡμῖς αἶμα ἂν διασώμεθα στρατεύεσθαι;
 δ' ἐπιτήδεα, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλέθαμεν, ἢ ἡμῶν
 λωται; ὅποι δὲ μὴ ἀγίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι
 ἡμεῖς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν αὖ
 ἀγαθὸς ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμὸν καὶ ὀίγει δύναιτο
 ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; 15. Εἰ μὲν οὖν οὕτω στρα-
 τεύόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι χοῖραι ἐκόντας ἡμᾶς καταλ-
 εῖν τὴν στρατιάν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπὸ ἀμνηχανίας ἐξελαι-
 ναι. εἰ δὲ βουλόμεθα εἰ στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγὼ φη-
 μι χοῖραι ποιεῖν, ὡς τάχιστα πειράσθαι τῶν μὲν ἐκεί-
 νων ὡς πλεῖστα παραινεῖν, ἡμῶν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖ-
 στον ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. ἐάν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐκεί-
 νων πλείω ἔξωσιν ὅσοι οὐκ ἔνεν πλείω δύναται λαβόν-
 ται ἀποκτείνεσθαι, πολιορκήσονται δὲ ὅσοι οὐκ ἔνεν ἡτταν-
 16. Νῦν δ' οὐδὲν διαφέρουσαν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλε-
 των· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλεονεῖ μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον
 οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐάν
 ἡμεῖς οὖν ἡμῶν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολέμοις ἀ-
 γιστῶσι τὴν χώραν, ἡμῶν δ' ὑπὸ ἐνδία μᾶλλον πλε-
 οῦται. 17. Ὁ δ' ἴσως ἂν πρὸς ἡμῶν φρονεῖν, εἰ δὲ
 περὶ τούτου τῆς ἐναντιῶν φρονεῖν, μηδὲν τοῦτο ἐννήσονται

ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέστην καὶ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσιν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσω αὐτῶν ἀντιπρὸς τῆς Ἀσσυρίης, ἐκεῖνα πᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. 18. Ἐάν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμῖν εὐρήμῃ ἴσασθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γάρ, οἴμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγύς βασιτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλευσιν.

19. Ὡς δὲ ταῦτ' ἐβλήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθνήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κυραξάρης. Γαδάτις δὲ καὶ Γωβρίης καὶ τεῖχος ἐκείνων αὐτῶν, ἣν ἐπαρέρωσιν οἱ σύμμαχοι, τεχνίσασθαι ἔφασαν· ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάγγειν. 20. Ὁ οὖν Κύρος ἐπεὶ πάντας εὗρε προθύμους ὅτις πράττειν ὅσα ἔατο, τέλος εἶπεν· Εἰ τοίνυν περαινέτω βουλόμεθα, ὅσα φασὶν χεῖραι ποιεῖν, ὡς τάχιστ' ἂν δεῖο γενέσθαι μηχανῆς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτοναι δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὄχυρά πουργεῖσθαι. 21. Ἐκ τούτων ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυραξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος πᾶρξεν, ἄλλην δὲ Γαδάτις καὶ Γωβρίης, ἄλλην δὲ Τιγράτης· αὐτὸς δὲ Κύρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. 22. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἰδοῦσε, ἐπαρτίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δὲ ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἴδεν· ἀνδρες δ' ἐπίστησαν, οἱ ἰδόκουν ἐπιτηδαιότατοι εἶναι ἀπὸ ταῦτ' ἔχειν.

23. Κύρος δ' ἐπὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμρὶ ταῦτα, ἐκάθισεν τὸ στράτευμα ἔνθα ὥσπερ ὑγιεινότατον εἶναι καὶ σὺνπροσόδωτατον ὅσα δεῖ προσκομίζεσθαι· ὅσα τε ἐργασίητος προσεδόκτο, ἐποιήσατο, ὡς ἐν ἡσφαλέῃ οἱ ἀνέμιοιτες εἶναι, εἴ ποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχυρῇ ὑποστρατοπέ-
 ΧΕΚΟΡΗ. I.

δεύοιτο. 24. Πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν οὗς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στρατεύμα, ἐξῆγεν αὐτὸς εἰς προνομίας, ἅμα μὲν ὅπως πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγμαίνουσιν καὶ ἰσχύουσιν διαπρονόμενοι ταῖς πορταῖς, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὠνομαζομένης σκοῦντο. 25. Ὁ μὲν δὴ Κύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόματοι καὶ οἱ ἀλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἰχοῖτο ἐπὶ Ἀνδίας, πόλις τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ ἄγων καὶ ἄλλα κτήνη καὶ κόσμον παντοδαπόν. 26. Ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ἔλεγον, ὡς συνεκρίθαιτο ἤδη τὰ χρήματα ἡμεῖς βοῦμενος, ὃ δὲ Κύριος γιννώσκων, ὅτι οἰχοῖτο συστήσει εἴ τι δύνατο ἰσχυρὰ ἐναντίον, ἀνισταρεσκευάστα ἐξῆλθον μὲν, ὡς μάχης εἶναι δεῖσιν· καὶ ἐξετίμηται μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ἑτέρας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνον ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχτο καὶ ἀπεσθαιτο οὐδὲν, οὔτε εἰ τὸ ὄπλον διδοίη καλὸν οὔτ' εἴ τις ἵππον. 27. Κατεσπεύζετο δὲ καὶ ἄρματα ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἄρμάτων τῶν ἁλλοθεν, ὁπόθεν ἐδύνατο, καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διαφύλαξεν, πρὸςθεν οὖσαν καὶ τὴν Κυρηναίαν εἶναι καὶ τὴν οὖσαν Ἀρμενιαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρὸςθεν χρόνον καὶ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ τὴν οἱ Κυρηναῖοι. 28. Ἐδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κρατίστον εἶδος εἶναι τῶν δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοὺς ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακῶσια τοὺς μάχομένους παρέχεται τριακῶσις, ἵπποις δ' οὐκ

ζωῶνται διακοσίοις καὶ χίλλοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν
 ὡς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ
 ἢε τριακοσίους οὕτω εἰσιν, οἱ οὐδ' ὅτιοῦν τοὺς πολε-
 μους βλέπτονται. 29. Ταύτην μὲν οὖν τὴν διαφρεῖαν κα-
 τέκλεον· ἀντὶ δὲ τοῦτου πολεμιστήρια κατεσκευάσαστο
 ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ ῥαδίως συνεκρίβηται,
 ἄξοσι τε μακροῖς· ἦτιον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλε-
 ον· τὸν δὲ διφρον τοῖς ἡνίοχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον
 ἰσχυρῶν ξύλων· ἦμος δὲ τοῦτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἐγκώνων,
 ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν διφρων· τοὺς
 δ' ἡνίοχους ἐθωράκισα πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν.
 30. Προεβήκει δὲ καὶ δρέκων· σιδηρὰ ὡς διατήχη πρὸς
 τοῖς ἄξοις ἐνθεν καὶ ἐκθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω
 ἀπὸ τῶ ἄξου εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβολούντων εἰς
 τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν, ὥς δὲ τότε Κύρος ταῦτα
 κατεσκευάσεν, οὕτως ἐπὶ καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χροῶνται αἱ
 ἐν τῇ βασιλείᾳ χώραι· ἦσαν δὲ ἀντὶ καὶ κάμηλοι πολλοὶ
 παρὰ τα τῶν φίλων συνελεγμένοι καὶ ἀχμαλώτοι πᾶσαι
 συνεθροισμένοι, καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

31. Βουλόμενος δὲ κατάσκοπὸν τῇ πύρρῃ ἐπὶ
 Λυδίας καὶ μαθεῖν ὅ, τι πρόκειται ὁ Ἀσάνριος, ἔδοξεν αὐ-
 τῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φηλότι-
 τον τὴν γυναῖκα τὴν καλὴν. συνεβέβηκει δὲ τῷ Ἀράσπῃ
 καὶ αὐτῷ, ληφθεὶς ἔκωτι τῆς γυναίκος ἡμαρτὰς θη προσεγγε-
 νῶν λόγους αὐτῇ περὶ συνηθείας. 32. Ἡ δὲ ἀπεφάνε μὲν
 καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν
 ἐκχυρῶς· οὐ μὲντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν
 Κύρον, ἀκούονσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. 33. Ἐκεί-
 νη δὲ ὁ Ἀράσπας, δοκῶν ὑπηρετήσεν τῷ τυχεῖν ἢ ἡβοῦναιτο,
 ἠπαύλησε τῇ γυναίκῃ, ὅτι εἰ μὴ βούλοιο ἀκούσα, ἀκουσα

ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδωκε τὴν βίαν
οὐκέτι κρύπτεται, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνούχον πρὸς τὸν Κύ-
ρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα. 34. Ὁ δὲ ὡς ἤκουεν τὴν
ἀναγκαίαν ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκειν αὐτῇ
πέμπει Ἀρτιάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κελεύει αὐτὸν
πεῖν βιάσθαι μὴ μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ
δύναται, οὐκ ἔρη κωλύειν. 35. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρτιάβαζος
πρὸς τὸν Ἀράσπην ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακαταθήσει
ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειαν τε αὐτοῦ λέγων ἡδύ-
τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπην πολλὰ μὲν διακρί-
ναι ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνῃς, ἀπο-
λέγει δὲ τῷ φόβῳ, μὴ τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κυρίου.

#

36. Ὁ οὖν Κύριος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐ-
τὸν καὶ μόνος μόνῃ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔρη, ὦ Ἀράσπης
φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντά· πάντων
σὺν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττησάντων
ἀνθρώπων τε οἶδα καὶ μέγα δοκοῦντας φρονήμονες ἐν
οἷα πεπάνθασιν ὑπὸ ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἐμμενέτω
τέχνων μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε σπάντων καλοῖς ἐμμελεῖν
τῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτίος εἰμὶ
ἐγὼ γὰρ σε συγκυδεῖν τούτῳ τῷ αἰματὶ πράγματι.
37. Καὶ ὁ Ἀράσπης ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν,
Κύριε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἰ οἷός περ καὶ τὰλλα, πράττει
καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων· ἐμὲ
ἔρη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄρει, ὡς γὰρ
ὁ θεοὺς δὴλθις τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφ-
δονται μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλευόντων ἐπι-
δὼν ἔχειν ἐμμενόν, μὴ τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἡδύ-
κότης ἐμοῦ μεγάλα. 38. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἐν τούτῳ
ἴσθι, ὦ Ἀράσπης, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοί.

ισχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελή-
σαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅτι ἐγὼ σοι ἐν
καιρῷ ἂν γενοίμην ἀν' χρησίμος. 39. Εἰ τοίνυν, ἔφη,
προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλεις εἰς τοὺς πολεμίους.
ὁδοῦν, οἶομαι ἂν σε πιστευθῇναι ὑπὸ τῶν πολεμίων.
Ἐγὼ γε καὶ μὲν Αἰ', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων
οἶδα ὅτι ὡς σὲ πεφυγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι. 40. Ἐλ-
θας ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων·
οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινοῦν ἂν σε ποι-
οῖτο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἓν σε ληληθῆναι ὡς
βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσόμενον σὺν, ἔφη, ἤδη κινί-
καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἐν τῶν πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ
σού μελλήσαντά τι παθεῖν ἐκπερσυχῆναι. 41. Ἡ καὶ
δυσήγησι τοιοῦται, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Ἄνο γάρ,
ἔφη, ὦ Κύρῳ, σαφῶς ἔχω ψυχάς. τῶν τοῦτο φιλοσοφῆται
μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἑρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε
οὕσα ἅμα ἀγαθὴ ἐστὶ καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλὴν τε
καὶ αἰσχρὴν ἔργων ἰσὴ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται τε καὶ οὐ
βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δηλόν, ὅτι δύο ἐστὶν ψυχά, καὶ
ἑκαστὴ μὲν ἢ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ
πονηρὰ, τὰ αἰσχροὶ ἐπιχειρεῖται. τὴν δὲ ὡς πρὸς σύμμαχον
ἔλαβεν, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάντι πολὺ. 42. Εἰ τοίνυν
καὶ σοὶ δοκεῖ πορευέσθαι, ἔφη ὁ Κύρως, ὥδε χρὴ ποιεῖν,
ἵνα κακείνοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελέ τε αὐτοῖς τὰ παρ'
ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὥς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σου λε-
γόμενα ἐμποδῶν μάλιστα ἂν εἴη ὡς βούλονται πράττειν.
εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φάτης παρασκευάζεσθαι ἐμ-
βαλεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες
ἦτορ ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοντο, ἐκαστὸς τις φοβού-
μενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. 43. Καὶ μέν, ἔφη, παρ' ἐκεί-

νοις ὅτι πλείστον χρόνον· ἡ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγύς
 ταῦτα ἤρῳν ὥσι, πάντα μάλιστα καιρὸς ἡμῶν εἶδέναι ἔσται
 συμβούλευε δὲ αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κρη-
 πιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπὸ τῆς εἰδέναι δοκῶν τῇ
 τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετακί-
 ττωσθαι γὰρ ὀκνήσουσι· καὶ ἢν πῃ ἄλλη μετακίττωται
 ἐξ ὑπογύου ταράσσονται. 44. Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως
 ἐξεληθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας
 καὶ εἰπὼν πρὸς τινας, ἃ ὥρετο ξυμφέρειν τῷ πράγματι
 ᾔχετο.

45. Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀρά-
 σπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κύρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ
 Κύρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἢν γὰρ
 ἐμὲ ἰσῆς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδύ-
 χομαι ἔξαι πλὴν Ἀράσπιδος πιστότερον φίλον· καὶ δύνω-
 μιν δὲ οἶδ' ὅτι ὑπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων, παρὲςται σοί.
 καὶ γὰρ ὁ μὲν πατήρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐ-
 τῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτα ἐμὲ καὶ τὸν
 ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστήν οὖν νομίζω
 αὐτὸν εὖ οἶδα ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος σὺ τοῦ
 ἀπαλλαγῇ. 46. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος ἐκέλευε τιμ-
 πειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δὲ ἐπεμψεν, ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβρα-
 δάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα καὶ τὰλλα δὲ
 ᾔσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κύρον ἰσ-
 πους ἔχων ἅμφί τοὺς χιλούς. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν
 Περσῶν σκοποῖς, πέμψαι πρὸς τὸν Κύρον, εἰπὼν ὡς ἦν
 ὁ δὲ Κύρος εὐθύς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα.
 47. Ὡς δὲ εἶδεν ἄλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας
 ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὡς πατέρες ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτων
 δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν οὐσίαν καὶ τὴν

σπασσάντην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοικήσιν. ὃ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὡς Πάνθαια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τοῦ σου καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθαια, ἢ πειρώμενος ὅμοιος εἶναι περὶ ταῦτον, οἷός περ ἐκείνος περὶ σέ;

48. Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἄνθ' ὧν σὺ εὖ πεποιήκας ἡμᾶς, ὦ Κύρε, οὐκ ἔχω τί μείζον εἰπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θυράποντα καὶ ξομμαχόν, καὶ ὅσα ἂν ὄρω σε σπονδάζοντα, σπεύγους πειράσσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος.

49. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ τῶν μὲν σε ἄριμον, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐτίς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δείσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς ποῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

50. Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπονδάζοντα τὸν Κύρον περὶ τὰ δρασηνηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς πεδαρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱαπίας, ἐπειράτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρασκευάζετο.

51. Συνεξούξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετραόρηνον τε καὶ ἵππων ὁκτώ· ἡ δὲ Πάνθαια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσῶν κράτος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια· τὰς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατασκευάσατο.

52. Ἀβραδάτας μὲν τούτοις ἔσχετο. Κύρος δὲ ἰδὼν τὸ τετραόρηνον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν, ὅτι οἷόν τε εἶη καὶ ὁκτιόρηνον ποιήσασθαι, ὥστε ὁκτώ ζεύγος βοῶν ἔχειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἶκημα· ἦν δὲ τοῦτο

τριόργυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς
 53. Τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἰδοὺν
 αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ αὐτοῦ φύλαγι·
 μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ
 τῶν οἰκημάτων καὶ περιθράμους καὶ ἐπιτάξεις· ἀνεβίβασεν
 δὲ ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. 54. Ἐπὶ δὲ
 πάντα συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, λαμβάνει
 τοῦ ἀγῶνι πείραν· καὶ πολὺ ὄψαν ἦεν τὰ ὀκτὼ ζεύγη
 τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορμὸν
 βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἅμωρ τὰ
 πάντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει τοῦ δὲ πύργου, ὡς
 περ τραχηλῆς σκηπῆς τῶν ξύλων πάχος ἔχόντων, καὶ εἴκο-
 σιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλῶν, τούτων ἐγένετο ἑλαττωρ ἢ παντε-
 καίδεκα τάλαντα ἕκαστω ζεύγει τὸ ἀγῶγιον. 55. Ὡς δ'
 ἔγνω εὐπορον οὔσαν τὴν ἀγῶγην, παρεσκευάζετο ὡς ἔδει
 τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέ-
 μι πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ
 εὐδαιμονίαν.

CAPUT II.

1. Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ
 χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπι-
 στέλλει τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ Κύρε, ἡδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγει-
 λας ὧν ἰδέον, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι καὶ πέμψω σοι
 χρήματα· καὶ ἄλλων δέη, μεταπίμπτον. ἐπίσταται δὲ τοῖς
 παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅτι ἂν σὺ κελύξης. 2. Ἀκούσας δὲ ὁ
 Κύρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένον-
 τας, ἐνθα κατεσκηρώκατε φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν
 ὅπως ὑμῖν ἡδιστον· τρεῖς δὲ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς

πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεί μαθόντες ὅτι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγεῖλαι μοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· καὶ ταῦτά μοι καλῶς ἐπιτηδείηται, ἢ μᾶλλον ὑμῶν χάριν εἰσφέρει τούτου ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις βασιλέως κατ'ἄσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγεῖλαι ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πολλὰ καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. 3. Οἱ μὲν δὲ Ἰνδοὶ ἡδέως ἀκούσαντες καὶ ξανισθέντες τότα παρὰ Κύρῳ, συσκευασμένοι τῇ ὑπερβαίῃ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνῃσιν πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυνατόν τάχιστα.

4. Ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν ἀμικρὸν ἑταροῦν πηάττειν, ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὥν ἴδοξε τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἴσιν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ φαῖστοι φανούνηται καὶ εὐσπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φλοπονώτατοι. 5. Ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο ἐπὶ τὰς στήρας ἐξόγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἱεστας· καὶ τοὺς ἄρχοντας δέ, οὓς εἴωρα ἐπιμελομένους πάντων, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἴσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἑταιρῶν τε παρώξυνε καὶ χοριζόμενος αὐτοῖς ὅτι δύναμις. 6. Εἰ δὲ ποτε θυσίαν ποιῶντο καὶ ἐορτὴν ἄροι, καὶ ἐν ταύτῃ, ὅσα πόλεμον ἔπκα μελετῶσιν ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐτοίβι καὶ ἀθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατιώτῃ.

7. Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὅσα εἰθύνετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν.

καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεον ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μί-
 ρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτοὺς κα-
 τεσκευάζον, ἔκπλεον ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβροδά-
 τας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τῇ
 Κύρῳ, καὶ ταῦτα ἔκπλεον ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. 8. Καὶ
 τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπετείκει Κύρος Κουζάρην
 τὸν αὐτὸν πρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς
 καὶ Αἰβυκῆς διαφθείας· καὶ ἔκπλεον καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα
 ἑκατόν· καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες
 δύο ἐφ' ἑκάστην τοσούτοι. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατός
 οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὥς ἤδη παντελῶς κυριαρχησὶν
 οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

9. Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν
 πολεμίων, οὓς ἐπεπόμπει Κύρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ
 ἔλεγον, ὅτι Κροῖστος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων
 ἡγεμένοιο εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς
 συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρῆ-
 ναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελῶν καὶ
 μισθομένων οὓς δύναντο καὶ δωρομένους οἷς δέου-
 ῖν ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θυράκας
 μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· 10. καὶ
 ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ὅσπασιν ποδι-
 ρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷαντες καὶ τῶν ἔχουσιν, καὶ
 ποσίσιν· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυρρίων στράτευμα· παρῆναι
 δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Ἰν-
 δόνας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀγαθίους
 καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλωνίῳ ἄρχοντι τοὺς Ἀσ-
 συρίους, καὶ Ἰωνας δὲ καὶ Αἰολίους καὶ σχεδὸν πάντας
 τοὺς Ἑλλήνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ
 ἠναγκάσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖστον καὶ εἰς

Ακαδοαίμονα περὶ Ξυμμαχίας· 11. συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἄμφι τὸν Πεκτωλὸν ποταμὸν, πρυΐναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραμα, ἐνθα καὶ τῶν ὁ σύλληρος τῶν ὑπὸ βασιλείᾳ βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορᾶν πᾶσι παρηγγίλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τοῖσι ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμαλῶται· ἐπεμύλειτα γὰρ καὶ τούτου ὁ Κύρος, ὅπως ἄλλοκοιτο παρ' ὧν ἔμελλε πύσσεσθαι τι· ἔπειτα δὲ καὶ δούλοις λοικότας κατασκόπους ὡς αὐτομόλους· 12. ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τοῦ Κυροῦ, ἐν προσιδί ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, καὶ ἰσχυραίτεροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διαφορίων, φειδύρεται οὐ πάντῃ ἐφαινότο, ἐκυκλοῦντό τε καὶ μισαῖα ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτῶντων καὶ διαλεγόμενων περὶ τούτων.

13. Ὡς δὲ ᾤσθητο ὁ Κύρος φόβον διαθήσεια ἐν τῇ στρατιᾷ, σιγκαλῆε τοὺς τε ἀρχοντας τῶν στρατευομένων καὶ πάντας, ὅπόσων ἀδυνασούντων ἐδόκει τις βλάβη γίγνεσθαι καὶ προθυμονιένων ὠφέλεια· προΐτα δὲ τοῖς παρηρίταις καὶ ἄλλος εἴ τις βοιάνοτο τῶν ὀπλοφόρων ἀρροίστασθαι ἔκονσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιαῦτα·

14. Ἄνδρες Ξύμμαχοι, ἐγὼ τοι ἡμᾶς συνεμίλιστα ἰδὼν τινας ἡμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολέμων, πάντῃ λοικότας πεφορημένοις ἀνθρώποις· δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστόν εἶναι, εἴ τις ἡμῶν οὐ μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται δίδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους συνελόμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἁμείνον ὧν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὁρῶντες οὐ θαρσύνετε. 15. Ἴδὲ πρὸς θεῶν, ἴσση, τί δῆτα ἂν ἐτοιμάσαιο οἱ νῦν διδοικότες, εἰ ἡγγελλόν τις τὰ παρ' ἡμῶν νῦν ὅντα ταῦτα ἀντίπαλοι ἡμῖν προσόντα, καὶ

πρῶτον μὲν ἡκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες
 ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς
 τότε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόπαντες τῶν
 τοξοτῶν καὶ ἰκονιστῶν τὰς ἀκροβολίσαις νῦν οὗτοι
 ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τοῦτοις πολλαπλάσιοι.
 16. ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὀπλισμένοι τοὺς πρῶτον
 τότε ἐλίκων, νῦν οὗτοι καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρσκευασ-
 μένοι πρὸς τοὺς ἐπιπείας προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τοῦ
 καὶ ἀκόντια ἀποδεδουμάκασιν, καλὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἔκα-
 στος λαβὼν προσελαύνειν διατενέσθαι ὡς ἐκ χειρὸς τῶν
 μάχην ποιησόμενος· 17. ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐκ
 οὕτως ἐστηξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ
 εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι καὶ
 ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐστῆσι ξυλνοῖς
 καὶ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ
 κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξοσι προήρμα-
 σται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν
 ἐναντίων· 18. πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς ἐν
 προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἐκατὸν ἵπποι οὐκ ἔν
 σχοῖντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους προσλασὶν ἔχοντες, ὧν
 ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κολι-
 σσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. 19. Εἰ δὲ ταῦτα
 ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολέμοις ὄντα, οἱ νῦν ἡρβον-
 μενοι τί ἂν ἐποίησατε; ὅπουτε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν, ὅτι
 Κροῖσος μὲν ἤρηται τῶν πολιτῶν στρατηγός, ὃς τοσού-
 τῳ Σύρων κακίῳν ἐγένετο, ὅσοι Σύροι μὲν μάχῃ ἡττη-
 θέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους ἀντὶ τοῦ
 ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φεύγων ὤχετο. 20. Ἐπειτα δὲ
 διαγγέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμοι οὐκ ἱκανοὶ
 ἡρουνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται

ὡς ἤμεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μὲντοι
τοῖς ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ
ἡμέτερα φαῦλα, ταύτους ἐγὼ γημι χοῖναι, οἱ ἄνδρες,
ἀφῆναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν
ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελούην.

21. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χερσαί-
τας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὥδε· ὦ Κῦρε, μὴ θαύμιζε, εἴ
τινες ἐσκυθρώσασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ
γὰρ φοβηθέντες αὐτῷ διέτιθέσκειν, ἀλλ' ἐχθραθέντες
ὥσπερ γε, ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη
ἀριστήσκειν ἐξαγγελθεῖν τι ἔργον, ὃ ἀνίκη εἴη πρὸ τοῦ
ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδαὶς ἂν, οἶμαι, ἡσθαίη ἀκού-
σας· οὕτω τῶν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσκειν, ἐπεὶ
ἤκούσαμεν, ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσα-
σθαι, συνεσχυθρώσασκεν, οὐ φοβούμεναι, ἀλλὰ πιπτοι-
σθαι ἂν ἤδη καὶ ταῦτο βουλομένοι. 22. Ἀλλὰ γὰρ ἐπι-
δὴ οὐ παρὶ Σαρδίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῆτος πολὺς
καὶ πρόβητά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ
παρὶ Λυδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶκος, πολλὰ δὲ σῦκα,
πολὺ δὲ ἡλιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω
ἐρχεται ἢ ὅσα τις εὗρακεν ἰσχυριά, ταῦτα, ἔφη, ἐννοού-
μενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρσύνομεν ὥς μάλιστα,
ἵνα θάπτον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύω-
μεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡσθησάν
τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

23. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι
καὶ ἵνα εἰς αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐ-
τοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν ὀνομάμεθα, ὅπου τὰ
κατήδεα αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσα ἂν θάπτον
ῶμεν, τοσαύτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐτοῖς,

πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. 24. Ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ τις ἄλλη πη γινώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ἡμῖν, διδάσκτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοί, χρεῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύριος ἤρχετο λυγρῶν ταιούδε·

25. Ἄνδρες ξύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὄπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν πρὸ θεοῦ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις ταῖς ἡμετέροις προσχωρήμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογίζομενος εὐρίσκει πλεόνων ἢ πεντακαίδεκα ἡμερῶν ἐσθίον ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἠδύναντο. 26. Συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ αἴτη μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὐτα μάχεσθαι οὐτε ἐκδυναίμεθ' ἂν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποιεῖν· πολλὴ γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄποιος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πᾶν πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει. 27. Ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης αἶνοι γινόμενοι τοσήμασι περιπέπτωμεν, οὕτω χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ, νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἥδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβιβώμεν. 28. Καὶ γὰρ ὅστις ἀλφειοσιτεῖ, ὕδατι μεμνημένην αἰετὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφ' ἧς δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τίς πλείεστα ἐσκευάσται, μετὰ δὲ τὸν σίτον ἔαν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. 29. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἔαν ἂν λάθωμεν ὑδροπότοι γινόμενοι· ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν

ἐπὶ τῷ σίτῳ
νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα
πίνειν ὕδωρ
τοῦτο γὰρ ἥδη
ποιοῦντες οὐ πολὺ
μεταβιβώμεν

παρ' ἡμῶν πᾶσαν ποιῶν ὑπόφειναι τὰς μεταβο-
 λὰς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς, ὑπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν
 ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαττη καὶ
 ἐκ τοῦ θάλαππος εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρόνον ἡμῶν
 εἰς ὃ δεῖ εἰλθεῖν προειδισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
 σθαι. 30. Καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰ
 ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτο· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περὶ-
 τόνοντα οὐκ ὄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες
 μὴ δαίσητε, ὥς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὴ
 ἀπαύθη. ἐσθλὴς μέντοι ὅτι ἐστὶν ἀφρονοτέρῳ παροῦ-
 σα, πολλὰ καὶ ὑγμίνοντι καὶ κῆρυοντι ἐπικουρεῖ.
 31. Ὅψια δὲ χρόνῳ συνασκανάσθαι, ὅσα ἐστὶν ὅξεα καὶ
 δομῆα καὶ ἀλμυρὰ· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτον τε ἔχει καὶ ἐπὶ
 πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνομεν εἰς ἀκέραια, ὅπου
 ἦδη ἑκὸς ἡμᾶς σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρόνῳ αὐτό-
 θεον παρασκευάσασθαι αἰς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ
 κορυφαῖον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων. 32. Συνεσκευά-
 σθαι δὲ χρόνῳ καὶ ὡς ἀσθενούντες δέονται ἄνθρωποι·
 τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἦν δὲ τύχη τοιαύτη
 γίγνεται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χρόνῳ καὶ ἱμάτιας· τὰ
 γὰρ πλείστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμάσιν ἡρτηται·
 ὡς κατατριβομένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀρχεῖν, ἦν
 ὡς τις ἔχη περιέττα, ὅστις δὲ παταίδνεται καὶ παλιὸν
 ὑπασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθῆσθαι. 33. Ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥινην ἡρέσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκο-
 νῶν ἐκείνος καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρακονεῖ· ἔπειτα γὰρ τις
 ἀσχυρὴν λόγχην ἀκονῶντα κενὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρόνῳ καὶ
 ξύλα περιέττα καὶ ἄρμασι καὶ ὑμῶναις· ἐν γὰρ πολλαῖς
 ἀνάγκαις πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορευόμενα εἶναι. 34.
 ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαϊότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα

πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχνην παραγίγναι
 τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι κινεῖς οἱ οὐχ ἱκανοὶ
 ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρή καὶ ἄμην καὶ σμινύην κατὰ ἡμέραν
 ἑκάστην, καὶ κατὰ τὸ ποτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ
 πανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ χρήσιμα καὶ
 τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίγνεται. 35. Τὰ μὲν
 εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξαιτῶν
 τοὺς ὑπ' ἡμῶν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παρίσθαι, ὅπου οὐ
 τούτων δεῖται· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα, καὶ
 καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ἡμεῖς οἱ τῶν τελευσάντων
 ἀρχοντες ἐξαιτῶμεν, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζειν
 ἀναγκάζοιμεν. 36. Ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἀρχον-
 τες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀπὸ
 δοκιμασμένων καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τῶν
 τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδοιητῶν· τούτων
 τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν χρή πελεκῆν ἔχοντας
 λοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ
 τοξοτῶν σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδοιητῶν ἄμην
 τούτους δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἡμαξῶν κατὰ τὴν
 πορεύεσθαι, ὅπως ἦν τι δὲ ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνερ-
 γῆται, καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ, ὅπουθεν δεῖ
 βάνηαι τούτοις χρήσθαι. 37. Ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν
 στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ ξὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκίαις τε
 τέκτονας καὶ σκαυτοτόμους, ὅπως ἂν τι δὲ καὶ τῶν
 τεχνῶν ἐν τῇ στρατιῇ, μηδὲν ἐλλείπῃται. οὗτοι δὲ ὀπ-
 τοφόρου μὲν τάξεως ἀποκλείονται, ἀ δ' ἐπίστανται,
 βουλομένοι μισθοῦ ὑπηρεσιῶντες ἐν τῇ τεταγμένῃ ἐσ-
 ται. 38. Ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται παθεῖν τι
 λειν τι βουλούμενος, τῶν μὲν προσηρμένων ἡμερῶν
 ἐπιτήδεια ἔχειν ἢν τι πωλῶν ἀλόκηται, πλείων σιφ-

σται· ἐπειδὴν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει
 ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἔν τῶν ἐμπορίων πλείστην
 ἔγορὴν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν ξυμμά-
 χων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. 39. Εἰ δέ
 τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολὴν, γνωστῆ-
 ρος ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὸς ἢ μὴν πορεύεσθαι
 πρὸς τὴν στρατιάν, λαμβανέτω ὡς ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ
 πάντα προαγορεύω· εἰ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ἐπορεύ-
 ῃ πρὸς ἐμὴ σημαίνειτω. 40. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συ-
 σκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ
 τῶν θεῶν καλῶς ἔξη, σηματοῦμεν. παρῆναι δὲ χρή-
 στας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώ-
 ραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐαυτῶν. 41. Ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγε-
 μόνες τὴν ἐαυτοῦ ἑκάστος τάξιν εὐταπεισάμενος πρὸς
 ἐμὴ πάντες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἐαυτῶν ἑκάστοι χώρας
 καταμείδητε.

CAPUT III.

1. Ακούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συσσευάζοντο, ὁ
 δὲ Κύρος ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερά ἦν, ὥρμητο σὺν
 τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξοστρατιστο-
 ύντατο ὡς δυνατόν ἐγγύστα, ὅπως εἴ τις τι ἐπιβλη-
 μένος εἴη, μετῆλθαι, καὶ εἴ τις τι ἐνδεόμενος γνοίη,
 τοῦτο ἐπιστασευάσασθαι. 2. Κραζάτης μὲν οὖν τῶν
 Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι
 ἔφηκε εἶη. ὁ δὲ Κύρος ἐπορεύετο ὡς ἡδύνατο τάχιστα,
 τῶς ὑπίας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευ-
 νητὰς καὶ σκοποὺς αὐτὴ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν ἐν-
 σκοπίωτα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου

XENOPH. I.

P

μὲν πεδινὸν εἶη, πολλοὺς ὄρμαθους ποιοῦμενος τῶν ἀν-
 ξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπως δὲ ἡ φάλαγγς ἐρ-
 μένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείπεται, οἱ προϊστά-
 ντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμελόντο, ὥς μὴ κωλύονται
 ρεῖναι. 3. Ὅπου δὲ στενωπέρα εἶη ἢ οὐδὲς, διὰ μέν
 ποιοῦμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύον-
 ται οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γη-
 μένοι αὐτῶν στρατιωτῶν ἐπεμελόντο. ἐπορεύοντο δὲ
 τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' αὐταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφό-
 ρα· ἐπετίταντο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυ-
 τῶν τάξιν ἵναι, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκατα-
 ῖ. Καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος
 ἤγειτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥς τ' αὐτοὶ
 ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἑαυτοῦ τῶν
 τούτου, ὥς μὴ ὑπολείποντο, καὶ οὕτω ποιοῦντων οὕτω
 τῶν ἑαυτῶν ἀλλήλους ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σιῶν
 ἦν καὶ θάπτον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

5. Ὡς δὲ οἱ προϊστάτες σκοποὶ εἶδοσαν ἐν τῷ πε-
 δινῷ ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξίλιν, καὶ
 ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἔτερα τοιαῦτα ἄγρια, τὰ δὲ κω-
 νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἐφορῶντες ἐδόκουν κατὰ
 μὴνθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κοκλιοτόν,
 τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίνωσκον, ὅτι εἶη παν πληρὴ
 τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. 6. Εὐθὺς οὖν πέμπει
 ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ ἀκούσας
 ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις τοῖς
 σκοποῖς, ὅτι ἂν αἰὲν καινὸν ὄρωσαν ἐξαγγέλλειν· τὰς δὲ
 ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐκέλευσε πειραθεῖ-
 ναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀπὸ τοῦ πεδίου ἀνθρώπων, ὅπως
 σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. 7. Οἱ μὲν δὴ ταχθέντες

τοῦτο ἐπράττον. αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στρατεύεσθαι αὐτοῦ κα-
τεχόμενον, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ὄρετο χεῖραι,
καὶ πᾶν ὅμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἡρίστην περὶ
τοῦτον, ὅπως δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παρεγγε-
λόμενον παρασπῶν. 8. Ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσε
καὶ ἐπιπύων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ
τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἀρχοντας καὶ
πᾶν ἁρμαμαζεῖν· καὶ οὗτοι μὲν συνέησαν. 9. Οἱ δὲ
καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον συλλαβόντες ἰσθμῶντες
ἦγον· οἱ δὲ συλλαβθέντες ἀνερρωτῶμενοι ὑπὸ τοῦ Κῦ-
ρου ἔλεγον, οὐκ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶναι, προελθόν-
τες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παραλθόντες τὰς προ-
φυλάκας· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια εἶναι.
10. Καὶ ὁ Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσειδον δὲ
ἔφη, ἡπάστω ἐνθένδε τὸ στρατεύμα; οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι
ὡς δύο παρασάγγας ἐπὶ τούτοις ἦρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν
δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δία, ἔρα-
σαν, καὶ πολλὸς γὰρ ὡς ἐγγὺς ἦδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν;
ἔφη ὁ Κύρος, ἢ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ
ἰσθρῆστο τῶν παρόντων ἔπειτα. Οὐ μὰ Δία, εἴπον ἐκείνοι,
οὐ μὲν δή γ' ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιόχοιο. 11. Νῦν
δ', ἔφη ὁ Κύρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκείντοιται, ἔρασαν
καὶ ἐχθί; δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπράτταν.
Ὁ δὲ τῆτιον, ἔφη ὁ Κύρος, τίς ἐστιν; οἱ δὲ ἔρασαν,
αὐτὸς τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλληνας τις ἀνὴρ, καὶ
ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγξιο φυχὰς εἶναι
παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μίγιστο,
λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτόν, ὡς ἐγὼ βούλομαι.

12. Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέ-
λευσαν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξωμεν τι ἀνήγειο. ἐν

μῶν; Ὡς καὶ μὰ Δεῦ, ἔφη, τῷ περισσῷ κυκλωσόμενοι
καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἀλλ' οὗτοι ἂν πιδεῖν, εἰ οἱ κυκλω-
μενοι κυκλωθεῖεν. 21. Ἀλλ' ἃ μὲν παρὰ σοῦ καιροῦ
μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμεῖς δὲ χρη, ὦ ἄνδρες, οὐ
ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴ ἐνθ' ἐνδεῖ ἀπὸ ἐλθῆτε, ἐπιστρέψατε
καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλοὶ γάρ
μικροῦ ἐνδεῖα καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον
γίγνεται· αὐτὸν δὲ πρῶτ', ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον
μὲν χρη ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὅτι
ἂν πράττειν αἰεὶ καιρὸς ἥ, μὴ τοῦτου ἡμῖν ἐνδεῖ· ἔπειτα
δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀράσπια, τὸ δεξιὸν κέρα· ἔχε ὡς περ καὶ
ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ
τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς τοὺς ἵππους
μεταστρεφῆναι. παραγγελλάτε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λο-
χαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκα-
στον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος ἐικοσιπέταστος.

22. Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμ' ἔφη,
ἔφη, ὦ Κύριε, ἵκανῶς ἔξω εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι
πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ἢ
δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξουεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμίους
βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; 23. Ἐγὼ μὲν γάρ
ἔφη, τοὺς εἰς ἕκατον τοὺτους ὁλίγους εἰς μυρίους ἢ
μᾶλλον βουλομένην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστους
μαχοίμεθα. ἔξ' ὅσων μὲντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθύνω
οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσιν αὐτὴν εὐαν-
την. 24. Ἀκατιστάς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρηκοφόροις τάξω
ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. τοὺτους γὰρ πρῶτον
σιτάτας μὲν τίς ἂν ταῖτοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ἐμολογοῦσι μη-
δεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρὸς; προβεβλημένοι δ

τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες,
 οἱ δὲ τοξοῦντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμαίνον-
 ται τοὺς πολεμίους. ὅτι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναν-
 τίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ ταῖς συμμάχοις κουφίζει.
 25. Τελευταίους μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλονμέ-
 ρους. ὥπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθοβολήματος ὀχυροῦ
 οὔτε ἄνευ τῶν στήχην ποιοῦντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως
 οὐδὲ φάλαγγος οὔτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὔτ' ἄνευ τῶν
 τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐδὲν.
 26. Ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε, καὶ
 ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς ὡσεύτως
 ταῖς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ
 ταῖς πελτασταῖς ὡσεύτως. 27. Σὺ δέ, ὅς τῶν ἐπὶ πᾶσιν
 ἄρχεις τελευταίους ἔχων τοὺς ἀνδρας, παραγγέλλε τοῖς
 ἐαυτοῦ ἐφορᾷν τε ἐκάστην τοὺς καθ' αὐτὸν καὶ τοῖς μὲν
 τὸ δέον προϊῶσιν ἐπιπλεῦναι, ταῖς δὲ κακιστομίαις ἐπι-
 λῶν ἰσχυρῶς· ἦν δέ τις σιγέσθῃται προδιδόναι θάλασσαν,
 θανάτου ἔρμην. ἔργον γὰρ ἐστὶ τοῖς μὲν πρωτοστάταις
 θαυρῶναι τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμεῖς δὲ
 δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τετιεγμένους πλεῖω φόβον ἀπρέχειν
 τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. 28. Καὶ ὑμεῖς μὲν
 πάντα ποιῆτε. σὺ δέ, ὦ Βραδάκη, ὅς ἄρχεις τῶν ἐπὶ
 ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει, ὅπως τὰ ἐνύχη τὰ τοὺς πύρ-
 ρους ἄγοντα ἔσται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. 29. Σὺ
 δ', ὦ Δασοῦχος, ὅς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύρ-
 ροις [καὶ ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς] ἔχε πάντα τὸν τοιοῦτον
 σιγματὸν· οἱ δὲ ὑπερίται σου [τῶν ὄχλων] ἰσχυρῶς κο-
 λοζόμενοι τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λευπομένους.
 30. Σὺ δέ, ὦ Καρδοῦχα, ὅς ἄρχεις τῶν ἀρμημαξῶν αἱ
 ἄγρουσι τὰς γυναῖκας, κατὰστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ

τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καθοὺς δόξαν παρέξει καὶ ἐνδοθεύειν ἡμῶν ἐξουσία καὶ τοὺς πολεμίους, ἢν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μὴ περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον περιβάλλωνται, τοσούτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἐαστέρονς γίγνεσθαι. 31. Καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε, ὡς Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσῃ, τὴν χιλιοστὴν ἐκ τῶν σὺν ὑμῶν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. 32. Καὶ φαρνοῦχε καὶ Ἀσιμαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλίαν ἢς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν, μὴ συγκυατάττετε ἐν μάχῃ, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἁρμαμαζῶν ἐξοπλίζεσθαι· ὑμεῖς αὐτοὺς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκετε σὺν ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευασμένους πρῶτους δεῖσιν ἀγωνίζεσθαι. 33. Καὶ σὺ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὀπισθεν τῶν ἁρμαμαζῶν ἐκτάττον· ποιεῖ δ' ὅ,τι ἂν σοι παραγγέλλῃ. 34. Ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες διακλιθεῖσθαι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω· ὁ δ' ἕτερος ἑκατοστίνας τῶν ἁρμάτων, ἢ μὲν κατὰ τὸν ξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα ἐπίσθω τῆς φάλαγγος ἐπὶ πύλῃ, ἢ δὲ κατὰ τὸ ἐξώρημον. 35. Ὑμεῖς μὲν οὕτω διάτακτεν.

Ἀρταγέρσης δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ ὡς Κύρος, ἰθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον ἀντίαν φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο πείσῃ. 36. Καὶ ὁ Κύρος ἀχαιθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἁρμασι Πέρσας, εἶπε ὑμῖν, ἔφη, ταῦτα συγχορεῖτε· ἐπεὶ δὲ ἐκείνοι ἀνέστησαν, οἱ οὐ καλὸν εἶναι ταῦτα ὑφίστασθαι, διεκλήθησαν.

αὐτοῦν, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτις ἥπερ ὑφίστατο, καὶ
 ἔγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. 37. Τότε μὲν δὲ ἐπιόν-
 τες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προσέτιον ἐδείκνυοντο, καὶ
 φυλακῆς καταστησόμενοι ἐκοιμήθησαν.

CAPUT IV.

1. Τῇ δ' ὑστεραίῃ πρῶτ' Κύρος μὲν ἐθάλετο, ὁ δ'
 ἄλλος στρατός ἀμοιρήσας καὶ σπανδὰς ποιησάμενος ἐξω-
 πλάτει πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ
 καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὡπλιζόν δὲ καὶ ἵππους προ-
 μετωπιδίοις καὶ προσπεριδίοις· καὶ τοὺς μὲν μονήκτους
 παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄντας παρα-
 πλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤτθει δὲ φαι-
 κσι πᾶσα ἡ στρατιά.

2. Καὶ τῷ Ἀβραδάτι δὲ τὸ τετραόρῳμον ἄρμα καὶ
 ἵππων ὀκτώ παρακάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν
 λαὸν θώρακε, ὅς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύνειναι,
 προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κρά-
 νος καὶ περιβραχιόνια καὶ πέλαι πλατεῖα περὶ τοὺς καρ-
 πούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδὴρην στολι-
 δωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβραχῆ· ταῦτα δ'
 ἐποίησατο λάθρῃ τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου
 ὅπλα. 3. Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήγετο τὴν Πάν-
 θειαν, Σὺ δὴ ποῦ, ὦ γύναι, συγκόπασα τὸν σπαντὸς κό-
 ημον τὰ ὅπλα μοι ἐποίησαι; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια,
 οὐκ οὐκ τὸν γε πλείστον ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ
 τοῖς ἄλλοις φανῆς αἰὶός περ ἐμοὶ δοκαῖς ἦναι, μέγιστος
 κόσμος ἔσθ'. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνδύνε τὰ ὅπλα, καὶ

καταθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα καὶ
τὰ τῶν παρειῶν.

4. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθιάτος ὁ Ἀβραάμ
δάτας ὠπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐράνη μὲν κάλλιστος
καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχόντων
λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑψηλιόχου τὰς ἡγίας παρεσκευάσθη
ὥς ἀναβησόμενος ἥδη ἐπὶ τὸ ἥρμα. 5. Ἐν δὲ τούτῳ
ἡ Πανθεὶα ἐποχωρήσας κελεύσασα τοὺς παρόντας πάν-
τας ἔλεξεν, Ἀλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἰ τις καὶ ἄλλος
πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μᾶλλον τῆς ἑαυτῆς φησὶ
ἐμίσησεν, οἶμαι σε γιγνώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων
εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἑν ἑκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἐγώ
γα οἶμαι σοὶ πιθανώτερα παρεσχῆσθαι τῶν τῶν ἐν
χθέντων λόγων. 6. Οὕτως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σε ὡς
περ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοὶ τὴν ἑμὴν καὶ σὴν φιλίαν
μὴν ἐγὼ βούλεσθαι εἶναι μετὰ σοῦ ἄνδρὸς ἀγαθοῦ γενε-
μένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ἔξῃ μετ' αἰσχρο-
μίνον αἰσχρομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλιστέρων
καὶ ἑμμενέων ἡξίωκα. 7. Καὶ Κύριος δὲ μεγάλην τι-
δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με ἀρχαίωτον γενομένην
καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὕτως με ὡς δούλην ἡξίωσε κα-
τεῖσθαι οὕτως ὡς ἐλευθέρην ἐν αἰσῶνι ὀνόματι, διεφύλαξεν
δὲ σοὶ ὡς περ ἀδελφοῦ γυναικα λαβὼν. 8. Πρὸς δὲ καὶ
ἅτε Ἀράστας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φιλῶντων, ὑπεσχόμενος
αὐτῷ, εἰ με ἐέσσις πρὸς σὲ πίμπημι, ἤξω αὐτῷ σὲ πο-
τὲ Ἀρκάσιαν ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμεινόντα.

9. Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς
τοῖς λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλήσας εἰς
τὸν οὐρανὸν ἐπέεξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι
φανῆναι ὅξω μὲν Πανθεῖας ἄνδρϊ, ὅξω δὲ καὶ Κύριον.

ψάρον τοῦ ἡμῶν τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπόν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἄρματιῶν δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. 10. Ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισεν τὸν δίφρον ὁ ἡγούμενος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάσθια, πῶς ἂν ἐπὶ ἄλλως ἀσπάζατο αὐτόν, κατεβίβησεν τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῖαι ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθούσα αὐτόν συγκρατεῖτο, ὥς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρσεν, Πάσθια, καὶ χαῖρε καὶ ἄπειθι ἤδη. 11. Ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θυρέπαιται λαβοῦσαι ὑπὸ τὸν αὐτὴν εἰς τὴν ἡρμύμαξαν καὶ κατακλίσαντες κατεκάλυσαν τὴν σκηνήν, οἱ δὲ ἐνθρονοὶ καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἡρμιτος οὐ πρόσθεν ἰδύναντο θεῖσασθαι αὐτόν, πρὶν ἢ Πάσθια ἐκβῇ.

12. Ὡς δ' ἐκεκαλλισθῆκει μὲν ὁ Κύρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετάκτο αὐτῷ ὡς περ παρήγγειλε, κατέχων σκοπίαις ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἔλεξε ταῦτα. 13. Ἄνδρες φίλοι καὶ ξύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν, οἷά περ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησάμενοι μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἐν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἔσθαι. 14. Μοχθήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντίτασθε δὲ καὶ συντίταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολεμίαι καὶ συνενεκήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων οἱ πολλοὶ μὲν συνήτηνται μεθ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἀμύχητοι ἑκατέρωθεν οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴσπερ, ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μάχεσθε. 15. Εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως μίχεσθαι

μενοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι
 πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδὼν γένοιτο. 16. Ἰσραὴλ
 δὴ, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ὅπλα μὲν ἔχοντες
 ὀπλισμένα πρὸς ὅπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὐτοὶ
 καὶ ἱππεὺς καὶ ἵππους ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους
 ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. 17. Πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις
 καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε, Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλι-
 σμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας
 μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι
 εἰς ἑκάτον δῆλον ὅτι κωλύουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι
 πλὴν πάντων ὀλίγων. 18. Εἰ δὲ τῷ ὄνθοντες ἐξίσταν-
 πιστεύουσιν, ἵπποις αὐτοὺς προῶτον δείξει ἀντέχειν καὶ
 σιδήρεϊ ὕψ' ἵππων ἰσχυριζομένων· ἦν δὲ τις αὐτῶν καὶ
 ὑπομένει, πῶς ἄντι δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ σταλα-
 γομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων
 ἡμῶν μὲν ἐπαρῇξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παύοντες ἑμὲ
 χανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. 19. Εἰ δὲ τι-
 σὶ ἐνδεῖσθαι δοκέιτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ Θεῷ
 οὐδενὸς ἀπορήσομεν. Καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται
 λεξάτω· εἰ δὲ μή, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευξά-
 μενοι οἷς ἐθύσαμεν Θεοῖς ἵτε ἐπὶ τὰς τάξεις. 20. Καὶ
 ἕκαστος ὑμῶν ὑπομνησκέτω τοὺς μετ' αὐτοῦ ἅπαντες
 ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἐαυτοῦ
 ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεκανὸς καὶ σχῆμα καὶ πρόσπο-
 καὶ λόγους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ζ'.

C A P U T I.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπήγεσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν προσήεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν ἔτι οὐσιν ἄμφι τὰ ἱερά, ὃ δὲ Κύρος ὥσπερ εἶχεν ἐστηκώς ὑπαρξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδον ἀσὶ τῷ μάλιστα δομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπειε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. 2. Ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κύρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, ζωῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλιῷ κράνείῳ ἐνὶ ἑκαστοῖς, οἱ δὲ ἵπποι προμετωπίδοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· τοσοῦτον μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐμέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. 3. Ἐπεὶ δὲ

ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ἥπερ ἔμελλε πορευέσθαι
 βροτὴ δεξιὰ ἐρδύξατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐφόμεθ' ἅσιν
 Ζεὺ μέγιστε. καὶ ὠρμαῖο μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάων
 τὸν ἱππαρχον καὶ τοὺς ἐπαῖτες, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσώ
 καὶ τοὺς πεζοὺς. 4. Παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς
 σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον
 τὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ
 δ' ἐν τούτῳ τῷ σημεῖον τῷ Μερσῶν βασιλεῖ διαβῶν
 πρὶν δὲ ὕψιν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέτεινε τὸ στή
 τευμα.

5. Ἐπεὶ δὲ προελήλυθσαν ὡς εἴκοσι σταδίοις,
 χοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσίων
 ορᾶν. ὡς δ' ἐν τῇ καταφασὶ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο
 καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμοι πολλὴ ἐκατέρωθεν ὑπερηφάν
 γούνης, στήσαντες τὴν αὐτῶν φάλαγγα, οὐ γὰρ ἔτι
 ἄλλως κινλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον εἰς κύνωσιν, ὡς
 γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες,
 πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. 6. Ὁ δὲ Κύρος ὄρων τὰν
 οὐδὲν τι μᾶλλον ἀρίστατο, ἀλλ' ὡς αὐτῶς ἡγῆτο, κα
 νοῶν δὲ ὡς πρὸς τὸν καμπτήρα ἐκατέρωθεν ἐποίησα
 το πρὸ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννο
 ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐνθα τὴν ἐπικαμπτήν ποιοῦνται; Ἡ
 γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θανμάξω γε· πολὺ γὰρ
 δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγ
 Ναὶ μὰ Δεῦ, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας
 7. Τί δὴ τοῦτο; Αἶψον ὅτι, ἔφη, φοβούμενοι, μὴ ἢ
 γνῆς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἐν πρῶ
 οῦσῃ, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάων
 πῶς δυνησονται ὠφελεῖν οἱ ἔτεροι τοὺς ἑτέρους οὐ
 πολὺν ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κύρος,

ἦν ἂν γένηται τὰ κέραια ἀναβαίοντα καὶ ἀντιτίρας
 τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφόντες
 ὡς εἰς θάλασσαν ἅμα πάνταθεν ἡμῖν προσίσταν, ὡς ἡμεῖς
 πάντοθεν μαχοῦμενοι. 8. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσόστομος,
 εὐ σοὶ δοκοῦσι βουλευσάμενοι; Πρὸς γὰρ ὁ ὁρῶσι, πρὸς δὲ
 ἢ οὐκ ὁρῶσιν ἐν κόπῳ ἢ δὲ κατὰ κέρας προσέβησαν.
 Ἰλλεὶ σὺν μὲν, ἔφη, ὁ Ἀρσάκης, ἡγοῦ τῶ πατρὶ ἡγήμα,
 ὡς πορ εἰς ὅρας· καὶ σὺ, ὁ Χρυσόστομος, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ
 ἐπιπλέον ἔχων συμπαραίπουν. ἐγὼ δὲ ἄπειμα ἐκείσε, ὅθεν
 μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ
 παριὼν ἐπισκάνομαι ἑκαστῶ, πῶς ἡμῖν ἔχει. 9. Ἐπει-
 δὴν δὲ ἐκτὶ γίνωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλους
 γινώσκωμεθα, παιᾶνα δέξασθω, ὑμεῖς δὲ ἐπιβλησάμεθα. ἦν ἂν
 ἢ ἡμεῖς ἐχρησώμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθαι μὲν,
 οὐ γάρ, οἶμαι, ὀλγος θόρυβος ἔσται, ἀρμίστρια δὲ τη-
 ρηκέντα Ἀβρυδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναν-
 τίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ ἀρμίστρια· ὑμῶς δὲ χρηὶ ἐπασθαι
 ἔχοντες· ὅτι μάλιστα τῶν ἀρμίστριων· οὕτω γὰρ μάλιστα
 τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπτεσύνεσθαι. παρὶσσοῦν
 ὁ καὶ γὰρ ἢ ἂν δύνωμαι τύχιστα διώκων τοὺς ἄνδρες, ἐν
 αὐτοῖς θεοὶ θείωσι.

10. Ταῦτ' ἐπὶ τὸν καὶ ξύνθημα παρεγγνήσεως Ζεὺς
 πατήρ καὶ ἡγεμὼν ἐπορεύετο. μετὰ δὲ τῶν ἀρμίστριων καὶ
 τῶν θαλασσοπόρων διαπορευόμενος, ὅποτε προσβλέψει
 τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοῖς μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες,
 ὡς ἡδὺν ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι, τότε δ' αὖ ἐν
 ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἀρὰ ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν
 ἔστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον κίχης, ἀλλὰ καὶ περὶ
 τῆς πόσεως, ἢν γενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμο-
 νίας; 11. Ἐν ἄλλοις δ' ἂν προῖον εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ

ἀπὸ ταῦδε οὐδέν ποτε εἴ τι θεοὺς αἰτιατέον ἔσται· πῶς
 δεδώκασιν γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι.
 12. Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους
 αὐ τοιαῦδε, 12 ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἢ
 ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξω
 ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ ἀγαθὰ ἀλλήλοις
 εἰσενεγκεῖν. 13. Κατ' ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε
 αἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἅθλα πρόκειται τοῖς νεώ-
 ταις διώκειν, πταίνειν, κατακλίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν,
 ἀκούειν, ἐλευθέρους εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δὲ
 ὅτι τὰναντία τούτων· ὅστις σὺν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐν
 μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδέν οὐδ' ἀσχερὸν ἐκὼν
 προσήσομαι. 14. Ὅπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος
 πρόσθεν συμμαχεσασμένων, εἶπεν ἂν, Πρὸς δὲ ὑμῶν
 ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἶαν τι οἱ ἀγα-
 θοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουνσι καὶ οἶαν οἱ κακοί.

15. Ὡς δὲ παρῶν κατὰ Ἀφραδάταν ἐγένετο, ἦτο
 καὶ ὁ Ἀφραδάτας παραδόνς τῷ ὑψηλότερῳ τῶν
 προσήλθεν ἀντιῶ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλη-
 τιστηγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματιλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῆ-
 ρς ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξεν, Ὁ μὲν θεός, ὦ Ἀφ-
 ράδατα, ὥσπερ σὺ ἡξίονες, ἀντηξίωσας σὲ καὶ τοὺς σὺν
 πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμαχῶν· σὺ δὲ ταῦτο μέν
 οἶαν δέη σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Ἡέρται οἱ τε θειο-
 μενοι ὑμᾶς ἔσονται καὶ οἱ ἐπρόμενοι ἡμῶν καὶ οἶαν ἔσας
 τες ἐπόμενοι ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. 16. Καὶ ὁ Ἀφραδά-
 τας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῆ-
 ρς, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λοπεῖ με, οἷα τὰ μὲν
 πολεμίων κήρατα ἰσχυροῖς ὅρῳ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρ-
 καὶ παρτοδοσῇ στρατιᾷ, ἡμέτερον δ' οὐδέν ἄλλο αὖ

ἀντιτάσσεται ἢ ἄρματα· ὥς τ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον
 τῆδε τὴν τάξιν, ῥαχυνόμεν ἂν ἐνθάδε ὦν· οὐτω πολὺ
 μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. 17. Καὶ ὁ Κῦρος εἰ-
 πεν, Ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρσει ὑπὲρ ἐκί-
 νων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔσθ' ἰσχυρὰ τῶν πολεμίων τὰ
 πλεονεκτήματα ἀποδείξω, καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμβαλλέ-
 ναις πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τού-
 τους, οὓς νῦν φοβῇ, θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμπαληγόρου
 μελλούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι, ἄλλως δ' οὐ μᾶλα με-
 γαληγόρος ἦν· ὅταν μέντοι ἴδῃς τούτους φεύγοντας, ἐμέ-
 τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα εἰς τοὺς ἀνδρας· καὶ
 σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο,
 τοῖς δὲ μετὰ σπαντοῦ ἀρίστοις. 18. Ἀλλ' ἔως εἰ σοι
 σχολή, ὦ Ἀβραδάτις, πάντως παρελίσσεαι παρὰ τὰ σεν-
 τοῦ ἄρματα παρακάλε τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ
 μὲν προσώπῳ παραθαρήνων, ταῖς δὲ ὀπίσθιν ἐπικουφί-
 ζον· ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθαι τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι
 φιλονεικίαν αὐτοῖς ἐμβαλλε· καὶ γάρ, εὐ ἴσθι, ἦν τῶδε
 εὐ γίνηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδι-
 στώτερον ἀγῶνις. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτις ἰακχὴν παρή-
 λεν καὶ ταῦτα ἐποίησε.

19. Ὁ δ' αὖ Κῦρος παρὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ
 ἐκονόμεν, ἔνθα ὁ Ὑστάσπης τοὺς ἡμίσεας ἔχων ἦν τῶν
 Περσῶν ἱππέων, ὀδομάσας αὐτὸν εἶπεν, Ὁ Ὑστάσπης,
 τῶν ὁρῶν ἔργον τῆς σῆς ταχυνοχίας· νῦν γὰρ εἰς τὴν διάστο-
 μιν τοὺς πολεμίους κατακαίνοντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθα-
 νεῖται. 20. Καὶ ὁ Ὑστάσπης ἐπιγαλάσας εἶπεν, Ἀλλ' ἔτι
 περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δ' ἐκ πλα-
 γίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' αὐτοὶ σχαλᾶνται.
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς πα-
 ρέσομαι. I.

πρόχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μένησο, ὅτι
 ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῶ, ἣν τί που μένῃ πολέμιον, πρὸς
 τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν. 21. Ταῦτα εἰπὼν
 προῆει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλεονὸν παριῶν ἐγένετο καὶ
 τὰ τῶν ἀρχόντων τῶν ταύτῃ ἀρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλθοι.
 Ἐγὼ δ' ἐπρόχομαι ὑμῖν ἐκισχυρήσων· ἀλλ' ὁποῖαν
 σθεσθε ἡμᾶς ἐπιτιθημένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς
 πειρασθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων θιγέμενοι· πολὺ γὰρ
 ἀσφαλεστέρον ἔσθεθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἔνδον ἀπολαμβέ-
 ρόμενοι. 22. Ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο ὁπισθεν τοῦ
 ἀρμαμαζῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνούχον ἐκίλευσε
 ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιμαστὴν καὶ τὴν τῶν ἵππων
 μένιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δ' ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπι-
 θεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς
 κατ' ἡμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεσθε δ' ἔφη, πρὸς κέρα
 ὥσπερ ἀσθενέστατον στράτευμα γίγνεται, φάλαγγι
 ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν,
 ὄρατε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἰσχυροί· πάντως
 πρόστε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ
 αἶτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θά-
 σθεθε.

23. Ὁ μὲν δὴ Κύρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ
 δεξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖστος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον
 εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, πρὶν ἢ αὐτὸς ἐπιδεῖναι
 ἢ τὰ ἀναιτινόμενα κέρατα, ἤρε τοῖς κέρασι σημείον μὴ
 κέτι ἀνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι
 ὡς δ' ἔστησαν [πάντες] ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κυροῦ στρά-
 τευμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς
 πολεμίους. 24. Καὶ οὕτω δὴ προσήεσαν τρεῖς φάλαγγες
 ἐπὶ τὸ Κύρου στράτευμα, ἥ μὲν μία κατὰ πρόσωπον

οὐ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ ἐνώπιον,
 ὥστε πάλιν φόβον παρῆναι πάσῃ τῇ Κύρῳ στρατίᾳ,
 ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλεονθίων ἐν μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ
 τὸ Κύρῳ στρατεύμα πάνταθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πο-
 λεμίῳ καὶ ἱππεῦσι καὶ ὀπλίταις καὶ πελοποφόροις καὶ
 τοξόταις καὶ ἄρμασι πλήρῃ ἐξοπλισθέν. 25. Ὅμοιος δὲ ὁ
 Κύρῳ ἐπὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρό-
 ὃποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ
 ἐπὶ τοῦ τό μύλλον ὀκνεῖν, ἥρῃα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ και-
 ρὸς εἶναι, ἐξήρχα παιᾶνα, συνεπήχησαν δὲ πᾶς ὁ στρα-
 τός. 26. Μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἑνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάτα-
 ξαν καὶ ἐξανίσταται ὁ Κύρῳ, καὶ εὐθὺς μετὰ τῶν ἱππέ-
 ων λαβὼν πλεονθίους τοὺς πολεμίους ὁμοῖα αὐτοῖς τὴν
 ταχίστην συνεμίγνυν· οἱ δὲ πρὸ αὐτῶ συνταταγμένοι
 ταχὺ ἐφείποντο καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν,
 ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας
 προσέβαλλον· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φωνὴ ἐγένετο τοῖς
 πολεμίοις.

27. Ὡς δὲ ἡσθευτὸ Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν
 Κύρῳ, ἐκινείσθαι καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ ἐνώπιον, προσέ-
 τις καμήλους, ὥσπερ Κύρῳ ἐκίλευσαν. οἱ δὲ ἵπποι αὐ-
 τῶν ἐκ πάντων πολλοὺ ὄντας ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκρηγοντε
 γιγνομένοι ἔφηνον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέκλιτον
 αἰχμήλοις τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι ὑπὸ καμήλων.

28. Ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συνταταγμένους ἔχων τοὺς μεθ'
 ἑαυτοῦ ταρτατομένους ἐπέκειτο, καὶ τὰ ἄρματα δὲ τὰ π
 κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἐνώπιον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολ-
 λὰ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπο-
 μένων ἐπίθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ
 τῶν ἁρμάτων ἠλίσκοντο.

29. Καὶ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἐμῆλλον, ἀλλὰ ὡς
βοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπειθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμε-
των ἵππων, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἐξαιμάτων τῷ κέντρῳ· σὺν
ὡρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματιηλάται, καὶ τὰ μὲν
ματα ἔφηνεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόν-
τοὺς παραβίαις, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντι. 30. Ὁ
Ἀβραδάτας ἄντικρὺ δὲ αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Λίγυπτι-
φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐπὶ
ταῖς τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλοι δὴ
ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅτιν ἐκ φίλων σὺν
μάχων ἡθροισμένη ἦ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ
γὰρ ἐταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλον,
δ' ἄλλοι ἥνιοχοι ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῶν σι-
τοὺς Λίγυπτιους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ὄρμη-
καὶ τούτοις ἐφείποντο. 31. Οἱ δὲ ἄμφι Ἀβραδάτου
μὲν ἐνέβαλον, αἵτε οὐ δύναμέντων διαχέσασθαι τῶν
λίγυπτων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν,
μὲν ὄρθον τῇ φύρῃ τῶν ἵππων παύοντες ἀνέστη-
τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα
ἵπποις καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέσκον
πάντα βίη διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. 32.
δὲ τῷ ἀδιηγῆται τούτῳ ταραχῇ ὑπὸ τῶν παρὰ τοὺς
συνεσπόμενων ἐκκλωμένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβ-
ράτας, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων καὶ οὗτοι
ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γεινόμενοι κατεκόπησαν
ἀπέθαναν· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἢ μὴ
Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτην συνε-
σόντες τεταραγμένους ἐρόνουν, ἢ δὲ ἀπαθείς ἐγένοντο
οἱ Λίγυπτιοι, πολλοὶ δ' αὐτοὶ ἦσαν, ἐχώρουν ἐπὶ
τοῖς Πέρσαις.

33. Ἐνθα δὲ θανά μᾶζην ἦν καὶ δορυῶν καὶ ξυσ-
 τῶν καὶ μηχανῶν ἐπιτερόντων μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι
 καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὕλοις, τὰ τε γὰρ δορυῶν ἰσχυρά
 καὶ μακρά ἐπὶ καὶ νῦν ἔχουσιν, αἱ τε ὑπὸ τοῖς πο-
 ῖν τῶν θωράκων καὶ τῶν γέφυρων καὶ στεγάδων καὶ
 πύργων καὶ πρὸς τὸ εὐθεῖσθαι συνεργάζονται πρὸς τοῖς
 ἡμῶν οὕτως. 34. Οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντίστην,
 ὅτι ἐν ἀκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέφυρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ
 πύργῳ ἀναγκάζοντο παύσασθαι καὶ παύμενοι, ὥς ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς ἐγίνοντο. καὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπιδό-
 ντες αἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐπὶ τῶν πύργων, καὶ οἱ ἐπὶ
 πύργῳ οὐκ εἶον φεύγειν οὕτως τοὺς τοξότας οὕτως τοὺς
 ἰσχυράς, ἀλλ' ἀνασταμένους τὰς μηχανὰς ἠνάγκαζον
 καὶ τοξοῦν καὶ ἰσχυρίζεσθαι. 35. Ἦν δὲ πολλὸς μὲν ἰσ-
 χυρὸς φόρος, πολλὸς δὲ πύργος ὅπλων καὶ βελῶν παντο-
 δυνάμων, πολλὴ δὲ βία τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους,
 τῶν δὲ παρακαλουμένων, τῶν δὲ θεοῦς ἐπικαλου-
 μένων.

36. Ἐν δὲ τούτῳ Κύρος διώκων τοὺς κατ' αὐτῶν
 παραγίγνεται, ὥς δ' εἶδεν τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐπ-
 ῆμενους, ἦλθον τε καὶ γρούς, αἱ οὐδαμῶς ἂν θάπτον
 σχολή τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου ἢ εἰ
 εἰς τὸ ὀπίσθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγίγνεται ἰσχυ-
 ρῶς ταῖς μετ' ἐαυτοῦ περιήλασεν εἰς τὸ ὀπίσθεν
 καὶ ἰσχυρότερος παύσασθαι ἀφορῶντας καὶ πολλοὺς κατε-
 κύνοντο. 37. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ᾤσθοντο, ἐβόων τε,
 ὅτι ὀπίσθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πλη-
 γαῖς, καὶ ἐνταῦθα δὴ φύσθη ἑμάχοντα καὶ περὶ καὶ
 ἰσχυρῶς, πεπρωκὸς δὲ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ ἵππων καὶ πε-

κύνειος παῖς εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς σφραδάζων ἀποσπάζεται τὸν Κύρον. 38. Ἐνθα δὲ ἔγνω ἂν τις ὅσου ἄξιον εἴη φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν. εὐθύς γὰρ ἀναβήσάν τε πάντες καὶ προσπισόντες ἐμάχοντο, ἔδωκον, ἔδωκον, ἔπαιον, ἔπαιοντο. καταπαδήσας δὲ ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. 39. Ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κύρος κατείδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· γὰρ Ὑστιάσπης ἤδη παρὴν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππέσι καὶ Χρυσάντις. ἀλλὰ τούτους ἐμβυλῶν μὲν οὐκέτι εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν ἀκονίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐγένετο περιλαύνων παρὰ τοὺς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πόρρων καὶ κατασκέπασθαι, εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων καὶ μάχοιτο. 40. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατείδε μεστὸν τὸ πεδῖον ἵππων, ἀνθρώπων, ἄρμάτων, φεγγόντων, δεικνόντων, κρατούντων, κρατούμενων· μένον δὲ οὐδαμῶς αὐδὲν εἰ ἡδύνατο κατιδεῖν πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὐ τοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κυκλοποιησάμενοι ὥς τε ὀρεῖσθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηρτο καὶ ἐποιοῦν μὲν οὐδὲν εἰ, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ θανάτους.

41. Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κύρος αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐκτρέφοντες ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλαντο, ἀνεχώρισαν πάντας τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα εἰ εἶα. περὶ δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν, πότερι βούλοισι ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἀποθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκούντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίσαντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθήμεν ἂνδρες ἀγαθοὶ δοκῶντες εἶναι; 42. Ὁ δὲ Κύρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς

ἡμᾶς ὀρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θάλλον-
τας. Ἀλλὰ τούτων ἐνθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ κα-
λὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὐτὸς πρὸς
τούτου εἶπεν, Εἰ ἐὼν τε συμμαχομένης μηδένα προδόντες
σωθείητε, τὰ τε ὅπλα ἡμῖν παρεδόντες φίλοι τε γενέ-
μενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἐπολεῖσθαι.
43. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήρουντο, Ἦν δὲ γενώμεθά σοι
φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος,
Εὐ πειεῖν καὶ εὐ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι,
Τίνα ἐνυργαίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν
μὲν ἡμῖν δοῖν ἂν τέλειον ἢ τὴν λαμβάνετε, ὅσον ἂν
χρόνον πᾶντος ἢ· ἐξήρτης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ
ἡμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυ-
ναῖκας καὶ οἰκίας. 44. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύ-
πτιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἡμελλεῖν σφισιν
ἐδείχθησαν· τούτω γὰρ μόνῳ γινώσκεσθαι ἔφασαν· τὰ
δὲ ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον.
65. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ
τὴν βασιλεῖ πειστοὶ διαμένουσιν, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς
ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων
καλοῦνται, Ἀόρισσαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κῦρην
πλησίον θαλάττης, ὥς ἔτι καὶ νῦν οἱ αὐτοὶ ἐκείνων ἔχουσι.
ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἦδη σκοταῖος ἀναγα-
γὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Οὐμβράμοις.

46. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολυερῶν Αἰγύπτιοι
μόνοι ἐνδοκίμησαν· τῶν δὲ σὺν Κῦρὶ τὰ Περσῶν ἵππι-
κῶν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥς τ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ
ἀπλῆς, ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἵππευσιν κατασκευάσεν.
47. Εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρμα-
τα· ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολυμυστή-

ριον τῷ θεῷ βασιλεύοντι. 48. Αἱ μὲντοι κάμηλοι ἐφόν-
 βουν μόρον τοὺς ἵππους, οὐ μὲντοι κατέκτανόν γε οἱ ἐν
 αὐτῶν ἵππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων
 οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαξε. 49. Καὶ χρήσιμον μὲν εἶδει
 καὶ εἶναι, ἀλλὰ γὰρ οὕτω τρέφειν οὐδεὶς εἰδὼς καλὸς καὶ
 γαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι οὕτε μελετᾷν ὥς πολ-
 μύσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὲ ἀπολαβοῦσθαι πάλιν τὸ ἐαν-
 τῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουνσι.

CAPUT II.

1. Καὶ οἱ μὲν ἅμα τὸν Κύρον δευνοποιησάμενοι
 καὶ φιλακῶς καταστησάμενοι, ὥστερ' εἶδει, ἐκοιμήθησαν.
 Κροῖστος μὲντοι ἐνθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφηνε σὺν τῷ
 στρατεύματι· τὰ δὲ ἄλλα φύλα ὅποι ἰδύνατο προσωπιά-
 τω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' αἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει.
 2. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ἐνθὺς ἐπὶ Σάρδεσιν ἦγε Κύ-
 ρος, ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσιν, τῷ
 τε μηχανῶς ἀρίστη ὥς προσβυλὼν πρὸς τὸ τείχος καὶ
 κλίμακας παρσκευάζετο. 3. Ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὴν
 ἀποτομωμάτα δοκῶντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος
 τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβησάξει Χαλδαίους τε καὶ Πέρ-
 σας. ἤγγαστο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γαργη-
 μένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν καὶ καταμ-
 μαθηνῶς κατὰβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τῇ
 αὐτῇ. 4. Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦτο δηλὸν, ὅτι εἴχετο ἡ
 ἄκρα, πάντες δὲ ἔφηνον οἱ Ἀσδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅτι
 ἡδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κύρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ
 εἰσῆλθαι εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μὴ
 δύναι κινεῖσθαι. 5. Ὁ δὲ Κροῖστος κατακλεισάμενος ἐ-

τοῖς βασιλεῦσι Κύρον ἐβόα· ὁ δὲ Κύρος τοῦ μὲν Κροΐ-
 οῦ φύλακας κατέλειπεν, αὐτὸς δὲ διαγαγὼν πρὸς τὴν
 ἐχομένην ἄκραν ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας
 τὴν ἄκραν, ὡς περ ἴδεν, τὰ δὲ πῶν Χαλδαίων ὑπὸ ἔφη-
 μα, καταδεδραμηκασα γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν αἰ-
 κῶν, ἐνθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἀρχοντας καὶ εἶπεν
 αὐτοῖς ἐπίνειν ἐκ τῶν στρατεύματος τήχιστα. 6. Οὗ
 γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλοσηκτιούριας ὁρῶν τοὺς
 ἀνακτιούντας. καὶ αὐτὸ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθαι, ὅτι πλο-
 σκευάζοιμην ἐγὼ ὑμῖς τοὺς ἐμοὶ υποστρατηνομένους πᾶσι
 Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· τὴν δ', ἔφη, μὴ θαυ-
 μάζετε, ἢν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντόχῃ.
 7. Ακούσαντες ταῦτα αἱ Χαλδαῖοι ἴδουσάν τε καὶ ἐκεί-
 νου πυνθασθαι ἐρχίζομενον καὶ τὰ χρήματα πάντα
 ἀποδώσειν ἔρασαν. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δεῖται.
 Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, βούλομαι πυνθασθαι ἐχθόμενον, ἀπό-
 δαῖναι πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασιν τὴν ἄκραν.
 ἢ γὰρ αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλοσηκτιού-
 σιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. 8. Οἱ
 μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐπαίψαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κύρος·
 καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα.
 ὁ δὲ Κύρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἐκείνου, ὅπου
 ἔδωκε [τὸ] ἐπιτηδεύοντα εἶναι τῆς πόλεως, μένει ἐπὶ
 τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

9. Ταῦτα διαφυλάξας ἀγαγὼν ἐκέλευσεν αὐτῷ
 τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κύρον, Χαῖρε,
 ὦ δεσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τέχνη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ
 τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. 10. Καὶ σὺ
 γὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπέπευ ἄνθρωποι γέ ὄντων ἱερῶ-
 νροι. ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἂν ἄν τι μοι ἐθέλῃσαι

συμβουλευσαι· Καὶ βουλομένη γ' ἂν, ἔφη, ὦ Κύριε ἀγαθόν τί σοι εὔρεϊν· ταῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθόν καὶ μοι γενέσθαι. 11. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσος ἐγὼ γὰρ ὄρων τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονημένους καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότες καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας, γινώσκοντες γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήθοιται τῶν πόλεων αὐτὴν δυνήσομαι αὐτοὺς πολλὸν χρόνον παιδομένους ἔχειν διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφείναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρήναι, ἐν τῇ ἀρπαγῇ εὐ οἶδ' ὅτι οἱ ποιηρότατοι πλεονεκτῆσαι ἔσονται. 12. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ' ἔφη, ἔασον λῆξαι, πρὸς οὗς ἂν ἐγὼ Ἀνδῶν ἐθελῶ, ὅπως διαπέμψωμαι παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν μηδὲ εἶναι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπερχομῶν δὲ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴ παρ' ἐκόντων Ἀνδῶν ἔσονται πάντες, ὅτι καλὸν ἀγαθὸν ἔστιν ἐν Σάρδεσσι. 13. Ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσων, οἶδα ὅτι ἦξει σοι πᾶν ὅ,τι ἔστιν ἐνθάδε καλὸν κτήμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί, καὶ ὁμοίως εἰς τίς αἰτίαι πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἢ πόλις ἔσται ἣν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχναι σοι, ὥς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διαφθαρμέναι ἔσονται. 14. Ἐξίσταται δὲ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα ἐπὶ καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλεύσασθαι. πρῶτον δέ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἑμὸνς Θησαυροὺς πέμψαι καὶ παραλαμβάνεσθαι οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτως συνήγαγε ποιεῖν ὁ Κύριος, ὥς περ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

15. Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, ὦ Κροῖσος, λέξαι πῶς ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σ

γὰρ δὴ λέγεται πάντῃ γε θεραπεύσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ
 ὅτι πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. 16. Ἐβουλόμην
 ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τὰναντία
 εὐδὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προστηρέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.
 Ὡς δὲς ἔφη ὁ Κῦρος· διδάσκει· πάντῃ γὰρ παράδοξα
 λέγεις. 17. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμαλήσας ἐρωτᾶν τὸν
 θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ, εἰ δύναιντο
 ἐληθύνειν. τοῦτο δὲ, ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ ἀν-
 ἄθρωποι καλοὶ καὶ κακοὶ ἐπειδὴν γινώσκιν ἀπιστοῦντες,
 οὐ φιλοῦσι τὰς ἐπιστοῦντας. 18. Ἐπεὶ μέντοι ἔγνω
 καὶ μάλα ἥτοια ἐμοῦ ποιοῦντος καὶ πρόσσω Ἀελέων
 ἐπεχόντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παιδῶν. 19. Ὁ δὲ μοι
 τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ πολλὰ μὲν
 πέμπων ἀναθήματα χερσὶ, πολλὰ δὲ ἀργυρᾶ, πέμπω-
 λι δὲ θύων ἐξήλασά μιν ποτὲ αὐτόν, ὥς ἰδοῦκουν, τότε
 δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντί, τί ἂν μοι ποιήσαντι παῖ-
 δες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἴσονται. 20. Καὶ ἔτεροντι
 μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτα ἐψηύσατο, γενόμενῳ δὲ αὐδὲν
 ὤρησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετίλει, ὁ δὲ ἀριστος γε-
 γόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπέλατο. πηζόμενος δὲ ταῖς
 περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς πάλιν πέμπω καὶ περρωτῶ
 τὸν θεόν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα
 διατελέσωμι· ὁ δὲ μοι ἀπεκρίνατο.

Σαντιὸν γιγνώσκων εὐδαιμόνων, Κροῖστος, πρῶτος.

21. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὴν μαρτυρίαν ἥσθην· ἐνέμεινον γὰρ
 τὸ ἥσιστόν μοι αὐτὸν προσταξάντα τὴν εὐδαιμονίαν δι-
 δοῦναι. ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἷον τ' εἶναι,
 τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅπως εἶσι πάντα τινὰ ἐνέμεινον
 ἀνθρώπον εἰδέναι. 22. Καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον
 ὥς μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλων μετὰ τὸν τοῦ

παίδος θάνατον τῆς τύχης· ἐπειδὴ δὲ ἀντιβέβηκται ἐπὶ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ἡμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα μὴ κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθη μὲντοι οὐδὲν κικόν λαβών, οὐκ αἰτιώμαι δὲ οὐδὲ τιδὲ τὸν θεόν· ἐπεὶ γὰρ ἔχων ἑμᾶν καὶ ἑμᾶν ὑμῖν μέγεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπὸ ἡλίου καὶ αὐτοῦ καὶ οἱ σὺν ἐμοί. 23. Νῦν δ' αὖ πάλιν ἐπὶ πλοῦτον τοῦ παρόντος διαθρονησάμενος καὶ ὑπὸ τῶν δορυφών μου προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δούλων ἐδίδου μοι καὶ ἐπ' ἀνθρώπων, οἱ με κολακάζοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλωμι ἄρχων, πάντες ἂν ἐμοί πεδύθοντο καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑποτασσόντων λόγων ἀναρρωσάμενος, ὡς ἐλόντό με πάντες οἱ κύριοι βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμεν τὴν στρατήγιαν ὡς ἱσχυρὸς τῶν μέγιστος γενέσθαι. 24. ἄρχων ἑμᾶν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἑκὼς ὤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων περὶ ἡμῶν ἔπειτα δ' ἐκ παίδος ἀρετῇ ἰσχυρόντι· τῶν δ' ἐμῶν παργόνων ἡκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλεὺς καὶ ἐλευθέρων γενέσθαι· ταῦτ' σὺν ἀγροῆσις δικαίως ἔρη, ἔχω τὴν δίκην. 25. Ἀλλὰ νῦν δὲ, ἔρη, ὦ Κύριε, γηγεῖσθαι μὲν ἑμᾶν· σὺ δ', ἔρη, δοκεῖς εἶ ἀληθεύσαι τὸν Ἀπόλλω, ὡς αὐδαίμων ἔσομαι γηγεῖσθαι ἑμᾶν· σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς πικρὰν τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

26. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε, Βουλὴν μοι δός περὶ τούτου, ὦ Κροῖσος· ἐγὼ γὰρ σοὺ ἐνοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτιρῶ τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἥδη γυναῖκά τε ἔχειν ἣν ἔχεις, καὶ τὴς θυγατέρας, ὅκονα γὰρ σοὶ εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τραπεζῆκεν σὺν οὐκ ἔγωγε· μέγας δὲ σοὶ καὶ πόλεμος ἰσχυροῦς

27. Μὰ Ζεῦ μηδὲν τοῖνον, ἔρη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἐκ βουλήρου ἀποκρίσασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοὶ λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσῃς ἢ λέγεις, ὅτι ἦν ἄλλοι τε μακαριώτατην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ οὐκ ἐγνώσκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διαβῶ. 28. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε, Τὴς δὲ ἢ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνὴ, εἶπεν, ὦ Κύριε· ἑστὴν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσύνης πασῶν ἐμοὶ τὸ ἦσαν μετέχει, φρονιδῶν δὲ οὐκ ἔχων ταῦτα ταῦτα καὶ πόλεμον καὶ μάχης οὐ μετὴρ αὐτῇ, οὗτο δὲ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὴ κτετακέναι, ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλων καὶ ἡμίσητα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἅλλα μοι δοκῶ χρηστήρια δοτιῆσαι. 29. Ἀκούσας δὲ ὁ Κύριος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐφροσύνην, ἥρπτο δὲ τὸ λοιπὸν ὅσοι καὶ αὐτὸς πορεύοντο, εἰ ἄρα καὶ χρηστῶν ἢ τομῶν αὐτὸν εἶναι, εἶπε καὶ ἀσφαλίστητον οὕτως ἡγήμενος.

CAPUT III.

1. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑποταγῇ καλέσας ὁ Κύριος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἑταίρους τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔπειθε τοὺς θνητοὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευεν, ὅσοις παραδοὶν ἡρόδοτος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔπειθε, ὅποια ὦσιν οἱ μάγοι ἑξηγῶνται, ἔπειτα τὰλλα χρήματα πωροδοχομένους ἐν βιβλάτοις στίσιςτας ἐφ' ἡμαῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάδας κομίζαν ὅποιον ἦν αὐτοὶ πορεύονται, ἵνα, ὅση καὶρός ἐστίν, διαλαβάνοιεν ἑκαστοὶ τὰ ἀξία. 2. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κύριος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπὸ
 τῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάτιον
 θανμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς
 οὐδαμοῦ φαίνεται. 3. Τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκ-
 ναιτο, ὅτι ἂν δέσποτα, οὐ ἔη, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανον
 ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πάλιν
 τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ σῆμα
 εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. 4. Καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγει
 αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθαμίσαι
 τὴν ἀρμάμαξάν, ἐν ἥπερ αὐτὴ ὤχετο, προσκομινέ-
 αὐτὸν ἐνθάδε ποιὶ πρὸς τὸν Πεκτωλὸν ποταμὸν. 5. Καὶ
 τοὺς μὲν εὐνοούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ὁρῶν-
 τας ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῇ τελευτήσαντι τὴν
 γυναῖκα λέγουσιν ὡς κἀκεῖται χαμαὶ κεκοσμημένη
 εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς πό-
 νασιν. 6. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κύριος ἐπαύσατο ἄρα τὸ
 μῆρόν καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν
 χιλίοις ὑπὲρας ἤλυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. 7. Γυδάτιαν
 καὶ Γωβρούαν ἐκέλευσεν ὅ,τι δύναντο λαβόντας καλὸν νο-
 σμῆμα ἄνδρι φίλῳ καὶ ὑγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν
 καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵπποι
 εἴτε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλάυνειν ὅπῃ
 αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὥς ἐπισφραγίσῃ τῇ Ἀβραδάτι
 8. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθεμένην
 τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδέκρουσέ τε ἐπὶ τῷ πύθει καὶ εἶπεν
 Φεῦ, ὦ ὑγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἷον δὲ ἀπολιπὼν
 ἡμᾶς· καὶ ἅμα ἐδεξιοῦντο αὐτόν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 κυρίου ἐπηρεκούθησαν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν
 Αἰγυπτίων. 9. Ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησεν
 καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύνατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τὸν

Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα καὶ πάλιν ὡς οἶόν τ' ἦν
 ἠγορήσατο· 10. καὶ ἔπειτα, Καὶ ἄλλὰ τοι, ὦ Κύρη, σὺ-
 τως ἔχει· ἀλλὰ τί δαί σοι ὑμῶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
 δ' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔταθεν, ἵαως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ Κύρη,
 οὐδὲν ἦτιον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μοῖρα πολλὰ διεκτελεσμένη
 ἀντὶ οὕτω ποιῆν, ὅπως σοὶ φίλος ἄξιος λόγον φανείη,
 αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνεγόνει ὅ,τι πείσοιτο,
 ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοὶ χάρισατο, καὶ γὰρ οὖν, ἔφη,
 αὐτὸς μὲν ἐμμέπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρεκτελεσ-
 μένη ᾧσα παρακάθημαι. 11. Καὶ ὁ Κύρος χρόνον μὲν
 πεντα σιωπῇ καταδάκρυεν, ἔπειτα δὲ ἐφ' ἑτέρευτο, Ἄλλ'
 αὐτὸς μὲν δὴ, ὦ γυναῖκα, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νεκρῶν
 γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖςδε ἐπικόσμηαι αὐτὸν
 τῆς παρ' ἐμοῦ· παρὴν δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας
 πολλὸν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι,
 ὡς οὐδὲ τὰ ἄλλα αἴτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολ-
 λοι χώσουσιν ἄξιως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ἵσα
 αἰὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. 12. Καὶ σὺ δέ, ἔφη, οὐκ ἐρημος
 ἔσθι, ἀλλ' ἐγὼ σὺ καὶ σιφροσύνης ἔνεκα καὶ πάσης ἀρε-
 τῆς καὶ τὰλλα τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκαρτεῖ σὺ
 αὐτοὶ ἂν αὐτῇ ἐθίλης· μόνον, ἔφη, δῆλωσον πρὸς ἐμέ,
 πρὸς ὅτινα χρήσις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθηα εἶπε,
 Ἄλλὰ θάρσει, ἔφη, ὦ Κύρη, οὐ μὴ σὺ κρήνῃ πηλὸς ὄν-
 τινα βούλομαι ἀφικέσθαι. 13. Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν
 ἐπιήει, κατοικτιέρων τὴν τε γυναῖκα οἴου ἀνδρὸς ἀτίροιο
 καὶ τὸν ἄνδρα οἴου γυναικα καταλιπὼν οἰκίῃ ἔπροιτο.
 ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστήναι, τοὺς
 ἄν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὑδύρωμαι, ὡς βούλομαι· τῇ δὲ τρο-
 φῇ εἴπῃ παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὴν ἀπο-
 θάνῃ, περικαλύψαι αὐτὴν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἐνὶ ἡμι-

τίω. 14. Ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦν καὶ χαλεπαίνουσιν ἰώρα, ἀποθῆτο κλαίονσα, ἥ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρυσκευασμένη σφάττει ἐαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὴν στήθεα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἥ δὲ τροφὸς ἀνελκόμενα ῥατὸ τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πηνελόπειά τις ἐπέστειλεν. 15. Ὁ δὲ Κύριος ὡς ᾗσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐμπλαγὼς ἵεται, εἰ τι δύνατο βουθῆσαι. οἱ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον τρεῖς ὄντες στασιάζοντες κακῆνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττιονται, οὐκ ἔτι ἐκείνους αὐτούς, ἐστηκότας. 16. Καὶ νῦν τὸ μνήμα μέχρι νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγραφεῖσθαι τὰ ὀνόματα, Σάρδια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς ἄνδρας γένουσι στήλας καὶ ἐπιγεγραφεῖσθαι, σκηπτούχων. 17. Ὁ δὲ Κύριος ὡς ἐπλησίασεν τῷ πάθει, ἔγασθίς τε τὴν νύκτα καὶ κατολοφρυγμένος ἀπῆλθε· καὶ τούτων μὲν εἰκὸς ἐπεμαλήθη, ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ μνήμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὡς φασιν.

CAPUT. IV.

1. Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κῆρες καὶ ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους, αἵτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐρημίαις χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύριον. ὁ Κύριος αὐτοὺς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανᾶς ἐποιεῖ καὶ κριεῖς, ὡς τῶν μὴ πειθουμένων ἐρητίων τὰ τε Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην καὶ τὰλλα οὐκ ἄφρονα ἀπὸ πολέμου, καὶ πᾶν δὴ εὖχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Κασσίου στρατεύματα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κόπριοι πᾶν π

θήμους αὐτῷ συναντράπυσαν. 2. Ἴδεν ἔνθα οὐδ' ἔφη-
 ψα πόποισι Πέρσῃ σιγῶσιν οὔτε Κιλίκων οὔτε Κεντρί-
 ων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ αἰὲ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δα-
 ῖμόν μιν τοὶ ἐλάμβανε καὶ στρατῶς ὅποτε δέδοιτο, ἐπὶ-
 τέλειν αὐτοῖς. 3. Ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στρατεύμα
 ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν Κερῶν
 παύσιν πρὸς αὐτόν, ἵτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη
 ἐπὶ κατὰ τῶν ἀντιστοιχῶν. ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς
 ἀμφοτέρους ταῦτά ἐκείναι· δικαιοτέρᾳ τε ἔφη λέγειν τού-
 τας ὑποτίθους διαλέχεται, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς
 ἐναντίους ἥλους σφᾶς γενομένους, ὥς δὴ οὕτως ἂν μάλ-
 λον ἐπιπλεῶν ἀπαρυσμένους τοῖς ἐναντίοις· πιστὰ δ'
 ἦσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κῦρας ὁμόσαι ἠδύλως τε
 διέξασθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῇ Κέρου
 καὶ Μερῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἠδύλως εἰσελθεῖν εἰς
 τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. 4. Ταῦτα δὲ
 ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρι ἐκατέρων νύκτι συνέθει-
 ῖν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσῆλθεν εἰς τὰ τεῖχη καὶ παρ-
 ἔλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ὅρα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθε-
 μένος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατῷ ἐκάλεσεν ἐκατέρων
 τοὺς ἐπαμειβόμενους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλήλους ἤχθρίσθησαν,
 νομίζοντες ἐξηπατησθαι ἀμφοτέρω. 5. Ὁ μὲντοι Ἀδού-
 σιος ἔλεξε τοιαύδε· Ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὡμοσαι ἠδύλως
 εἰσελθεῖν εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰπε-
 ρὼν ἐπολεῶ ὑποτίθους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσέλθου-
 σίνα Κερῶν· ἣν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφαλεῖν
 ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ
 παρῆναι. νῦν οὖν χρή παρὶ τῆςδε τῆς ἡμέρας ἐπαμειβν-
 οῦσθαι τοὺς ἀλλήλους φίλως, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἰσῶς,
 διδόναν τε τέκτα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἣν δὲ

XENOPH. I.

B.

παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κύρος τοῖς
 ἡμῖς ἐσόμεθα πολέμιοι. 6. Ἐκ τούτων πύλαι
 ἀνεωχγμένα ἦσαν τῶν τευχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευο-
 μένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χόρραι ἐργαζομένοις
 ἐορτῆς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πᾶσι
 πλεῖα ἦν. 7. Ἐν δὲ τούτῳ ἦγον οἱ παρὰ Κύρον, ἐπι-
 τῶντες εἰ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων· ὁ
 Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρουσίᾳ ἔχειν ἄλλο
 χόρσε χρῆσθαι στρατιᾷ, καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπέχε-
 στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπὼν. αἱ
 Κερεὶς ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, πρὶν
 πεμψαν πρὸς Κύρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σὺν
 σαιράσπῃ.

8. Ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπην
 στρατεύματα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον·
 ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδούσιος, μετὰγειν αὐτόν ἐκέλευσε ἵππων
 ὁ Ὑστάσπης προῖχετο, ὅπως μᾶλλον περὶθούτο
 Ὑστάσπῃ, ἀκούσαντες ἄλλα στρατεύματα προσίόν. 9.
 μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες· πολλὰ δόντες
 δῶρα διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρβάρους
 δεχέσθαι, δασμόν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρατεύειν ὅσοι
 Κύρος ἐπαγγέλλοι. 10. Ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς
 παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὴν ἐρμηνείαν καὶ οὐκ
 σόμενος καὶ παρήγγελλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐ-
 τοῦ οἱ ὑπαρχοὶ καὶ ἔθνος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας
 ἡλθὲν Ὑστάσπῃ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. καὶ ὁ Ὑστάσπης
 καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς Περσῶν φρουροὺς
 ἀπέμεινεν ὄγων σὺν τοῖς ἐαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἐν-
 πείας καὶ πελταστὰς. 11. Ὁ δὲ Κύρος ἐπέστειλεν
 Ἀδουσίῳ συμμίζοντα πρὸς Ὑστάσπην τοὺς μὲν ἑκατό-

ρους δουγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἔχουσιν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολέμῳ τούτῳ ἀρπάζειν τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντα κτείνειν ἔπρωθαι.

12. Οὗτοι μὲν δὴ περὶ ἐπιόντων. Κύρος δὲ ὠρμάτω ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν περὶ καταλιπὼν πολλὰν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ὁμάδας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων παρὶς, ὅσα ἐν ἑκάστη ἦν τῇ ὁμάτῃ· καὶ δίδους τῷ Κύρῳ τὰ γραμματα εἶπε, Ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κύρε, εἴσω τὸν τί σοι ὀφειλῶς ἀποδίδονται ἃ ἄγει καὶ τὸν μῆ. 13. Καὶ ὁ Κύρος ἔλεξεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐπαίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔμοιγε μέντοι ἄξουσιν τὰ χρήματα, ὅσπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιόι εἶναι· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαντῶν κλέψονται, καὶ ἡμεῖς ταῦτα λέγων ἴδωκε τὰ γραμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἑτάροις, ὅπως εἰδέναι τῶν ἐπιτροπῶν οἳ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδόναι, οἳ τε μὴ. 14. Ἦγε δὲ καὶ Ἀνδῶν, οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα περὶωμένους ποιεῖν ὅτι ὄντο αὐτῷ χαρίεσθαι, τοὺς μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἐπαμένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρίδωκε Πέρσις τοῖς πρώτοις στρατιωτικοῖς, τὰ δὲ ὅπλα κατέκασκε· σφενδόνας δὲ καὶ τοὺς ἥνέγκασεν ἔχοντας ἔπρωθαι. 15. Καὶ πάντα δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ἐπιτροπῶν γενομένων σφενδονᾶν ἥνέγκαζε μελεῖαν, νομίζον τούτοις τὸ ὄπλον δουλικιώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δύρῳ μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελούσι σφενδοῦνται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτούς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδοῦνται μελεῖαν πᾶν ὀλίγους ὁμοῦς ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

46. Προϊών δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψαντες
 μὲν Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψαντες
 δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποίησατο Ἀραβίαν
 ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πύγων τοῦτων Περσῶν μὲν ἱππίας οὐ
 μείον ἢ τετρακιςμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμα-
 λωτῶν καὶ πᾶσι ταῖς συμμαχοῖς δίδουσι καὶ πρὸς Βα-
 βυλῶνα ἀφίκετο παραπόλλους μὲν ἱππίας ἔχων, παραπόλ-
 λους δὲ τοξότας καὶ ἀκονιστίας, σφειδονήτας δὲ ἀνα-
 ριθμήτους.

CAPUT V.

1. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶν ἦν ὁ Κύρος, περιεστῆς
 μὲν πᾶν τὸ στρατεύμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς ἐπ-
 ρηήσαντες τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐκκαταρτί-
 των συμμαχῶν. 2. Ἐπεὶ δὲ καταδιόσαστο τὰ τεῖχη
 ἀπάγειν παρεσκευάσαστο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως
 ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόμολος εἶπεν, ὅτι ἐπιβασθαι μὴ
 λαίην αὐτῷ, ὅπως ἀπάγοι τὸ στρατεύμα· καταθεωρῶ-
 τοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τεύχους ἀσθενὲς εἶναι
 εἶναι ἢ φάλαγγ· καὶ οὐδὲν θαυμασιόν ἦν οὕτως ἔχειν
 περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλί-
 γον τὸ βῆθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα. 3. Ἀκούσας οὖν
 ὁ Κύρος ταῦτα, σίας κατὰ μέτρον τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς
 σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέ-
 ρωθεν τοὺς ὀπλίτας ἀναπύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀμεί-
 και παρὰ τὸ ἐσπικρὸς τοῦ στρατεύματος, ὥς γένετο
 ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέτρον.
 4. Οὕτως οὖν ποιοῦντων οἱ τε μέντοιτες εὐθὺς θαυμά-
 λωτεροι ἐγίνοντο ἐπὶ διπλάσιον τὸ βῆθος γιγνόμενα

οἱ τ' ἀπιόντες ὡς αὐτοὺς θαρρόμενοι. ἐνθα γὰρ οἱ
 μέντοι ἀντὶ τῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίνοντο. ἐπὶ δὲ
 τορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆσαν τὴν ἄκρα, ἔστησαν
 ἰσχυρότεροι γυμνημένοι, οἱ τε ἐπεληλυθότες διὰ τοὺς ἑα-
 προσθεν, οἱ τ' ἑμπροσθεν διὰ τοὺς ὀπισθεν προσεγγυ-
 ημένους. 5. Ἀναπνεύσας δ' οὕτω τῆς φάλαγγος
 ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀφίσταναι εἶναι καὶ τοὺς τελευταί-
 ον, ἐν μέσῳ δὲ κομίστους τετάχθαι· ἡ δ' οὕτως ἔχουσι
 τάξεις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἰδόντι ἐν παρεσκευάσθαι
 καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες
 οἱ ἀπὸ τῶν γαρίων καὶ ἐγγύτερον ἐγίνοντο τοῦ ἄρχον-
 τος τοσούτω, ὥσθ' ἡ φάλαγξ βραχνότερα ἐγίνετο ἀναδι-
 ηλουμένη. 6. Ἐπὶ δὲ οὕτω συνεσπειράσθησαν, ἀπῆσαν
 ὥς μὲν ἔξασπτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδι
 ἐπὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγίνοντο, σιτασάντες, καὶ τὸ μὲν πρῶ-
 των ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ὤψαίδια,
 καὶ ἵστατο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὥσθ' δὲ προσωτί-
 ρω ἐγίνοντο, τοσῶδε μενότερον μετεβάλλοντο. ἐπὶ δ' ἐν
 τῷ ἀσφαλεῖ ἰδόκον εἶναι, ξυμεινον ἀπιόντες, ἔξω ἐπὶ
 ταῖς σιταῖς ἐγίνοντο.

7. Καὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλυσεν ὁ
 Κύριος τοὺς ἐπικαιρούς καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες ἑνύμαχοι,
 ἀποθέμεθα μὲν πύκτω τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν ἂν
 πρὸς τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ἰσχυρὰ προσμαχόμενος ἴλοι,
 οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὥσθ' δὲ πλείονες ἄνθρωποι ἐν τῇ
 πόλει εἶσιν, ἐπεὶ τὸ οὐ μύχονται ἰξίοντες, τοσούτω ἂν
 θάπτον λιμῶ αὐτοὺς ἄρῃμαι ἄλῃναι, ἐν μὴ τιν' ἂν ἄλ-
 λων τρόπων ἔχετε λέγειν, τούτω πολιορκητέους γὰρ μὴ ὄντι
 τοὺς ἀνδρας. 8. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ὅ δὲ ποτα-
 μὸς, ἔφη, ὅπως οὐ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἑμὶ πλείους

ἔχον πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια· Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γοβρύας, καὶ βάθος γ' ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστηκώς τοῦ ὕδατος ὑπερῖχον· ὥστε τῷ ποταμῷ εἶναι ισχυροτέρα ἐστὶν ἢ πύλεις ἢ τοῖς τείχεσι.

9. Καὶ ὁ Κύρος, Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔαμιν ἅσα κρεῖττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησάμενους δὲ χορὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστων ἡμῶν ὀρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως οἱ ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη.

10. Οὕτω δὲ κέκλω διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεναι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὠρύττειν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τεύχους τάφρον ὑπερμεγέθη· καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτοῖς.

11. Καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ φθοδόμει φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ πενθηκταίους· εἰσὶ γὰρ καὶ μείζοντες ἢ τοσοῦτοι τὸ μήκος πεντακτίες· καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κορυττοῦνται, ὥς περὶ οἱ ὄνοι οἱ κανθήριοι.

12. Τούτους δ' ἐπεσθῆναι τοῦτον ἔνεκα, ὅπως ὅτι μάλιστα ἐόκοι πολιορκήσαντι παρυσκευεζομένῳ, ὥς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμός· εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους· ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως αἶνι πλεῖστα φυλακτήρια εἴη.

13. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίησαν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατεγείμων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτηδεῖα πλέον εἴκοσι ἐτόν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κύρος τὸ στρατεύμα κατένευε δώδεκα μέρη, ὧν μῆνα τοῦ ἐναντιοῦ ἐκάστων μέρος φυλάξον.

14. Οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἐπὶ μᾶλλον τοῦτων κατεγείμων, ἐννοούμενοι ἐπὶ σφᾶς Φοίνες καὶ Ἀνδοὶ καὶ Ἀραβιοὶ καὶ Καππεδόκαι φυλάξουσιν, οὓς σφίσιν ἐνδομίζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσας.

15. Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωσσυμέναι ἦσαν, ὃ δὲ Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν ἐν τῇ Βαβυλώνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ἧ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεισκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀπειτόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. 16. Ὡς δὲ ταῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγένετο. 17. Ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ αὐτως ἐπορεύετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Μέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγους τὴν χιλιαστὴν παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλοὺς συμμάχους κατ' οὐρανὸν τοῦτον ὑπεσθαι ἥπερ πρόσθεν τεταγμένους. 18. Οἱ μὲν δὴ παρεῖσαν· ὃ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππεύς, ἐκέλευσε σκίψασθαι, εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἕδαφος τοῦ ποταμοῦ. 19. Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν, εἰ πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ἔλαβε τοιαύδε·

20. Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὃ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παραχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ θαυμάσμεντες εἰσώμεν δὴ μηδὲν φοβούμενοι εἶσαι, ἐκρούμενοι, οἳ αὐτοὶ, ἐφ' οὓς νῦν πορεύσομεθα, ἐκείνοι εἰσιν, οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἐσπέραις ἔχοντας καὶ ἐρηγησομένους ὑπάρτας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωλισμένους καὶ συνισταγμένους ἐνικόμεν. 21. Νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἔειπεν, ἐν οἷ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσιν, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσιν, πάντες δ' ἀσύρτακτοὶ εἰσιν· ὅταν δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς· ἔνδον ὄντας, πολὺν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἵστανται ὑπὸ τοῦ ἐκτεπλήχθαι. 22. Εἰ δὲ τις τοῦτο ἀνταίτια, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν· εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσούσι,

μη ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλλωσιν ἔνθεν καὶ ἐνθεν τοῦτο μάλιστα θαυθεῖτε· ἦν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχοντες σύμμαχον θεὸν Ἡρακλεῖον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτου δὲ ὑπεκαύματι κεχρισμέναι. 23. Ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν μὲν ὁρδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυπείον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν γλόχα· ὥστε ἀνάγκη εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ ταχὺ κατακαυθῆναι. 24. Ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε τὰ ὄπλα· ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς· ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρῖνα, δύνετε τὴν ὁδόν· ἴστε γάρ· ὅταν δὲ ἐντὸς γενώμεθα, τὴν τοχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. 25. Καὶ μὲν, ἔφασαν αἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρῖνον, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, αἱ καὶ ἀκλειστοὶ αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλείου εἶεν· ὡς ἐν κόμῳ δοκεῖ γὰρ ἢ πόλιν πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νικῇ. ἡλιακῇ μὲντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντενξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰὲν τεταγμένη. Οὐκ ἂν ἀμελεῖν δεοί, ἔφη ὁ Κύριος, ἀλλ' ἵναί, ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἀνδρας.

26. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρόήθη, ἐπορεύοντο· πᾶν δὲ ἀπαντῶντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφρονον· πάλιν εἶπω, οἱ δ' ἐβόων· αἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρῖνον συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κομισταὶ ὄντες καὶ αὐτοὶ· καὶ ὡντες ἢ εὐδύναντο ὡς τέχιστα ἐπὶ τοῖς βασίλειοις ἐγένοντο. 27. Καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρῖν καὶ Γαδάτα τεταγμέναι κεκλεισμένας εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχέως ἐπιτελείπτουσιν αὐτοῖς· πίνουσι πρὸς ἥως πολὺ, καὶ εὐθύς ὡς πολεμίαις ἐχρῶντο. 28. Ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγένετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδοξοι τοῦ θορόβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψαι

σθαι τί εἴη τὸ πρῶγμα, ἐκθέουσιν τινες ἀνολξαντες τὰς
 πύλας. 29. Οἱ δ' ἄμφω τὸν Γαδάτην ὡς εἶδον τὰς πύ-
 λας χαλῶσας, ἐξέπλττοναι, καὶ τοῖς πάλιν φεύγονσιν εἰσω
 ἐφεπόμενοι καὶ ποιοῦντες ἀφικνούνται πρὸς τὴν βασιλίαν·
 καὶ ἤδη ἐπιτηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινύ-
 κην εὐρίσκουσι. 30. Καὶ τοῦτον μὲν αἱ σὺν Γαδάτῃ
 καὶ Γωβρύῃ πολλοὶ ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπί-
 θνησκον, ὃ μὲν προβαλλόμενός τι, ὃ δὲ φεύγων, ὃ δὲ γο-
 καὶ ἀμυνόμενος ὕψι εἰδύνατο. 31. Ὁ δὲ Κύρος διέπρηπεν
 τὰς τῶν ἐπιπύων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὖς
 μὲν ἔξω λαμβάνουεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις
 κηρύττειν τοὺς Σουσιτὶ ἐπισταμένους ἔειδον μένειν· αἱ δὲ
 τις ἔξω ληφθῆναι, ὅτι θανατώσοιτο.

32. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτης δὲ καὶ Γω-
 βρύας ἦκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνησαν, ὅτι τα-
 τιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλῆα, ἔπειτα δὲ Κύρου
 κατεγγίλον καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἡμᾶ
 χυρῶ καὶ εὐχρησόμενοι. 33. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ
 ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλωκοῖαν τε τὴν πόλιν
 καὶ τὸν βασιλῆα τεθνηκότα, παραδιδόσιν καὶ τὰς ἰσχυρὰς.
 34. Ὁ δὲ Κύρος τὰς μὲν ἄκρας αὐθὺς παρελόμεναι καὶ
 φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταῦτας ἀπέπρηπεν, τοὺς
 δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐπέτελε τοῖς πρῶτόναι· τοὺς δὲ
 κήρυκας κηρύττειν ἀκέλευσεν ἀπαγγέλλειν πάντας τὰ ὄπλα
 βασιλῶνους· ὅπου δὲ ληφθῆσονται ὄπλα ἐν οἰκίᾳ, προ-
 ηγγόρευεν ὡς πάντες οἱ ἔειδον ἀποθανοῦντο. αἱ μὲν δὲ
 ἀπέφερον, ὃ δὲ Κύρος πάντα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθε-
 τα, ὡς εἴη ἔτοιμα, εἴ τι ποτε δεοί χρῆσθαι. 35. Ἐπεὶ δὲ
 ταῦτα ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς
 δογματώτου τῆς πόλεως οὐσης ἀκροθίγια τοῖς θεοῖς καὶ

τεμὴν ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ αἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχαῖα τοῖσι, οὗτε περ κοινωνίας ἐνόμιζε τῶν κατωτέρων πραγμάτων· καὶ οὕτω διένειμεν, ὥς περ ἐδίδοτο, τὰ κατὰ τὰς αἰτίας τοῖς ἀρίστοις, εἰ δὲ τις αἰοίτο μῆτιν ἔχειν, διδάσκειν προσκρίνας ἐκέλευε. 36. Προεῖπε δὲ Παρθολωνίοις μὴ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δασμοὺς ὑποκρίνειν καὶ θεραπεύειν ταύτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσης δὲ τοὺς κοινωνοὺς καὶ τῶν συμμέχων, ὅσοι μὲν ἤρουντο παρ' αὐτοῦ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευον διαλέγεσθαι.

37. Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθιμῶν ὁ Κύρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὺς ἤγειτο πρόειπε, ἔδοξεν αὐτοῖς τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι ἤκιστα ἂν ταυθόπως σπένδιος τε καὶ σέμνους φανεῖν. ὣς δὲ σὺν μηχανᾷ τοῦτο, ἅμα τῇ ἡμέρῃ σὺν ὅπου ἔδοκεν ἐπιτήδειον εἶναι προσεδίχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέτεμπε. 38. Οἱ δ' ἄνθρωποι αὖ ἐγνώσαν, ὅτι προσδέχοιτο, ἦσαν ἀμήχανοι τὸ πλεῖστον καὶ ὀρθομάνων περὶ τοῦ προσελθεῖν μηχανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. 39. Οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἠδύναντο διαιρέσαντες προσέβησαν. ὅποτε δὲ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανεῖν, προτείνων ὁ Κύρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοῦς καὶ οὕτως ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, περὶ πέτετε, ἕως τὸν ὄχλον διωσόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἑαυτοὺς χεῖρα συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπείρετο, ὥς περ ἔφθασεν ἐσπείρεται πρὸς τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενεσθαι. 40. Οὕτω δὴ ὁ Κύρος λέγει, Ἄμα, ἔφη, ὡς ὅσον δρεξ, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὐτὸν δὲ πρὸς ἑλθεῖν καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες

ταῦτα οἱ φίλοι ἄσμενοι ἔχοντο ἀποθέοντες, δίκην δὲ διδά-
σκοντες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
ἐκοιμήθησαν.

41. Τῇ δ' ὀσπερὶαίς ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ ἀπὸ
χωρίου, ἐνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλήθος περιστήκει
βουλομένων προσεῖναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι πα-
ρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστῆσάμενος τῶν ξυστοφύων
Περσῶν κύκλον μέγαν εἴτε μηδὲνα παριέναι ἢ τοὺς φί-
λους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν σιγμμάχων.

42. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοι-
αῦτα· ἄνδρες φίλοι καὶ ξίμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν
ἂν ἔχομεν μέμψασθαι τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα
ἅσα ἐνέχομεθα καταπεπραχέναι· εἰ μὲντοι τοιοῦτον ἴσται
τὸ μέγαλα πράττειν, ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μήτε ἡμῶν
αὐτῶν σχολὴν ἔχειν μήτε μετὰ τῶν φίλων ἐνθουσιάζειναι.

Τὸ μὲν χαλεπὴν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελύουσι.
43. Ἐνενοήσατε γάρ, ἔφη, καὶ χθὲς δήπον, ὅτι ἰωθεν
ἠρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρό-
σθεν ἱστίερας· καὶ νῦν ὁράτε τούτους καὶ ἄλλους πλεῖ-
ους τῶν χθὲς παρόντων ὡς πράγματα ἡμῶν παρέξοντες.

44. Εἰ οὖν τις τούτοις ὑφῆξει ἐάντων, λογιζομαι μικρὸν
μὲν τι ὑμῶν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ
ὑμῶν· ἐμῆς τοῦ μὲντοι σαφῶς οὐδ' ὅτι οὐδ' ὅποιον μοι
μετίσται.

45. Ἐν δ' ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρά-
γμα, ἐγὼ γάρ δήπον ὑμῶν μὲν ὥσπερ ἐκὸς διόκειμαι·
τούτων δὲ τῶν περισσευόντων ἢ τινα ἢ οὐδέναι σῖδα, καὶ
οὗτοι πάντες οὗτοι παρσκευασμένοι εἰσὶν, ὡς ἦν νεκρῶν
ἡμῶς ὠθαῖντες, πρότεροι ἢ βούλονται ἡμῶν παρ' ἐμοῦ
διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἤξιον τοὺς τοιοῦτους, εἴ τις τι
ἐμοῦ δίοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμὸς φίλους θεομέ-

ρους προεαγωγῆς. 46. Ἰσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δὴ τὰ οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασμένην, ἀλλὰ παρῆχον ἐν τῷ μέσῳ ἑαυτὸν. οἱ τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίγνωσκον οὔτα, ὥς μὴ ὑστερίζειν δεῖον τὸν ἀρχόντα μήτε τι εἰδέναι ἢ δεῖ, μήτε τὸ πρῶττειν ἢ ἂν καθῶς ἢ τῶν δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ παραχθῆναι παριέναι. 47. Νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπίπτεται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινας ἰκκιστῶν τηχεύειν. ὥς οὖν ἐμοῦ ἀπαρροῦντος ὅτι ἂν τύχωμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τῶν ἡμετέρων καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, αἰνυμένω ὅτι τις ὁρᾷ συμφροδέατον.

48. Κύρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐκ αὐτοῦ Ἀρτιάβαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν, Ἦ καλῶς, ἔρη, ἐποίησας, ὦ Κύρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἐτι τοῦ μὲν ἄντος σοῦ πᾶν ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε αὐτὸν δεόμενον ἐμοῦ κατῴκνον σοι προσεῖναι. 49. Ἐπεὶ δὲ ἐτυχίς ποτε καὶ ἐμὸν δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κναξάρου, ἐλογίζομην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκεῖός τί σοι ἐσόμεν καὶ ἐξέσσιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅποσον ἂν χρόνον βουλοίμην. 50. Καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. μετὰ δὲ τούτων Ὑρκάριοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα περ κῶσι συμμέχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγνάλας περὶ φέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἐάλει ὁ πόλεμος στρατόπεδον, οὐκ, οἶμαι, σχολή σοι ἦν ἀμφοτέρωθεν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίγνωσκον. 51. Ἐκ δὲ τοῦτον Γαβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτῷ Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. ἐπὶ

γὲ μίντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδοῦσιοι σύμμαχοι ἐγγένηντο, θρασυταίνειν ἐκόντως ἴδδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἰδοῦσά περνον. 52. Ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνδον ὠρμήθημεν, ὕψων σε ἄμφ' ἑταίρους ἔχοντα, ἄμφ' ἄρματα, ἄμφ' ἡγεμόνας, ἡγομένην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολήσας, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐσὶ ἔξω σχολήν. ὥς γὲ μίντοι ἤλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγγίστατον, ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γίνονται, εὖ ἤδη εἰκόσιν εἰδέναι, ὅτι πολλὴ ποιοῖτο ἀφ' οὐρίας τῆς ἡμῶν καὶ τῆς σῆς σπανισίας. 53. Καὶ νῦν δὴ ἐνταράκμεν τε τὴν μεγάλαν μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἡγήκαμεν καὶ πάντα καταστράφημιθα, καὶ μὰ τὸν Μίθραν ἐγὼ τοι ἐχθὺς εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκνυσσα, οὐκ ἂν ἰδιώτην σοι προσέλεθην, ἐπεὶ γὰρ μίντοι ἰδεξώσῃ με καὶ παρὰ σοὶ ἐκίλευσας μένειν, ἤδη περιβλεπτός ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ αὐτοῦ καὶ ἔσποτος διαμέρετον. 54. Νῦν οὖν εἰ μὲν ἔστιται πῃ ὅπως δι' ἐλαίστου ἄξιον γεγεννημένοι πλεῖστον σοι μέρος μετιδεύωμεν· εἰ δὲ μή, πάλιν εὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπὸναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν ὧν ἐξ ἡμετέρης φίλων.

55. Ἐπὶ τούτῳ ἐβέλασθ' μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον, ὦ Κῦρε, δικόντως ἐν τῷ ημετέρῳ σωτὴρ παρῴχης, δι' ἧς το αὐτὸς εἶπες καὶ ὅτι ὡς ἡμῶν σοι μάστιγα ἦν θρασυταίνων. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν ἀντιῶν ἕνεκα παρήκαμεν· τὸ δὲ πλεῖστον ἴδδει ἀνακτασθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἡδίστα συμπονεῖν καὶ συγκατατρέφειν ἡμῖν ἐθέλουν. 56. Νῦν δ' ἐπειδὴ οὐχ οὕτω τρόπου μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνακτασθαι δύνα-

σαι οὐς καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε ταχέϊν ἄξιον· ἢ ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἐστὶν οὗ οὔτε οὐσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις οὔτε ἥδιον οὐδὲ οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν· ἔπειτα δ' εἴπῃ, οὐκ ἂν οἷμαι ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σέ μὲν ὁρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν καὶ σὺν δοκοῦμεν πλεονεκτεῖν. 57. Ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, ποτηγόρευον κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὲ εἰσέρχεται εἰς τὰ βιβλίου, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐντυθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδουσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, πρῶτον μὲν ἔσθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἰ τιμὴ ἄλλῳ θεῷ οἱ μὲν γοὶ ἐξηγοῦντο.

58. Προήσας δὲ ταῦτα τὰ ἄλλα ἥδη ἤρχεται διοικῶν ἐντοῦν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἀρχὴ πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζεται δὲ ὁκνῶν ἐν πόντῳ τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δὲ οὕτως ἔχει αὐτῷ, ὡς ἂν πολεμικὴ γένοιτο ἀνδρὶ πόλις, ταῦτα δὲ λογίζομαι φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσασθαι δεῖσθαι. 59. Γινώσκω δ' ὅτι οὐδαμῶς ἀνθρώποι ἐνχειρότεροί εἰσιν ἢ ἐν στήθεσσι καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ἵπνῳ, ἐσκόπει τὸν νοῦν ἂν ἐν τούτοις περὶ ἐαυτὸν πιστοτάτους ἔχει. ἐν ὧν δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἀνθρώπον, ὅστις ἄλλῳ μᾶλλον φιλήσῃ τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. 60. Τοῖς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμολογούσας παιδικὰ ἔργα φῶσει ἡραγιάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν τοὺς δὲ εὐνοήτους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους ἡγεῖσθαι τούτους ἂν περὶ πλείστον ποιεῖσθαι, οἵτινες δύναται πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῦντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδένα ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι

Πρὸς δὲ τοῦτοις ἔδοξαι ὅτι οἱ εἰνούχοι περὶ τοῖς
 οἰς ἀνθρώποις καὶ διὰ ταῦτο δεσπότην ἐπικαίρου
 οὐδέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν, ὅστις οὐκ ἔναι ἀξιώσειεν
 οἶχον πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κοῖτιον
 αἰγῶν· δεσπότη δὲ πιστὸν ὅτι οὐδὲν κολῶσι πρωτό-
 και τὸν εἰνούχον. 62. Ὁ δ' ἂν μάλιστα τις οἰηθείη
 αἰκιδας τοὺς εἰνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο
 τῷ. ἔτεκμαιρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἱ τι-
 ρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν δάκνεν καὶ ὑβρίζειν
 τοπιύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἥτιον γίγνονται, οἱ τε
 οἶχοι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν
 αἰνται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκον-
 αὶ καὶ οἱ κύνες δὲ ὥσαύτως τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς
 οἰοῦνται ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φαλέττειν δὲ καὶ
 εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. 63. Καὶ οἱ γε ἀν-
 ρωποι ὥσαύτως ἡρεμέστεροι γίγνονται στερισζόμενοι
 αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν
 οἰοῦνται, οὐδ' ἥτιον τι ἰππικοί, οὐδὲ ἥτιον τι
 οἰοῦνται, οὐδὲ ἥτιον τι φιλότιμοι. 64. Κατάδηλοι
 γίγνονται καὶ ἐν τοῖς πόλεμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις, ὅτι
 αἰσῶν τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι
 τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βύσανον ἐδίδοσαν·
 οὐδένας γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δε-
 σποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εἰνούχων. 65. Εἰ δὲ τι ἄρα
 τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μεινῶσθαι δοκοῦναι, ὁ πύδης
 αἰσῶν τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῇ πόλει. ταῦτα
 δὲ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας
 τοὺς περὶ τὸ ἐαυτοῦ σῶμα θεραπευτήρας ἐποίησεν
 εἰνούχους.

66. Πηρυσόμενος δὲ οὐκ ἱκανὴν εἶναι τὴν τραλακίην

ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἰχόντων, ἐστὶν
 τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοιότατος περὶ τὸ βασιλεῖον
 λακας λάβοι. 67. Εἰδὼς οὖν Πέρσης τοὺς οἴκοι
 βιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πένειαν, ἐπιπονώτατα δὲ
 διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτοῦ
 εἶναι, τούτους ἐνόμιζε μάλιστα ἂν ἀγιστῶν τὴν παρ'
 τῷ δίκαιον. 68. Λαμβάνει οὖν τοῦτων μνηστῆρας δο-
 ρους, οἱ κινῶν μὲν τυκτός καὶ ἡμέρας ἐφύλακτον πρὸς
 βασιλείαν, ὅποτα ἐπὶ χώρας εἴη· ὅποτα δὲ εἴξαι πον-
 θεν καὶ ἔνθεν τετελεγμένοι ἐπορεύοντο. 69. Νομίσας
 καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἰ
 δημῶν αὐτοῦς τυγχάνοι εἴτε καὶ αἰοδημῶν, κατέστησε
 ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τοῖς
 Βαβυλωνίοις ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοῖς
 ἀμυχανωτάτους εἶναι, ὥπως ὅτι ταπεινότεροι καὶ ἐ-
 θεκτότεροι εἴεν.

70. Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτῶν τε φύλακῃ καὶ
 Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἐν οὕτως ἔχει
 διαμένει. σκοπῶν δ' αὖ, ὥπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ
 τέχοντο καὶ ἄλλη ἐν προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς
 μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν
 κῶων εἶναι ὅσον ἐλάτιονας· τοὺς δὲ ἀγαθούς αὐ-
 τῶν ἐγίγνωσκε σφικτιῶν εἶναι, οἵπερ σὺν ταῖς θεαῖς τὸ
 τῶν παρῆσχον, καὶ ἐπιμελητέον, ὅπως μὴ ἀγίσουσι
 τῆς ἀρετῆς ὑπόληψιν. 71. Ὅπως δὲ μὴ ἐπιπύπτειν αὐ-
 τοῖς δοκοῖν, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ τὰντα ἀγίστα εἶναι
 συνμνησκόν τε καὶ ἐπιμελοῦντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε
 τε ὁμοτίμους καὶ πάντας, ὅποσοι ἐμκαίριοι ἦσαν
 ὡτάτοι ἰδόκουν αὐτῶν κοινῶν εἶναι καὶ πό-
 καὶ ἀγαθῶν. 72. Ἐπει δὲ ἀναβλῆθον, ἔλεξε τοιαύδε·

ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἔδωκαν ἡμῶν τοχεῖν ὧν ἐροῖσθον ἄξιοι εἶναι. τὸν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν καὶ ἀγαθὴν καὶ οὐκ ὅπως ταύτην ἐξαυξόμενοι θρόνοντες ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οὐκίας καὶ ἐν ταύταις κατισκευάσας. 73. Καὶ μηδὲς γὰρ ἡμῶν ἔχον ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀδίδος εἶναι, ὅτιν πολεμουμένων πόλιν, ἀλλῶ, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρηῖματα. οὐκ οὖν ἀδικίᾳ γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλεανθρωπίᾳ οὐκ ἀριμενέσθε. ἢν τι εἴπω ἔχειν αὐτοῦς. 74. Τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὐτως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι εἰ μὲν τροφόμεθα ἐπὶ φηδίουργίᾳ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυστάθειαν, οἱ τιμίζονσι τὸ μὲν ποιεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυστάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγον ἀξιόνος ἡμῶν αὐτοῖς εἶσθαι καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στειρῆσθαι. 75. Οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθόνος ἀνδρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκαῖ ὥστε καὶ διατελεῖν [ὄντως ἀγαθόνος], ἢν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμελῆται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθῆναι μείζονος ἄξια γίγονται, καὶ τὰ σώματα γ' αὖ τὰ εὖ ἔχοντα, ὅποτις τις αὐτὰ ἀγῇ ἐπὶ φηδίουργίᾳ, πονήσας πάλιν ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀρετή, ὅποτις τις αὐτῶν ἀγῇ τὴν ἀσκήσιν, ἐκ τοῦτου ὡς τὴν πονήσαν πάλιν τρέπεται. 76. Οὐκ οὖν δεῖ ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ προϊέναι αὐτοῦς. μέγα μὲν γάρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπραΰσαι, πολὺ δ' ἐπὶ μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλῶς τῷ τόλμῃ μόνον παρασχομένη ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατεῖχει οὐκίτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται.

ΣΕΚΟΥΡΗ. I.

S

77. Ἡ χεὶρ γιγνώσκοντας τῶν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν ἄρετην ἢ πρὶν τὰδε τὰγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότες ὅταν πλείοσι τις ἔχη, τότε πλείστοι τούτῳ καὶ φθορὰ καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πόλεμοι γίνονται, ἄλλως τε παρ' ἀκότιων τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὡς ἡμεῖς ἔχῃ. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶεσθαι χεῖρ σὺν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. 78. Τὸ μέντοι μὴ τοῦτο κοῖτιστον ἡμῖν ἀντοῖς παρασκευαστέον· τούτου ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρχεῖν ἀεὶ θάλαττον μὲν οὖν καὶ ἡνέχον καὶ σίκων καὶ ποτῶν πότων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδίδον μεταδιδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τοῖσι τοῖς βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. 79. Πολεμικῆς δ' ἐπιτομῆς καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τοῖσι, οἵτινες ἑσχάτας ἡμετέροισι καὶ δασμοφόροις βολόμεν καταστῆναι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τοῖσι τοῖς ἀσκήτοις πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας, ὅτι ἐλευθερίας τὰντα ὄφρα καὶ εὐδαιμονίας αἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδωκε καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὄπλα ἀφῆρήμεθα, οὕτως καὶ αὐτοὺς δεῖ μήποτε ἐρήμονας ὀπλῶν γίγνεσθαι, εὖ εἰδότες ὅτι τοῖς ἀπὸ ἐγγυιάτω τῶν ὀπλῶν οὐσι τοῖσι καὶ κειότατά ἐστιν ἢ ἂν βούλωνται. 80. Εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, τί δήτις ἡμῖν ὄφελος καταπαύειν ἢ ἐπεθυροῦμεν, εἰ ἔτι δείσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ κοροῦντας καὶ ἐπιμελονμένους; ἐκείνο δὲ καταπαύειν, ὅτι τοσούτω τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ μᾶλλον ἀποπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπῆλ'· οἱ γὰρ πᾶσι ὅσῳ τοῖς ἀγαθοῖς· ἀνεὺ δὲ τοῦ δοῦμεν τοῦ γινώσκοντος οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθεῖν ἂν, ὡς

δὲ εἶναι. 81. Εἰ δέ, ὡς μὲν μάλιστα ἰνδρώποι επι-
 θησκουσί, ὁ δαίμων ἡμῖν πάντα συμπαροφεικέακεν, ὥς
 ἂν ἡδίστα ταῦτα φάνοιτο αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα πα-
 ρασκευάσει, ὁ τυπότης ἡμῶν τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῶν
 ἡδυστέρων βίου, ὅση πειρήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύ-
 ξεται καὶ διπλήσας τῶν ἡδίστων ποτίων ἀπολαύσεται καὶ
 ἀμείβῃς ἀναπαύσας ἡδίστον ἀναπαύσεται. 82. Ὡς
 ἐκαστὸν ἡμῶν χοῖναι τὸν ἐπιτεθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγα-
 θίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἀσχητῶν καὶ ἡδίστων ἀπο-
 λαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἀπειροί
 γινώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τόγαθὰ οὕτω γε χαλε-
 πόν, ὥστε τὸ λαβόντα σταθῆθῃναι λεπρόν. 83. Εὐ-
 κοήσατε δὲ καὶ αὐτοί, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ὡς προσήμε-
 θα κεκόντες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότιρον ὅτι ἄρχομεν;
 ἀλλ' οὐ δέητον τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον
 προσήκει εἶναι. ἀλλ' οἱ εὐδαιμονιότεροι δοκοῦμεν εἶναι
 ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ γήσκει τις τὴν
 κικλῶν ἐπιπρόσθεν; ἀλλ' ὅτι ἐπὶ κακῆμεθα δούλους,
 τούτους κολάσωμεν, ἢν πονηροὶ ὡσι; καὶ τί προσήκει
 αὐτὸν ὅντα πονηρὸν πονηρίας ἔνεκεν ἢ βλακείας ἄλλους
 κολάζειν; 84. Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τρέφειν μὲν
 παρασκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλα-
 γας καὶ τῶν σωματίων· αἰσχροὺς δὲ πῶς οἶκ ἂν εἶη, εἰ δὲ
 ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰκισόμεθα χρῆται
 τυγχάνουσιν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ
 μὴν εὖ γε δεῖ εἶδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη
 οἷα αὐτὸν τινα καλὸν κάγαθόν ἐπιτρέχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ
 συμπαροφεικέειν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς
 ἔχειν οὐδὲν προσήκει. 85. Τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ
 ποῦ τὴν ἀρετὴν ὁρκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιῆσθαι;

οὐδὲν καινόν, ὧ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσῃς
 τοῖς ἀρχαίοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς
 χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ καὶ
 ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γὰρ ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν πα-
 τας, εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατα-
 θεάσομαι, καὶ οὗς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ γαθὰ ἐπι-
 δεύοντας, τούτους τιμήσω. 86. Καὶ τοὺς παῖδας δέ,
 ὧν ἡμῶν γίγνονται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε
 βελτίους ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὥς βέλ-
 τιμα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ τε παῖδες
 ὧν, εἰ βούλοντο, ῥαδίως ποιηροὶ γίγνοιντο, αἰσχρὸν
 μηδὲν μῆτε ὁρῶντες μῆτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς καὶ
 τοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Η'.

C A P U T I.

Κύρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ
Χρυσάντας καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πόλλ' αἰεὶ μὲν δὴ, ὡς ἔν-
δρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν
διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἳ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι
τῶν παιδίων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰ γαθὰ ἐκλείψει,
Κυρὸς τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀπ' ὧν μά-
λιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέ-
στερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοῖς
μὴ εἰδότας διδάξαι. 2. Ἐννοήσατε γὰρ ὅτι, τίς ἂν πό-
λις πολεμίᾳ ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλόλῃ; τίς δ' ἂν φιλι-
ᾷ ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖ; ποῖον δ' ἂν ἀπει-
θούντων στρατεῖμα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν
μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἑκα-
στος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλευέσθαι; τί δ' ἂν
ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθεῖν ὑπὸ μὴ πειθομένων τοῖς κρείτ-
τοις; ποῖαι δέ πόλεις νομίμως ἂν οἰκῇσιαν; ἢ ποῖαι
οἴκαι σωθείησαν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκωντο;

3. Ἡμεῖς δὲ ἂν νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλα μᾶλλον
 τεπραΰναμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι· διὰ τὸ
 γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι εἶδει παρὰ
 γνώμεθα, ἄθροοι τε τῷ ἄρχοντι ἐκόμενοι ἀναπύσσοι
 ἡμεῖς· τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς καταλείπομεν
 εἰ τοίαν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται
 τὸ καταπραΰνειν τὰ ἀγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε, ὅτι οὐ
 ἴσῃτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἢ δεῖ μέγιστον ἀγαθόν
 4. Καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχαν μὲν οὐδὲν
 ἦρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκευάσθης οὕτω πάντες οἱ παρὰ
 τες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὡς
 τοίαν αὐτοὶ ἀξιάσσετε ἄρχαν τῶν ἄλλων ἡμῶν, οὕτως
 αὐτοὶ πειθόμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκῃ. τοσοῦτον δὲ δεῖ
 φέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δούλοι ἄνωγον
 τοῖς δεσποταῖς ὑπηγετοῦσιν, ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν
 ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν, ὃ πλείστον ἡμῶν
 φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δέ, ἔφη, καὶ ἐνθά ἄνευ μόνων
 χίρας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐκείνων
 σαν πείθεσθαι ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκάζει
 μένην ὑπακούειν. 5. Παρῶμιν τε οὖν ὥπερ Κύρος
 λέγει ἐπὶ τὸδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσπασμέν τε δὲ ὧν μάλιστα
 δυνασόμεθα πετέχειν ἢ δεῖ, παρέχομεν τι ἡμᾶς αἰσίου
 χορῆσθαι Κύρῳ ὅτι αὐτὸν δέη· καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδὲ
 χορῆ, ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κύρος εὐρεῖν ὅτι αὐτῷ μὲν
 ἀγαθὸν χρήσεται, ἡμῶν δὲ οὐ, ἐπεὶ τὰ γε αὐτὰ ἡμῶν
 εὐμφίρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῶν πολέμοι.

6. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσόστρετος, οὕτω δὴ καὶ
 λοιποὶ ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συνεροῦντες· καὶ ἰδοὺς τοὺς ἐπίμους αἰεὶ παρεῖναι
 θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χορῆσθαι ὅτι ἂν βούληται

ἵσται ἂν ἀρὴν Κῦρος, ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτως καὶ νῦν ἐτι-
ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες· θηρα-
πεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. 7. Ὡς δ' ἐν τῷ λό-
γῳ θαυμάζεται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάτ-
τειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσiais τὴν ἀρχήν, ταῦτά καὶ οἱ μετ'
ἐκείνων βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες.
8. Οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τὰλλα· ὅταν μὲν ὁ
ἐπιστάτης βελίων γίνηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα
πράττεται, ὅταν δὲ χείρων, φεικλότερον. ἑποίων μὲν οὖν
ἔτι τὰς θύρας Κῦρον οἱ ἐνιμιοὶ νῦν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς
ὄχημαῖς, συνδύξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκατατετε-
ταμένων τὴν ἀρχήν.

9. Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τὰλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμη-
λητάς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ θα-
λαμημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτημάτων
φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν διαίταν ἐπιτηδεύων ἐπιμεληταί·
καὶ ἵππων δὲ καὶ κωῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, οὓς ἐνόμιζε
καὶ ταῦτα τὰ βοσκομήματα βέλτεσθαι ἂν παρέχειν αὐτῷ χρη-
σθαι. 10. Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ὄντι
χρηναί ἔχειν, τοὺτους ὅπως ὥς βέλτεστοι ἔσονται [αὐτὸς
ἐσκόπει καὶ] οὐκέτι τοῦτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις ἀνθε-
στειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ἥδει γάρ,
ὅτι εἴ τι μάχης πιστὴ δέησις, ἐκ τούτων τούτῳ καὶ παρη-
στώμενος καὶ ἐπιστάτης λαμπρόν εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγ-
ιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πτεῶν καὶ ἱππέων
ἐρίγνωσθαι ἐκ τούτων κατασταμένοισιν εἶναι. 11. Εἰ δέοι
δὲ καὶ στρατηγῶν πονεῖν αὐτοῦ, ἥδει, ὅτι ἐκ τούτων
πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ
συνεργαῖς ἥδει ὅτι τούτων πλεονεξία χρηστότεον καὶ πρέ-
πεις γε τούτων τιναὶ πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις

ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δόξαν
 12. Μὴ ὄντων μὲν οὖν οἶον δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγιστα
 πλείστα πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτῶν
 ἔχειν· εἰ δ' οὗτοι ἔλεν οἶους δίοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς
 ἔσσεσθαι. ἐνδὺν μὲν οὖν οὕτω γρούς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέ-
 λειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἰσχυρῶς εἶναι τὴν
 ἀρετῆς. αὐτὸν γὰρ ᾔετο οἶόν τε εἶναι μὴ αὐτίον τινα ὅν
 οἶον δεῖ ἄλλους παρορμῶν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔχειν.
 13. Ὡς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγήσατο σχολῆς πρῶτον
 εἰ μέλλοι διηγήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελῆσθαι. τὸ
 οὖν προσόδῳ ἀμελεῖν οὐχ οἶόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, πρῶ-
 τοῦν, ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνέγκη ἔσοιτο εἰς μεγά-
 λαν ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα
 αὐτὸν αὖτε ἔχειν ἥδει ὅτι ἀσχολίαν παρῆνοι τῆς τῶν ὀλί-
 στωιρίας ἐπιμελῆσθαι. 14. Οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως
 τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κα-
 νόησεν πῶς τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ πολ-
 δεκάδαρχοι μὲν δεκαδίων ἐπιμελονται, λοχαγοὶ δὲ δεκά-
 δαρχῶν, χιλιάρχοι δὲ λοχαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλιάρχοι
 καὶ οὕτως οὐδαὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ' ἦν πᾶσι
 πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων ὦσι, καὶ ὅτιαν ὁ στρα-
 τὴν γὰρ βούλῃται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιῇ, ἀρκεῖ τὴν
 μυριάρχοις παραγγεῖλην. 15. ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει
 οὕτω καὶ ὁ Κύριος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς
 πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κυρίῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγ-
 μένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημέλητος ἔχειν· καὶ ἐκ τού-
 του ἡδὴ σχολὴν ἤγε πλείω ἢ ἄλλος μίαν οἰκίαν καὶ μὴ
 νεῶς ἐπιμελούμενος, οὕτω δὲ καταστησάμενος τὰ αὐ-
 τοῦ, εὐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει
 χρῆσθαι.

16. Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτοῦ
 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἥρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι
 οὓς δοῖ τοὺς κοινῶρας. πρῶτον μὲν ὁπάσοι ὄντες ἱκανοὶ
 ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρῆεν ἐπὶ τὰς θύ-
 ρας, τοὺτους ἐπεζητεῖ, νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ
 ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν
 καὶ διὰ τὸ παρὰ τῷ ἄρχοντι εἶναι καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι
 ὁρῶντ' ἂν ὅ, τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελτίστων· οἱ δὲ μὴ
 παρῆεν, τοὺτους ἤγετο ἢ ἀκρατεῖς τινὲς ἢ ἀδίκαις ἢ ἀμε-
 λείας ἀπεινῶναι. 17. Τοῦτο οὖν πρῶτον διηγησόμεθα ὡς
 προσεβόηκατε τοὺς τοιοῦτους παρῆναι. τῶν παρ' ἑαυτοῦ
 μάλιστα φίλων ἐκέλευσαν ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοι-
 τήτος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο
 γίνετο, ἦγον ἂν εὐθύς οἱ στερόμενοι ὡς ἡδικημένοι.
 18. Ὁ δὲ Κύριος πάλιν μὲν χρόνον οὐκ ἐυχόλαζε τοῖς
 τοιοῦτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσκειν αὐτῶν, πολλὴν
 χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν
 ἤπειτο προσεβόησαν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἥτιον δὲ ἐχθρῶς
 ἢ εἰ αὐτὸς καλῶς ἠνάγκαζε παρῆναι. 19. Εἰς μὲν
 τρόπος διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρῆναι, ἄλλος
 δὲ τὸ τὰ ῥῆστα καὶ καρδαιώτατα τοῖς παροῦσι προσ-
 τίειν, ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτὲ τοῖς ἀποῦσι νέμειν.
 20. Ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τού-
 των μηδενὸς ὑπακούοι, ἀρεσκόμενος ἂν τοῦτον ἢ ἔχοι ἄλ-
 λῶ τῷ ἴδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρῆναι
 καὶ οὕτως ἐγγίγναι αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἐπὶ ἀχρεΐστου.
 ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἥν τις ἀπ' αὐτοῦ παρῆναι
 ταθήκει.

21. Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεβόηετο.
 τοῖς δὲ παρίχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμιζε μάλιστα ἂν εἰς τὰ

καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, ἐπεὶ περ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε
δικαίως εἶναι, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν περισσώτερον
ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ.
22. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφόμε-
νους νόμους βελλίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τοὺς
ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμιζε
ὅτι καὶ ταῦτεν ἱκανὸς ἐστὶ καὶ ὄρεσιν τὸν ἀποκτινύοντα
κολάζειν. 23. Οὕτω δὲ γιγνώσκων πρότερον μὲν τὰ πρὸς
τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυνεν ἑαυτὸν
τοῦτοι τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρὸς
τοὺς θεοὺς καὶ ἔθνην ἅν' ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μὲν
θεοὶ εἵποιεν. 24. Οὕτω δὲ τὰ τότε κατασταθέντα
καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ ἅπλῳ βασιλεῖ. ταῦτα
πρότερον ἐμμεύοντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες
καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν θεραπειώσιν αὐ-
τοὺς, ὥς περ ὁ εὐδαιμονέστατος τε ὢν καὶ ἄρχων.
Κύριος δ' ἂν ἤγορντο ταῦτα ποιοῦντας ἀρεσκύν. 25.
δὲ Λύκος τῶν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ εὐνοίαν ἢ
δῶν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥς περ οἱ πλεῖν κίρουνται με-
τὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούν-
των. πρὸς δὲ τοῦτοις ἐλογίζετο, ὡς εἰ πάντες, οἱ κοινοὶ
θεοσεβεῖς εἶεν, ἥτιον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τι ἐλλείπειν
ἀνόςσιον τι ποιῆν καὶ περὶ ἑαυτῶν, εὐεργέτης νομίζον-
ται τῶν κοινῶν. 26. Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι πρὸς
πολλοὺς ἐποιεῖτο, μηδένα μὴτε φίλον ἀδικῶν μὴτε σέβον-
τα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὄρεσιν, μᾶλλον καὶ τοὺς
ἄλλους ὥς περ ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδῶν ἀπείχεσθαι,
τοῦ δίκαιου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. 27. Καὶ αἰδοῦν-
τ' ἂν ἤγετο μᾶλλον πάντας ἐμπαιλάναι, εἰ αὐτὸς φαίνοιντο

εἰ πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὥς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε
 ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρὸν. 28. Ἐπικμαίροιστο δὲ τοῦτο οὐ-
 τως ἔξω ἐκ τοῦδε· μή γάρ ὅτι ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ οὐς
 οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν
 ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ γυναῖκες δι' ὅς ἂν αἰδουμένας
 ἀσθενέωσι, ἀνταδεδείσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρώμετες.
 29. Τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ὥς εἰς ἔμμορτον
 εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροσφασίστως πειθόμε-
 νους φανερόν εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς
 καὶ εὐπορωτάτας δοκούντων παρέρχεσθαι. γιγνώσκων δ'
 οὕτω καὶ ποιῶν διατίλει. 30. Καὶ σωφροσύνην δ' αὐτοῦ
 ἐπιδεικνύς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν, ὅταν
 γὰρ ὁρώσιν, ὅ μάλιστα ἔξιστιν ὑφ' ἡμῶν, τοῦτον σωφρο-
 νήτα, οὕτω μᾶλλον οἱ τε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν
 ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. 31. Αἰσχύει δὲ αἰδῶ
 καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῇ
 γυναικὶ αἰσχρὰ φέροντας, τοὺς δὲ σώφροντας καὶ τὰ ἐν
 τῇ ἀρετῇ. 32. Καὶ ἐγκρίτειαν δὲ οὕτω μάλιστα ἂν
 ὥς ἀσχεῖσθαι, ἢ αὐτὸς ἐπιδεικνύει καὶ τὸν μὴ ὑπὸ τῶν
 παρηντίκων ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ
 προπορεύειν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν ἐντροπα-
 λῶν. 33. Τοιγαροῦν τοιοῦτος ἂν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύ-
 ραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπαικόντων τῷ
 ἡμείνουσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ ἐκασμίαν πρὸς ἀλλήλους.
 ἐπ' ἐργῶς δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὕτως ὀργίζομενον κραυγῇ οὐτε
 χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι, ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσῃ
 τῷ ὅτι εἰς κάλλος ἔχῃ.

34. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρώμετες ἐπὶ θύ-
 ραις δεῖχον. τῆς πολεμικῆς δ' ἐνταῖς ἀσκήσεως ἐπὶ θύραν
 ἔδεικτεν οὕτως ἀσκεῖν ταῦτα ὥς εἰς χρῆμα ταύτην ἰχθῦν.

μενος καὶ ὁλως ἀρίστην ἀσκήσιν πολεμικῶν εἶναι, ἐπιπικῆς δὲ ἀληθεσιότην. 35. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοὺς ἐν ποτοδαπείοις χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσιν διὰ τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς φεύγουσιν ἐρέεσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἵππων ἐκ τῶν γούς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. 36. Καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ πόρους καὶ ψύχη καὶ θάλη καὶ λιμὸν καὶ δίηρος δευταῖα φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα προεβίβη τοὺς κοινὰς, καὶ τὴν δ' εὐ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἀπὸ βασιλεὺς ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. 37. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐπὶ προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχαίων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅτι αὐτῶν ἀσκῶν τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπίνει τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μετὰ τὰς. 38. Καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆλθόντες μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη, αὐτὸς δὲ καὶ ὅταν ἀνάγκη εἴη, οἱκοὶ ἐθῆρα τὰ ἐν ταῖς παραδεδόταις θήραις τρεφόμενα, καὶ οὕτως αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖται ἡρεῖται οὕτως ὑποπὶς ἀγνωστικοῖς αἵματι ἐκβαλλεῖ σὺν πᾶσι καλεῖ δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. 39. Τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέγειρεν ἐν πᾶσι ταῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, καὶ τὴν αὐτὴν μελέτην. παραδειγμα μὲν δὴ τοιοῦτον ἑαυτὸν ὀφείλοιο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὐστίνως μάλιστα ὁρῶν τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πύσαις τιμαῖς ἐχέραιρεν· ὥστε πολλὴν πύξιν φιλοτιμίαν ἐπέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἀριστος φανεῖται Κύριον. 40. Κατασπαθεῖν δὲ τοῦ Κυρίου δοκοῦμεν, ὅς ἐστι τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχόντων διαφέρειν, τῷ βελτιόνος αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καὶ

γυμνάζειν ᾧτο χρῆναι αὐτούς. στολὴν τε γούν εἴλετο τὴν
 Μηδικὴν αὐτὸς τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔποι-
 σεν ἐνδύσασθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγχρόντισιν εἰδοκεῖ, ὥ-
 τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγί-
 στους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. 41. καὶ γὰρ τὰ
 ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι
 καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσὶ·
 καὶ ὑποχρεῖσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσέλετο, ὥς εὐ-
 φθαλμοτέροι φαίνονται ἢ εἰσὶ, καὶ ἐντρίβασθαι, ὥς εὐ-
 χρωῖντο ὀφῶντα ἢ πεφάσκασιν. 42. Ἐμελέτησε δὲ καὶ
 ὥς μηδὲ πτόοντες μηδὲ ἀπομυτιόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ
 μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θίαν μηδεὶός, ὥς οὐδέν θανατῶσον-
 τες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧτο φέρειν τι εἰς τὸ δύσκαταφρο-
 νητοῦρους φαίνεσθαι τοῖς ἀγχομένοις.

43. Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧτο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὐ-
 τῷ κατεσκεύαζε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προσιτάναι
 αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τοῖτους
 οὐτε μελετῶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρόρμα
 οὐτε ὅπλα ακτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπαμελεῖτο δὲ, ὥπως
 ᾧτε ἄστικοι μάλιστα ἄποιοι ποτε ἔσονται ἐλευθερίων ἔνκα
 μωλειμάτων. 44. Καὶ γὰρ ὅποτε ἐλεύνοισιν τὰ θηρία
 τοῖς ὑπεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον εἰς θήρην
 τοῖτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὑπότι
 πορεία εἴη, ἣτην αὐτοὺς εἰς τὰ ὕδιστα ὥσπερ τὰ ὑπαῖ-
 γμα. καὶ ὅποτε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστι
 ἐμφάγοιεν τι, ὥς μὴ βουλαιμῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτῶν
 ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ πατέρη ἐκάλουν, ὅτι ἐπαμελετο αὐτῶν,
 ὡς ἐναμφιλόγως ἀνὲρ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

45. Τῇ μὲν δὴ ὕλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὐτῷ τὴν ἀσφά-
 λειαν κατεσκεύαζεν. ἐαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ἐπὶ τῶν κατα-

μενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἀσκήσιν πολεμικῶν εἶναι, ἵππικῆς δὲ ἀληθεσιτάτην. 35. Καὶ γὰρ ἐπὶ πόλεως ἐν ποταμοῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἐποδείκνυσεν διὰ τὸ φερόμεναι φεύγουσιν ἐρέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐν ποταμοῖς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. 36. Καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ πόνον καὶ ψύχην καὶ θάλαπην καὶ λιμὸν καὶ δίψαν ἐκτελεῖν ἐν ταῦτα μάλιστα προσεβίβη τοὺς κοινῶς, καὶ αὖτε δ' ἐν βασιλείᾳ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλείας ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. 37. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀσκήσιν οὐδὲν ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχόντων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δήλον, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀσκήσιν τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεστὶν ἐκτελεῖν τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μὲν αὐτοῦ. 38. Καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξήγηται ὅπως μὴ μένουν ἀνάγκη τις εἴη, αὐτὸς δὲ καὶ ἐπὶ ἀνάγκη εἴη, οἵκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηροτροφούμενα, καὶ οὕτως αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δαίψασθαι ἤρκειτο οὕτως ἵπποις ἀγυμνάσας οἷον ἐνέβαλλε· ἀνὰ πᾶσιν δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. 39. Ταίγαρον μὲν αὐτὸς διέφυγε ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ τὴν αὐτὴν μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιάνδρα αὐτὸν περιέχειτο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὐστυνας μάλιστα ἀρχὴν τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἰσχυραῖς καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγείρειν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἀριστος φανείη. 40. Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὥς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχόντων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς

τοῖς αὐτοῖς χρῆναι αὐτοὺς. σπολὴν τε γούν εἴλετο τὴν
 Μηδοῶν αὐτὸς τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶς ταύτην ἔπι-
 σεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρῆντιεν εἶδοι, εἴ
 τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδύει ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγί-
 στους ἐπιδεικνύει τοὺς φοροῦντας· 41. καὶ γὰρ τὰ
 ὑποδήματα ταυτῶτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι
 καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μέζονες εἶναι ἢ εἰσὶ·
 καὶ ἀποκρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσέτατο, ὥς εὐ-
 φθαλμοτέροι φαινέσθαι ἢ εἰσὶ, καὶ ἐντορῖβεσθαι, ὥς εὐ-
 χροώτεροι ὁρῶνται ἢ πεφύκασιν. 42. Ἐμελέεσθε δὲ καὶ
 ὥς μηδὲ πτόοντες μηδὲ ἀπομαρτόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ
 ματαστρεφόμενοι ἐπὶ θέναν μηδεὶός, ὥς οὐδὲν θαυμάζον-
 τες. πάντα δὲ ταῦτα ὥστε φέρειν τι εἰς τὸ διεκαταφρο-
 νητοτέρους φαινέσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

43. Οὐς μὲν δὴ ἄρχην ὥστε χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὐ-
 πο κατεσκεύαζε καὶ μελέην καὶ τῷ σιμνῶς προσετιάναι
 αὐτῶν· οὐς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τοὺτους
 οὐτε μελετῶν τῶν θεουθερίων πόρων οὐδένα παρῶν
 οὐτε ὅπλα κεκίησθαι ἐπέτρεπεν· ἐπὶ μελεῖτο δὲ, ὅπως
 μήτε αὐτοὶ μήτε ἄλλοι ποτε ἔσονται θεουθερίων ἔκκα
 μελετημάτων. 44. Καὶ γὰρ ὡς οὐτε θεοῦ τὰ θηρία
 τοῖς ἵππευσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον εἰς θήραν
 τοῖς ἐπὶ τῶν πεδίων, τῶν δὲ ἐλευθερίων οὐδενί· καὶ ἀπὸ
 πορείᾳ εἴη, ἤγε αὐτοὺς εἰς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύ-
 για, καὶ ὅποτε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστον, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστι
 ἐμφάγοιεν τι, ὥς μὴ βονλίμῃεν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν
 ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ πατέρι ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλειτο αὐτῶν,
 ὡς ἀναμφιλόγως ἀπὸ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

45. Ἡ μὲν δὴ ὕλη Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἑσφά-
 λειαν κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν αὐχὺν τῶν κατὰ

στραφεόντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐξ ἑαυτοῦ
καὶ γὰρ ἀνάγκη εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυνεταίους
ὄντας εἶδρα, καὶ πρὸς τοῦτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε ταῦτα
οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε τυκτός οὔτε ἡμίρας. 46. Οὓς δὲ κρῖ-
τίστοις τε ἤγετο καὶ ὠλισμμένους καὶ ἀθρόους ὄν-
τας εἶδρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἦδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄν-
τας τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ προσήματα ἔχον-
τας ἡσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἀρχεῖν· καὶ τοῖς φίλοις
δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ ἐν
κρίσει τούτων πολλοὶ πολλὰς ἀντιμέγνυσαν· ἀνὰ γὰρ
τὴν γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χοῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς· ὑπὸ τούτοις
οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πεί-
λους τρόπους. 47. Σκοπῶν οὖν, ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ ἐν
ἐπὶ τούτων κίνδυνον γένοιτο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῷ
τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδου-
κον ἡγούμενος καὶ κατὰ λυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων·
δ' αὖ μὴ προσέσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν
εἶναι ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου. 48. Ἐν δὲ ἐντὶ πάντων
τούτων ἔγνω καὶ κρείτιστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐσφρά-
λειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατί-
στους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὥς οὖν ἐπὶ
φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα δι-
γῆμασθαι.

C A P U T II.

I. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντός ἀεὶ τοῦ χρόνου φέ-
λανθρωπὴν τῆς ψυχῆς ὡς ἡδύνατο μάλιστα ἐνεπαύει-
ν ἡγούμενος, ὥς περ οὐ φηδὶόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισοῦν-
κοῖντας αὐτῷ· εὐνοεῖν τοῖς κακόνους, οὕτω καὶ τοὺς γυναι-

σθένειας ὥς φιλοῦσι καὶ εὐραοῦσιν, οὐκ ἂν δύναιτο
 μισῆσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. 2. Ἔως μὲν
 οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἢν εὐεργετῆιν, τῷ τε πρα-
 τοῦν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπολεῖν καὶ τῷ συνηδόμα-
 νος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερός εἶναι, συναχθόμενος
 δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τοῖσις ἐπαίρετο τὴν φιλίαν θεωρεῖν·
 ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ὥς τε χρήμασιν εὐεργετῆιν, δοκεῖ
 ἡμῖν γινώσκειν πρῶτον μὲν ὡς εὐεργετήματα ἀνθρώποις πρὸς
 ἀλλήλους οὐδὲν εἶσιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαπάνης ἐπιχαριώ-
 τερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. 3. Ταῦτα δ' οὕτω
 νομίσας πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνείταξεν,
 ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτα σίτοις τοῖσις ὅμοια ἐκ παρα-
 τίθετο αὐτῷ ἱκανὰ πανμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ
 παρετίθει, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύν-
 δειπνοι χρῆσαιντο, διεδίδου οἷς κεῖ βούλοιο τῶν φίλων
 μνήμην ἐνδεκασθῆναι ἢ φιλοφροσύνην. διέπειπε δὲ καὶ
 τοῖσις, οἷς ἀγασθῆναι ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπειαῖς ἢ
 ἐν ἀεττισυνοῦν πράξειν, ἐσηματιόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ
 ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι. 4. Ἐτίμα δὲ καὶ
 τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὑπότις τινα ἐκτανύσσειν
 καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τρά-
 पेζαν ἐπιτίθετο, οἰόμενος, ὥς περ καὶ τοῖς κυσίν, ἐμ-
 ποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὐνοίαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι
 τινα βούλοιο τῶν φίλων ἀπὸ πολλῶν, καὶ τοῖσις ἐπει-
 πεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νῦν γὰρ εἰ οἷς ἂν ὀφῶσι περιπό-
 μενα ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης, ταύτους πάντας μᾶλλον
 θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκα-
 νούς διαπράττειν, ἢν τι δέονται. ἔτι δὲ καὶ οὐ ταύτων
 μόνον ἕνεκα τῶν εὐημεμένων εὐφραίνει τὰ περιπόματα πα-
 ρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺν διαφέρει τι

ἀπὸ τῆς βασιλείας τριεπίτης. 5. Καὶ τοῦτο μέντοι αὐτοὶ
 ἔχουσιν οὐδὲν τι θαυμασιόν· ὥσπερ γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι πό-
 λεις διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξεργασθεῖ-
 ναι εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βίαια
 πάντα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπώνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς
 μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλήνην, θύραν, ἄρ-
 τρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οὔτις καὶ οἰκισ-
 μεῖ, καὶ ἀγαστῆρ, ἦν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐν
 γοδύτας λαμβάνει· ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον
 θρονον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πό-
 λεσιν διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστων δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστη
 τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία, ἀλλὰ
 ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα, ἔστι
 ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νεκροσφάγων μόνον τρέφει-
 ται, ὁ δὲ σκίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέλει, ὁ δὲ
 γὰρ τούτων οὐδὲν ποιεῖν, ἀλλὰ συντιθεῖς ταῦτα. ἀνάγκη
 οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ τοῦτον καὶ ἀρ-
 στω διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. 6. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτον
 πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν διαίταν. οἱ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
 κλήνην στρώνουνσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάστιγ, ὄρη ἄλλα
 ἄλλα ποιεῖ, ἀνάγκη, σῆμαι, τούτω, ὡς ἂν ἕκαστον πρὸς
 χωρῇ, οὕτως ἔχουσιν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἐπὶ ἔργῳ καὶ
 ἄλλῳ ὀπιᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἔρπον, ἄλλῳ ὀπιᾶν, ἄλλῳ
 ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ
 ἀρκεῖ, ἂν ἕν εἶδος εὐδοκίμοῦν παρὰσχῇ, ἀνάγκη, σῆμαι
 ταῦτα οὕτω ποιοῦμενα πολὺ διαφερόντως ἐξεργασθῆναι
 ἕκαστον.

7. Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεωρητικῇ τοιούτω ποιῶν
 πολὺν ὑπερβαλλετο πένταξ, ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πρὸς
 θεωρητικῶν πολὺν ἐνέγκει, τοῦτο τὸν διακρίνομαι πρὸς

γὰρ διανεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμ-
 βάνειν πολὺν εἰς πλεόν διήνεγκε τῷ πλείστω ἀνθρώπων
 δωρεῖσθαι. κατῆρξεν μὲν οὖν τούτου Κύρος, διαμένει δὲ
 εἰ καὶ τῶν τοῖς βασιλεῦσιν ἢ πολυδωρία. 8. Τίτι μὲν
 γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασι-
 λῆϊ· τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ
 αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίς δὲ δῶρα γιγνώσκειται ὥσπερ
 εἶνα τῶν βασιλέως, ψέλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυ-
 σοχάλιτοι; οὐ γὰρ δὴ ἔξασιν ἑκά τὰυτα ἔχειν, ὃ ἂν μὴ
 βασιλεὺς δῶ. 9. Τίς δ' ἄλλος λέγεται δῶρων μεγεθε-
 ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πα-
 τέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδωκασθῆ ἑχθροῖς
 ἀπάρχοντας πολλῶν μὲν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν
 βασιλεὺς; τίς δ' ἄλλος κατιστρεφόμενος ὀρχήν ὑπὸ τῶν
 ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθασεν ἢ Κύρος; τοῦτο
 δὲ τῶν ὀνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαι-
 ρουμένον. 10. Κατεμάθουμεν δέ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως
 καλούμενους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὥςτις οὐκ ἄλλω
 ἐκείνῳ ἢ τῷ δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοῖς γὰρ ἀπαρχ-
 γέλλαντας ὅσα κειρὸς αὐτῷ εἴη παρῆσθαι μεγάλως εὐερ-
 γειῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπων καὶ ὠτακονοεῖν
 καὶ διοπτέειν, τί ἂν ἀργεῖλαντες ὠγελήσειαν βασιλεῖ.
 11. Ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐκουσίῳ θησαν βασιλέως
 ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ θῆα. εἰ δὲ τίς οἴεται εἶνα αἰρετὸν
 εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλῆϊ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται· ὅλγῃ γὰρ
 εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἐκούσεις· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ
 ἀμείβειν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἐν τούτῳ προστάτα-
 γμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὅτινα γιγνώσκουσιν ὀφθαλμὸν
 εἶναι, τοῦτον ἂν εἰδῶν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ
 οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκούσῃ τι ἢ εἰδῶν ἄξιον
 ΧΕΝΟΡΗ. I.

ἐπιμελείας παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. 12. Οὗτοι δὲ ποῦ
μὲν βασιλέως ὄντα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται·
φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ,
περ' αὐτοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὡς
αὐτοῦ παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μαθησθῆναι ἂν τις ἐν
μῆσιν πρὸς τινὰ περὶ Κύρον φλαυθρὸν τι, ἀλλ' ὡς
ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς βασιλέως τοῖς ἀεὶ παρόν-
σιν οὕτως ἕκαστος δέκεται. τοῦ δὲ οὕτω διακρίσθαι τὰ
ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅτι ἂν
αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μακροῦ
εὐεργετεῖν.

13. Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλεονε-
σιώτατον ὄντα οὐ θανταστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ
τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεται, τὸ
τοῦ ἀξιολογώτερον. ἐκείνος τοίνυν λέγεται κατὰδηλος εὖ
μηδὲν ἂν οὕτως ἀσχνῶναις ἡττώμενος ὡς φίλων θνή-
σκεν. 14. καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς
χοὶ παραπλήσια ἔργα εἶναι νομῶς ἀγαθοῦ καὶ βασι-
λέως· τὸν τε γὰρ νομῶς χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα
κτῆνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὲ προβάτων εὐδαί-
μονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονα πόλεις καὶ
ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυ-
μαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλοπο-
νεῖν ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείας περιγίγνεται.
15. Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κύρος ἐπι-
θεῖναι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ δύναι-
ται πένης ἔσοιτο, ἐξόν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλεονε-
κτεῖν ἐν γὰρ ἀνδρὶ ἐν τῷ οὐκ ὀκνῶ καταθέσθαι· καὶ
Κύρον λέγεται εἰρίσθαι, καὶ πόσην ἂν ἤδη οἶε μοι χρυ-
σίου εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον ὡς περ' ἀπὸ καλῶν.

ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι· καὶ τὸν Κροῖσον εἰπὼν πολὺν
 τινα ἀριθμόν. 16. Καὶ τὸν Κύρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε
 δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπαντον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπῃ
 τούτῳ, ὅτι σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα,
 κρηὶ περιεβλῶν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς, ὅτι δε-
 μι χρυσίου πρὸς πρᾶξιν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσ-
 διῶμαι· καὶ κέλευς αὐτούς, ἐπίστα ἂν ἑκάστος δύνῃται
 πορίσασθαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ κατασημηνα-
 μένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροῖσον· θεωροῦντι γί-
 γναι. 17. Ταῦτα δὲ ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημη-
 ναμένος ἐδίδου τῷ Ὑστάσπῃ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους,
 εὐχόμενος δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑστάσπην ὡς φίλον αὐ-
 τοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιεβλῆτα καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσον
 στρατῶν τὰς ἐπιστολάς, ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπης εἶπεν, Ὡς
 Κύρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρή ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι
 πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὺ χρήματα.
 18. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Εἰς μὲν ταύτην καὶ οὗτος ἤδη
 θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ
 ἰσχύω πῶσα ἐστὶν ἱστοῖα χρήματα, ἣν τι δίδωμαι χρῆ-
 σθαι. λέγεται δὲ λογίζομενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια
 εὐρεῖν ἢ ἔφη Κύρος ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, αἱ
 συνέλεξαν. 19. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερόν ἐγένετο, εἰπὼν
 λέγεται ὁ Κύρος, Ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὥς εἰσι καὶ
 ἐμοὶ θησαυροὶ; ἀλλὰ σὺ μὲν κεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐ-
 τοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθαι τα δι' αὐτοὺς καὶ μισθί-
 σθαι καὶ φίλας αὐτοῖς ἐφιστάμενα μισθοφόρους τού-
 τοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν
 τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φίλας ἅμα ἐμοῦ
 τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ
 φρουροὺς μισθοφόρους ἐπιστησάμεν. 20. Καὶ ἄλλο

δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσσε, ὁ μὲν οἱ θεοὶ δόντες
 εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πάντα
 κτήντας, τοῦτον μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι
 ἀλλ' εἰμὶ ἐπιληστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρημάτων
 21. Τῇ δέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείων
 ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὴν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσονται
 τὰ μὲν αὖ καταρύπτουσι, τὰ δὲ κατασφύττουσι, καὶ
 ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἰστιάντες καὶ διαψήφου-
 ντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔτι
 ἔχοντες τοσαῦτα οὐτε ἐσθίονσι πλεῖον ἢ δύναται φέρειν
 διαφθαγεῖν γὰρ ἄν, οὐτ' ὑμνιέννται πλεῖον ἢ δύν-
 αται φέρειν, ἀποπνιγεῖν γὰρ ἄν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ πρὸς
 ματα ἔχουσιν. 22. Ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς
 ὀρέγομαι ἅπλῃ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἢ ἂν
 περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τοῦτοις τὰς τῶν
 δειάς τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλουτίζω καὶ εὐεργίζω
 ἀνθρώπους εὐνοίαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φίλειν, καὶ
 τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἢ οὐτε
 τασθήσεται οὐτε ὑπερπληροῦνται λυμαίνονται, ἀλλὰ ἢ
 κλείει ὅσῃ ἂν πλείων ἢ, τοσούτῃ καὶ μείζων καὶ καλλίω
 καὶ κορυφώτερά φέρειν γίγνεται, πολλῶν δὲ καὶ τοῦ
 ροῦτος αὐτὴν κορυφώτερος παρέχεται. 23. Ὅπως
 καὶ τοῦτο εἰδὼς, ἔφη, ὦ Κροῖσσε, ἐγὼ σὺ τοὺς πλείους
 ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονιστάς τε
 ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τεῖχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαι-
 μονιστάτοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάτ-
 τουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κτῶσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν
 δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον
 εὐδαιμονιστάτον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ τοῦ-
 τιν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πρᾶττων.

24. Πρὸς δὲ τοῦτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διαιτελῶσι, παρεσκευάζονται ὅπως ἔξωσι τὰ ἐπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνοντων διαίταν, ὅπως δὲ, ἢ ἀσθενήσουσι, τὰ σύμφορα παρίσταται, τούτου οὐ πᾶσι ἐπιμελόμενους εἶδρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῶν, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἢ τῆς αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτὰ, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσεις ἐθησαύριζα παρ' αὐτῶν. 25. Καὶ ὅποτε δὲ τις ἀσθενήσῃ τῶν δευραπένεσθαι ἐπιχειρῶν, ἐπεσκόπει καὶ παρεῖχε πάντα ὅ,τιον ἴδῃ· καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὅποτε τις ἴδῃ αὐτὸν τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

26. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐψηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὡς δὲ προηγόρευε τι ἀγῶνας καὶ ἀθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔχων, πάντα τῷ μὲν Κύρῳ ἵπαινον παρεῖχεν, ὅ,τι ἐταμέλετο, ὅπως ἀσχοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μὲντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ ἱμάδας καὶ φιλονικίας ἐβέβαλλον. 27. Πρὸς δὲ τούτοις ὡς περ νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅ,τι διακρίσιως δέοιτο εἶτα δόξῃ εἶτα ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσιως ἀντιτρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν, ὅ,τι ἐτισχυζόντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοι τι ἀμφοτέρω τῶν κριτῶν καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐχθρόναι, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίση· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥς τε χάριν οὐδενὶ ἡγήσασθαι δοκεῖν. 28. Καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φίλα

παρὰ Κύριον, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφύ-
 νως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥςθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβό-
 λοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συντάφει-
 ξαν ἢν τι ἀλλήλοις ὠγαθόν. καὶ τὰντα μὲν δεδύκασιν
 ὡς ἐμχανάτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντο
 φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

CAPUT III.

1. Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλ-
 ατο Κύριος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως
 ἡ σμενότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μακ-
 ρανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ ἐγκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον
 μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως ἐκκαλέσας πρὸς αὐτὸν τὰς
 τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἀντιμέχων
 διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολὰς· καὶ τότε πρῶτον
 Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἄρ-
 τὰς ἐλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἰλάσαι βούλοιο εἰς τὰ τομῆα
 τοῖς θεοῖς ἐξρημημένα καὶ θῦσαι μετ' ἐκείνων. 2. Πάρ-
 σι οὖν, ἔφη, [αὐτοῖς] ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθῆντες τὰς
 στολὰς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀνατελλεῖν, καὶ καθίστασθαι
 ὡς ἂν ὑμῖν Φερσέας ὁ Πέρσης ἐξαγγέλλῃ παρ' ἐμοῦ
 καὶ ἐπιβίῃ, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἵεσθαι ἐν τῇ θηριῶ
 χώρα, ἢν δ' ἄρα τινὲς δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι ἢ ὡς
 ἂν νῦν ἐλαίνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκί-
 με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι
 ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. 3. Ἐπεὶ δὲ τοῖς
 κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξίεφεν δὴ καὶ
 ἄλλας Μηδικὰς στολὰς, παμπόλλας γὰρ παρεσκεύασαντο
 αὐτὸν φειδόμενος οὔτε πορφυρέων οὔτε ὀρφνέων οὔτε

φρονεῖδον οὐτε καρτερῶν ἱματίων· νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστη τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. 4. Καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρξατο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κύρῳ, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ ἔτι, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἡμίλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ἵποισιν ἂν ἔχων ταχέαναι στολήν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. 5. Οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μετὰπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκάσμουσαν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κύρῳς νομίζων Φερσίαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὐτακτιν καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἡμελῶν, ὅς ποτε καὶ παρὰ τοῦ τιμᾶσθαι ἱκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τούτων δὲ καλίστας συνεβουλένετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερότατα. 6. Ἐπεὶ δὲ σκοποῦντο αὐτοῖν τὰ αὐτὰ συνίδοξεν, ἐκέλευε τὸν Φερσίαν ἐπιμελεσθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται εὖνοιον ἢ ἐξέλασις, ὥσπερ ἰδοῖα καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δὲ ἐγὼ, ἔφη, πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξολάσει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, γέρε λαβῶν, ἔρη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ ταῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κασὰς δὲ τοῖςδε τοῖς ἐμπύλοις τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δὲ, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τοῖςδε χιτῶνας. 7. Ὁ μὲν δὲ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπὶ ἰδοῖαν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σὺ γε, ὦ Φερσίε, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν ἔν δέη ποιεῖν. Οὐ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Φερσίεας, οὐ μόνον γε, ὡς ἵκων, ἀλλὰ καὶ σκενοποιήσω· νῦν γὰρ ἡμέρω τῷδε δύο κασὰ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μὲντοι ταύτων λάβε, ὑπὸντερον

βούλει. 8. Ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν καὶ τοῦ μὲν φθόγου ἐπελέληστο, εὐθύς δὲ συμβουλευόμενος αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλευσας αὐτὸν, ὅπως βελτίων εἴη καὶ εἰπὼν, Ἦν μὲν κατηγορήσης, αὐτῷ σοι δίδωκα, εἰσαυθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρησθῇ μοι διακόνῃ· ὁ μὲν δὴ Φαραύλας αὐτῷ διαδόντες ἐταχθήκεν εὐθύς ἐπεμελείτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως καλλίστα ἦσασιν ἔξοι.

9. Ἡνίκα δὲ ἡ ὑστεραία ἡμέρα, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ ἡμέρας, στίχοι δὲ ἐστίκυσσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὴν ὁδὸν, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς μὴ ἐλαύνειν· ὧν ἑνὸς οὐδεὶς ἔστιν εἰσέναι τῶν μὴ τετιμωμένων· μαστιγοφόροι δὲ καθίστασαν, οἳ ἔπαιον αἱ τὰ ἐνοχλοῦν. ἴστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων ἐπὶ τετρακισχίλους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέταρτος, δις χίλιοι δὲ ἐκατέρωθεν τῶν πυλῶν. 10. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρήσαν καταβιβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διερχόμενοι τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανθύνων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διαίρουσιν, ἔταν ὅρα βασιλεὺς. ἴστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἳ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίση ἐκατέρωθεν. 11. Ἐπεὶ δὲ ἀνεναντιόνηντο αἱ τοῦ βασιλέως πόλεις, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Αἰὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέταρτος καὶ οἱς τῶν ἄλλων θεῶν οἳ μέγχοι ἐξηγοῦνται πολλοὶ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρησθῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μάλλοι τεχνίτας χρῆσθαι ἢ περὶ τῶν ἄλλων. 12. Μετὰ δὲ τοῖς βοῦς ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ Ἠλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ὄρμα λευκὸν χρυσόζυγον ἐστεμμένον Αἰὸς ἱερῶν· μετὰ δὲ τοῦτο Ἦλον ὄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ὄρμα

ἔστησαν, φρονεῖσι καταπέπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ἀπὸ θύων αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο φέ-
 ροντες. 13. Ἐπὶ δὲ τοῦτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προὔφαινετο ὁ Κύρος ἐφ' ἄρματος ὄρθην ἔχων τὴν πιά-
 ραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλοι δ' οὐκ
 ἔξωσι μεσόλευκον ἔχον, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναστρί-
 δας ὑστροβαρεῖς καὶ κείδων ὀλοπόρητρον. εἶχε δὲ καὶ
 δαδῆμα περὶ τῇ πιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ
 αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ τῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο
 ἔχουσι. 14. Τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν εἶχε. πα-
 ρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἵπλοχος μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου εἶπε
 καὶ τῷ ὄντι εἶπε καὶ ἡπιοσύν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ
 Κύρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, οἷα καὶ ἄρξαι
 τινὲς κεκληθεσμένοι εἶπε καὶ ἐπαλαγέμεντες τῇ παρυσκηνῇ
 καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φρατῆραι τὸν Κύρον.
 πρόσθεν δὲ Περσῶν σὺνδεις Κύρον προσεκύνη. 15. Βασι-
 λεὺς προΐει τὸ τοῦ Κύρον ἄρμα, προηγούμεντο μὲν οἱ τε-
 τρικισχίλιοι δορυφόροι, παρήποντο δὲ οἱ διςχίλιοι ἐκα-
 νέρωθεν τοῦ ἄρματος· ἐφέπαρτο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκη-
 πτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλαιοῖς ἀμφὶ
 τοὺς τρικκοσίλους. 16. Οἱ δὲ αὖ τῷ Κύρῳ τρυφόμενοι
 οἱ παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥοβδωτικῆς ἡματίης κα-
 ταπέπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίλους, ἐπὶ δὲ τούτοις δις-
 χίλιοι εὐστοφόροι, ἐπὶ δὲ τούτοις ἵπποις οἱ πρῶτοι γε-
 νόμενοι μύριοι, οἷς ἐκείνῳ πανταχῇ τεταγμένοι· ἡγεῖτο
 δὲ αὐτῶν Χρυσάντας. 17. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι
 Περσῶν ἵπποις τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ πάντων
 Γυτάσπης, ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως [τετα-
 γμένοι]· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Δαδάμας. 18. ἐπὶ δὲ τούτοις
 ἄλλοι· ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι

ἵππεις, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τούτους Ὑρ-
 νιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκ-
 μετὰ δὲ τοὺς ἵππεις ἄρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα
 ἤγειτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης.

19. Παραπομπὴν δὲ αὐτοῦ παρείποντο πάντες οἱ
 ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἕλλος ἐν-
 λης πράξεως, πῶμας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτοῦχ-
 τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρωθεν τοῦ ἄρμα-
 τος αὐτοῦ τοῦτον ἕκαστον τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν
 αὐτοῖς, εἰ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχον-
 τινὰ ὅτι τις βούλοιοτο, ἐκέλευσε δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν λέγειν
 οἱ μὲν δὴ ἀπρίοντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἵππους ἐπορεύοντο
 καὶ ἐβουλεύοντο, τίνα ἕκαστος προσέλοι. 20. Ὁ δὲ Κύ-
 ρος, οὗς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ταύτους πῶμας τινὰ πρὸς αὐτὸν
 ἐκάλεσε καθ' ἕνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἦν τις ἡμῶν
 διδάσκη τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν ἀγνοῖ
 δοκῇ ἡμῶν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν τοῦν· ὃς δ' ἂν
 δικαίως δεῖσθαι δοκῇ, ἐξαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῶς
 βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. 21. Οἱ μὲν δὴ τῶ-
 λοι, ἐπεὶ κατέστην, ἕνα κοῖτος ἐλάττοντες ὑπῆκονον
 συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδοκινύμενοι, ὅτι
 σφόδρα πεύθοντο, Αἰθιόπης δὲ τις ἦν σοφισμότερος
 ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ὥσπερ, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούον
 ἔλεγε θεραπεύεσθαι αὐτὸν φαίνεσθαι. 22. Λισσόμενος οὖν ὁ
 Κύρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι
 αὐτῷ ὑποπῆμας τινὰ τῶν σκηπτοῦχων εἰπεῖν ἐκέλευσε
 πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἐν δέοιτο, καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ
 ἐκάλεσε. 23. Ὡς δ' ὁ ὑστερον κληθεὶς αὐτοῦ πρότερος
 αὐτῷ προσήλκεν, ὁ Κύρος καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν

παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συνα-
παγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσεις. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔντιμόν
τι ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολλὰ πλείους ἐκ τούτου αὐτὸν ἔθα-
ράσενον ἀνθρώπων.

24. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοιτο πρὸς τὰ τεμένη, ἔδυσαν τῷ
Διὶ καὶ ὠλοκαύτωσαν τοὺς ταύρους, ἔπειτα τῷ Ἥλῳ
καὶ ὠλοκαύτωσαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα τῇ σφύξαντις
ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν, ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς
Συρίαν ἔχουσι. 25. Μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ
χωρίου ἔδειξε τέμας ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ
εἶπε κατὰ φύλα ἵνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφῆται τοὺς ἵπ-
πους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσῃσι αὐτὸς ἤλασεν καὶ ἐνίκα
πολύ· μάλιστα γὰρ ἐμμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ
Ἀρσάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἰδεδόκει·
Σύρον δὲ ὁ προστατὼν, Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης, Ὑρκα-
νίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἐπάρχου, Σαμίων δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ
ὑπέλαπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ
ἡμίσει τοῦ δρόμου. 26. Ἐνθα δὲ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέ-
σθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ
ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν
δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην
ἂν. 27. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Καὶ μὲν ἐγὼ δεῖκαί σοι
θίλω, ἔνθα κἄν μίσον βάλῃς, οὐκ ἂν ἱμέροισι ἀνδρὸς
ἀγαθοῦ. Πάσις τοίνυν, ὁ Σάκις ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς
βαλὼν γε ταύτῃ τῇ βόλῃ, ἔφη ἀνελόμενος. 28. Καὶ ὁ
μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ, ὅπου ἦσαν πλείστοι τῶν φί-
λων· ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ βόλῃ καὶ παρελαύνοντος
θεραύλα τυχάνει· ἔτυχε γὰρ ὁ θεραύλας παραγγέλλαν
τι ταχὺς παρὰ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστρέ-
φει, ἀλλ' ὥχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. 29. Ἀναβλέψας δὲ

ὁ Σάκας ἐρωτῇ, τίος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, ἀνδρὸς τῶν παρόντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Κύρος, σὺ γε ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ὄρηα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; 30. Καὶ ὁ Κύρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τις ἐστίν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ νεανίσκος ὤχετο σκεπτόμενος τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν Φερσύλιν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἱμάτων ἐξήντη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ζωῆς βληθέντι. 31. Ἐποὶ προσῆλθεν, ἤρξατο αὐτὸν εἰ βληθείη, ὁ δὲ ἰσχυροτέρως ὥς ὄρεται. Αἰδῶμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. δ' ἐκήρξατο, Ἀπὸ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαι γε οὐχ ἡμαρτήσεται ἄνδρὸς ἀγαθοῦ. 32. Καὶ ὁ Φερσύλης εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, πὶ ἰσχυρότερος, ἢ ἐμοὶ ἐδίδου; καὶ δὲ καὶ γὰρ δεξομαι. ἐπεύχομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵ μιν με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μετομέλειν σοι τῆς ἡμῆς δουρεῖς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἰσχυρὰ, ἀναβὰς ἐπὶ τόνδε τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐτίς δὲ ἐμὸν παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Κυδοισίαν δὲ ἐνέκα Παθίνης. 33. Ἀρίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα τα κατ' ἕκαστον τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βούς τε ἅπας ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐξπαίματα. τὸν μὲν οὖν βῶν ἔλαβεν καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δὲ ἄλλων πομάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φερσύλης ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. 34. Οἷτω δὲ ἡ τοῖς ὑπὸ Κύρου κατασταθῆναι ἔλασις νῦντος ἐπὶ καὶ νῦν διαμένει ἡ βασιλείας ἔλασις, πλην τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ, ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνούνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκπύρηνται.

σαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἶκαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μή, ἐν τάξει.

35. Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φερναύλας τὸν Σάκω τὸν δόντα τὸν ἵππον ἐξένιξε, καὶ τὰλλὰ τε παρῆχεν ἑκπλοῖ καὶ ἐπὶ ἐδεδειπνήκασιν, τὰ ἐκπαύματα αὐτῷ, ἃ ἔλαβε παρὰ Κῦρου, ἐμπιπλὰς προῦνιεν καὶ ἰδωρεῖτο. 36. Καὶ ὁ Σάκας οὖραν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρομενὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκίας δὲ πολλοὺς, εἶπε μοι, ἦρῃ, ὦ Φερναύλα, ἢ καὶ οἶκοι τῶν πλουσίων ἡσθια; καὶ ὁ Φερναύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιάων. 37. Ἐμὶ γάρ τοι ὁ πατήρ τήν μὲν τῶν παιδῶν παιδείαν γλῆσχωσ' αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευσεν· ἐπὶ δὲ μισθόκιον ἐγενόμην, σὺ δυνάμενος τρέφειν ἄρχον, ὡς ἄρχον ὑπαγαγὼν ἐκτευσεν ἐργάζεσθαι. 38. Ἐνθα δὲ ἐγὼ ἐντιτέρεφον ἐκείνους, ἵως ἔζη, αὐτὸς σκέπτων καὶ σπείρων καὶ μάλιστα μικρὸν γῆδιον, σὺ μέντοι ποτηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιώτορον· ὅτι γάρ [αὖ] λέβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδον αὐτὸ τε καὶ τόκον οὐδὲν τι πολύν· ἤδη δὲ ποιεῖς ὑπὸ γενναϊότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἶκοι μὲν οὖν οὕτως ἐργαζέσθων· τῶν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὄρεται, Κῦρός μοι ἔδωκε. 39. Καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, Ἔ2 μακάριε σὺ τέ τι ἄλλα καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκ πῆντος πλουσίος γεγέννησαι· πολὺ γὰρ οἶμαι σε καὶ διὰ τοῦτο ἡδίων πλουτεῖν, ὅτι πωρήσας χρημάτων πεπλούτηκας. 40. Καὶ ὁ Φερναύλας εἶπεν, Ἢ γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ τὴν τασοῦτῃ ἡδίων ξῶ, ὅσην πλείω κέκτημαι; σὺν οἷσθια, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθιεύω οὐδ' ὅποιόν τιν' ἡδίων ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστὶ, τοσοῦτον καρδαίνω, πλείω μὲν

φυλάττειν αὐτῷ, πλείω δὲ ἄλλοις διακέμειν, πλείονα δὲ ἐκ-
μελούμενον πράγματα ἔχειν. 41. Νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πάν-
τοι μὲν οἰκείται σίτον αὐτοῖσι, πολλοὶ δὲ πίνειν, πολλοὶ
δὲ ἱμάτια, οἱ δὲ ἱατρῶν δέονται, ἥκει δὲ τις ἢ τῶν ἀγο-
ράων λεηλοκώμενα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκορημισμένον
ἢ νόσον φάσκον ἐμπεντοκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι
δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραῦλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλεον-
λυπεῖσθαι ἢ πρὸς θεὸν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. 42. Καὶ
Σάκας, Ἀλλὰ καὶ μὴ Δία, ἔφη, ὅταν σῶμα ᾖ, πολλὰ ὄρεται
πολλαπλασιάσαι ἑαυτὸν εὐφραίνει. καὶ ὁ Φεραῦλας εἶπεν·
Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἡδὺ ἐστὶ τὸ ἔχειν χρήματα οὕτως, ὅ-
τι ἀναρρῶν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσῃ δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῶς λέγω
τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑπὲρ ἡδονῆς
ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὄνειρ οὐδένα δι-
νήμενον καθεύδαι ὑπὸ λύπῃς. 43. Μὰ Δί', ἔφη ὁ
Σάκας, οὐδὲ γὰρ τῶν λαμβανόντων τι νουσιάζοντα οὐδένα
ὡς ἰδοὺς ὑπὲρ ἡδονῆς. 44. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· τί γὰρ
τοὶ τὸ ἔχειν οὕτως, ὥσπερ τὸ λαμβάνειν, ἡδὺ ἦν, πολλοὶ
ἂν διέφερον εὐδαιμονίῃς οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ
ἀνάγκη δὲ τοῖς ἐστίν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα
πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ πρὸς φίλους καὶ ἐπὶ
ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἡδεῖται, εὖ ἴσθι
τοῦτον καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀναῖσθαι. 45. Μὰ
Δί', ἔφη ὁ Σάκας· ἄλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμὶ, ἀλλὰ καὶ
εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ
δαπανᾶν. 46. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραῦ-
λας, οὐχὶ σὺ γὰρ αὐτίκα μάλα εὐδαιμόνιον ἐγένου καὶ ἐμὲ
εὐδαιμόνιον ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, ταῦτα πάντα
κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο
ἢ ὥσπερ ξένον τρέφει καὶ ἐπὶ εὐτελέστερον ἢ ξένον ἀρ-

κίσει γὰρ μοι, ὅτι ἂν καὶ σὺ ἔχης, τοῦτων μετέχειν.
 47. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκας, καὶ ὁ Φεραύλας ὁμόσας εἰ-
 πον ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν, καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα,
 προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτις θύρας τὰς Κύρου
 θεραπεύων μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν
 οἰκοῖ μέν· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ
 ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου
 θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἴσω πρὸς σέ,
 ἵνα ἔτι πλεόνων ἀρχῇς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύ-
 τῃς τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τού-
 των, ἐμοὶ τέ σε οἶομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρησίμων ἔσθ-
 θαι. 48. Τοῦτων οὕτω ἐηθέριον ταῦτα συντίθεντο
 καὶ ταῦτα ἐποίουν, καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενη-
 σθαι, ὅτι πολλῶν ἤρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μα-
 καριστάτος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξει σχολὴν παρέχοντα
 πράττειν ὅτι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη.

49. Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ
 θεραπεύων οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ'
 ὀφελίμων ὥς ἀνθρώπους, καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν
 ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ ἀγαριστότατον, ὅτι
 ὥρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τιμῆς ἀντιπαινοῦντας
 τοὺς προσθύμους ταῖς τε χαρίζομένοις πειρωμένους
 ἀνιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τοί-
 τοις ἀντιπροσῶντας, καὶ οὓς εἰδέναι φιλοῦντας αὐτούς,
 τοὺς μισεῖν αὐτοὺς ἀντιπαινοῦντας, καὶ γοῦντες δὲ πολὺ μάλ-
 λον ἀντιθεραπεύων πάντων τῶν ζώων εὐθελότηας καὶ
 ἰότηας καὶ τελευτήσαντας· τί δ' ἄλλα πάντα ζῶν καὶ
 ἀγαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκον
 εἶναι. 50. Οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας ἐπερήδευτο, ὅτι ἐξέ-
 σοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων χρημάτων ἐπι-

μελείας ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὃ τε Σάκας, ὅτι πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐγίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φερσάναν, ὅτι προσέφερε τι αἰεὶ· ὁ δὲ τὸν Σάκας ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἠθέλει καὶ ἀπὸ πλειόνων μελούμενος οὐδὲν μᾶλλον ἀντιῶ ἀσχολίαν παρῆχε. οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

CAPUT IV.

1. Θύσας δὲ [καὶ] ὁ Κύρος καὶ νικητήρια δοῦναι ἐκέλευε τῶν φίλων οἱ μάλιστα αὐτὸν ἀΐξιν τε βοῦν ἔχοντες καὶ φανερὸι ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μηδὸν καὶ Τιγράνην καὶ Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὑρκάσιον ἑπαρχὸν καὶ Γιοβρῆν.
2. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτιούχων ἦρχεν αὐτῶ, καὶ ἡ πόλις αὐτοῦ διεκόσμησεν ἢ πᾶσα ἔνδον διάματα καθεισότην· ἐπὶ οὗτοί μιν συνδειπνοῖεν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ἐπὶ οὗτοί δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνουν ἡδέτο γὰρ αὐτῶ ξυνῶν· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ γάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κυροῦ, διὰ δὲ Κύρον καὶ τοὺς ἄλλων.
3. Ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅποι ἔτιχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὅν μιν μέλει ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιδουλεύοντες τῆς αὐτῆς οὐαῆς ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δευτέρου παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν, καὶ ἦν πλείονες ὡς ἑπτά.
4. Σατηρίζεσθαι δὲ, ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τὸν τοῦτο ἰδοῦναι αὐτῶ ἡγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅποι μὲν οἶοντα ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μὴτε κληρονομήσεσθαι μὴτε ἄλλα λήψεσθαι, δηλοὶ εἶναι ἐνταῦθα οὐ φιλονεικίαν.

πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτηῶν ὁ
κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότερα φανεροὶ εἶ-
ναι ἀγωνιζόμενοι πάντες. 5. Καὶ ὁ Κύρος δὲ οὕτως
ἐπαγγέλλετο μὲν τοὺς κρατιωτέοντας παρ' ἑαυτοῦ, εὐθὺς
ὑπετάσσοντο ἐξ ἰδρας καὶ παραστάσεως· οὐ μείτοι ἀθά-
νaton τὴν ταχθείσαν ἰδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ κόμμιον
ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμω-
ραν ἰδραν καὶ εἰ τις ὑμδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν
ὑπομίμησιν, τὸν δὲ προπεύοντα ἐν ἰδρᾷ ἡσυχνετο μὴ
πλείστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι, καὶ
αὐτὰ δὲ ἐπὶ Κύρον γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ τὴν διαμέ-
ριον αἰσθανόμεθα.

6. Ἐπεὶ δὲ ἐδείκνουν, ἰδοὺς τῷ Γωβρύῳ τὸ μὲν
πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδὲν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ
πολλῶν ἄρχοντι, τὸ δὲ τὸν Κύρον αὐτῷ μέγας πρί-
στα, εἰ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον κα-
ταδραπάνειν, ἀλλὰ ἔρχοι ἔχειν δόμενον τούτοις κοινωγέειν
τοῖς παρόντας. 7. Πολλὸς δὲ καὶ τῶν ἀπόντων ἦλθεν
τοῖς οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτοῖς, οἷς ἡσθεῖς τόχοι
ἦσαν· ἐπεὶ ἰδεδειπνύμεσαν καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα δια-
πομπῇ ὁ Κύρος ἐκ τῆς προπέξης, εἶπεν ἄρα ὁ Γω-
βρύας· Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Κύρε, πρόσθεν μὲν ἰχνοῦμαι τούτω
σε πλείστον διαφέρειν ἀνδρώπων τῷ στρατηγικώτατον
εἶναι· τὸν δὲ θεοὺς ὁμιλεῖν ἢ μὴν μοι δοκεῖν πλέον σε
διαφέρειν ἡλικανδροπίας ἢ στρατηγίας. 8. Νῆ Ἀ', ἔφη
ὁ Κύρος· καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺν
ἰδρᾷ ἡλικανδροπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὲ; ἔφη ὁ Γω-
βρύας· Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιῶντι ἀνθρώποις
δὲ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. 9. Ἐκ τούτων δὲ ἐπεὶ
ἐκείνον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπης τὸν Κύρον, Ἄν' ἂν, ἔφη,

ΛΕΞΟΜΕΝ. I.

V

ὦ Κύρε, ἀχθοσθεῖς μοι, εἴ σε ἐροῖμην ὃ βούλομαι
 πωθέσθαι; Ἀλλὰ καὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοῦναντι
 τούτου ἀχθοῖμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην οὐσιπῶντα
 βούλοισα ἐρῆσθαι. Αἴγα δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πόποτε καὶ
 σάντος σου οὐκ ἦλθον; Εὐφρήμην, ἔφη ὁ Κύρος.
 ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσέτι
 δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὅτι
 πρῶτό μοι, ἔστιν ὅτι πόποτε οὐ προδιήμας ἢ οὐκ ἦν
 μένως πρῶτό μοι με κατέγνωσ; Τοῦτο δὴ πάντων
 στα, ἔφη ὁ Κύρος. 10. Τίνας μὲν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ Κύρε, Χρυσάντιον ἔγραψας, ὥστε εἰς
 τιμωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω; ἔφη ὁ Κ
 ρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπης. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἐχθ
 σθήσῃ μοι ἀκούων τῆς λέξεως; 11. Πισθήσομαι μὲν σ
 ἔφη, ἣν εἰδῶ, ὅτι οὐκ ἀδικούμαι. Χρυσάντας τοῦ
 ἔφη, οὐτοαὶ πρῶτον μὲν οὐ κλήσιν ἀνέμενον, ἀλλὰ
 καλεῖσθαι παρῇν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ
 κελονόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι αὐτὸς γινώσκων
 εἶναι πωπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔγραπτεν. ὁπότε δ' εἰπ
 τι δεοὶ εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ θεῖα πρῆπειν
 γειν ἔμοι συνεβούλευεν, ἃ δὲ με αἰσθοῖτο βουλόμην
 μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχιτόμην
 περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λόγων ὡς ἐαυτοῦ γιν
 μὴ ἀπεφαίνεται· ὥστ' ἐν γὰρ τούτοις τί κωλύει αὐτὸν
 ἡμῶν ἔμοι κρείττονα εἶναι; καὶ ἐαυτῷ μὲν αἰσθῆναι π
 τα παρόντα ἀρεῖν, ἔμοι δὲ αἰσθῆναι φανερός ἐστι σκοπῶν
 ἂν προσγεγόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλῶ
 μᾶλλον ἐμοῦ ἀγᾶλλεται καὶ ἡδεται. 12. Πρὸς ταῦτα ὁ
 Ὑστάσπης εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κύρε, ἡδομῶ
 ταῦτά σε ἐροῖσθαι. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κύρος. Ὅτι καὶ

τῷ πειράζομαι ταῦτα ποιεῖν. Ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δηλὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρε ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβοζος εἶπεν, Ὁρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις αὖν δὴ γέλωις ἐγένετο.

13. Προΰντας δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοῖς ἥδιον τῶνδ' ἐμὴν τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένον; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ τίληθ' ἔγωγε; Νὴ Αἰ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὥς ψεύδους γε οὐδεμία ἐξόλησις δεῖται. Ἐν τούτῳ, ἔφη, ἔσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. Ἡ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διάτι; ἔγωγε. Λίγε δὴ. 14. Ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνοὺς καὶ τοὺς κινδύνους οὐδ' ὅπως αἰστούς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τίμαθ' ἀποφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τίμαθ' ἀκαλῶς φέροντα ἢ τὰ κακὰ· τὰ μὲν γὰρ ὕβρις τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσι ἐμποιεῖ. 15. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἰκονοῦς, ὦ Ὑσιάσπα, Γωβρύου τὸ φῆμα; Καὶ μὲν Αἰ', ἔφη· καὶ ἔτι πολλὰ τοιαῦτά γε λέγει, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μενηστῆρα λήφεται ἢ ἂν ἐπιώματα πολλὰ μοι ἐπιδευανή. 16. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλὰ γέ μοι ἔστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ἔνθα σοι αὖ φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης· τὰ δὲ ἐπιώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οἶνε ἀνέχασθαι μοι φαίνεται, οἶν οἷδ' ἐπὶ Χρυσάντῳ τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἰδὼσαν σὺν ὑφῆρπασε. 17. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑσιάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἦν ἐμοὶ λέγεται, ὅταν τις ὑμῶν χαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γινώσκουσιν ὅπως τις κἀγὼ συνερχόμενος ὑμῖν ἴσωμαι. 18. Καὶ ὁ

Γαβριὺς εἶπεν, Ἦν δὲ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα
 πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ το-
 τὸ πᾶν γάρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην.
 19. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὅποῦτος ὁ
 γάμος ἐκαστῶ συναρμόσσει· καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Δὴ
 ὦ πρὸς τῶν Θεῶν, ποίαν τινὰ μοι γυναῖκα οἶσι συναρ-
 μύσειν κάλλιστα. 20. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν· μικρὰ
 γὰρ καὶ αὐτὸς εἰ· εἰ δὲ μεγάλην γαμήεις, ἦν ποτε βού-
 λητήν ὀρθὴν φιλήσῃ, προσέλλεσθαι σε δεήσει ὡς
 γυναῖκα. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, δοθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ
 αὐτὸς ὅπωςτιον ἄλκιρός εἰμι. 21. Ἐπειτα δ', ἔφη, σὺ
 ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ αὐ τοῦτο; ἔφη,
 σὺ γυνὴς εἰ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σὰρ' ἔσθαι
 αἱ ἡ γυνήτις ἀριστὶ ἂν προσαρμόσσει. Αἰγείς σὺ, ἔφη,
 ὡς καὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ, ὥσπερ καὶ ἐγὼ τὴν, ἀδελφεὶ
 ἂν συναρμόζοι. Καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ
 μεστῶν γυνή η̄ γαστήρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδελφῶν συναρ-
 22. Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ὑπερὶ δ' ἂν βασιλεῦ, πρὸς
 τῶν Θεῶν, ἔχῃς ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἐπεὶ δὲ
 μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέμισε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμαλῶς
 23. Γελῶντων δὲ αἶμα εἶπεν ὁ Ὑστάσιος, Πολὺ γε, ἔφη
 μάλιστα τοῦτου σε, ὦ Κῦρε, ξηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δόνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γὰρ
 τα παρέχειν· καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρὸς
 γε παμπόλλων, ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰσῆσθαι, καὶ ἀπαγγεῖ-
 θῆναι παρ' ἧ εὐδοκμεῖν βούλει, οὐκ ἀστείος εἰ. καὶ ταῦ-
 τα μὲν δὴ οὕτως διεσκάπτετο.

24. Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναι-
 καῖον κόσμον, καὶ ἐπέλεσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι αὐ-
 θεαῖως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσῶν

ἔπωμαι· τῷ δὲ Ὑγκανίῳ ἔειπον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ
 ἔδωκέν αὐτο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ
 θυγατρὶ. 25. Οὐκοῦν ἐμὶ, ἔφη ὁ Ὑσιάσπης, δώσω,
 ὅα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἦ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ
 Κύρος, οὐσία ὅξια τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολ-
 λιπλάσιον μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κύρος,
 ἔστι σοι οὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὁποιονδήποτε καὶ
 ἀν' αἰθήσῃ φίλος ὢν ἔμοι. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας,
 καὶ εὐθὺς ἐκτείνων τὴν δεξιάν, Αἶδον, ἔφη, ὦ Κύρε· δέ-
 χομαι γάρ. 26. Καὶ ὁ Κύρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑσιάσπρου
 δεξιάν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ, ὃ δ' ἔδεδεκετο. Ἐκ δὲ τούτου
 πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑσιάσπῃ, ὅπως τῇ
 παιδί πύμψῃ. Χρησάταν δ' ἐφίλησε προσεγγυόμενος.
 27. Καὶ ὁ Ἀγιάβατος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῆρε, οὐχ
 ὁμοίον γε χρυσοῦ ἔμοι τε τὸ ἔκπομα δίδωκας καὶ χρυ-
 σάντα τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπὶ ἥρπτο
 ἑκείνος, Πότε; Εἰς τριακοσίων, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμ-
 ρύντης, ἔφη, καὶ οὐκ ὑποθινομένου οὕτω παρασκευά-
 ζον. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔλαβεν ἡ σκηνή· ἔπειτα τιμῶ-
 νων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κύρος καὶ ἐνμνηστέμενον
 αἰσίοις ἐπὶ τὰς θύρας.

28. Τῇ δ' ὑπερφύῃ τοὺς ἐθελονσίνους συμμείχονα
 γενομένους ἀπίεμπαν οἰκάδε ἐκάστοις, μίλην ὅσοι αὐτῶν
 ἠέλειν ἐβάλλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χάριαν καὶ οἴ-
 κους ἔδωκε, καὶ γὰρ ἔτι ἔχονσιν οἱ τῶν κατεμεινόντων
 τούτων τότε ἀπόγονοι· πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδιον καὶ Ὑρ-
 κανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησόμενος πολλὰ καὶ ἐμμέ-
 πτους ποιησόμενος καὶ ἀρχοντας καὶ στρατιώτας ἀνα-
 μέμεντο. 29. Ἐκ τούτου δὲ δέδωκε καὶ τοῖς περὶ ἐαν-
 τῶν στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σόρδιων ἔλαβε·

καὶ τοῖς μὲν μυριάχοις καὶ τοῖς περὶ ἑαυτὸν ὑπερῆται·
 ἐξαίρετα εἰδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω, τὰ δ' ἄλλα διέ-
 τειμε. καὶ τὸ μέρος ἐκάστω δὸς τῶν μυριάχων ἐπέ-
 τρεψεν αὐτοῖς διανεμεῖν, ὥς περ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμε.
 30. Ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα ἄρχων ἄρχοντες
 τοὺς ὑπ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξαδαρχοί
 τοὺς ὑπ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν
 ἐκάστω ἔδοσαν· καὶ οὕτω πάντες εὐλόγησαν τὸ δίκαιον
 μέρος. 31. Ἐπεὶ δὲ εὐλόγησεν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν
 τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιαῦδε, Ἡ ποῦ αὐτός γ'
 πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστω τοσαῦτα δέδοκεν·
 οἱ δὲ τινες ἀντιῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρος
 τρόπος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδόνος μᾶλλον
 ἢ κτώμενος ἡδεται.

32. Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κύρος ταύτους τοὺς λόγους
 καὶ τὰς δοξὰς τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους
 καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἀπαντας καὶ ἔλεξεν ὥδε·

Ἄνδρες φίλοι, εἶδοντες μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βο-
 λονται δοκεῖν πλείω κεκτηθῆναι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθερώμα-
 ροι ἂν οἷόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη,
 αὐτοὶ τοῦμπαλιν οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πο-
 λὺ δοκῆντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι
 ὠφελοῦντα τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περὶ
 ἀπτεῖν. 33. Εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λαληθέναι βούλοντες
 ὅσα ἂν ἔχωσι· ποτηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἐμοὶ γ'
 δοκοῦσιν εἶναι· διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὅντα πολλὰ κε-
 δομένοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλ'
 ἀπαιτῶνται. 34. Ἀπλουσιότατον δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι
 τὸ τὴν δύναμιν φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ὑγυαίνε-
 σθαι περὶ καλοκάγαθίας· καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, βούλομαι ἡμῶν

ὅσα μὲν οἷόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα
 δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. 35. Ταῦτα εἰπὼν τὰ
 μὲν ἐδείκνυε πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὡς
 μὴ ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν διαγέιτο· τέλος δὲ εἶπεν ᾧδε·
 36. Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὑπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μάλ-
 λον ἐμὲ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα
 ἀφροῖζω οὐθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὐθ' ὅπως
 αὐτὸς κατατρέφω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω
 τῷ τε ἑαὶ καλὸν τι ἡμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως
 ἦν τις ἡμῶν τιμὸς ἐνδεῖσθαι νομίσει, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν
 λάβη· οὐ γὰρ ἐνδεής τυχάνη ὢν· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως
 ἐλέχθη.

CAPUT V.

1. Ἦνίκα δὲ ἤδη νυκτὶ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βα-
 βυλῶνι, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Περ-
 σίας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ' ἐνόμι-
 σεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾔετο δεῖσθαι, οὕτω δὴ ἀνελύν-
 γυνε. 2. Διαγρησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος
 ὧν εὐτάκτως μὲν κατασκευάζετο καὶ πάλιν ἀντασκευάζετο,
 κατεχωρίζετο δὲ κατὰ ὅπον δέου· ὅπου γὰρ ἔνι στρατο-
 πεδεύηται βασιλεὺς, σκηρὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ
 ἐμφί βασιλῆα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος.
 3. Εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος πρὸς ἑω βλέπουσαν
 ἵστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν πόσον
 διὰ ἀποκλιπόντας σκηρῶν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς
 σκηνῆς· ἔπειτα σιταποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δε-
 ξιάν, ὀσποιοαῖς δὲ τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν,
 ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τὰλλα δὲ

διετίτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ
 μέτρον καὶ τόπων. 4. Ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, σὺν τῇ
 θησι μὲν ἕκαστος ἀκενὴ οἷς περ τετακται χρῆσθαι, ἑαυ-
 τίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥς θ' αἷμα μὴ
 πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄρματα
 αἷμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτως
 δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μὴ τε σκηρῇ καὶ πάσαις ἀρ-
 ρησθαι. 5. Ὡς αὐτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς
 καὶ περὶ τοῦ πεποῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν και-
 ρῷ ὥς αὐτως διατίτακται ἕκαστοις τὰ ποιητέα· καὶ ἐν
 τούτῳ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνί τε μέτρῳ καὶ πᾶσι τε-
 ποιῆσθαι. 6. Ὡς περ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θοράκων
 τες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτως καὶ οἱ
 ὀπλοφόροι αὐτῶν ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον
 τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστη ἐπιτηδείαν, καὶ ἥδυσαν ταύτην
 ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο.
 7. Καλὸν μὲν γὰρ ἦγετο ὁ Κύριος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπι-
 τηδεύμα τὴν εὐθιμοσύνην· ὅταν γὰρ τις του δέχεται, δι-
 λὸν ἐστίν, ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν· πολὺ δὲ εἰ καλλὸν
 ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φυλῶν εὐθιμοσύνην εἶναι
 ὅσοι τε δεῦτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεω
 καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑπεριζόντων ἐν αὐτοῖς.
 ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παρεγγιγμένων πλείστον ἄξιον το-
 κήματα εὖρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα
 οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθιμοσύνης μάλα σπουδῶς.
 8. Καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθειτο
 τοῦ στρατοπέδου, ὥς ταύτης τῆς χώρας ἐκκεντρίτης οἰ-
 σης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥς περ εἰώθει, περὶ
 ἑαυτὸν εἶχε, τοῦτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππίας· ἐν-
 εἶχε καὶ ὀρματηλάτας. 9. Καὶ γὰρ τοὺτους ἐκχυρᾶς ἐν

μυζο χώρας δεῖσθαι, οἷ, οἷς μίχονται ἰπλοῖς, οὐδὲν
 πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ
 χρόνου δεοῦνται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μὲλλονσι χρησίμως
 ἔσθαι. 10. Ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ
 τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα
 ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπίσθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων.
 11. Ὀπλίταις δὲ καὶ τοῖς τὰ μεγάλα γέγραπται ἔχοντας κύκλῳ
 πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνακονά-
 ζεσθαι τοῖς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες πα-
 ρέχονεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθ' ὅπλισιν. 12. Ἐκὰςθενδον
 δὲ αὐτοῖ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλίται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελ-
 ताσταὶ καὶ οἱ τοξοταί, ὅπως καὶ ἐκ πυκνῶν εἰ δέοι τι,
 ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευασμένοι εἰσι παῖεν τὸν εἰς
 χείρας λόγῳ, οὕτω καὶ οἱ τοξοταὶ καὶ οἱ ἰκονισταί, εἴ
 τις προσέειπεν, ἔξ ἐτόλμου σκοπεύουσι καὶ τοξεύουσι ἐπὶ
 τῶν ὀπλιτῶν. 13. Εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες αἱ ἀρ-
 χοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δ' ἐπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν
 ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασιν μὲν καὶ τῶν πλείστων
 τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν επικαυλίων, αὐτὰ καὶ τῶν
 ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων
 ἡγίσταστο οἱ Κῆρον ἐπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγγυροσκαν-
 ῶν ἑκάστοις ἦν· ὥσπερ οἶνον θέματα Κῆρος, οὐκ ἐξήτουν,
 ἀλλὰ τὴν συντομοματίην ἀρ' ἑαυτοὺς ἔδεικνυν. 14. Καὶ
 διὰ τὸ εὐκρινῆ ἑαυτοὺς εἶναι τὰ ψῆλα πολλὸν μᾶλλον ἢ
 δῆμι καὶ ὅποτε τις εὐτακτοῖ καὶ εἴ τις μὴ πρᾶπτοι τὸ
 προστατέμενον, οὕτω δὲ ἔχοντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπί-
 θοιτο πυκνῶς ἢ ἡμέρως, ὥσπερ ἡν εἰς ἀνδρῶν εἰς τὸ
 στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμαίεσθαι. 15. Καὶ
 τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτελ-
 ναι ψάλλεσθαι εὐπόρως δύνατο ἢ βαδίζειν ἢ εἰς κίρατος

εἰς φύλαγγα κατιστῆσαι ἢ ἐκ δεξιῶς ἢ ἀριστερῶς ἢ ὅπου
 σθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὁρῶνς ἐξελεῖται, ἡλλὰ καὶ
 διασπᾶν ὅποτε δέοι τακτικόν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθεῖν
 τὸ μέρος ἕνασιον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ αὐτῷ εἴη,
 τὸ τιθένειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι, πάντα ταῦτα καὶ
 τοιαῦτα τακτικὸν ἄνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι καὶ ἐπεμελεῖν
 τούτων πάντων ὁμοίως. 16. Καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις
 πρὸς τὰ συνήπιον αἰεὶ διατάττων ἐπορεύετο, ἐν δὲ
 στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχ
 ριζον.

17. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίγνεται κατὰ τὴν Μηδ
 κήν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κναξάρεν. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν
 σάντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κνα
 ξάρῃ, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι
 ἀρχεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅτιαν ἐκεῖσε ἐλθῇ, εἰς οἶκτον κατε
 γεσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πο
 καὶ καλά. 18. Ὁ δὲ Κναξάρης ταῦτα μὲν εἰδὼς
 προσέειπε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στείφασάν τι χρυσῶν
 καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτόν καὶ στιλβὴν λίθον
 ὡς δυνατὸν καλλίστην. 19. Καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἰστέφ
 νου τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε, Αἰδομαι δέ σοι, ἔν
 ὃ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσιας θυγα
 τέρα· καὶ ὁ υἱὸς δὲ πατὴρ ἔγχευ τὴν τοῦ ἐμοῦ πατ
 ρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὐτὴ δὲ ἵστα, ἣν σὺ πο
 λάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα, ἐτιμνήσασ· κα
 ὅσῃ τις ἐρωτόῃ αὐτὴν τίνα γαμοῖτο, ἔλεγεν, ὅτι Κῦρος
 ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ γεγενην Μηδίαρ τὴν παῖσ
 ὃν δὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρσεν παῖς γνήσιος. 20. Ὁ μὲν οὖν
 ἔπειτα ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἀλλ', ὦ Κναξάρη, τὸ
 γένος ἐπαῖω καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δ

ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταύ-
 τῃ σοι συνανέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως
 δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδωρήσατο, ὅποσα ᾔετο καὶ τῷ
 Κναξάρῃ χαρίζεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας
 ἐπορεύετο.

21. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευό-
 μενος, τὸ μὲν ἄλλα στρατεύμα αὐτοῦ κατέλειπεν, αὐτὸς
 δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερῆα μὲν
 ἔχων ὥς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιάσθαι·
 δῶρα δὲ ἦρεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῇ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ
 τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις
 καὶ τοῖς ὁμοίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις
 καὶ Περσίσιον ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ὅσαπερ ἀφι-
 κται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. 22. Ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε
 Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵ-
 περ τῶν μεγίστων κύριοι εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον,
 καὶ ἔλεξε τοιοῦτος·

Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις
 ἡμῶν εἰκότως εὐνοὺς εἶμι· ἡμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ,
 ὦ Κῦρε, καὶς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἶμι, ὅσα γιγνώσκων

δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, πάντα εἰς τὸ μέσον λέγειν.
 23. Τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμῶς μὲν Κῦρον ἠνέχεσθε
 στρατεύμα δότες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστή-
 σαιτες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς ἐπὶ κλέε-
 σιν ὑμῶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποήσεν, ἐν-
 τίμων· δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων
 τοῖς μὲν ἀρίστοις καὶ ἀειλόουκτο, τοῖς δὲ πολλοῖς μ-
 σθῶν καὶ τροφὴν παρεσκεύασεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας
 Περσῶν πεποιήκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετυσίαν.

24. Ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν

καὶ ἀγαθῶν αἵτιοι ἀλλήλοις ὕσεσθε· εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κύριε, ἐπαρθεῖς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλαβέσθαι πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε, ὅτι ἐμπόδιον ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ὕσεσθε. 25. Ὡς οὖν ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τὰγαθία, ἐμοὶ δοκεῖ, ἐκείνη δύναμις ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυροῦμένους συνθέσθαι· σὲ μὲν, ὦ Κύριε, ἣν τις ἐπιστρατεύεται χώρα Περσίδων Περσῶν νόμους διασπᾶν πειράται, βοηθήσειν ποιεῖν σθίνει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κύρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρῶν βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ, καθ' ὅτι ἐπαγγέλλῃ. 26. Καὶ ἔως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἢ ἐν Πέρσαις βασιλεία, ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, διήμιεν ὅτι Κύρον, ἂν ζῇ, καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκεται Πέρσας, ὅσως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ καὶ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἔσθῃ, καλῶς ἂν οἴμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους ὅς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἀριστος εἶναι, οὗτος τίς τῶν θεῶν ἀποτελοῇ. 27. Ταῦτα ἐπὶ τότος Καμβύσου συνδεδόξαντο Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυροῦμενοι οὕτω νῦν ἔτι διαμένονσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαις τε καὶ βασιλεῦς, τοῦτων δὲ προαχθέντων καὶ ἡμεῖς Κύρος.

28. Ὡς δ' ὁππῶν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν πατὴρ καὶ τῇ μητρὶ γαμῆλιν Κραξάρου θυγατέρα, εὖ καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλου γενομένης. [ἔτι οἱ δὲ λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἐγγυμῆναι]

ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ πατρίσιν ἦν ἡ παῖς.] γήμας δ' εὐθὺς ἔχων ἀντεξόγγενεν.

CAPUT VI.

1. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῇ σατρίστας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἀκραῖς φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἐαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν. ταῦτα δὲ προειπὼτο ἐννοῶν, ὅπως εἴ τις τῶν στρατῶν ὑπὸ πλοῦτου καὶ πλεθρὸς ἀνθρώπων ἐξυβρίσας καὶ ἐπικαιρήσας μὴ κείσθαι, εὐθὺς ἀπιπείλους ἔχει ἐν τῇ χώρᾳ. 2. Ταῦτ' οὖν βουλόμενος προῦξαι ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαίριους καὶ προειπὼν, ὅπως εἰδέναι, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες. ἐνόμιζεν γὰρ οὕτω ἕσθαι φέρειν ἂν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ κατιστάλη τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἐαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. 3. Οὕτω δὲ συλλέξας λέγει αὐτοῖς τοιαῦτα.

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρουράρχοι, οὓς τότε κατελλήμεν καὶ τοῖς ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν πολεμολογεῖν, τὰ δὲ τέλχη διασώζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ πείνω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλῆσται τὰ προσταχθέντα. ἄλλους δὲ σατρίστας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἀφῃσίου τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν θυσίον λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο πείσουσιν ὅτι ἂν δέη. 4. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ἡμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πρᾶγματα παρήχω πέλαπον ἀράξοντάς τε ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ

οἴκους ἐκεί· ὅπως δασμοφορῶνται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅτι
 τε ἴωσιν ἐκεῖτε, εἰς οἰκεία ἔχωσι κατάγεσθαι. 5. Ταῦτα
 εἶπε καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς πο-
 ταστραφείας πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσὶν
 ἐν τοῖς ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι κατα-
 μένουσαι ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βου-
 σίλει. 6. Αἰεὶ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταῖς
 τὰς χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες, ὅτι
 ἐν τῇ γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ, μεμνήσονται καὶ
 δεῦρο ἀποπέμπειν, ὥς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες.
 τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν αἱ πό-
 λεις δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντικόν. 7. Ταῦτα εἰπὼν
 τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δέ, οὓς ἐκίχοντο
 τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημίοις ἐπιθυμοῦντας ἵναί, ἐλθόν-
 τας αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδαιοτάτους εἶναι
 ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβροον, εἰς Κα-
 παδοκίαν δὲ Ἀριαβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην
 Ἀρτακῆμον, εἰς Αὐδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυσάνταν,
 Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὅνπερ καὶ ἡτοῦντο, εἰς Φρυγίαν
 δὲ τὴν μικρὰν Ἑλλήσπορτον καὶ Μολίδα Φαρνοῦχον.
 8. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμ-
 ψε σατράπας, ὅτι ἐκόντες εὐδοκῶν συστρατεῦναι εἰς
 Βαβυλῶνα· δασμούς μὲντοι συνέταξεν ἀποφέρειν
 τοῦτους. 9. Ὡς δὲ τότε Κύρος κατεστήσατο, οὐκ
 ἔτι καὶ νῦν βασιλείως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἀκραῖς φυλακαὶ
 οἱ χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλείως εἰς καθεστῆ-
 κτες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. 10. Προὔπον-
 τας πᾶσι ταῖς ἐκμετιζομένοις σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐδού-
 λουν, πάντα μιμῆσθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθι-
 στάναι ἐκ τῶν συνεπισπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων

καὶ ἀρματοπλάτας, ὅποσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σφραγισμένης ἐπιμαλόμενος παρῖχειν ἑαυτούς τῷ σατραπῇ χρῆσθαι, ἢ τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῶ· ἐξάγειν δὲ ἐπὶ τὴν θύραν τὸν σατραπῆν τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολιορκικῇ. 11. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, Ξηρ, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἀρματα, πλείστον δὲ καὶ ἀρίστους ἱππίας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν ἐξέμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφέλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοί τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστωσαν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἰδρύαις ὥσπερ παρ' ἐμοί οἱ ἀρίστοι πρῶτοι μίνοι, καὶ τράπεζαι, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέψαστε μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι ἰκανῶς κεκοσμημένην καὶ ὡς τὸν καλὸν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιτελεῖσθαι. 12. Κιῶσθε δὲ καὶ παραδείτους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε αὐτῷ πόνου σῆτον παρῆσθε μήτε ἱπποῖς ἀγχιμύσταις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνδραπνῆν ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπικουρον εἶναι, ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. 13. Βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτα κατανοῆσαι, ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρασκευάζομαι οὐδὲν τοῖς δαύλοις προστάττω· ἃ δ' ὑμᾶς φρενὶ χρῆται ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτοὺς πειρώμαι πῶτα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω καὶ μιμῶσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμῶσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

14. Τοῦτα δὲ Κύρον οὕτω ἰάτα τάξαντος ἔτι καὶ

νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλάσσονται ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλα καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι παρόντων ἰδραῖς προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ ποταμοὶ σεντεταγμένοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάται.

15. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκάστους καὶ δύνανται ἐκάστῳ προσθεῖς ἐξέπεμπε καὶ προεῖπεν ἅπασιν πικρὰ σκευάξασθαι, ὡς εἰς τέσσα στροβίλους ἰσομένης καὶ ἐν δειξέως ἀνδρῶν καὶ ὀπλῶν καὶ ἵππων καὶ ἀρμάτων.

16. Κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κύριον κατὰ ξαντος, ὡς φασι, καὶ νῦν ἐτι διαμένει ἐφοδῶν ἡ ἀνὴρ καὶ ἐπιαντὸν ἀπὸ στρατεύμα ἔχων, ὡς ἦν μὲν τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέχεται, ἐπικουρῇ, ἣν δὲ ὑβρίσῃ, σωφρονίσῃ, ἣν δὲ τις ἢ δυσμῶν γοῶν ἀμείβῃ, τῶν ἐνοίκων φυλικῆς ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἡ πᾶσι τῶν τεταγμένων παραλήπῃ, ταῦτα πάντα κατενέμει, ἣν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούσας κλέυεται περὶ τοῦ ἀνακτοῦντος, καὶ οἱ πολλὰς λέγουσιν, ὅτι βασιλείας υἱὸς καταβαίνει, βασιλείας ἀδελφὸς βασιλείας ὁφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαίνοντο, αὐτῶν ἐφοδῶν εἰσὶν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτὸν ὁποῖον ἂν βασιλεὺς κλέυῃ.

17. Κατενόησαν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι μηχανήματα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠσθάνετο τὰ πάντοτε ἀπέναντα ὅπως ἔχει· σκευάμενος γὰρ τὴν ἀν' ὁδὸν ἵππος κατακύνει τῆς ἡμέρας ἐλάνθοντο ὥστε διακινεῖν, ἐποιήσεται ἱππῶνας τοσοῦτοι διαλείποντες καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιτελοῦν

ρους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστου τῶν τόπων ἔταξε τὸν
ἐπιτήδειον παραδέχασθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ
παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵπ-
πους [καὶ ἀνθρώπους] καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς.
18. Ἔστι δ' οὗτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἵστασθαι ταύτην
τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν
διαδέχασθαι, τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασὶ τινας
ὑάτιον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀντίειν· εἰ δὲ
τοῦτο ψεύδονται, ἄλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων περὶ πο-
ρείων αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδὴλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τά-
χιστα ἑκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμελείσθαι.

19. Ἐπὶ δὲ περιήλθεν ὁ ἐταυτός, συνήγαγε στρα-
τὴν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται ἐνὶ ᾧ γενέσθαι εἰς δύο-
δεκα μὲν ἵππων μυριάδας, εἰς δις χίλια δὲ ἄρματα δρα-
πανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. 20. Ἐπεὶ
δὲ ταῦτα συνεσκευάσθη ἀντὶ, ὄρμα δὴ ταύτην τὴν
στρατείαν, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέφασθαι πάντα τὰ
ἔθνη, ὅσα Συρίαν ἐκβάλλει οἰκᾷ μέχρι ἱερουζαλὴμ θάλατ-
της. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γε-
νέσθαι, καὶ καταστρέφασθαι Αἴγυπτον. 21. Καὶ ἐν
τούτῳ τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ πρὸς ἑω μὲν ἢ ἱερουζα-
λὴμ, πρὸς ἄρκιον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόλις, πρὸς
ἐσπέρην δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ
Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ
δὲ διὰ ψυχρὰς, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνδρείαν δις-
οἰκίτα. 22. Αὐτός δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν διάσταν-
ποίησάμενος τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διήκειν
ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλειανή ἢ χῶμα· τὸν
δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις, τὴν δὲ ἀκμὴν
τοῦ θίφους δύο μῆνας ἐν Ἐκβατήνοισι· οὕτω δὲ ποιοῦντα
ΧΕΟΡΗ I.

αὐτὸν λέγουσιν ἐν ξαρινῷ θάλλει καὶ ψύχει διέγειν
 23. Οὗτοι δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὥς
 μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύριος πέμψειν αὐ
 καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρῃ ἣ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνη
 το, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλουτο
 ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἰ τι Κύριος χαρίσαιοτο· καὶ γὰρ
 Κύριος λαμβάνων παρ' ἐκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον
 διδόντες, ἀντιδίδου ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοντο

CAPUT VII.

1. Οὗτοι δὲ τοῦ αἰῶνος προεχωρηκότες, μᾶλλον
 πρεσβύτες ὧν ὁ Κύριος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἔργον
 μὲν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, καὶ ὁ μὲν πατήρ καὶ ἡ μήτηρ
 πάλαι δὴ ὡς περ εἰκὸς ἐτετελευτήκεισαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κύριος
 ἔδυνε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσασθαι
 Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διδόναι
 ὡς περ εἰδόθαι. 2. Κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ
 εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ αὐτόν
 τὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κύριε· ἡδὴ γὰρ
 θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ ἐπὶ
 εἶδοκε εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρήλθῃ. 3. Ἐν
 οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔδυνε Διὶ τε πατρίῳ καὶ Ἑλλήσιν
 τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἁκρῶν, ὡς Πέρσαις θύσαντες
 ὧδε ἐπευχόμενος· Ζεῦ πατρίῳ καὶ Ἑλλε καὶ πᾶσι
 θεοῖς, δέχεσθαι τάδε καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν
 πράξεων καὶ χρησιμῶν, ὅτι ἐσημῆκατέ μοι καὶ ἐν ἱερῇ
 καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰανοῖς καὶ ἐν γῇ
 ἃ ἔχρην ποιῆν καὶ ἃ οὐκ ἔχρην. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις
 ὅτι καὶ ἐγὼ ἐγγνώσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐκ

πάντοτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἠρρόνησα.
αὐτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ τὸν παῖσιν μὲν καὶ γυναικὶ
καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἰόντι
αἰῶνα δεδῶκατε, τοιαύτην καὶ τελευτήν δοῦναι. 4. Ὁ
μὲν δὴ τοιαῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδοξεν ἀνα-
παύσεσθαι καὶ κατεκλίθῃ. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμέ-
νοι προσιόντες λούσανθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν,
ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα
ἦν, δαίπνον παρετίθασαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σίτον μὲν οὐ
προσέτετο, διαψῆν δ' ἔδωκε, καὶ ἔπιεν ἡδέως. 5. Ὡς δὲ
καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνήβαινον αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ.
ἐκέλευσε τοὺς παῖδας· αἱ δὲ ἔτυχον συνηκολούθησθαι
αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσῃσι· ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς φίλους
καὶ τὰς Περσῶν ἡρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἡρχατο
αὐτοῦδε λόγον·

6. Παιῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ
μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τούτω
σιφῶς γυγνώσκω· ὑμᾶς δὲ χρῆ, ὅταν τελευτήσω, ὅς
πρὸς εὐδαιμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ παιεῖν πάντα. ἐγὼ
γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλῶ δοκῶ κα-
ταρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τίλειός τε
ἀγῆρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόν-
τι αἰὲ συναντασσομένην ἐπιγυγνώσκω ἔδωκάν καὶ τὴν
ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμόν γῆρας οὐδὲ πώποτε
ἠσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον,
καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας αὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἦν-
χσα. 7. Καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ εὐδαι-
μονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλω-
θέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσσαν ἐν τῇ
Δοῖᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὧν τ' ἐκτεθόμην

οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσωσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόν
 χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ εὐχόμεν, φόβος δὲ
 συμπαρομαρτιῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἡ πόσις
 ἀκούσαιοι ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἰς τέλος με
 φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνεισθαι ἐκπεπαισμένως. 8. Ἦν
 ἦν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὡ παῖδες, ἕως
 οὗσπερ ἔδοσαν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι, καταλείπω δὲ
 τριῖνα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν
 δικαίως μακαρίζομενος τὸν αἰεὶ χρόνον μνήμῃς ἐνχαί
 μι; 9. Αἰεὶ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν με ἤδη σαφηνίσας
 καταλείπειν, ὥς ἂν μὴ ἀφιλόλογος γενομένη παράμυ
 θον παρέσχη. ἐγὼ φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοῦ
 ὡ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐγὼ
 ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάτω τῷ προτέρῳ
 νομίζω καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἶκος ἐμπείρω. 10. Ἐ
 δεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆςδε τῆς ἐμῆς τε
 ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἰδεῖν
 ἀλλὰ καὶ πολιταῖς καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ἐν
 κιν, καὶ ὑμᾶς δὲ, ὡ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον
 τοὺς μὲν γεραίτερους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προτι
 μιῖσθαι· ὥς οὖν παλαιὰ καὶ εἰδισμένα καὶ ἔγνωμαι
 γινώσκοντες ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχεσθε. 11. Καὶ νῦν μὲν
 Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἡ
 ὅσαν ἐν ἐμοὶ· σοὶ δέ, ὡ Ταναοξάρη, σιτυράτην εἶναι
 δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίαν
 ταῦτα δὲ σοι δίδους νομίζω ἀρχὴν μὲν μίξω καὶ τοῦ
 μα τῆς βασιλείας τῇ προβυτέρῳ καταλείπειν, εὐδαιμον
 νίαν δὲ σοὶ ἀλαποτίραν. 12. Ὅσοις μὲν γὰρ ἀνθρώ
 πινος εὐφροσύνης ἐπιδείξῃς ἔσαι οὐχ ὀρώ, ἀλλὰ πάντα
 τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρίσται. τὸ δὲ

καταπρακτοτέρων τε ἔσθιν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνῶν καὶ τὸ
 μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς
 τιμᾷ ἔργα φιλονεικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπι-
 βουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνέγκη σὺν μᾶλλον
 συμπαρομορεῖν, ἃ, σάφ' ἴσθι, τῷ εὐφραίνεισθαι πολ-
 λὲς ἀσχολίας παρέχει. 13. Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ, ὦ
 Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκήπτρον τὸ τὴν βα-
 σιλείαν διασωζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκήπτρον
 βασιλεύσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ
 μὴ νόμιζε φέσειν γίνεσθαι ἀνθρώπους· πᾶσι γάρ ἂν οἱ
 αὐτοὶ πιστοὶ φάνοιτο, ὥσπερ καὶ τὰλλα τὰ πεφυκότα
 πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς εἶθεσθαι
 δεῖ ἕκαστον ἑαυτοῦ· ἡ δὲ κῆσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς
 σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ ἐνέργειᾳ. 14. Εἰ οὖν
 καὶ ἄλλους τινας παιδάσῃ συμμέλειας τῆς βασιλείας
 ποιέσθαι, μηδ' αὖθις πρότερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμό-
 θεν γενομένου. καὶ πολλοὶ τοι ἄνθρωποι ἄλλοδαπῶν
 αἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αἵ-
 τοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τρα-
 φέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀνέξθιντες καὶ ὑπὸ τῶν
 αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ
 τὸν αὐτὸν πατέρα προσεχόμενοι, πῶς οὐ πάντων οὕ-
 ται οἰκειότατοι; 15. Μὴ οὖν ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηται ἡγα-
 θὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς μίκτηί· ποτε ποιήσῃτε, ἀλλ'
 ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕ-
 τως ἀεὶ ἐκοντέρω βλητός [ἑλλήλοις] ἔσται ἡ ὑμετέρη φιλία.
 ἑαυτοῦ τοι κήδεαι ὁ προναῶν ἀδελφοῦ· τίς γὰρ ἑλλήν
 ἀδελφὸς μίγας ὢν οὐτω καλὸν ὥς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος
 ἀμύσεται δι' ἄνδρα μίγα δυνάμενον οὕτως ὥς ἀδελφῷ;
 τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου οὗτος οὐ-

τως, ὡς τὸν ἀδελφόν; 16. Μήτε οὖν θᾶπτον μηδεὶς τοῦτο ὑπακούειν μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐδὲ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινὰ ἢ πρὸς ἑνὸς δὲ καὶ τὰδε· τίς χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μισέων τυχεῖν ἢ τούτου; τίς δ' ἂν βοηθήσας ισχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχίον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρῶτονόντος ἀδελφοῦ πατρὸς ἀδελφῶν οὐδὲ φθόρος παρὰ τῶν ἄλλων ἐφαίνεται. 17. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν πιστῶν, ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἄλλους, εἰ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μίλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοιούτῳ γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμι ἔτι, ἐπειδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν ψυχὴν εὐραῖτε, ἀλλ' οἷς διαπρίεσθαι τοιούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν καταφωράτε. 18. Τὰς δὲ τῶν ἀδίκων παθόντων ψυχὰς οὐπω κατενοήσατε οἷους καὶ φόβους τοῖς μεταφύτοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμίσσας τοῖς ἀνοστοῖς ἐπιτίμπουσιν; τοῖς δὲ φθιμένοις τιμὴς διαμένειν ἔτι ἂν δοκῆτε, εἰ μηδενὸς αἰτίων καὶ καίρια ἦσαν; 19. Οὗτοι ἐγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ νῦν το πῶποτε ἐπέσθην, ὡς ἡ ψυχὴ ἔως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ἔτι, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τίθνηται. ὡς γὰρ, οἱ καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ἢ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. 20. Οὐδὲ γε ὅταν ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ τοῦ ἄφρονος σώματος διαχαίνεται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἀκρατὴς καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονημώταται ὁ πῶς αὐτὸν εἶναι διαλυμένον δὲ ἀνθρώπου δηλὰ ἔστιν ἕκαστα ὑπὸντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς· αὐτὴ δὲ μόνη οὔτε παρούσα οὔτε ἀπιοῦσα ὑφίσταται. 21. Ἐν-

νόησατε δέ, ἴσθη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τοῦ ἀνθρώπινου θα-
νάτου οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε
δήπου θειοτάτῃ καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων
προσῆκ' τότε γάρ, ὥς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται.
22. Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ
ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καται-
δούμενοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μέ-
νουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς
τοὺς αἰεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντις δυνα-
μένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων γένην συνέχουσιν
ἀντιβῆ καὶ ἀγῆριστον καὶ ἀναμώρητον καὶ ὑπὸ κάλλους
καὶ μαγείθους ἀδύνητον, τούτους φοβούμενοι μήποτε
ἄσπεβες μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσῃτε μήτε βουλεύ-
σῃτε. 23. Μετὰ μέρτοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν
γίνως τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνώσκοντες κινεῖσθαι· οὐ γὰρ ἐν σκότει
ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρίπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πάντων ἀνά-
γκῃ αἰεὶ ἔχον τὰ ὑμῶντα ἴσχα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω
τῶν ἀδίκων φαίνεται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἀδικόν τι προνήσετε,
ἐν πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιώσιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε.
οὐδεὶς γὰρ ἂν εἴη πιστεῦσαι δυνατόν ἦν, οὐδ' εἰ πᾶν
προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φίλιν προσ-
ήκοντα. 24. Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἴ-
σους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι, εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν
προγεγενημένων μαθήσεται· αὕτη γὰρ ἁρμότιη διδασκα-
λία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγενηται φίλοι μὲν γονεῖς
παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἥδη δὲ ἴσως τούτων
καὶ ἐναντία ἀλλήλους ἐπραξαν· ὅποιός τις ἂν οὖν αἰσθάν-
ησθε τὰ προκείμενα συνενεργότα, ταῦτα δὴ κερταμέ-
νοι ὀρθῶς ἂν βουλευσθε. 25. Καὶ τούτων μὲν ἴσως

ἤδη ἡλεις. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω
 μήτε ἐν χροσῶ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδε-
 νί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τίχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τοῦτον μα-
 καριώτερον τοῦ γῆ μυχθῆναι, ἢ πάντα μὲν ταῖς καλαῖς, πά-
 τα δὲ τὰγαθὰ γνέι τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως ἡ-
 λάνθρωπος ἐγενόμην καὶ τῶν ἡδέως ἂν μοι δοκῶ κοινοῦ-
 νῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. 26. Ἀλλὰ γὰρ
 ἤδη, ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ἡνυχὴ ὀθενπερ, ὡς
 ἔοικε, πᾶσιν ἀρχεται ἀπολείπονσα. εἴ τις οὖν ἡμῶν ἢ
 δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἀπασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν ζῶν-
 τος ἔτι προσδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλῶ-
 νωμαι, αὐτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἐν' ἀνθρώπῳ
 τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' ἀντὶ ὑμῖς. 27. Πέρας μὲν-
 τοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνημα τοῦμόν
 παρακαλεῖτε σνησθησομένους ἐμοί, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ
 ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἢν μετὰ
 τοῦ θεοῦ γίνωμαι μήτε ἢν μηδὲν ἔτι ὦ· ἀπόσαι δ' ὡ
 ἔλθωσι, τοῦτους εὖ ποιήσαντες ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαί-
 μοι νομίζεται ἀποπέμπετε. 28. Καὶ τοῦτο, ἔφη, μέ-
 μνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ
 τοὺς ἐχθροὺς διωθήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι
 παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ
 πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε
 ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος συνεκαλύψατο καὶ
 οὕτως ἐτελεύτησεν.

CAPUT VIII.

4. Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ
 ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτῇ ἐναντὶ μαρτυροῖ. ἱερὸς δὲ

μὲν πρὸς ἑω μὲν τῇ ἐρυνίῃ θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ τῷ
 ἑνδεκάῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ,
 πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπίᾳ, τοσαύτῃ δὲ γενομένη μὴ
 γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκβεβηάτο, καὶ ἐκείνός τε τοὺς ὑπ'
 ἑαυτοῦ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας εἴμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἱ
 τε ἀρχόμενοι Κύρον ὡς πατέρα ἐσέβορτο. 2. Ἐπει μὲν
 τοι Κύρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐτα-
 σίζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ'
 εἰς τὰ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι δι-
 δάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γάρ, ὅτι πρότερον μὲν βασι-
 λὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ταῖς τὰ ἴσχυα πεποιηκόσιν
 εἴτα ὄρκους ὁμοῦσαιεν, ἡμιτίδον, εἴτα δεξιὰς δοῖεν, ἐβε-
 βαιοῦν. 3. Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν
 ἔχον, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἐτι, ἐπεὶ ἔγνω-
 σται ἡ ἀπίστια αὐτῶν, οὕτως οὐδὰ τότε ἐπίστευσαν ἂν
 οἱ αὐτοὶ σὺν Κύρῳ ἀναρίετων στρατηγῶν. νῦν δὲ δὴ τῇ
 πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχρίψαν ἑαυτούς,
 καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλῆα ἀπεστηθήσαν τὰς κεραι-
 λὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάτων βαρβάρων ἄλ-
 λοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. 4. Πολὺ
 δὲ καὶ τὰδε χεῖρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ
 διακονεῖεν πρὸ βασιλείας ἢ πόλεως ἢ ἱθὺς ὑποχρί-
 θιον ποιήσαιεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτοῦ διατρέ-
 ξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι. νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ
 Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προσδοῖς, καὶ ἦν
 τις ὥσπερ Ῥαμίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς
 τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἑταί-
 ρῳ καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὺς δόξῃ
 τι σόμφρονον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τι-
 μαῖς γεραίρομενοι. 5. Ταῦτα οὖν ἠρώμετες οἱ ἐν τῇ

Ἀσία πάντες ἐπὶ τὸ ἄσεβες καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένον
εἰσὶν· ὅποιοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοι
καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται ἀδαιμονίστου
δὴ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτη γαγῆνται.

6. Εἰς γε μὴν χρήματα τῆς ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον
τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἥδη
ἡμαρτηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον
χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἥτιον οἱ πολλὰ ἔχειν δο-
κοῦντες τῶν πολλὰ ἡδικηκότων φοβούνται· καὶ εἰς χει-
ρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι, οὐδὲ
ἀποφύγεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατείαν θαρσύνουσι. 7. Τα-
ραροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χω-
ρᾷ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅπως ἂν βολύω-
ται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοῦς ἄσεβειαν, περὶ δὲ
ἀνθρώπων ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινώμει τάνη τῷ πλεί-
στους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

8. Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωματίων ἐπιμέλονται ὥς περ
πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διγγῆσθαι. νόμιμον γὰρ διὰ
αὐτοῖς μήτε πίνειν μήτε ἀπομύνεσθαι· ὅλην δὲ, ὡς
ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμιζον,
ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόρων καὶ ἰδρώτων τὰ σώματα
στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πίνειν μηδὲ ἀπομύνε-
σθαι ἔτι διαμένει, τὸ δὲ ποτεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδένει.
9. Καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον,
ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χοῶντο εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς
διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἐν δαι-
μονίᾳ, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκαι περ οἱ πρῶται
ὑριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθλότες καὶ πίνοντες διαγο-
σιν, ἔστεπερ οἱ ὑγιαίνοντες κοιμώμενοι.

10. Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μετὰ προχοῖδας εἰσελθεῖν

πῦθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τῷ μὴ ἵναγε-
νέσθαι ἥτιον αὐτὰ καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· τῶν
δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὐτὸ διαμένει, τοσούτον δὲ
πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπι-
δὲν μικρὴν δύνανται ὑποδύμενοι ἐξίέναι.

11. Ἀλλὰ μὴν κακὸν ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μετα-
ξὺ πορευομένους μῆτε ἐσθίειν μῆτε πίνειν μῆτε τῶν διὰ
ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· τῶν
δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι
πορείας αὐτῶν βραχέας ποιοῦνται, ὥς μηδὲν ἂν εἰ θυ-
μῶσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

12. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήρῃν πρόσθεν μὲν τοσύν-
τακις ἐξήσαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυνά-
σια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀγιστέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ
οὐκ αὐτῇ ἥτιους τοῦ οἴνου ἐχέοντο, οἵ τε ὁμοίως οὕτως
αὐτοὶ ἐξήσαν οὕτως τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας,
ἀλλὰ καὶ εἰρηθεῖς φιλόπονοι γενόμενοι πρὸς τοῖς περὶ αὐ-
τοὺς ἵππευσιν ἅμα θηροῦν, ᾗσαν οὖντες αὐτοῖς δῆλοι
ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

13. Ἀλλὰ τοι καὶ τὸν παῖδα τὸ μὲν παιδεύεσθαι
ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικά μαρ-
τύνει καὶ μελειῶν ἀνίσταται διὰ τὸ μὴ ἵνα, ὅπου ἂν
ἀποφαινομένην εὐδοκμοῖεν, καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούον-
τες ἐκτὸς πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένους ἐδόκουν
μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασι ἀνίστα-
ται· σαφὲς γὰρ ὁρᾷσι νικῶντας, ὅπότεροι ἂν πλείον δι-
δῶσι. 14. Ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιῶν ἐκ τῆς γῆς τὸν δὲ
νόμον οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τῆς μὲν
ὠφελίμοις χροῖντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· τῶν δὲ
τοιαύτων διδασκομένων, ὥπως ἡμεῖς πλείστα κακο-

ποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὗτε ἀποθνήσκουσιν οὗτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

15. Ἀλλὰ μὲν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ τὸ Κύρου εἰσὶ· τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖς ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβροτηρίᾳ νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασφύζοντι.

16. Σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρόνην αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρότερον μὲν τὰς ἀνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστίζονυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλιῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθείασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον· ἀλλ' ὑπεκλίσσιν αἱ δάπιδες, καὶ μὴν τὰ πετιόμενα εἰς τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν ἐνῆρτο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῆρηται, ἀλλὰ τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται, καὶ ὅρα γε ὡς ἀντίως· καὶ γὰρ καινοποιήτας ἀμφοτέρων τούτων κέκρινται.

17. Ἀλλὰ μὲν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κρηαὶ καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάζεσθαι, ἐλλείπει καὶ περὶ ὅκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δαυείας καὶ δακτυλίδας ἔχουσιν. ἔν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοὶ οὐδ' αἱ τῶν δένδρων οὐδ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρως σκιάς ἀνθρώποι μηχανώμενοι αὐτοῖς καταρροῖσιν. 18. Καὶ μὲν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλείονα ἔχουσι, τούτοις καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φασγάνου ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν ταῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ὑψίζεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδίκη τε καὶ αἰσχρομέδεια.

19. Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μετὰ δὲ ὁρᾶσθαι περὶ παρενομένοις, οὐκ ἄλλου τιπὸς ἔνεκεν τοῦ ὡς ὑπεκωκτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλεῖον ἔχουσιν εἰς τῶν ὑπῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἐνῶν· οὐ γὰρ τῶν ὑπῶν οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται.

ται. 20. Τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως εἶναι τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἶσιν; οἷς ἔν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐνυχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ὑπὸ ταύτης ἐπικύριας παρέχεσθαι, αἱ δὲ καὶ ἰσχυραίνοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας, εἰ δέοι σιγατεῦσθαι πρὸ τῆς χώρας, μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυνωρούς καὶ τοὺς σιτοποιούς καὶ τοὺς ὀροποιοὺς καὶ οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιρεῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἐνιστάοντας καὶ τοὺς κοσμητάς, αἱ ὑποχρίονσιν τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ τὰλλα ἐνθιμίζουσι, τοὺς πάντας ἐκπύας οἱ δυνάσται πεποιθήσαντες, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. 21. Πληθὺς μὲν οὖν καὶ ἐν τοῦτων φαίνεται, οὗ μέντοι ὄφελός γε αὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνώμενα· κατὰ τὴν χώραν γὰρ πάντα ἔχον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ ἡῷσι ἀναστρέφονται. 22. Καὶ γὰρ δὴ ὁ Κύρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν πάλτιν ἐκίστηι δαῖς εἰς χιῶρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιᾶτο· νῦν δὲ οὕτως ἀκροβολίζονται ἔτι οὐτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται. 23. Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γάρβυα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρους ὥς περ ἐπὶ Κύρῳ τὴν μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἔστι οὐδ' οὕτω ἐθελούσιν. 24. Οὐδὲ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ Κύρος αὐτῷ ἐποίησεντο. ἢ μὲν γὰρ τιμαῖς αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβολοῦντας· οἱ δὲ νῦν αὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἰοντινὴ σημαῖν ὁμοίους τοῖς ἀνασκήτοις τοῖς ἡσυχάζουσιν εὐεσθαι. 25. Οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρῶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι αἱ μὲν ἄκοιτις ἐπιέπτονται, οἱ δ' ἐξάλλονται· ὥστε αὐτῶν

ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ φίλους ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. 26. Ἐπεὶ μέντοι αὐτοὶ γιγνώσκουσιν οἷά σφισι τὰ πολεμιστήρια ὑπὸ ὑφίστανται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλιν καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐγνώκασιν μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

27. Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάζεσθαι· φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀστέρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδειχθαι· εἰ δέ τις ναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εἴη, αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

του
οι κα
ἀρχ
λεμο
ταν
ύτοι
ο θ
σεβε
ς κα
τά ε
ς τ
εύρ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Anglo-American Publishing Company